T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ BİLİM DALI

ḪALĪL PAŞA'NIN RİSĀLE-İ FEŻĀ'İL-İ ŞĀM-I ŞERĪF ADLI ESERİ
(GİRİŞ, İNCELEME, TIPKIBASIM)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

AHMET ÇAM

İSTANBUL 2016

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ BİLİM DALI

ḪALĪL PAŞA'NIN RİSĀLE-İ FEŻĀ'İL-İ ŞĀM-I ŞERĪF ADLI ESERİ
(GİRİŞ, İNCELEME, TIPKIBASIM)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

AHMET ÇAM

TEZ DANIŞMANI:
PROF. DR. MESUT ŞEN

İSTANBUL 2016

MARMARA ÜNİVERSİTE Sİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Yüksek lisans öğrencisi Ahmet ÇAM'ın "Halil Paşa'nın Risâle-i Fezâ'il-i Şâm-ı Şerîf Adlı Eseri (Giriş, İnceleme, Tıpkıbasım)" konulu tez çalışması jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Türk Dili Bilim Dalı yüksek lisans tezi olarak oy birliği / ~~oy çokluğu~~ ile başarılı bulunmuştur.

İmza

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Mesut ŞEN .....
Üniversitesi Marmara Üniversitesi

Üye : Prof. Dr. Emine GÜRSOY NASKALİ .....
Üniversitesi Marmara Üniversitesi

Üye : Prof. Dr. Vahit TÜRK .....
Üniversitesi İstanbul Kültür Üniversitesi

ONAY

Yukarıdaki jüri kararı Enstitü Yönetim Kurulu'nun 16/05/ 2016 tarih ve 2016/10-05 sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof. Dr. Gülşen SEYHAN ALIŞIK
Müdür

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER ..... **I**
ÖN SÖZ ..... **IV**
ÖZET ..... **V**
ABSTRACT ..... **VI**
KISALTMALAR VE İŞARETLER ..... **VII**
TRANSKRİPSİYON ALFABESİ ..... **VIII**
I. GİRİŞ 1
1. RİSĀLE-İ FEŻĀ'İL-İ ŞĀM-I ŞERĪF 2
1.1. ESERİN MÜELLİFİ 2
1.2. ESERİN KAYNAKLARI 7
1.3. ESERİN BÖLÜMLERİ 7
1.4. FEŻĀ'İL (FAZİLET-NAME) TÜRÜNE GENEL BİR BAKIŞ 13
II. İNCELEME 1
2. İMLA VE DİL ÖZELLİKLERİ 16
2.1. İmla Özellikleri 17
2.1.1 Harekeleme 17
2.1.2. Şeddenin Kullanımı 17
2.1.3. Cezmin Kullanımı 17
2.1.4. Ünlülerin Yazılışı 17
2.1.4.1. a Ünlüsü 17
2.1.4.1.1. Ön Seslerde 17
2.1.4.1.2. İç Seslerde 17
2.1.4.1.3. Son Seslerde 18
2.1.4.2. e Ünlüsü 18
2.1.4.2.1. Ön Seslerde 18
2.1.4.2.2. İç Seslerde 18
2.1.4.2.3. Son Seslerde 18
2.1.4.3. ı, i Ünlüsü 18
2.1.4.3.1. Ön Seslerde 18
2.1.4.3.2. İç Seslerde 18
2.1.4.3.3. Son Seslerde 18
2.1.4.4. o, ö, u, ü Ünlüsü 18
2.1.4.4.1. Ön Seslerde 19
2.1.4.4.2. İç Seslerde 19
2.1.4.4.3. Son Seslerde 19

2.1.5. Ünsüzlerin Yazılışı 19
2.1.5.1 p Ünsüzü 19
2.1.5.2 ç Ünsüzü 19
2.1.5.3 t, ṭ ,d Ünsüzleri 19
2.1.5.4 s, ş Ünsüzleri 20
2.1.5.5 g, k, ġ, ķ ñ Ünsüzleri 20
2.1.5.6 h, ḥ, ḫ Ünsüzleri 20
2.1.6. Yükleme Hâli (Akuzatif) Ekinin Yazımı 20
2.1.7. Edatların Yazımı 21
2.1.8. Yazımı Farklı Olan Kelimeler 21
2.2. Dil Özellikleri 21
2.2.1. Ses Hadiseleri 21
2.2.1.1. Kalınlık - İncelik Uyumu 21
2.2.1.2. Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu 21
2.2.1.3. Ünsüz Değişmeleri 22
2.2.1.4. Ünlü Değişmeleri 22
2.2.1.4.1 i, e > e: 22
2.2.1.4.2 e > i: 23
2.2.1.4.3 Ünlü Düşmesi 23
2.2.1.4.4. Ünlü birleşmesi 23
2.2.2. Çekim Ekleri 23
2.2.2.1. İsim Çekim Ekleri 23
2.2.2.1.1. Çokluk Eki 23
2.2.2.1.2. İyelik Ekleri 23
2.2.2.1.3. Hâl Ekleri 24
2.2.2.1.3.1. Yalın Hâl 24
2.2.2.1.3.2. İlgi Hâli (Genitif) 24
2.2.2.1.3.3. Yükleme Hâli (Akuzatif) 24
2.2.2.1.3.4. Yaklaşma Hâli (Datif) 24
2.2.2.1.3.5. Bulunma Hâli (Lokatif) 24
2.2.2.1.3.6. Ayrılma Hâli (Ablatif) 24
2.2.2.1.3.7. Vasıta Hâli (İnstrumantel) 24
2.2.2.1.3.8. Eşitlik Hâli (Ekvatif) 24
2.2.2.1.3.9. Yön Hâli (Direktif) 25
2.2.2.2. Fiil Çekim Ekleri 25
2.2.2.2.1. Şahıs Ekleri 25
2.2.2.2.1.1. Birinci Tip Şahıs Ekleri 25

2.2.2.2.1.2. İkinci Tip Şahıs Ekleri **25**
2.2.2.2.1.3. Üçüncü Tip Şahıs Eki **25**
2.2.2.2.1.4. Dördüncü Tip Şahıs Eki **25**
2.2.2.2.2. Bildirme Kipleri 25
2.2.2.2.2.1. Görülen Geçmiş Zaman **25**
2.2.2.2.2.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman **25**
2.2.2.2.2.3. Geniş Zaman **26**
2.2.2.2.2.4. Gelecek Zaman **26**
2.2.2.2.2.5. Şimdiki Zaman **26**
2.2.2.2.3. Tasarlama Kipleri 26
2.2.2.2.3.1. Emir Kipi **26**
2.2.2.2.3.2. İstek Kipi **26**
2.2.2.2.3.3. Şart Kipi **26**
2.2.2.2.3.4. Gereklilik Kipi **26**
2.2.2.2.4. Birleşik Kipler 26
2.2.2.2.4.1. Hikâye **26**
2.2.2.2.4.2. Şart **26**
2.2.2.2.4.3. Rivayet **26**
2.2.2.2.5. Bildirme Ekleri Ve Cevheri Fiil 27
2.2.2.2.5.1. Geniş Zaman **27**
2.2.2.2.5.2. Şart **27**
2.2.2.2.5.3. Görülen Geçmiş Zaman **27**
2.2.2.2.5.4. Cevheri Fiilin Olumsuzu **27**
2.2.2.2.6. Partisipler 27
2.2.2.2.7. Gerundiumlar 27
2.2.2.2.8. Fillerde Olumsuzluk 28
2.2.3. Birleşik Fiiller 28
2.2.3.1. Birinci Unsuru İsim Olan Birleşik Fiiller 28
2.2.3.2. İki Unsuru Da Fiil Olan Birleşik Fiiller 28
METİN 29
DİZİN 29
KAYNAKÇA 129
ÖZGEÇMİŞ 131
III. TIPKIBASIM 132

ÖN SÖZ

Bu tez, İstanbul Üsküdar Hacı Selim Ağa Yazma Eser Kütüphanesi, Hüdayi Efendi kısmı 1162 numarada kayıtlı Feżā'il-i Şām-ı Şerīf adlı eserin üzerinde yapılan bir dil çalışmasıdır.

Bu çalışma; giriş, inceleme, tıpkıbasım olmak üzere üç ana bölümden oluşmaktadır. İnceleme bölümünde, eserin yazarı, mütercimi, nüshaları ve bu çalışmaya konu olan *Feżā'il-i Şām-ı Şerīf* hakkında bilgiler verilmiş, metin, metnin dil ve imla özellikleri değerlendirilmiştir.

Metin bölümünde, çevirinin transkripsiyonu yapılmıştır. Transkripsiyonlu metinde noktalama imleri kullanılmış, satır başı yapılarak paragraflar oluşturulmuş, metin, esas alınan nüshanın sayfa düzenine göre değil, bir kompozisyon dahilinde verilmiştir. İncelenen bölüm 28 varaktan oluşmakta ve dış kısmı 203 x 140 ; iç kısmı 145 x 90 ebadındadır. Her sayfada genellikle 12 satır bulunmaktadır.

Dizin bölümünde, metnin transkripsiyonu yapılmış metinde yer alan tüm kelime ve kelime grupları gramatikal şekilde verilmiştir. Kelimelere anlam verilirken kelimelerin metindeki anlamları esas alınmıştır. Alıntılarda kelimenin geldiği dil belirtilmiştir. Çalışmanın sonunda, eserin tamamının tıpkıbasımı yer almaktadır.

Bu çalışmanın hazırlanmasında lisans dönemimden beri her türlü desteğini ve engin bilgilerini benden esirgemeyen kıymetli hocam Prof. Dr. Vahit TÜRK'e, akademik faaliyetlerimde her zaman rehberliğini eksik etmeyen Doç. Dr. Ozan YILMAZ'a, tez danışmanım Prof. Dr. Mesut ŞEN'e, yetişmemde emeği geçen tüm kıymetli hocalarıma, kadim arkadaşım Levent DEMİR'e, hayatımın her safhasında kendilerinden feragat edip bugünlere gelmemde en büyük emeğe sahip olan babam Hasan ÇAM'a ve annem Fatma ÇAM'a, her koşulda yanımda olmayı ve hayatını benimle paylaşmayı seçen, ilim yolunda beni cesaretlendiren pek muhterem zevcem Betül ÇAM hanıma sonsuz şükranlarımı sunarım.

Ahmet ÇAM

İstanbul, 2016

ÖZET

Bu çalışmanın konusunu; İstanbul Üsküdar Hacı Selim Ağa Yazma Eser Kütüphanesi, Hüdâyi Efendi kısmı 1162 numarada kayıtlı XVI. yüzyılın sonları ile XVII. yüzyılın başları arasında yazıldığı düşünülen Anadolu sahasında sade bir Türkçe ile yazılmış dinî-tarihî bir mesnevi diyebileceğimiz, Fazîlet-nâme geleneğinin bir numunesi olan *Feżā'il-i Şām-ı Şerīf* adlı yazma oluşturmuştur. Çalışma; Giriş, İnceleme, Tıpkıbasım olmak üzere üç ana bölümden meydana gelmiştir. Giriş bölümünde eserin yazarı, eser, yazıldığı dönem ve dönemin dil anlayışı hakkında bilgi verilmiştir. İnceleme bölümünde ise ayrıntılı biçimde ünlülerin ve ünsüzlerin yazılışları, isim işletme ekleri, fiil işletme ekleri, yapım ekleri, kelimelerin çoklu yazımları alt başlığı altında pek çok örnekler sunulmuş, eklerin yazılış özelliklerine göre bilgiler verilerek dil özellikleri izah edilmeye çalışılmıştır. Örnekler mümkün oldukça bol tutulmuş, böylelikle eser temelinde dönemin dil özellikleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Metin bölümünde Feżā'il-i Şām-ı Şerīf, çeviri yazı alfabesi ile Latin harflerine aktarılmıştır. Dizin bölümünde metinde geçen kelimeler, aldıkları eklere göre geçtikleri varak ve satır numaraları ile gramatikal dizin şeklinde sıralanmıştır. Sonuç bölümünde; imla ve kelime hazinesi bakımından ayrıntılı bir biçimde incelenen eserle ilgili varılan yargılar maddeler halinde verilmiştir. Kelimelerin yazım şekilleri verilerek eserin imla özellikleri ortaya konulmuştur. Eserin dönemin dil anlayışına olan katkısı vurgulanmıştır.

ABSTRACT

The subject of this study is based on *Feżā'il-i Şām-ı Şerīf* manuscript which is a exemplification of Fazīlet-nāme precedent and sayable that it is ecclesiastical and historical masnawi which is thought to writen with simple Turkish on Anatolian course between the end of XVI. and the beginning of XVII. centuries. It is available in İstanbul Üsküdar Hacı Selim Ağa Manuscript Library and recorded under 1162 number of Hüdayi Efendi division. The study consists of three main chapters which are introduction, reading and facsimile. In introductory chapter, informing about writing, author, era writen and langue intellection of that era. As to reading chapter, presenting many instances with working through vowel and consonant spellings, noun keeping suffixes, verb keeping suffixes, derivational affixes under multi spelling of words topic. It is also tried to explain langue characteristics informing according to the spelling specialities of appendixes. With many examples, it is studied to manifest langue characteristics which is based on study. In text chapter, Feżā'il-i Şām-ı Şerịf is narrated to Roman letter with translation writing alphabet. In index chapter, words are ordered gramatically according to the taken appendixes which are mentioned in which line or leaf. In the result chapter, conclusions which are examined in detail according to the dictation and vocabulary are estipulated. Adducing dictation specialities, presented spelling and emphasized contribution to the era of langue intellection of the study.

KISALTMALAR VE İŞARETLER

Ar. Arapça

age. Adı Geçen Eser

bağ. Bağlaç

bk. Bakınız

C. Cilt

DİA. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi

e. Edat

Far. Farsça

haz. Hazırlayan/Hazırlayanlar

İbr. İbranice

krş. Karşılaştırınız

s. Sayfa

sf. Sıfat

Yun. Yunanca

zm. Zamir

\+ İsim kök veya gövdesine gelen eklerden önce kullanılmıştır.

\- Fiil kök veya gövdesine gelen eklerden önce kullanılmıştır.

< > Metinde müstensih yanlışı olarak atlanmış ve hiçbir nüshada bulunmayan eklentiyi gösterir.

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

ء	ʾ	ص	ṣ
آ , ا , أ	a, e , ā	ض	ż, ḍ
ب	b	ط	ṭ
پ	p	ظ	ẓ
ت	t	ع	ʿ
ث	ṯ	غ	ġ
ج	c	ف	f
چ	ç	ق	ḳ
ح	ḥ	ك	k, g, ñ
خ	ḫ	ل	l
د	d	م	m
ذ	ẕ	ن	n
ر	r	و	o, ö, u, ü, v
ز	z	ه	a, e, h
س	s	ى	ı, i, y
ش	ş		

I.GİRİŞ

1. RİSĀLE-İ FEŻĀ'İL-İ ŞĀM-I ŞERĪF

1.1. ESERİN MÜELLİFİ

Risāle-i Feżā'il-i Şām-ı Şerīf adlı eser XVI. yüzyılın sonları ile XVII. yüzyılın başları arasında yazıldığı düşünülen Klasik Osmanlı Türkçesi ile kaleme alınmış didaktik bir mesnevidir. Eserin müellifi Halil Paşa olarak metinde anılmaktadır.

Halil Paşa 1570 civarında Kayseri-Maraş yolu üzerindeki Zeytun (şimdi Süleymanlı) kasabasında[1] Fernos adıyla anılan bir köyde dünyaya gelmiştir. Ancak şöhretini Kayserili olarak bulmuştur.[2] Halil Paşa'nın, babasının adı Pirî'dir.[3]

Devşirme olarak ocağa alındıktan sonra önce Acemi Oğlanları Mektebi'nde, ardından iç oğlanı olarak Enderun'da eğitim gördü. Beylerbeyi Vak'ası'nda 1589'da öldürülen ağabeyi Vezir Mehmed Paşa sayesinde temayüz edip 1606'da sancak beyi pâyesiyle çakırcıbaşılığa getirildi. Yabancı elçilerle daha bu dönemde yakın temas kurdu. Hatta Fransız elçisi Baron de Salignac'la Üsküdar çevresinde av partilerine katılacak kadar samimi arkadaş oldu. 1607'de yeniçeri ağası olarak Kuyucu Murad Paşa'nın Anadolu'da Celâlî Kalenderoğlu Mehmed ve Canbolatoğlu Ali Paşa'ya karşı giriştiği sefere katıldı. Ayrıca Murad Paşa'nın 1608'de Doğu Anadolu'da huzuru sağlama mücadelesinde de başarılı hizmetlerde bulundu.

1609 yılında Hâfız Ahmed Paşa'nın yerine kaptan-ı deryâ olan Halil Paşa deniz tecrübesi olmamasına rağmen bu görevde başarı sağladı. İlk olarak Murad Paşa'nın idaresinde âsilere karşı hazırlanan orduyu deniz yoluyla naklettiği gibi Akdeniz'de korsanlara karşı düzenli seferler yaptı. Asıl ününü 1609'da, Kıbrıs sularında seksen topu bulunan ve Osmanlılar'ın "karacehennem", Avrupalılar'ın "kızıl kalyon" dedikleri Chevalier de Fraissinet idaresindeki büyük Malta kalyonunu esirleriyle ele geçirip İstanbul'a getirmesiyle kazandı. 25 Kasım 1609'da vezirliğe yükseltildi; 1610'da İspanya'ya karşı Osmanlı Devleti, Hollanda ve Fas arasında ittifak imkânları araştırdı. 1611'de kaptan-ı deryâlıktan azledilince yerine Damad Mehmed Paşa getirildi.

Halil Paşa, ilk kez kaptan-ı derya olduğu 1609–1612 yılları arasında Osmanlı-Hollanda ilişkilerinin başlatılması yolunda önemli faaliyetlerde bulunmuştur.

---

[1] A.H.De Groot, "Halil Paşa-Kayserili," *DİA, C. XV, s.324*

[2] Aydın, Meltem, *Gazânâme-i Halîl Paşa (1595-1623) (tahlil ve metin)*,Marmara Üniversitesi 2010 (Basılmamış Doktora Tezi), s.3

[3] *Halil Paşa İbn-i Pirî Vakfiyesi*, 11b; İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi, C. III, Kısım II, TTK, Ankara 1982, s.370.

Hollandalılar 1604 yılında I. Ahmed'e mektup göndererek Suriye'de ticaret yapma taleplerini iletmiş olmalarına rağmen, kendilerine 1610 yılına kadar herhangi bir cevap verilmemiştir.1610'da Halil Paşa Hollandalılara yazdığı bir mektupla, padişahın kendi bayrakları altında ticaret yapmalarına izin verme niyeti taşıdığını ve İstanbul'da bir Hollanda elçisi görme arzusunda olduğunu kendilerine bildirmiştir. Bunun üzerine aynı yıl Rotterdam yakınlarında bulunan Schidamlı genç bir avukat olan Cornelius Haga elçilik görevi ile İstanbul'a gönderildi. Osmanlı Devleti'nin Hollanda'ya kapitülasyon verme ihtimalinin ortaya çıkacağını gören İngiliz ve Fransız hükümetlerinin elçileri, Haga'nın Sultan I. Ahmed tarafından kabulünü engellemek için büyük gayret gösterdiler. Fakat Kaptan-ı derya Halil Paşa'nın gayreti ile Haga, padişahın huzuruna kabul edildi. İki ay kadar sonra da 1612 tarihli ilk ahid-nâme Hollanda elçisine teslim edildi. Hollanda'nın denizcilikteki üstünlüğü Osmanlı hükümetini ve Halil Paşa'yı etkilemişti.[4] Halil Paşa Bâbıâli nezdinde Hollanda'nın çıkarlarını daima kolladı; ancak İspanya ve Avrupa dengesi göz önünde tutulduğundan Osmanlı Devleti ile Hollanda arasında bir ittifaka girişilmedi. 8 Şevval 1022'de (21 Kasım 1613) Halil Paşa ikinci defa kaptan-ı deryâ olunca Türk-Hollanda-Fas ittifakını canlandırmaya yönelik çalışmalarda bulundu. Fas hâkimi Mevlây Zeydân'a ve Hollanda'ya mektuplar yazdı. Halil Paşa 1614 Mayısında Malta üzerine deniz seferine çıktı; dönüşte Trablusgarp'a uğrayıp bu bölgede karışıklıklar çıkaran Sefer Dayı'yı idam ettirdi. Ardından Mayna bölgesindeki âsi Rumlar'ın isyanını bastırdı. Başarılarından dolayı 1614'te I. Ahmed'in taltifine mazhar olduğu[5] kaynaklarda zikredilen bilgiler arasındadır.

1614-1615 kışında donanmanın yenilenmesi ve teçhizi faaliyetlerini sürdüren Halil Paşa, gemilerin bir kısmını korsanlara karşı Akdeniz'de güvenliği sağlamak için bırakmıştı. 17 Rebîülâhir 1024 (16 Mayıs 1615) tarihinde küçük bir İspanya deniz gücüyle karşı karşıya gelindiyse de ciddi bir çarpışma olmadı. İstanbul'da, paşanın önemli bir başarı elde etmeden zaman geçirdiği konusunda dedikodular yayıldı. 1616'da donanmanın yenilenmesi ve teçhizi işine I. Ahmed'in desteğiyle tekrar girişen Halil Paşa, Osmanlı idaresinin Cezayir ve Tunus'ta yeniden tesisi için yaptığı teşebbüslerde başarılı oldu; ayrıca bu bölgelerde İngiliz ve Felemenk ticaret gemilerine düzenlenen korsan saldırılarını önlemeye çalıştı. Kaçak mal ticaretinin büyük ölçüde artması ve Karadeniz'de sahil şehirlerine Kazak baskınlarının sıklaşması üzerine Halil Paşa buraya

[4]Aydın, Meltem, *Gazânâme-i Halîl Paşa (1595-1623) (tahlil ve metin)*,Marmara Üniversitesi 2010 (Basılmamış Doktora Tezi), s.5
[5] A.H.De Groot, "Halil Paşa-Kayserili," *DİA, C. XV, s.324*

bir donanma gönderdi. Kendisi de Ege denizine bir sefer düzenledi. Bu faaliyetlerindeki başarısı üzerine de 8 Zilkade 1025'te (17 Kasım 1616) sadâret makamına getirildi.

Vezîriâzamlığı sırasında, Osmanlı Devleti ile imtiyaz ahid-nâmesi bulunan dört ülkenin tebaasının haraç ödeme mükellefiyetini kaldırdı, böylece diplomatik münasebetleri ıslah etmeye çalıştı. İspanya tehdidine karşı donanmanın hazırlanması emrini verdi. 15 Haziran 1617'de serdâr-ı ekrem sıfatıyla devam etmekte olan Osmanlı-Safevî mücadelesine katıldı. Aynı yılın kasım ayında I. Ahmed'in vefatı üzerine meydana gelen saltanat değişikliğinde sınır boylarında bulunduğu için aktif bir görev üstlenmemiştir. Sultan Mustafa'nın kısa süre içinde tahttan indirilmesi ve 26 Şubat 1618'de II. Osman'ın cülûsu olayları sırasında da yine merkezden uzakta İran sınırında bulunuyordu. Hatta son saltanat değişikliği için kendisinden mektupla görüş alınmıştı. Kışı Diyarbekir'de geçiren paşa 1618 Mayısında İran'a karşı harekete girişti. Ancak 10 Eylül 1618'de Osmanlı ordusu Erdebil yakınlarında yenilgiye uğradı. Bunun üzerine Safevîler'le, yıllık ipeğin 100 deve yüküne indirilmesini öngören değişiklik dışında daha önceki antlaşmaları esas alan bir antlaşma imzalandı. Serav Muahedesi denilen bu antlaşma 29 Eylül 1618'de II. Osman tarafından da tasdik edildi ve 1624'e kadar yürürlükte kaldı. Kışın bir kısmını Tokat'ta geçiren Halil Paşa İstanbul'a döndüğünde sadâretten azledildiğini öğrendi (1 Safer 1028/18 Ocak1619). Kendisine teklif edilen Şam beylerbeyiliğini kabul etmeyerek mürşidi Aziz Mahmud Hüdâyî'nin dergâhına sığınmayı tercih etti, ancak vezir unvanını ve divan üyeliğini korudu.[6]

Halil Paşa'nın Risāle-i Feżā'il-i Şām-ı Şerīf adlı eserini işte bu Şam beylerbeyliği teklifini aldığı esnada yazdığını düşünmekteyiz. Halil Paşa uzun ve yorucu devlet görevlerinden vazgeçip çareyi daha sakin bir hayat sürmekte bulmuş ve bu sebeple şeyhinin yanında kalma kararı almıştır. Her ne kadar bu fikirde olsa da uygulama noktasında aklındakini gerçekleştirememiş ve kısa bir süre sonra Halil Paşa yeniden kaptan-ı derya olmuştur.

23 Aralık 1619'da üçüncü defa kaptan-ı deryâ olunca İspanya muhalifi siyasetini devam ettirdi. Hatta II. Osman'a, önemli bir deniz gücüne sahip Venedik'e saldırmak yerine İspanya Krallığı'nı işgal etmeyi tavsiye etmiş, böyle bir sefer için Fas'ın desteğinin de sağlanabileceğini belirtmişti. Ancak Sadrazam Güzelce Ali Paşa Habsburglar'a karşı yeni bir Macar, II. Osman ise Lehistan seferi üzerinde durduklarından bu fikre itibar etmediler. Lehistan seferi sırasında kara ordusunu

[6] A.H.De Groot, "Halil Paşa-Kayserili," *DİA, C. XV, s.325*

desteklemek için Halil Paşa'nın kırk üç parça donanma ile Tuna ağzında hazır bulunması emredilmişti. Bu bölgede ağır kış şartlarında çok zarar gören donanma 27 Haziran 1620'de yeniden Akdeniz'e açıldı. Halil Paşa İspanya'ya karşı Manfredonya'ya bir baskın yaptı; ekim ayına kadar orada kaldıktan sonra ertesi yıl bizzat II. Osman'ın kumanda ettiği Lehistan seferini desteklemek için Karadeniz'e açıldı. Kırk kadırgadan oluşan bir donanma ile Kazaklar'ın akınlarını engelledi, Kasım 1621'de geri döndü. 1622 ilkbaharında padişah tarafından Akdeniz'e sefere çıkması emredildiyse de mayıs ayında patlak veren ihtilâl bu teşebbüsü sonuçsuz bıraktı. II. Osman'ın tahttan indirilmesiyle neticelenen ihtilâl sırasında Halil Paşa Sarayburnu açıklarında gemide idi. Bu esnada kendisine teklif edilen sadrazamlığı kabul etmemiş (20 Mayıs 1622) ve olayların dışında kalmayı tercih etmişti. Haziran 1622'de donanma ile yıllık mûtat sefere çıktı. 1623 başlarında Halil Paşa hâlâ kaptan-ı derya olup Lehistan ile barış görüşmelerini desteklemekteydi. Fakat yeni sadrazam Mere Hüseyin Paşa, kendisine rakip olarak gördüğü Halil Paşa'yı görevden aldırarak Malkara'ya sürdürdü (Nisan 1623).

Halil Paşa bundan sonra, II. Osman'ın intikamını almak için Erzurum'da isyan eden Abaza Paşa ile meşgul oldu. Abaza Paşa Halil Paşa'nın himayesinde yetişmiş adeta onun manevi çocuğu gibiydi. Onun Abaza üzerindeki etkisi bilindiğinden kendisine vezirlik pâyesi verildi ve muhtemelen Vâlide Kösem Sultan tarafından bu isyan hareketini yatıştırması istendi. Halil Paşa'nın Abaza'yı yatıştırma ve yeniden itaatini sağlama yolundaki çabaları bir netice vermedi. Abaza bir tertipten korkarak eski hâmisinin teklifini reddetti. IV. Murad, 2 Aralık 1626'da Halil Paşa'yı ikinci defa sadârete getirdi ve hâlâ isyan halinde olan Abaza'yı itaat altına almakla görevlendirdiği gibi ayrıca İran'la sürmekte olan savaşı barışla sonuçlandırmasını istedi.

Yeni bir Şark seferine çıkan Halil Paşa, önce 27 Ağustos 1627'de Erzurum'da Abaza ile müzakerelerde bulunup onu orduya davet ettiyse de herhangi bir netice alamadı. Bunun üzerine Erzurum'u kuşattı. Bu arada Ahıska İran'ın eline geçti, Erzurum kuşatması da kasım ayında kaldırıldı. Halil Paşa kışı geçirmek üzere Tokat'a geçti. Böylece bu seferin Anadolu ve Suriye'de asayişin temininden başka faydası olmadı. İran serhaddindeki başarısızlık ve Abaza ile müzakerelerin sonuçsuz kalması Halil Paşa'nın 1 Şâban 1037'de (6 Nisan 1628) azline[7] sebebiyet verdi.

[7] A.H.De Groot, a.g.e. *DİA, C. XV, s.325*

Halil Paşa görevden alındıktan sonra, Hüsrev Paşa'nın serdar ve sadrazam yapılmasına karar verildi. Halil Paşa 21 Nisan 1628 senesinde İstanbul'a geldi ve kendisine divanda dördüncü vezirlik verildi. Fakat bundan sonra çok uzun süre yaşamadı. Bir müddet şeyhi Aziz Mahmud Hüdayi'nin dergahında münzevi bir hayat yaşadıktan sonra vefat etti. Halil Paşa Fezleke'de 1040/1630–1631 yılında vefat edenler arasında gösterilmiştir. Topçular Kâtibi Abdülkadir Efendi de 1041/1631–1632 senesi olaylarından bahsederken Vezir Kâim-makâm Recep Paşa, Vezir Hafız Ahmed Paşa ile Vezir Halil Paşa'ya vade erişip, hakkın rahmetine kavuştuklarından bahisle, divan-ı hümâyûnda bulunamadıklarına dikkat çekmektedir. Sicill-i Osmanî de ise 1039/1629 ya da 1040/1630 yılında öldüğü kaydedilmiştir. Naaşı Üsküdar'da bulunan Aziz Mahmud Hüdayi Dergahı yanında yaptırdığı türbesine defnedilmiştir.[8]

Sadrazamlık,Yeniçeri Ağalığı ve Kaptan-ı deryalık gibi üst düzey görevler üstlenen Kayserili Halil Paşa dürüst karakteri, devlete sadakati ve çalışkanlığı ile Osmanlı Devletine büyük hizmetlerde bulunmuştur. Kazandığı mal varlığını hayır işlerinde harcamış pek çok hayratı günümüze kadar ulaşmıştır.

Fatih'te Mustafa Ağa Mahallesi'nde bir camii, bir çeşme, camii yakınlarında mesken ve menzil yerleri yaptırmıştır. Kendisi ve eşi Hatice Hatun adına Mekke ve Medine fukarasına harcanmak üzere gönderilen surre-i şerif için iyi bir meblağ ayrılmasını istettiğini[9] kendi vakfiyesinden öğrenmekteyiz.

Fatih'te bulunan camii bugünkü Fatih Millet Kütüphanesi'nin batısında, Şeyhülislâm Feyzullah Efendi Medresesi ve çeşmesi karşısında bulunuyordu. Ana kapısındaki "Selâmun aleykum bimâ sâbertüm feni'me ukbeddâr"[10] ayetinin altında bulunan "Çar tekbir" ifâdesi camiinin bitiriliş tarihini (1026–1617) işaret etmektedir. Kesme taştan kubbeli bir şekilde inşa olunan camii, 1927 yılında yıktırılıncaya kadar hizmet vermiştir. Bugün camiinin yerinde mağaza ve apartmanlar yer almaktadır.

Üsküdar'da şeyhi Aziz Mahmud Hüdayi Camii'nin yanında bir türbe ve bu civarda yedi odadan oluşan bir zaviye, Maraş Eyaleti'nde Zeytun kasabasında bir sebil, biri kendisi diğeri kardeşi Mehmed Paşa için yaptırılmış iki han, Zeytun Kalesi yakınında bir nehir üzerine bir köprü, Üsküdar'da Sarı Kadı adındaki Aziz'in türbesini ziyaret edenlerin kullanması maksadıyla bir köprü, Galata'daki Rumeli hisarında bulunan Baltaoğlu limanında bir köprü, İstanbul Hazinedar'da bir çeşme, Eyüp'te Ebu

[8] Aydın, Meltem, *Gazânâme-i Halîl Paşa (1595-1623) (tahlil ve metin)*,Marmara Üniversitesi 2010 (Basılmamış Doktora Tezi), s.18
[9] Halil Paşa İbn-i Pirî Vakfiyesi, 11b-12b.
[10] RA'D 13/24

Eyyüp El Ensarî'nin türbesinin önünde bir çeşme ve sebil, Burgaz hisarında Sarıkule dibindeki hisarda bulunan Fatih Sultan Mehmed Camii imamı için bir menzil ve camiinin Ramazan gecelerinde aydınlatılması için on adet kandil, Burgaz hisarındaki Piyale Paşa bahçesinde iki çeşme ve iki havuz, Kızılhisar'da bir havuz, İnecek kasabasında bir çeşme, Ağriboz Kıvrıntı'da han, çeşme, musalla, Ağriboz Kalesi'nde kasaba içinde ve dışında kırktan fazla çeşme, Anavarin Kalesi'nde camii, vakfiyesinde yapılması istenilen hayratlarından bazılarıdır.

Aziz Mahmud Hüdayi Dergahı yanında Aziz Mahmud Efendi Sokağı ile Açık Türbe Sokağı'nın kesiştiği köşede bugün hâlâ mevcut türbe, sebil ve çeşmeden oluşan hayratı bulunmaktadır. Türbenin mimarı aynı zamanda Sultan Ahmed Camii'nin de mimarı olan Sedefkâr Mehmed Ağa'dır. Revak ortasında mermerden basık kemerli bir kapı açıklığının üzerinde: "İşlerinizde tehayyüre uğradığınız zaman kabir ehillerini vesile ederek yardım isteyiniz" manasında Arapça yazılı bir dua cümlesi ile "Ketebehü mütevelli" imzası ve "1214" (1799) tarihi yazılıdır.[11]

1.2. ESERİN KAYNAKLARI

Halil Paşa eserin kaynağına dair bilgiyi şöyle ifade etmiştir: "[01b/12] bu risāle tevāriḫ kitāblarından iḫrāc olunup [01b/13] yazılmışdur." Bunun dışında herhangi bir kaynak yeri ifade edilmemiştir. Eserin genel çerçevesi ele alındığında tarih, tefsir, hadis, coğrafya, İslam Tarihi, şecereler gibi kaynaklardan istifade edildiği gözlemlenmiştir.

1.3. ESERİN BÖLÜMLERİ

Risāle-i Feżā'il-i Şām-ı Şerīf adlı eser, beş bölümden oluşmaktadır. Besmele, hamdele-salvele ve din büyüklerine övgülerden sonra bölümler hakkında kısa bilgi verilmiş ve daha sonra asıl bölümlere geçiş yapılmıştır.

Birinci bölüm: [2b/4] Bu bölüm Şam ile alakalı genel bilgileri ihtiva eder. Şam'ın Karaman ve Rum vilayeti gibi aslında bir vilayet ismi olduğu, asıl şehir isminin Dımışk olduğu bilgisiyle bölüme giriş yapılır. Bu ayrımı da "Şam vilayetinin iyi şehri Dımışk'tır." hadisine dayandırılmaktadır. Şam denilen bölgenin Medine, Bağdat, Halep, Dımışk hudutlarının tamamını kapsadığı yazılmıştır. Daha sonra sırayla Şam ile ilgili hadis oldukları ifade edilen günümüz Türkçesine aktarmaya çalıştığımız şu cümleler yer almaktadır:

[11] Aydın, Meltem, *Gazânâme-i Halîl Paşa (1595-1623) (tahlil ve metin)*,Marmara Üniversitesi 2010 (Basılmamış Doktora Tezi), s.22-23

“Allahü Teala’nın tayin melekleri vardır ki Şam vilayetine ellerini gererler, bir rivayette de kanatlarını gererler.”

“Şam-ı Şerif Allahü Teala’nın meth olunmuş vilayetidir ve Şam’da oturan kulları meth olunmuş kullardır.”

“Bir kimse Şam’a yerleşse Allah’ın rahmeti altında olur ve bir kimse özürsüz Şam’dan farklı bir yere giderse Allah’ın gazabına gider.”

“Şam’a bağlanmanız sizin için gereklidir çünkü Şam pek çok enbiyanın doğduğu, mübarek bedenlerinin defnedildiği yerlerdir ve kıyamet gününde insanların hesaba çekileceği yerlerdir.”

“Miraç ettiğim gece meleklerin beyaz bir sancak götürdüğünü gördüm. Bu götürdüğünüz sancak nedir diye sordum. Dediler ki bu sancak İslam sancağıdır ve bize emir verildi bunu Şam’a dikeceğiz.”

“Şam ehli Allah’ın kılıçlarıdır ve dilediği düşmanlarına bunlarla intikam eder.”

“Şam ehli Allah’ın oklarıdır ve bir kavme gazap etmek isterse bunlarla helak eder.”

“Hayır on kısımdır dokuzu Şam’da biri diğer vilayettedir ve şer de on kısımdır biri Şam’da dokuzu diğer vilayettedir.”

“Ahir zamanda İslam askeri üç bölük olsa gerektir. Dediler ki “Ya Resulallah bize bu bölüklerden hangisi hayırlıdır?” “Size Şam vilayetinde bulunan askere tabi olmak hayırlıdır.” buyurdu.

Bu rivayetlerin akabinde ikinci bölüme geçilir.

İkinci bölüm: [4b/9] Şam şehrinin faziletleri hakkında ortaya konulan delilleri beyan eder. Burada Kur’an-ı Kerim’de yer alan Tin Suresi’nin birinci ayetinin tefsiri ekseninde bir çıkarım mevcuttur. Bazı tefsirlerde “Tin” kelimesinden maksadın Dımaşk şehri olduğu “Zeytun” kelimesinin ise Beytü’l-Mukaddes olduğu dile getirilmektedir. Akabinde yine Şam şehrinin faziletli olduğunu ispatlamak için Fecr Suresi’nin yedinci ayetinin bazı tefsircilere göre Dımaşk şehrini işaret ettiği anlatılmaktadır. Daha sonra yine bir önceki bölümde olduğu gibi Şam ile ilgili hadis olduğu rivayet edilen cümlelere yer verilmiştir. Bunları sırasıyla günümüz Türkçesiyle ele alacak olursak şöyledir:

“Bu dünyada cennet şehirleri olan dört şehir vardır bunlar: Kabe, Medine, Kudüs ve Dımaşk’tır. Dört şehir de vardır ki cehennem şehirlerindendir, bunlar: Konstantiniyye, Rumiyye, Antakya ve Sanan-i Rumdur.”

“Şam’dan başka yerde yapılan her binadan hesap sorulur ancak Şam’da yapılan binalar hesaba çekilmez.”

“İkamet edilen yerin dışına çıkmaktansa Dımaşk’ta bulunmak daha hayırlıdır.”

“Hz. Muhammed (s.a.v.) Müminun Suresi’nin ellinci ayetini okudu ve orada geçen bir ifadenin ne olduğunu ashabına sordu. Onlar da “Allah resulu onu daha iyi bilir” dediler. Bunun üzerine Hz. Muhammed (s.a.v.) bu ifadenin bir rivayette Şam’da bulunan Dımaşk şehri olduğunu, bir rivayette Emevi Camii olduğunu ve başka bir rivayette ise Mehdi İsa diye anılan bir yer olduğu söyledi.”

Üçüncü bölüm: [5a/7] Bu bölüm diğer bölümlere nispetle daha uzundur. Bölümde Şam mescitleri ve bilhassa Emevi Camii ile alakalı birtakım rivayetler, kıssalar ele alınmıştır. Bölüm şu şekilde başlamaktadır: Şam mescitlerinin faziletlerini beyan eder. Allah (c.c.) Kur’an-ı Kerim’in Tin Suresi’nin ilk ayetinde “Tin hakkı için” ve “Zeytin hakkı için” buyurmuş ve bazı tefsir alimleri Tin’den maksadın Dımaşk’ta bulunan Emevi Camii olduğu, Zeytin’den muradın ise Kudüs şehrinde bulunan Mescid-i Aksa olduğunu ileri sürmüşlerdir. Bununla beraber Tur-ı Sin ifadesinden muradın ise Hz. Musa’nın Allah ile konuştuğu Tur Dağı olduğu yazılmıştır. Yine Hz. Peygambere (s.a.v.) ait olduğu ifade edilen şu sözler sırasıyla yer almaktadır:

“Bir kimse Mekke’de namaz kılsa yüz bin rekat namaz yerine geçer, bir kimse Medine-i Münevvere’de namaz kılsa elli bin rekat namaz yerine geçer, bir kimse Kuds-i Şerif’te namaz kılsa kırk bin rekat namaz yerine geçer, bir kimse Cami-i Emevi’de namaz kılsa otuz bin rekat namaz yerine geçer.” Kabü’l-Ahbar’a nispet edilen bir rivayette ise:

“Diğer vilayetlerde olan mescitler harap olduktan sonra Dımaşk’ta mescit inşa edilse kırk yıl baki kalması gerekir. Rivayet olunur Hak Teala Hazretleri Dımaşk şehrinde bir dağa vahyedip buyurdu “Ben senin yanında bir mescit bina etsem gerektir ki o mescidi kıyamet gününde cümle alem harap olduktan sonra kırk yıl harap olmayıp ibadet olunsa gerektir. Derler ki o mescit Emevi Camii’dir.”

“Miraç gecesi Resulullah (s.a.v.) bir yerde namaz kıldılar, o yerin Cami-i Emevi olduğunu söylemişlerdir.”

İmam Şafi demiş ki: “Dünyanın acayiplikleri dörttür : Birisi İskenderiye’dir, birisi Ashab-ı kehf’tir - Rum vilayetinde Elbistan şehrindedir.- birisi Mirat-ı Anadolu’dur. Yani bu bir aynadır. Öyle bir aynadır ki Anadolu’ya konmuştur ve birisi ona bakınca yüz mil ötede duran birini görürdü. Birisi de Dımaşk şehrinde bulunan Cami-i Emevi’dir.”

“Zamanın Mehdi’si zuhur ettiğinde Mescid-i Şehr-i Dımaşk’a yani Cami-i Emevi’ye girip Hz. İsa ile bir olup burada namaz kılıp cami hakkında hayretlerini ve güzellemelerini ifade edip derler ki : Yeryüzünde bundan güzel cami görmedim.” Bir rivayette de Hak Teala Cebel-i Kasiyun’a yani Salihiye dağına buyurmuş ki:

“Ey dağ! Senin bereketlerinden ve güzelliklerinden Kudüs dağlarına bağışla, ben de senin yanında yeryüzü harap olduktan sonra kırk yıl daha ibadet edilebilen bir cami bina ettireyim.” Hatta bazı rivayetlerde:

“Bu camide iki rekat namaz kılanlar affolununcaya kadar cami yıkılmaz, o camiden maksat Emevi Camii’dir.” Yine Kabü’l-Ahbar tarafından rivayet edilen bir sözde:

“Sahabeden bir kişiyi Cami-i Emevi’den çıkmış evine giderken gördüm. Dedim ki Nereye gidiyorsun? Bana cevap olarak Kuds-i Şerif’in faziletlerini bildirdi ve ibadet etmeye dedi. Hemen elimden tutup Emevi Camii’nde hatibin hutbe okuduğu yere çıkıp ev ile maksure arasında bir yer gösterdi ve burada ibadet etmenin Kuds-i Şerif’te ibadet etmek gibi olduğunu söyledi. Bu söylediğim Cami-i Emevi’nin faziletine delalet eder.”

“Hızır peygamber aleyhisselam bu ev ile maksure arasında sürekli ibadet ederdi.” Yahya peygamberin de mübarek başının Emevi Camii’nde defnedilmiş olduğu pek çok rivayetlerde söylenegelmiştir. Bir rivayete göre Evzai’ye Yahya peygamberin başının nerede olduğu soruldu. O da “Emevi Camii’nde maksure tarafının doğu yönünde dördüncü direğin dibinde başı yıkılan ve yeni baş yapılan direktedir.” dedi. Bu konuyu Velid İbni Müsellem’e de sordular. O da “ Dördüncü direktedir, başı yeni yapılmıştır.” diye cevap verdi. Yahya peygamber ile bu rivayet edenler arasında epey bir zaman aralığı olduğu sorulsa buna şöyle cevap vermek mümkündür. Yahya peygamberin başının bulunması rivayeti şöyledir:

“Cami-i Emevi küffar zamanında bir kilise idi. Fetih sonrasında Abbasi, Emevi halifelerinden birisi bazı yerleri bozup değiştirdiler. Zeyd İbni Vafid anlatır: Beni halife yapan Velid İbni Abdülmelik tüm muallimler orada görevlendirdi ve hepsi orada çalışıyordu. Bir gün ansızın bir mağara açıldı. Ben de bu mağarayı gidip halifeye haber verdim. Halife geldi, ateş yakılıp mağaraya girilmesi emrini verdi. Orada üç arşın uzunluğa ve genişliğe sahip gayet güzel bir kilise olduğunu gördüler. Orada bir sandık,

sandık içinde de bir kutu tespit ettiler. Kutuda bir kafatası ve levha buldular. Levhada başın Yahya peygambere ait olduğu yazıyordu ve yerine koyup ona tazim ettiler. Sonra bir işaret koydular. Her bir işareti birbirine benzemeyecek ve oluklu bir biçimde yerleştirdiler." Bu kısımdan sonra Yahya peygamberin başının bulunması hadisesi sürdürülmekte ve şöyle devam edilmektedir. Halife Velid'in Süleyman İbni Abdülmelik adlı bir kardeşi vardı. Ağabeyi onu muallimlerin başına görevlendirdi. Bir gün kıble duvarı yıkılırken işçiler tastan bir levha buldular. Levha üzerindeki yazıyı nice bilginler okuyamadı. Uzun uğraşlardan sonra yalnızca Veheb İbni Münebbeh adlı şahıs yazıyı okudu, tastaki yazı şuydu: Bu caminin kıble duvarı Hud nebi tarafından yapılmıştır ve kabri o binadadır. Levhadaki diğer yazıyı da başını eğerek okudu:

"Bismillahirrahmanirrahim. Ey Ademoğlu! Eğer sen ölümünü yakın bilseydin hiç uzun düşünmezdin. Çünkü sana pişmanlık fayda vermez. Sen öldüğünde akrabaların ve hizmetkarların senden yüz çevirirler. Onlar seni çağırsa onlara cevap veremezsin. Kıyamet gününde sana faydası olacak işler yap. Kendi malının ve evladının sana faydası yok. Ancak dünyada salih amel işlersen onun hemen faydası var. Sonra pişmanlığın ve hasret çekmenin faydası yok. Hemen her ne gerekiyorsa burada yap ve ruhun bedeninden göç etmeden mücadele et. Fırsatı kaçırma, bu nasihatler bu levhadadır." Levhanın Süleyman peygamber zamanına ait olduğunu söylediler. Bundan sonraki kısımda Cami-i Emevi'nin kıble duvarının yapılışıyla alakalı bilgiler Hud peygambere hatta daha öncesine Hz. Adem'e kadar çeşitli rivayetlerle uzun uzun anlatılmıştır. Caminin ilk inşasını takip eden kısımlarda [11a/4] kurulduğu günden bu yana sürekli ibadethane olduğu ve bunun faziletini artırdığı yazılıdır. Başlangıçta üç kapısının olduğu, bu kapıların isimleri ve isimlerinin veriliş sebebi izah edilmiştir.

[12a/4] Kısmından itibaren Şam şehrinin müslümanların eline nasıl geçtiği ele alınmıştır. Rivayete göre Hz. Peygamber (s.a.v.) Şam'ı fethetmek için niyet eylemiş fakat o yıl vefat etmişti. Daha sonra Hz. Ebubekir Şam'ı almak için birkaç kez teşebbüs etmiş ve fethe ömrü vefa etmemişti. Hz. Ömer, Hz. Ebubekir'in vasiyeti üzerine Halid bin Velid ve Ubeyd İbni Cerrah komutasında bir ordu göndermiş ve Şam kafirlerin elinden alınmış, İslam beldesi haline getirilmiştir. Bu kısımda Şam'ın fethi kıssalarla uzun uzun süslenerek anlatılmaktadır. Fetihten sonra Emevi Camii'nin bir müddet yarısının kilise yarısının ise Cami olarak kullanıldığı bilgisi mevcuttur. [17b/1] Sayfasından başlanarak caminin bayındır hale gelmesi ile alakalı birtakım bilgiler ele alınmıştır. Ne şekilde süslendiği, süslemesinde kullanılan malzemeler gibi pek çok detaya yer verilmiştir.

Dördüncü bölüm: [18b/4] Enbiyadan, evliyadan ve sahabelerden vefat etmiş olup Şam'a defnedilmiş olanları anlatan bölümdür. Kabü'l-ahbar rivayetinde Dımaşk'ta enbiya kabirlerinin sayısı beş yüz, İbni Selame rivayetinde ise kabir sayısı bin yedi yüz olarak anılmıştır.

Hud peygamberin kabrinin Cami-i Emevi'nin kıble duvarı altında olduğunu misal vererek tek tek kimlerin mezarının olduğunu ve yerlerine dair birtakım bilgiler sıralanmıştır.Bab-ı Sağir adlı kabristanda bulunan bazı mezarlar şunlardır: Muaviye (r.a.), Bilal-i Habeşi (r.a.), İbni Şefi (r.a.), Fuzale İbni Ubeyd (r.a.), Usame İbni Zeyd (r.a.), Hafsa (r.a.), Meymune binti Haris (r.a.), Ümmü Ceyibe (r.a.), Ümmü Seleme (r.a.).

Kabr-i Atike denilen mezarlıkta bulunan bir kısım şahıslar ise şunlardır: Resulullah (s.a.v.)'ın halası Atike (r.a.) ve Binti Zıbyan. Sitti Ruḳıyye binti Ali diye anılan şahsın kabrinin Dımaşk'ta karanlık kapı diye anılan bir yerde olduğu da eklenmiştir.

Bu bölümde anılan bir diğer kabristan ise yetmiş bin şehidin kabrinin olduğu Kab'ül-Ahbar tarafından ileri sürülen Dahdah mezarlığıdır. Burada medfun olduğu söylenenler sırasıyla: Hz. İsa'nın Havarileri, Hz. Meryem, Hz. Ebubekir'in oğlu Abdü'l-rahman, Muḥammed Emmi Seleme, Ali İbni Ukıl, Abdullah İbni Zeyne'l-abidin, Zübeyr İbni Avam, Abdü'l-cabbar (Halid İbni Velid'in kardeşi), Münevver İbni Ammār, Cafer-i Sadık, Ömer İbni Abdü'l-aziz, Hz. Ömer'in oğlu (r.a.e) gibi pek çok isme yer verilmiştir. Ayrıca Bayezid-i Bestami'nin kabrinin de Kale Camii yakınında olduğu bilgisiyle bölüm sona erdirilmiştir.

Beşinci bölüm: [20b/9] Eserin son bölümü bazı önemli meseleler hakkındadır. Yine Hz. Muhammed (s.a.v.) tarafından söylendiği rivayet edilen hadisler, Şam ile ilgili bazı yerler ve faziletleri, Şam'da meydana gelen önemli tarihi ve dini olaylar gibi meseleler bu bölümde yer almıştır. Bu konulardan bir kısmı şöyledir: Hz. Ali Hz. Peygamber'e Dımaşk'taki mübarek yerin neresi olduğunu sormuş, o da cevaben Kasiyun dağı olduğunu bildirmiştir. Bu dağın faziletli olma sebepleri ise Hz. İbrahim'in orada doğması, Hz. İsa'nın Yahudilerden orada saklanması, Hz. Yahya, Hz. İsa, Hz. Musa, Hz. Eyüb peygamberlerin orada yaşaması, Kasiyun dağında ibadet etmeleri ve Allah'tan bir şey isteyecekleri vakit orada istemeleri gibi hadiselere dayandırılmaktadır. [21b/1] Sayfasından başlamak suretiyle sur kapılarından biri olan Bab-ı Feradis denilen yerin faziletleriyle ilgili bazı bilgiler verilmektedir.Bu kapıdan girenlerin cennete girmiş gibi olacakları yine Kabü'l-Ahbar rivayetiyle bildirilen bilgiler arasındadır. Aslında Feradis isminin cennet adı olduğu, şehir muhasara edildiğinde ilk bu kapıdan fethin

başladığı ve pek çok askerin burada şehit olup doğrudan cennete gitmesinin bu kapıyı kıymetli kıldığına işaret ettiği anlatılanlar arasındadır. Ömer İbni Şaban ve Kabü'l-Ahbar'ın Kasiyun dağına yaptığı ziyaret [21a/11] sayfasında yer alır. Burada kan damlayan bir taşa rastlamaları ve bu taşın yeryüzünün ilk cinayeti Kabil'in kardeşi Habil'i öldürmesiyle ilgili olduğu bildirilir. İlk cinayet işlenen yerin yine Cebel-i Kasiyun'da Mağara-i Dem adı verilen bir mağara olduğu ve cinayetin nasıl işlendiği hikaye edilerek anlatılmıştır. Bu mağaranın faziletli olduğu burada namaz kılmanın ve hacet dilemenin mühim olduğu da anlatılanlar arasındadır. Yine Yezid İbni Meysere'nin dünyadaki dört dağın mukaddes olduğu bunlardan birinin de Kasiyun dağı olduğu aynı sayfada ifade edilmektedir. Bölüm Hz. İbrahim'in doğduğu yerin burası olduğu, Hz. İsa'nın annesi Hz. Meryem ile gizlendiği yerin burası olduğu rivayetinin tekrar edilmesiyle son bulmaktadır. Ayrıca eserin son sayfasında müellifin mürşidi Aziz Mahmut Hüdayi tarafından yazıldığını düşündüğümüz ve divanında bulamadığımız yeni bir şiir yer almaktadır.

1.4. FEŻĀ'İL (FAZÎLET-NÂME) TÜRÜNE GENEL BİR BAKIŞ

Türkler İslamiyetin kabulüyle birlikte siyasi, sosyal, dini ve kültürel açıdan bir çok yeniliğe de kapı aralamış oldular. Bu etkileşim en çok Araplar ve Farslar üzerinden oluştuğu için ilk olarak Kur'an tercümelerinin yapılması ve beraberinde pek çok dini, tasavvufi ve edebi eserlerin kültürümüze taşınmasıyla devam etti. Biçim ve içerik bakımından sayısız eserler dilimize kazandırılmış ve bunlar zamanla yeni türlerin oluşumunu sağlamıştır.

Mesnevi nazım şekliyle kaleme alınan eserler konu bakımından incelenince; din, tasavvuf, ahlak, aşk, kahramanlık, tarih, tıp, astronomi gibi birçok alana dair mesnevi ile karşılaşırız. Türler yönünden daha ayrıntılı bir tasnifte ise; esma-i hüsna, esma-i nebi, siyer, hilye, miraciyye, gazavat-ı nebi, menasikü'l-hac, fazîlet-nâme v.b. dini muhtevalı mesneviler yanında; şehrengiz, sergüzeştname, sevahilname, kıyafetname, lügat gibi yine hemen her konuda yazılmış mesnevilerin mevcudiyeti dikkati çeker.[12]

Mesnevilerin tür bakımından zenginliğe sahip olması alt grupların oluşmasını sağlamış hatta bunlar müstakil bir tür olarak kabul edilmiştir. İnsanlar dine intisap edip onun temel ilkelerini benimsedikten sonra dinde takvaya ulaşmak veya kendileri için daha fazla faydalı olacak ibâdetlere yönelmişlerdir. Bu tür ibadetler için yol gösterici

[12] E.Yeniterzi, Anadolu Türk Edebiyatında Ahlaki Mesneviler, Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, C.5 S.10, 2007 ,433-468

konumda olan Fazîlet-nâme adı verilen eserler üretilmiş ve halkın hizmetine sunulmuştur.

Fazl; fazale-yefzulü-fazlen fiil kökünden gelmekte ve genel olarak "noksanlığın zıddı"nı ifade etmektedir.[13] Aynı kökten gelen "fazîlet" üstünlükte yüksek derece[14] manasına gelmektedir. Türk İslam Edebiyatı özelinde ele alırsak Fazîlet-nâme türü için "Amellerin, vakitlerin, şahısların, şehir, ülke ve milletlerin fazîletini anlatan bir kitap türü[15]" diyebiliriz. Istılah manasında değerlendirirsek İslâmî literatürde "bir şeyi veya bir kimseyi üstün kılan özellikler" anlamıyla amellerin, zamanların, şahısların, kabilelerin, milletlerin, yer ve şehirlerin benzerlerinden üstünlüğünü anlatmak için[16] yazılan eserlerdir.

Feżā'il-i Şām-ı Şerīf, Şam adı verilen bölgenin kutsallığını ele almaktadır. Şam, Arapça'da eskiden Suriye denilen daha geniş bir coğrafyanın adı olup merkezi olan şehrin ismi Dımışk (Dımışk, Dımaşk)'tır. Dımışk isminin kökeni hakkında araştırmacılar farklı yorumlar ileri sürmüşlerdir. Bir rivâyete göre, tarihi kayıtlarda Dımaşk milattan önce 1500 yılından itibaren zikredilir. İlk defa Luksor'da Karnak tapınağındaki yazıtlarda "Ta-ms-ku" şeklinde kaydedilmiştir. Amarna tabletlerinde ise Akkadca "Di-maşka" olarak geçmekte ve bu ismin Semitik öncesi bir kökene sahip olduğu kabul edilmektedir. Güneyinden akan Bereda Çayı ve onun suladığı Gota Vahası; bu münbit yerde yetişen her türlü ve meyve ağaçlarıyla, Yeryüzü cenneti gibi güzel bir muhit olduğundan, ilk gelen insanlar burada hemen bir yerleşim yeri kurduklarından; "acele bir şekilde inşa ettiler" manasına gelen, "d-m-ş-k" kökünden türediği de rivayet edilir. Soyu Hz. Nuh'a dayanan Dimâşk b. Kânî veya Dimaşk b. İrem veyahut Ceyrûn b. Sa'd tarafından kurulduğu için bu ismi aldığı da söylenmektedir. Kabil'in Habil'i burada katletmesinden dolayı, "Dem ve Şak" "iki kardeş böldü" manasına gelen iki kelimeyle de ilişkisi vardır. Başka bir inanışa göre ise Hz. İbrahim'in "Dimeşk" isimli bir oğlu varmış ve bu şehri o kurmuştur. Kelime, Avrupa dillerine Damas, Damascus, Damasco gibi şekilleriyle Yunanca Damaskos (Δαμασκός)'dan geçmiştir. Eski Aremice'de Darmeşeq, iyi sulanmış yer demektir. Kelime, M.Ö 14 yüzyıla ait Amarna yazılarında, Akkad dilinde Dimašqa olarak[17] ifade

[13] Cevherî, es-Sıhah, V, 1792; İbn Manzûr, Lisanü'l-Arab," XI, 524
[14] İbn Manzûr, Lisanü'l-Arab," XI, 524.
[15] M. Yaşar Kandemir , Fezail, DİA C.12; s.: 529
[16] M. Yaşar Kandemir , age., C.12; s.: 529
[17] A.Topal, Klasik Türk Şiirinde Şam-ı Şerif, A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Dergisi, s. 51-70, Erzurum, 2012

edilmiştir. Şam kelimesinin kökeni ile ilgili bilgileri verdikten sonra mekana atfedilen kutsallık üzerine bazı yerlere dikkat çekmek yerinde olacaktır.

İnsanın evrende yaşadığı iki temel boyut vardır: Zaman ve mekân. Bu, toplumlar için de böyledir. Başta insan hayatı olmak üzere, insanın tüm değerlerini bu iki temel boyutun dışında düşünmek mümkün değildir. Dolayısıyla insanın kutsalla olan ilişkisi de zaman veya mekân boyutunda gerçekleşmektedir.[18] Dindar bir insan için bütün mekânlar aynı özelliği taşımamaktadır, bazı mekânlar diğerlerinden nitelik olarak farklılık göstermektedir. Bir mekânın diğerlerinden nitelik olarak farklılığını belirleyen şey kutsalla olan ilişkisidir. Dinlerde bir mekânın kutsal mekân olarak kabul edilmesi, yani orada kutsalın tezahür etmiş olması, söz konusu mekanı şekilsiz ve niteliksiz olan[19] diğer yerlerden farklı kılmaktadır.

Tarihî mahiyetleri itibariyle bazı ülke ve şehirlerin Kur'an ve hadislerde anılması, ashap ve tâbiîn sözlerinde zikredilmesi, bazı peygamberlerin veya sahâbîlerin buralarda yaşaması, ayrıca bazı önemli şahsiyetlerin bu yerlerde yetişmiş olması bu şehirlerin fazîletine dair eserler yazılmasına yol açmış, İslâm tarihinde önemli bir yere sahip olmaları sebebiyle en çok Mekke, Medine ve Kudüs'ün fazîletleri hakkında kitaplar kaleme alınmıştır.[20] Şam, İslam'ın intişarından sonra da kutsal bir şehir olarak değerlendirilmiş; Mekke, Medine ve Kudüs'ten sonra dördüncü kutsal şehir olmuştur. Osmanlıların burayı, Şam-ı Şerîf, "Kutsal Şam" diye nitelendirmeleri İslamî rivâyetlerden kaynaklanmaktadır.[21] Hz. Adem'in Şam bölgesinde yaşaması, Kabil'in Habil'i öldürdüğü mekanın burada bulunması, Hz. İbrahim'in yine bir müddet Şam'da ikamet etmesi, Ashab-ı Kehf'in bu coğrafyada yaşaması, Hz. Muhammed (s.a.v.)'in risâletten önce ve sonra Şam'a uğraması, bölgeyi öven sözler söylemesi, sahabenin, tabiinin burada yaşamış olması Şam'a kutsallığın atfedilmesinde rol oynayan ve onu faziletli kılan sebeplerden bazılarıdır.

Bilindiği kadarıyla şehirlerin faziletine dair eserlerin ilki Hasan-ı Basrî'ye (ö. 110/728) nisbet edilen *Feżâ'ilü Mekke*'dir (Köprülü, Ktp., nr. 1603, vr. 1-10; Süleymaniye Ktp., Ayasofya, nr. 1828, 23 varak; ayrıca bk. Sezgin, I, 592). Yetmiş sekiz rivayeti senedleriyle birlikte bir araya getiren Mufaddal b. Muhammed el-Cenedî'nin (ö. 308/920) Feżâ'ilü'l-Medîne (nşr. Muhammed Mutî' el-Hâfız-Gazve

[18] Ahmet Güç, Kur'an'da Kutsallık Anlayışı, Uludağ Üni. İlahiyat Fak, Sayı.9 C.9,s .5

[19] Ö.Faruk Yavuz, Kur'an'da Kutsal Mekan,Zaman ve Eşya Kavramlarının Sembolik Değeri, C.Ü. İlahiyat Fak. Dergisi, X/2,2006 s. 391-410

[20] M. Yaşar Kandemir , age., C.12; s.: 529

[21] Kassem Toueir (2010), Kuran'ın Bakış Açısıyla Şehirlerin Planlanması Şam-ı Şerif'in İnşasında Fıkıh ve Sünnet'in Tesiri, Çev. Nurettin Gemici, Hikmet Yurdu, Yıl: 3, S.5 (Ocak-Haziran), s. 335.

Büdeyr, Dımaşk 1407/1987) ve *Feżâ'ilü Mekke* (bir bölümü için bk. Zâhiriyye Ktp., Hadis, nr. 330, vr. 45-52) adlı eserleri de bu çalışmalar arasında önemli bir yere sahiptir. Günümüzde Medine ile ilgili olarak yazılan eserler arasında Sâlih b. Hâmid b. Saîd er-Rifâî'nin Medine ve Mescid-i Nebevî'ye, ayrıca şehrin çeşitli yerlerine dair 375 hadisi derleyip tahkik ettiği *el-Eḥâdîṣü'l-vâride fî feżâ'ili'l-Medîne* adlı doktora çalışması (Medine 1413/1992), Kudüs'ün fazileti hakkında yazılan kitaplara örnek olarak da Ebü'l-Ferec İbnü'l-Cevzî'nin *Feżâ'ü'l-Ḳuds'ü* (nşr. Cebrâîl Süleyman Cebbûr, Beyrut 1979) zikredilebilir. Kudüs'e değer kazandıran Mescid-i Aksa ve onun fazileti hakkında yazılan eserlerden faydalanmak suretiyle Minhâcî (ö. 880/1475-76) *İtḥâfü'l-aḫiṣṣâ bi-feżâ'ili Mescidi'l-Aḳṣâ* adlı bir eser kaleme almıştır (nşr. Ahmed Ramazan Ahmed, I-II, Kahire 1982). Bu üç şehrin fazîletini bir arada ele alan çalışmalar arasında Muhammed el-Yemenî'nin Türkçe olarak kaleme aldığı *Fezâil-i Mekke Medine ve Kudüs* adlı eseri (İÜ Ktp., TY, nr. 6802, 150 varak) burada kaydedilmelidir. Bu üç şehri Dımaşk, Kûfe, Bağdat, Basra, Belh, Endülüs ve Yemen takip etmektedir. Hakkında en çok kitap yazılan ülke ise Suriye olup ikinci sırada Mısır yer almaktadır. Selâhaddin el-Müneccid şehirlerin faziletine dair önemli eserlerden yetmiş dördünü tespit etmiştir.[22]

Şehirlerin faziletleri ile ilgili ortaya atılan rivayetlerin bir kısmının siyasi, ticari emeller için özellikle uydurulduğu, bazı yerler methettirilirken bazı yerlerin de kötülendiği[23] tartışma konusudur. Biz o kısmını uzmanlarına bırakıp eseri dil ve edebiyat açısından değerlendirmekle yetineceğiz. Tarihi ve edebi kaynakların verdiği bilgilerden hareketle Fazîlet-nâme geleneği Türk İslam edebiyatında önemli bir yer teşkil etmektedir diyebiliriz. Hepsinden öte Türk Dilinin tür ve içerik bakımından ele alındığında her bir eserin din, tarih, edebiyat ve dil bilimi açısından kıymetli birer numune olduğunu vurgulamak gerekmektedir.

II. İNCELEME

2. İMLA VE DİL ÖZELLİKLERİ

Metinde yer yer Eski Anadolu Türkçesinin ses hadiseleri ve imla özellikleri görülmekte yer yer de Klasik Osmanlı Türkçesine ait özellikler göze çarpmaktadır. İmlanın tam olarak standartlaşmadığı Eski Anadolu Türkçesi Döneminde de standart imladan bahsedebilecek Klasik Osmanlı Türkçesi Döneminde de imla özelliklerinin tam

[22] M. Yaşar Kandemir , age., C.12; s.: 530

[23] Ünal, İ. Hakkı (2000), ‚Şehirlerin Faziletleriyle İlgili Uydurma Hadisler ve Hayru'l-Buldân Risâlesi', Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, c. 41, Ankara.

anlamıyla uygulandığını söylemek güçtür.[24] Çalşma metnimiz de bu kapsamda değerlendirilmiştir. Tespit ettiğimiz imla özelliklerini şu şekilde sıralayabiliriz:

2.1. İmla Özellikleri

2.1.1 Harekeleme

Risāle-i Feżā'il-i Şām-ı Şerīf adlı metnimiz harekeli olarak kaleme alınmıştır. Zaman zaman müstensihten veya mürekkkebin silinmesi gibi sebeplerle bazı kelimelerde hareke eksiktir fakat bu kelimelerin sayısı yok denecek kadar azdır. Metinde üstün, esre, kesre, ötre, tenvin, cezm gibi tüm harekelerden istifade edilmiştir.

2.1.2. Şeddenin Kullanımı

Bünyesinde çift ünsüz bulunan bazı kelimeler şedde ile yazılmıştır.

Şerref 1b/2, ḥaḳḳında 3a/6, elli 6b/7, küffār 9a/11, ʿAbbāsiyye 9a/12

2.1.3. Cezmin Kullanımı

Sakin okunması gereken yerlerde sıkça cezm kullanılmış Arapça ibarelerdeki titizlik Türkçe kelimelerde de gösterilmiştir.

ḳırḳ 8a/4, rekʿat 8a/6, cevāb 9a/1, nedāmet 11a/1, ṭaleb 12a/1

2.1.4. Ünlülerin Yazılışı

Metinde ünlülerin yazımı konusunda harekeler kullanılmakla beraber hareke ünsüzün üzerine konmuş bununla birlikte okutucu harfler harekesiz olarak yazılmıştır. Mesela : ḳardaşı (قَرْدَاشِى) 20a/12, içmege (اِچْمَكَه) 15b/6 gibi.

2.1.4.1. a Ünlüsü

Metinde /a/ ünlüsünün yazımında üstünlü elif (ا َ) , medli elif (آ)ve üstünlü he (ه َ) kullanılmıştır.

2.1.4.1.1. Ön Seslerde

Başta genellikle üstünlü elif (ا َ) veya medli elif (آ)ile yazılmıştır:

āteş 24a/4 (أَتَشْ), artuḳ 12a/8 (آرْتُوقْ)

2.1.4.1.2. İç Seslerde

Ortada üstün (َ), üstünlü elif (ا َ) veya harekesiz elif ile yazılmıştır: ḳardaşı (قَرْدَاشِى) 20a/12, ancaḳ (آنْجَقْ) 15a/12

[24] Türk, Vahit, Eski Anadolu Türkçesi Dersleri,s.31, Kesit Yay, İstanbul, 2012

2.1.4.1.3. Son Seslerde

Sonda umumiyetle üstünsüz ve üstünlü he (ه) ve sadece elif ve üstünlü elif (ٰا) ile gösterilmiştir: ana (اَنَا) 26a/4, ile (ايلَه) 23b/9

2.1.4.2. e Ünlüsü

Metinde /e/ ünlüsünün yazımında üstünlü elif (ٰا), üstün (ً) ve üstünlü he (ه)kullanılmıştır. Bununla beraber harfsiz ve harekesiz kullanımlar da tespit edilmiştir.

2.1.4.2.1. Ön Seslerde

Başta üstünlü elif (ٰا) ile gösterilmiştir: elinde (اَلْنْدَه) 15b/4, elli (اَلّلِى) 6b/7

2.1.4.2.2. İç Seslerde

Ortada ise üstün (ً)ve üstünlü he (ه) veya harfsiz olarak yazılmıştır: geldiler (كَلْدِلَرْ) 14a/5, idegör (ايدَه كُورْ) 11a/9

2.1.4.2.3. Son Seslerde

Sonda ise harekesiz olmak üzere üstünlü he (ه) ve üstün (ً) ile yazılmıştır: içmege (ايچْمَكَه) 15b/6, ile (ايلَه) 8b/3

2.1.4.3. ı, i Ünlüsü

Metinde /ı/, /i/ ünlülerinin yazımında esreli elif (اِ), esreli y (ىِ), ye (ى), esre (ِ), elif ye (اى) veya esreli elif ye (اِى) kullanılmıştır.

2.1.4.3.1. Ön Seslerde

Başta esreli elif (اِ) veya esreli elif ye (اِى) ile gösterilir: iki (ايكى) 8a/6, imdi (اِمْدِى) 16a/4.

2.1.4.3.2. İç Seslerde

Ortada esre (ِ) veya ye (ى) ile yazılmıştır: işitdüm (ٮْدُمْاِشِ) 20b/11, ḳanġısı (قَنْغِسِى) 4b/7, yıl (يِيلْ) 25a/5

2.1.4.3.3. Son Seslerde

Sonda esreli y (ىِ) veya harekesiz y ile gösterilir: idi (ايدِى) 7b/5, ḳoyunı (قُيُنِى) 24a/4

2.1.4.4. o, ö, u, ü Ünlüsü

Metinde yuvarlak ünlüler için vav (و), ötreli elif (اُ), ötreli vav (وُ) veya ötreli elif vav (اوُ) ve ötre (ُ) kullanılmıştır.

2.1.4.4.1. Ön Seslerde

Başta düzenli olarak ötreli elif vav (اۇ) ile yazılmıştır: oḳ (اُوقْ) 14a/11, oluḳlu (اُولُوقْلُو) 10a/4

2.1.4.4.2. İç Seslerde

Ortada düzenli olarak ötreli vav (ۇ) veya yalnız ötre (ُ) ile gösterilmiş-tir: oluḳlu (اُولُوقْلُو) 10a/4, şol (شُولْ)17a/1

2.1.4.4.3. Son Seslerde

Sonda düzenli olarak ötreli vav (ۇ) ile yazılmıştır: ḫayırlu (خَيِرْلُو) 4b/8, kendü (كَنْدُو) 11a/6

2.1.5. Ünsüzlerin Yazılışı

2.1.5.1 p Ünsüzü

Metinde /p/ ünsüzü kelime başında pe (پ) ile yazılmıştır: pes (پَسْ) 1b/10, peyġamber (پَيْغَمْبرْ) 8b/6

Metinde /p/ ünsüzü eklerde ve kelime sonlarında be (ب) ile yazılmaktadır: olunup (اُولُنوبْ) 2a/7, sıġmayup (صِغْمَيُوبْ)15a/6, ṭop (طُوبْ) 13a/10

2.1.5.2 ç Ünsüzü

Metinde /ç/ sesi çim (چ) ile yazılmıştır: üç (اُوچْ) 4b/5,çıḳduḳ (چِقْدُقْ) 21b/5

Bazı kelimelerde ise /ç/ için cim kullanılmıştır: aġaç (اَغَجْ)17b/6

Bir kısım kelimelerde ise ikili kullanım söz konusudur. Hem ç (چ) hem de c (ج) ile yazılan kelimeler vardır: niçe (نِچَه) 8a/9, nicedür (نِيجَه دُرْ) 15b/3

2.1.5.3 t, ṭ ,d Ünsüzleri

Kalın sıradan kelimelerde ön seste bulunan Türkçe kelimelerdeki t ünsüzleri (ط) ile gösterilmiştir. Alıntı kelimelerde de aslına uygun olarak t (ت) harfi ile gösterilmiştir: ṭaş (طَاشْ) 23a/5, ṭop (طُوبْ) 14a/10, ta‘yin (تَعْيِينْ) 3a/7

Bununla birlikte bugünkü Türkiye Türkçesinde /t/ ile olmasına rağmen bazı kelimeler, Oğuz lehçesi tesiriyle /d/ ile yazılmıştır: dürlü (دُرْلُو) 17b/6

İç ve son seslerde /t/ (ت) harfi ile gösterilmiştir: altı (اَلْتِى) 17b/4, itdi (اِيتْدِى) 9b/7, ḳanat (قَنَتْ) 3a/9

2.1.5.4 s, ş Ünsüzleri

Metinde /s/ ünsüzü kalın ünlü taşıyan kelimelerde kelime başında sad (ص), ince ünlü taşıyan kelimelerde sin (س) ile gösterilmiştir: şorı (صُورِی) 3b/11, söz (سُوزْ) 17b/10, üstinde (اوُسْتِنْدَه) 10a/11

Metinde ş ünsüzü şın (ش) ile gösterilmiştir: şol (شُولْ) 17a/1, kişi (كِشِی)10b/4

2.1.5.5 g, k, ġ, ķ ñ Ünsüzleri

Metinde ince sıradan kelimelerde g ünsüzünü karşılamak için (ك) harfi kalın sıradan g ünsüzleri için (غ) harfi kullanılmıştır: gibi (كِبِی) 2b/7, aġaç (اَغَجْ)17b/6

Kalın sıradan /k/ ünsüzleri kelime başında, ortasında ve sonunda (ق) harfi ile gösterilmiştir: ķulaķ (قُولاَقْ) 14a/11, ķoyun (قُیوُنْ) 24a/2. İnce /k/ sesleri için ise kef (ك) harfi seçilmiştir. Bunlardan hangisinin k, hangisinin g sesi için kullanıldığını ayırt edebileceğimiz herhangi bir işaret kullanılmamıştır: kemüg (كَمُوكْ) 14b/11

/ñ/ ünsüzü de (ك) ile karşılanmıştır. Bununla beraber bazı kelimelerde /ñ/ sesini belirtmek için kef harfi üzerine üç nokta (ڭ) konulmuştur: biñ (بِیڭْ) 6b/7, soñra (صُڭرَه) 5b/12

2.1.5.6 h, ḥ, ḫ Ünsüzleri

Bu ünsüzler Arapça ve Farsça kelimelerde asıllarına uygun olarak kullanılmıştır. Bu ünsüzler bazı Türkçe kelimelerde de kullanılmıştır. /h/ ünsüzü ise Türkçe kelimelerde sıkça kullanılmış olup kelime sonu -e , -a ünlüsünü karşılama görevini üstlenmiştir:

ḫaber (خَبَرْ) 16a/12, ḥācet (حَاجَتْ) 21a/12, hiç (هِیچْ) 11a/1, daḫı (دَخِی) 2b/12, levḥ (لَوحْ)10b/6, niçe (نِچَه) 9a/9, bile (بِلَه)11b/4

2.1.6. Yükleme Hâli (Akuzatif) Ekinin Yazımı

Metinde yükleme hali eki -(y)ı, -(y)i genellikle ye (ى) harfiyle gösterilmiştir: şuyı (صُوىِی) 2b/11, sözi (سُوزِی)17b/10

Kelime sonundaki a, e ünlülerini göstermek için sonu h (ه) ile biten kelimelerden sonra gelen yükleme hâli eki -(y)ı, -(y)i bazen hemze (ء) ile gösterilmiştir: kimesnei (كِمَسْنَهْ)10b/5

İyelik ekinden sonra yükleme hâli eki olarak –n sesi de kullanılmıştır: ķanatların (رْینْقَنَتْلَ) 3a/9

2.1.7. Edatların Yazımı

Metinde içün kelimesi müstakil bir kelime olarak yazılmıştır: ʿibret olmak içün 22b/7. Bununla beraber içün edatının metnimizde kendinden önceki kelimeye bitişip ekleştiği de görülmektedir:

tīn ḥaḳḳı-çün 6a/10, Ṭūr-ı sīnīne ḥaḳḳı-çün 6a/11

İle edatı metnimizde hem ayrı hem de kendinden önceki kelime ile birleşik yazılmıştır.

güç ile 16b/7, Kaʿbü'l-aḥbār ile 21b/4, oġlı ile 23b/7, ʿadāletiyle 1b/4, ḥaḳīḳatiyle 1b/6, şerīʿat emriyle 24a/1

Metnimizde ile edatının yanında birle de kullanılmıştır:

altun ṣuyı birle 17b/7

Ki edatı kelimeden ayrı yazıldığı gibi kelimeye bitişik olarak da yazılmıştır. Güzel he (ه) ile yazılmasının yanında ye (ى) ile de yazılmıştır:

ḳaçanki 18a/12, eyitdiki, her kim ki 21b/2, işitdüm ki 21b/7

Kim edatı kelimeden ayrı yazıldığı gibi kelimeye bitişik olarak da yazılmıştır:

her kim ki 21b/2, vardur kim 3a/9, idikim 7b/4, rivāyet olundıki 21b/1

2.1.8. Yazımı Farklı Olan Kelimeler

Metinde bazı kelimelerin yazımında farklılıklar göze çarpmaktadır: degil 5a/6 ~ degül 2b/6, ḳardaş 20a/12 ~ ḳarındaş 10a/6, müselmān 14b/2 ~ müsülmān 13a/12, diye 7b/11 ~ diyü 17a/5, yer 22b/4 ~ yir 24a/6, yazı 11a/11~ yazu 10a/11

2.2. Dil Özellikleri

2.2.1. Ses Hadiseleri

2.2.1.1. Kalınlık - İncelik Uyumu

Metinde bulunan Türkçe kelimelerde kalınlık-incelik uyumu tamdır. sıġmayup 15a/6, çaġrışurlardı 14b/5, ṭaşdan 10a/10, gördiler 17a/1, neredür 20a/1

2.2.1.2. Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu

Metnimizde kelimelerde de eklerde de düzlük yuvarlaklık uyumu pek görülmez. dördünci 9a/2, ṣuyı 17b/5, vardur 22b/11, sözi 17b/10

2.2.1.3. Ünsüz Değişmeleri

Metinde Türkçe kelimelerde ön seste ḫ- sesi yoktur. Ancak iç ses durumundaki -ḳ- > -ḫ- değişikliği görülür. daḫı 16b/11

Kelime içinde -ḳ->-ġ- değişikliği görülmektedir. ḳulaġına 15a/11

Eski Türkçede ön sesteki k-> g- sesine dönüşür : geldiler 22a/4, gibi 12a/5

Eski Türkçe eklerin başındaki k, ḳ sesleri sırasıyla g, ġ sesine dönüşmüş ya da kullanımdan düşmüştür. Korunanlardan bazıları şunlardır: dimege 12b/6, itmege 13b/1, girmege 15a/4 , almaġa 22a/3, oḳumaġa 10b/2

Eski Türkçede ön ses ve son sesteki b- /-b sesinin metinde v- ile yazıldığı görülmüştür. ev 8b/7, varuñ 17a/3

Eski Türkçede ön ses durumundaki kalın ve ince sıradan t-'lerin bir kısmı d-'ye dönüşmüştür: daḫı 16b/11, dek 16b/2

Bir kısım ṭ-' lerin ise korunduğu görülür: ṭaġ 21a/2, ṭamlar 22b/1, ṭoḳuz 4b/1

İki vokal arasında bulunan tonsuz ünsüzlerin genellikle tonlulaştığı görülmüştür: yaradılmış 5a/5, yoġ-idi 14a/10, delüge 15a/2

Vokalle biten bir kelimeye vokalle başlayan ek veya edat getirildiğinde y yardımcı sesinin kullanıldığı görülür: maġaraya 9b/8, araya 16b/3, ḳapuyı 15b/9, ḳapuya 12b/6, ʿadāletiyle 1b/4

İyelik ekleri ve –ki aitlik eki ile isim çekim ekleri arasında kullanılan zamir çekimlerinde de görülen pronominal n sesinin kullanıldığı görülür: yanında 20a/5, üzerinde 22a/7

Birkaç kelimede, kelime ortasında -l- sesinin düştüğü görülür: getür 23a/9, götürmişler 4a/2

Hemzenin yutulması ve alıntı kelimeyi Türkçeleştirme çabasından kaynaklanan sınırlı sayıda -y- türemesi vardır: dāyim 8b/8, ḳāyil 23b/9

Metinde göçüşme (metatez) örnekleri de mevcuttur: müsülmān 12a/3

2.2.1.4. Ünlü Değişmeleri

2.2.1.4.1 i, e > e: Metinde /e/ ve /i/ ünlülerinin kullanımı bazı kelimelerde Eski Anadolu Türkçesinde kalıplaşan biçimde gösterilmiştir: didüm 8a/12, virdi 8a/11, itdükde 7b/7

2.2.1.4.2 e > i: Eski Türkçe döneminden beri aslında /e/li oldukları hâlde bugün /i/li biçimleri kullanılan bazı kelimler metindeki birkaç kelimede /e/li kullanılmıştır: eyü 2b/11, Eski Türkçe döneminde /e/ olan ses *nice* kelimesinde /i/ye dönmüştür: niçe (<nece) 9a/9.

2.2.1.4.3 Ünlü Düşmesi

Türk dilinin genel kaidesi gereği vurgusuz orta hece ünlüsü düşer. Metindeki örneklerden bazıları şunlardır: (aġızına) > aġzına 14b/11

2.2.1.4.4. Ünlü birleşmesi

Ünlü ile biten kelimelerden sonra ünlü ile başlayan bir ek veya kelime geldiği zaman ünlülerden biri düşerek iki kelime birleşir: şimdi (<uş+imdi) 18b/3

2.2.2. Çekim Ekleri

2.2.2.1. İsim Çekim Ekleri

2.2.2.1.1. Çokluk Eki

Metinde kullanılan çokluk eki: -lar/-ler

olanlar 18b/6, şehīdler 19b/11

2.2.2.1.2. İyelik Ekleri

Teklik 1. şahıs: -m, -(u)m/-(ü)m, -(i)m :

silāḥlarum 15a/7, elüm 8b/1

Teklik 2.Şahıs: -ñ, -(u)ñ/-(ü)ñ :

ḥācetüñ 24b/12, ṣanʿatuñ 23a/9

Teklik 3.Şahıs: -ı/-i, -u/-ü, -sı/-si :

anası 25a/4, zamānı 23a/6, üsti 23a/12

Çokluk 1.Şahıs: -(u)muz/-(ü)müz, -muz/-müz :

iḫtiyārumuz 16a/5, üzerimüz 24b/3

Çokluk 2. Şahıs: -(u)ñuz/-(ü)ñüz :

ṣanʿatuñuz 24a/1, götürdügüñüz 4a/2

Çokluk 3.Şahıs: -ları/-leri :

ʿadūları 4a/7, şehirleri 5a/9

2.2.2.1.3. Hâl Ekleri

2.2.2.1.3.1. Yalın Hâl

Yalın hâl eksizdir:

murād 5a/7, baş 9b/12, şu 14b/12

2.2.2.1.3.2. İlgi Hâli (Genitif)

İlgi hâli -nuñ/-nüñ, -uñ/-üñ şeklindedir:

ḫalīfenüñ 10a/6, levḥüñ 10b/7, yazınuñ 11a/11

2.2.2.1.3.3. Yükleme Hâli (Akuzatif)

Yükleme hâli eki -ı/-i, -(y)ı/-(y)i, üçüncü şahıs iyelik ekinden sonra ise bazen -n- şeklindedir:

ḳapuyı 15b/9, silāḥların 15b/10, ḳanatların 3a/9, ṣūretini 17b/6

2.2.2.1.3.4. Yaklaşma Hâli (Datif)

Yaklaşmama hâli -a/-e şeklindedir. Ünlüyle biten kelimeye destek ünsüzü -y- veya pronominal teklik eki -n- sesiyle birlikte gelir:

yer yüzine 11b/7, ḫalīfeye 9b/6

2.2.2.1.3.5. Bulunma Hâli (Lokatif)

Bulunma hâli -da/-de şeklindedir:

altında 18b/12, Anaṭolı'da 7b/3, cānibinde 3a/3

2.2.2.1.3.6. Ayrılma Hâli (Ablatif)

Ayrılma hâli -dan/-den şeklindedir:

ṭaşdan 10a/10, delüginden 14b/12

2.2.2.1.3.7. Vasıta Hâli (İnstrumantel)

Vasıta hâli -la/-le şeklindedir**:**

emriyle 24a/1

2.2.2.1.3.8. Eşitlik Hâli (Ekvatif)

Eşitlik hâli -ca/-ce şeklindedir:

buñca 14b/7, mūcibince 13b/12

2.2.2.1.3.9. Yön Hâli (Direktif)

Yön gösterme hâli -ra/-re, -aru/-eru şeklindedir:
ṭaşra 15b/8, ṣoñra 7a/3, içerü 15b/9

2.2.2.2. Fiil Çekim Ekleri

2.2.2.2.1. Şahıs Ekleri

2.2.2.2.1.1. Birinci Tip Şahıs Ekleri

Duyulan geçmiş zaman, şimdiki zaman, gelecek zaman, geniş zaman ve gereklilik kiplerinde kullanılır. Teklik 1. Şahıs: -ım/-im/-um/-üm giderüm 8a/12 Teklik 2. Şahıs: -sın/-sin gidersin 8a/10 Teklik 3. Şahıs: Eksiz. yazılur 22b/6 Çokluk 3. Şahıs: -lar/-ler buyurmışlar 3a/7

2.2.2.2.1.2. İkinci Tip Şahıs Ekleri

Görülen geçmiş zaman ve şart kipinde kullanılır. Teklik 1. şahıs: -m gördüm 8a/9 Teklik 2. Şahıs: -ñ ölseñ 11a/2 Teklik 3. Şahıs: Eksiz. olsa 21b/12 Çokluk 1. şahıs: -k çıḳduḳ 21b/4 Çokluk 3. Şahıs: -lar/-ler buldılar 10a/10

2.2.2.2.1.3. Üçüncü Tip Şahıs Eki

İstek kipinde kullanılır. Teklik 1. Şahıs: -m itdürem 8a/3 Teklik 3. Şahıs: Eksiz. ola 11a/5 Çokluk 1. Şahıs: -vuz, vüz / -alım,-elim dikevüz 4a/4, gönderelüm 16a/5, Çokluk 2. Şahıs: şunı-viresiz 15a/8 Çokluk 3. Şahıs: -lar/-ler gireler 15a/5

2.2.2.2.1.4. Dördüncü Tip Şahıs Eki

Emir kipinde kullanılır. Teklik 2. Şahıs: eksiz. bağışla 8a/2 Teklik 3. Şahıs: -sun/-sün virsün 4a/09, Çokluk 2. Şahıs: -ñ getürüñ 24a/1

2.2.2.2.2. Bildirme Kipleri

2.2.2.2.2.1. Görülen Geçmiş Zaman

Görülen geçmiş zaman eki, asıl itibariyle –dı/-di'dir. Bu ek, bu dönemde 1. ve 2. şahıslarda yuvarlak, 3. şahıslarda ise düzdür. Teklik 1. Şahıs: -dum/-düm itdüm 8a/10 Teklik 2. Şahıs: -duñ/-düñ itdüñ 26b/5
Teklik 3. Şahıs: -dı/-di ṭoġdı 26a/3 Çokluk 1. Şahıs: -duḳ/-dük iderdük 22a/12 Çokluk 3. Şahıs: -dılar/-diler didiler 8a/7

2.2.2.2.2.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman

Öğrenilen geçmiş zaman eki -mış/-miş şeklindedir. Teklik 3. Şahıs: -mış/-miş olmış 18a/8 Çokluk 3. Şahıs: -mışlar/-mişler olmışlar 24b/3

2.2.2.2.2.3. Geniş Zaman

Geniş zaman eki -ar/-er, -ur/-ür, -r şeklindedir. oḳur 10b/4 Teklik 3. Şahıs: -ar/-er, -ur/-ür, -r eyler 4a/11 Çokluk 3. Şahıs: -urlar/-ürler, -arlar/-erler, -rlar/-rler buyururlar 7b/10

2.2.2.2.2.4. Gelecek Zaman

Gelecek zaman ekleri kullanılmamış bu mana istek kipleri ile karşılanmıştır.

2.2.2.2.2.5. Şimdiki Zaman

Şimdiki zaman eki kullanılmamış geniş zaman ile bu mana verilmiştir.

2.2.2.2.3. Tasarlama Kipleri

2.2.2.2.3.1. Emir Kipi

Tekil 2. Şahıs: Yalın haldedir ḳo 23a/10 Çokluk 2. Şahıs: -ñ getürüñ 24a/1

2.2.2.2.3.2. İstek Kipi

İstek eki -a/-e şeklindedir. Teklik 1. şahıs: -em / -am itdürem 8a/3 Teklik 3. şahıs: -a/-e ola 11a/5 Çokluk 1. şahıs: -alum/-elüm diyelüm 16a/6 Çokluk 2. şahıs: -esiz/-asız ṣunı-viresiz 15a/8 Çokluk 3. şahıs: -alar/-eler gireler 15a/5

2.2.2.2.3.3. Şart Kipi

Şart eki -sa/-se şeklindedir. Teklik 2. şahıs: -sañ/-señ ölseñ 11a/2 Teklik 3. şahıs: -sa/-se nazar itse 7b/4 Çokluk 3. şahıs: -salar/-seler çaġırsalar 11a/4

2.2.2.2.3.4. Gereklilik Kipi

Gereklilik kipinin eki yoktur. Bu kip metnimizde gerek kelimesiyle kurulmuştur: görmek gerek 15a/2, şefiʿ olsalar gerek 20a/1

2.2.2.2.4. Birleşik Kipler

Birleşik kipli fiil çekimi i- fiilinin yardımıyla yapılır.

2.2.2.2.4.1. Hikâye

olmış idi 12b/8

2.2.2.2.4.2. Şart

cevāb viremezseñ 11a/4

2.2.2.2.4.3. Rivayet

yazılmış imiş 11b/1

2.2.2.2.5. Bildirme Ekleri Ve Cevheri Fiil

Geniş zamanda, 1 ve 2. şahıslarda, şahıs ekleriyle çekimlenmektedir; 3. şahısta ise eksizdir. Bazen de dur- fiilinin geniş zamanlı şekli ve bu şeklin ekleşmiş biçimi olan -dur/-dür'le çekimlenmektedir. Görülen ve öğrenilen geçmiş zaman ile şart kipinde ise i- cevheri fiil kullanılmaktadır.

2.2.2.2.5.1. Geniş Zaman

Tekil 3. şahıs: -dur/-dür; durur ḫayırlıdur 5b/9

2.2.2.2.5.2. Şart

Tekil 2. şahıs: (i)señ ölseñ 11a/2 Tekil 3. şahıs: ise kāfir ise 12a/2

2.2.2.2.5.3. Görülen Geçmiş Zaman

Tekil 3. şahıs: idi var idi 12b/7, elinde idi 13a/4

2.2.2.2.5.4. Cevheri Fiilin Olumsuzu

Cevheri fiilin olumsuzu "degül" kelimesi ile yapılır. degüldür 2b/6

2.2.2.2.6. Partisipler

Partisipler fiillerin sıfat şekilleridir. Fiil kök ve gövdelerine partisip ekleri getirilmek suretiyle yapılır. Fiil kök veya gövdeleri bu şekillere girerek nesneleri hareketleriyle ifade ederler. Metnimizde geçen partisip ekleri şunlardır:

-an/-en olunan 23a/10
-maz/-mez beñzemez 10a/5
-duk/-dük öldügi 17b/2
-acaḳ/-ecek olacak 2a/6
-mış/-miş medḥ olunmış 3a/10

2.2.2.2.7. Gerundiumlar

Fiillerin zarf şeklini yapan eklerdir. Metnimizdeki gerundium ekleri şunlardır:

-a/-e ola 1b/11
-ken, iken bedenüñde iken 11a/10
-ınca/-ince ḳopınca 22b/6
-ıcaḳ/-icek idicek 17b/4
-madın/-medin olmadın 3b/4
-alı/eli olalı 9a/8
-up/-üp gelüp 13a/5, çıḳup 14a/9
- dükde /-duḳda öldükde 22a/5

2.2.2.2.8. Fillerde Olumsuzluk

Fiil kiplerinde olumsuzluk -ma/-me ekleri ile yapılır. Olumsuzluk ekleri fiil kök ya da gövdesine getirilir. Geniş zamanın olumsuzu -maz/-mez ekleri yapılır. olmadı 11b/6, olunmaz 5b/6, virmez 11a/2

2.2.3. Birleşik Fiiller

Birleşik fiiller, bir fiile, ondan önce gelen başka bir fiilin ya da isim cinsinden bir kelimenin birlikte kullanılmasından meydana gelirler.

2.2.3.1. Birinci Unsuru İsim Olan Birleşik Fiiller

Birinci unsuru isim olan birleşik fiiller et-, it-, eyle-, ḳıl-, ol- yardımcı fiilleriyle kurulur. ʿöẕri ol- 3b/4, revāne ol- 16a/10, binā it- 12a/10, cemʿit- 14a/1, ʿarz eyle- 17b/10, cehd eyle- 11a/10 Metnimizde yardımcı fiil olmayan fiillerin de isimlerle anlamca bütünleşerek birleşik yapı meydana getirdikleri de görülmektedir. ḥasret çek- 11a/8, mesken ṭut- 11b/9

2.2.3.2. İki Unsuru Da Fiil Olan Birleşik Fiiller

şunıvir- 15a/8, çıḳagel- 14b/12, idegör 11a/9

METİN

[01b] (1) Eʿūẕubillāhimine'ş-şeyṭani'r-racīm

(2) Hāẕihi Risāle-i Feżā'il-i Şām-ı Şerīf Şerrefallāhu Teʿālā

(3) Bismi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

(4) Ḥamd ol Allāha ki evveli yoḳdur bidāyet-ile.Ve āḫırı (5) yoḳdur nihāyet-ile ve iḥyā ider her şeyʾi ʿadāletiyle. (6) ʿĀlimdür her şeyʾi ḥaḳīḳatiyle.Ve gönderdi bize ḫalḳuñ (7) yegini irşādiyle.Ve ḳurtardı bizi żalālet (8) ẓulmetinden dalāletiyle.Ve ṣalli ʿalā cemīʿil-enbiyā-i (9) ve'l-murselīn ve'l-ḥamdulillāhi Rabbi'l-ʿālemīn (10) Pes Allahü teʿālāʾya ḥamd ü ṯenā ve resūline (11) selām ü duʿālardan ṣoñra maʿlūm ola ki (12) bu risāle tevāriḫ kitāblarından iḫrāc olunup (13) yazılmışdur. Vilāyet-i Şāmuñ baʿżı feżā'ilin

[02a] (1) beyān ider.Ve baʿżı şehirlerinüñ feżā'ilin beyān (2) ider.Ve baʿżı mesācidinüñ daḫı feżā'ilin beyān ider. (3) Ve daḫı baʿżı enbiyādan ve aṣḥābdan ve evliyādan (4) Vilāyet-i Şām-ı Şerīfde defn olanları beyān ider. (5) Ve baʿżı mevāżıʿ-ı mübārekleri beyān ider.(6) Ve daḫı āḫır zamānda vāḳıʿ olacaḳ baʿżı ḥavādiṯi (7) beyān ider.Ve daḫı beş bāb üzerine derc olunup (8) ẕikr olundı.

Bāb-ı evvel: Şāmuñ feżā'ilin (9) ve bunuñ ḥaḳḳında vāḳıʿ olan delāʾili beyān ider. (10)

Bāb-ı ṯānī : Şehr-i Şāmuñ mesācidlerinüñ feżā'ilin (11) <beyān> ider.

Bāb-ı ṯāliṯ: Enbiyādan ve evliyādan ve aṣḥābdan (12) medfūn olanları beyān ider.

Bāb-ı rābiʿ : mevāżıʿ-ı mübārekleri

[02b] (1) beyān ider.

Bāb-ı ḫāmis: āḫır zamānda olacak baʿżı (2) ḥavādiṯi beyān ider.Ve nuzūl-i ʿĪsā ʿaleyhi's-selām (3) ve ḫurūc-ı Deccāl ve tevabıʿinüñ ḫurūcunu ve helāḳ (4) olmalarını beyān ider.

Bāb-ı evvel : Feżā'il-i Vilāyet-i (5) Şām-ı Şerīf ḥaḳḳında vāḳıʿ olan delā'ilin beyān ider.(6)Şām aṣlında vilāyet ismidür ve şehir ismi degüldür.(7) Meṯelā Vilāyet-i Rūm gibi ve Vilāyet-i Ḳaraman gibi (8) Ve şehrüñ aṣlī ismi Dımışḳdur.Zirā Resūl (9)ḥażretleri ṣallallāhu ʿaleyhi ve-sellem buyurmışdur ki (10) “Ḫayru'l-medāiʾini'l-Şām e'd-Dımışḳ” yaʿni Şām vilāyetinüñ (11) eyü şehri Dımışḳdur.Ve daḫı ṣuyı ve niʿmeti (12) çoḳdur.Ve daḫı tevāriḫ kitāblarında dimişlerdür kim

[03a] (1) Vilāyet-i Şāmuñ ḥudūdı ḳıble cānibinde Medīne (2) şehri dāḫildür ve şarḳ cānibinde Şehr-i Baġdād (3) dāḫildür ve şimāl cānibinde Ḥaleb şehri dāḫildür.(4) Ve bu ḥudūd-ı erbaʿa içinde bulunan şehirler cümle (5) Vilāyet-i Şāma dāḫildür.Ve ḥażreti Resūlullāh (6) ṣallallāhu ʿaleyhi ve-sellem Vilāyet-i Şāmuñ feżā'ili ḥaḳḳında (7) daḫı böyle buyurmışlar ki "Allāhü Teʿālānuñ taʿyin melekleri (8) vardur kim Şām vilāyetine ellerin döşerler" ve bir (9) rivāyetde "ḳanatların döşerler" ve bunı daḫı buyurmışlar kim (10) "Şām-ı Şerīf Allahü teʿālānuñ medḥ olunmış vilāyetidür. (11) Ve hem Vilāyet-i Şāmda sākin olan ḳulları medḥ (12) olunmış ḳullarıdur." Ve daḫı Ḥażreti Muḥammed Muṣtafā

[03b] (1) ṣallallāhu ʿaleyhi ve sellem bunı daḫı buyurmışdur ki "Bir kimesne (2) Şāma dāḫil olsa Ḥaḳ subḥānehu ve taʿālānuñ raḥmetine (3) dāḫil olur ve daḫı bir kimesne Şāmdan ʿöẕri (4) olmadın çıḳup ġayrı şehirde sākin olmaġa (5) gitse Allāhü teʿālānuñ ġażābına gider" ve Ḥażreti (6) Resūlullāh ṣallallāhu ʿaleyhi ve-sellem bunı buyurmış-ki (7) Şāma mülāzemet itmek size lāzım olsun.(8) Zīrā Şām-ı Şerīf ekṣerī enbiyānuñ ṭoġduġı (9) yirlerdür ve hem ekṣerī enbiyānuñ mübārek (10) bedenleri defn olunduġı yirlerdür ve hem ḳıyāmet (11) güninde ṣorı ḥisāb olacak yirlerdür" ve Ḥażreti(12) Resūlullāh ṣallallāhu ʿaleyhi ve-sellem bunı daḫı buyurmışdur ki

[04a] (1) Miʿrāc itdügüm gice gördüm-ki melekler bir aḳ (2) ʿalem götürmişler ṣordum-ki bu götürdügüñüz (3)ʿalem ne ʿalemdür? Didiler-ki bu ʿalem ʿamūd-ı islāmdur.(4) Ve bize emr olundı-ki bu ʿamūdı Şāma dikevüz.(5) Ve Ḥażreti Resūlullāh ṣallallāhu ʿaleyhi ve-sellem bunı (6) daḫı buyurmışdur ki "Ehl-i Şām Allāhü tebāreke (7) ve teʿālānuñ ḳılıçlarıdur diledügi ʿadūlarına (8) bunlaruñ ile intiḳām ider." Ve bir rivāyetde (9) "Ehl-i Şām Allāhu teʿālānuñ oḳlarıdur bir ḳavme (10) Ḥaḳ subḥānehu ve teʿālānuñ ġażābı olsa bunlaruñ (11) ile helāk eyler." Ve Ḥażreti Resūlullāh ṣallallāhu (12) ʿaleyhi ve-sellem bunı daḫı dimişdür ki "ẖayr on

[04b] (1) ḳısımdur ṭoḳuzı Şāmda ve birisi sāir vilāyetdedür (2) ve daḫı şer on ḳısımdur birisi Şāmda (3) ve ṭoḳuzı sāir vilāyetdedür." Ve Ḥażreti Resūlullāh (4) ṣallallāhu ʿaleyhi ve-sellem bunı daḫı buyurmışdur ki "āẖır (5) zamānda ʿasker-i İslām üç bölük olsa gerekdür" (6) didiler-ki "Yā Resūlallāh bize buyuruñ ki ol bölük (7) ḳanġısı ẖayırludur?" buyurdılar-ki "size vilāyet-i Şāmda (8) olan ʿaskere tābiʿ olmaḳ ẖayırludur" ṣadaḳa ḥabībullāh.

(9) **Bāb-ı ṣānī:** Şehr-i Şāmuñ feżā'ilin ve ḥaḳḳında vākıʿ (10) olan delāʾili beyān ider.Ve Ḥaḳ subḥānehu ve teʿālā (11) buyurmışdur ki "Ve'ttīni ve'z-zeytūni"[25] yaʿni "tīn (12) ḥaḳkı içün" ve ehl-i tefsīr dimişlerdür ki tīnden

[05a] (1) murād Şehr-i Dımışḳdur ve zeytūndan murād Beyti'l-muḳaddesdür. (2) Ve daḫı Ḥaḳ subḥānehu ve teʿālā ḥażretleri buyurmışdur-ki (3) "İreme ẕāti'l-ʿimādi'l-letī lem yuḫlaḳ miṣluhā fi'l-bilādi"[26] (4) Yaʿni maʿnāsı dimekdür ki "Bir mevżiʿ vardur ki adı (5) İrem ẕāti'l-ʿimāddur ve ol miṣilli mevżiʿ yaradılmış (6) degildür." Ve baʿżı ehl-i tefsīr dimişlerdür ki "Ol (7) mevżiʿden murād Şehr-i Dımışḳdur." Ve daḫı Ḥażreti (8) Resūlullāh ṣallallāhu ʿaleyhi ve-sellem buyurmışdur ki (9) "Bu dünyāda dört şehr vardur cennet şehirleridür: (10) birisi Kaʿbe-i Şerīfdür ve birisi Medīne-i Münevveredür (11) ve birisi Ḳuds-i Şerīfdür ve birisi Şehr-i Dımışḳdur.(12) ve daḫı dört şehr vardur ki cehennem şehirlerindendür:

[05b] (1)Birisi Ḳonsṭanṭiniyyedür ve birisi Rūmiyyedür (2) ve birisi Anṭākiyyedür ve birisi Ṣānʿān-i Rūmdur." (3) ve daḫı Ḥażreti Resūlullāh ṣallallāhu ʿaleyhi ve-sellem (4) buyurmışdur ki "Her binā ki Şāmdan ġayrı yirde (5) yaparlar ḳıyāmetde ḥisāb olunur.İllā Şehr-i (6) Şāmda yapılan binālar ḥisāb olunmaz." Ve daḫı Ḥażreti (7) Resūlullāh ṣallallāhu ʿaleyhi ve-sellem bir maḥalde daḫı buyurmışdur-ki (8) "Menzilün ġayrı yirde olmaḳdan Dımışḳda olmaḳ (9) ḫayırlıdur." Ve daḫı Ḥażreti Resūlullāh ṣallallāhu (10) ʿaleyhi ve-sellem bu āyeti oḳudı: "Ḳavluhu teʿālā ve āveynāhumā (11) ilā rabvetin ẕāti ḳarārin ve meʿīn"[27] bu āyet-i şerīfi (12) oḳuduḳdan ṣoñra buyurdılar-ki "ẕāti ḳarārin ve meʿīn

[06a] (1)dimekden murād nedür?" aṣḥāb-ı güzīn didiler ki (2) "Allāh Resūli anı yigrek bilür" ve daḫı Ḥażreti (3) Resūlullāh ṣallallāhu ʿaleyhi ve-sellem buyurdı-ki "Bundan (4) murād arż-ı Şām'da Dımışḳ şehridür" ve bir daḫı rivāyetde (5) Cāmiʿ-i Emevīdür ve bir rivāyetde daḫı Şehr-i Dımışḳda (6) bir mekāna işāretdür kim Mehdī ʿĪsā dimekle meşhūrdur.

(7)**Bāb-ı ṣāliṣ:** Şām mescidlerinüñ feżā'ilin beyān ider.(8) Ḥaḳ subḥānehu ve teʿālā ḥażretleri kelām-ı şerīfinde (9) buyurmışdur-ki "Ve't-tīni ve'z-zeytūni ve ṭūr-ı sīnīne"[28] (10) maʿnāsı dimekdür "tīn ḥaḳḳı içün (11) ve Ṭūr-ı sīnīne ḥaḳḳı içün" ehl-i tefsīr dimişler-ki (12) tīnden murād Dımışḳda Cāmiʿ-i Emevīdür ve zeytūndan

[25] Tīn 95/1
[26] Fecr 89/7
[27] Mu'minun 23/50
[28] Tīn 95/1

[06b] (1) murād Ḳuds-i Şerīfde Mescid-i Aḳṣādur ve Tūr-ı Sīnden (2) murād Mūsā peyġamber ʿaleyhi's-selām (3) Ḥaḳ subḥānehu ve teʿālā ḥażretleriyle kelimāt eyledügi (4) Tūr Ṭaġıdur.Ve daḫı Ḥażreti Resūlullāhu (5) <ṣallallāhu> ʿaleyhi ve-sellem dimişdür-ki "Bir kimesne Mekkede namāz (6) ḳılsa yüz biñ rekʿat namāz yerine geçer ve daḫı (7) bir kimesne Medīne-i Münevverede namāz ḳılsa elli biñ (8) rekʿat namāz yerine geçer ve daḫı bir kimesne Ḳuds-i (9) Şerīfde namāz ḳılsa ḳırḳ biñ rekʿat namāz yerine (10) geçer ve daḫı bir kimesne Mescid-i Dımışḳ -ki (11) Cāmiʿ-i Emevīdür-anda namāz ḳılsa otuz biñ rekʿat (12) namāz yerine geçer" ve daḫı Kaʿbü'l-aḥbār

[07a] (1) rivāyet ider ki "Dımışḳda mescid binā olsa ḳırḳ yıl (2) bāḳī ḳalsa gerekdür." Sāyir vilāyetlerde olan mescidler (3) ḫarāb olduḳdan ṣoñra ve daḫı rivāyet olunur ki (4) Ḥaḳ subḥānehu ve teʿālā ḥażretleri Dımışḳ şehrinde bir ṭaġa (5) vaḥy eyleyüp buyurdı-ki "Ben senüñ yanuñda bir mescid binā (6) itsem gerekdür ki ol mescidi ḳıyāmet güninde cümle (7) ʿālem ḫarāb olduḳdan ṣoñra ḳırḳ yıl ḫarāb olmayup (8) ʿibādet olunsa gerekdür" dimişlerdür-ki ol mescid (9) Cāmiʿ-i Emevīdür.Ve daḫı rivāyet olundı-ki Miʿrāc gicesi (10) Ḥażreti Resūl ṣallallāhu ʿaleyhi ve-sellem bir yirde namāz ḳıldılar (11) dimişler-ki ol yir Camiʿ-i Emevīdür ve daḫı İmām-ı Şāfiʿ (12) ḥażretleri dimişdür-ki "ʿacāyib-i dünyā dörtdür: biri mübārek

[07b] (1) İskenderiyyedür. Ve birisi daḫı Aṣḥābü'l-kehfdür ki (2) Rūm vilāyetinde Elbistān şehrindedür. Ve birisi Mirāt-ı (3) Anaṭolıdur yaʿni bir āyinedür ki Bāb-ı Anaṭolıda ḳomışlar (4) idi kim bir kimesne aña naẓar itse yüz mil yirden (5) ṭuran şahsı görür idi ve birisi daḫı Camiʿ-i Emevīdür ki (6) Dımışḳ şehrindedür" ve daḫı bir rivāyetde mehdī-i zamān (7) ẓuhūr itdükde Mescid-i Şehr-i Dımışḳ ki Cāmiʿ-i Emevīdür (8) andan girüp daḫı Ḥażreti Īsā ile cemʿ olup (9) namāz ḳılup Cāmiʿ ḥaḳḳında taʿaccübler idüp ve taḥsīnler (10) idüp buyururlar kim "Yer yüzinde bundan aḥsen cāmiʿ (11) görmedüm" diye bir rivāyetde daḫı Ḥaḳ subḥānehu ve teʿālā (12) ḥażretleri vaḥy eyledi ki Cebel-i Ḳāsiyūna yaʿni Ṣāliḥiye

[08a] (1) ṭaġına didi-ki "Yā cebel senüñ berekātından ve ḥasenātından (2) Ḳuds-i Şerīf ṭaġlarına baġışla,ben de senüñ yanuñda (3) bir cāmiʿ binā itdürem ki cemʿ-i vech-i arż ḫarāb (4) olduḳdan ṣoñra ol cāmiʿde ḳırḳ yıl ziyāde ʿibādet (5) oluna. Ḥattā baʿżı rivāyetde gelmişdür ki "Bu cāmiʿde (6) her iki rekʿat namāz ḳılına şefāʿat idüp ʿafv olunmayınca (7) yıḳılmaya" didiler. Ve daḫı didiler ki ol cāmiʿden (8) murād Cāmiʿ-i Emevīdür. Ve bir rivāyetde daḫi Kaʿbü'l-aḥbār (9) eydür ṣaḥābeden bir kimesne gördüm Cāmiʿ-i Emevīden çıḳup (10) gider suʿāl itdüm ki "Nereye gidersin?" (11) Baña cevāb

virdi-ki Ḳuds-i Şerīfüñ faẓīletin (12) bildürdi ki Ḳuds-i Şerīfe giderüm ʿibādet itmege didüm

[08b] (1) hemān-dem elüme yapışup Cāmiʿ-i Emevīde ḫaṭīb ḫuṭbeye (2) çıḳduġı eve iletdi didi-ki “Buña aṣġar ve ḳanṭara (3) arasıdur ve maḳṣūre ile bu beytüñ arasında ʿibādet (4) itmek Ḳuds-i Şerīfde ʿibādet itmek gibidür didi (5) bu meẕkūr Cāmiʿ-i Emevīnüñ faẓīletine dalālet ider. (6) Ve daḫı rivāyet iderler ki Ḫıżır peyġamber ʿaleyhi's-ṣalavatü (7) ve's-selām bu ḫaṭīb çıḳduġı ev ile maḳṣūre arasında (8) dāyim ʿibādet iderdi. Ve daḫı baʿżı rivāyetde gelmişdür ki (9) Yaḥyā İbni Zekeriyyā ʿaleyhi's-selām ḫażretlerinüñ mübārek (10) başı medfūndur.Cāmiʿ-i Emevīnüñ içinde niçe rivāyetler ile (11) beyān olunmışdur.Bir rivāyet budur ki Evzāʿiden (12) suʿāl olundı ki reʾs-i Yaḥyā peyġamberʿaleyhi'ṣ-ṣalavātü

[09a] (1) ve's-selām ne yerdedür? Cevāb virdi-ki Cāmiʿ-i Emevīde (2) maḳṣūre ṭarafında cānib-i şarḳīde dördünci diregüñ (3) dibindedür. Ol direkdür-ki başı yıḳılmışdur (4) yeñi baş yapılmışdur ve daḫı Velīd İbni Müsellemden (5) suʿāl olundı ol daḫı bu cevāb virdi: dördünci (6) direkdedür başı yeñi yapılmışdur diyü cevāb (7) virdi. Ve eger suʿāl olunsa-ki Yaḥyā peyġamberüñ (8) vefātı olalı çoḳ zamāndur bu rivāyeti idenler (9) niçe rivāyet iderler diñilse cevāb budur ki (10) bu Yaḥyā nebī ʿaleyhi's-selāmuñ başı bulunmasına (11) rivāyet böyledür ki: Cāmiʿ-i Emevī küffār zamānında (12) bir kenīse idi. Fetḥden ṣoñra Ḫulefā-i ʿAbbāsiyyeden

[09b] (1) Emeviyyūndan birisi bozup baʿżı yerlerini taġyīr (2) itdileridi. Zeyd İbni Vāfid ḥikāyet ider (3) eydür-ki “Beni ḫalīfe iden Velīd İbni ʿAbdü'l-melik (4) muʿallimler üstine muʿtemed eyledi. Ḳaçanki cāmiʿ (5) içinde muʿallimler işlerdi. Bir gün nāgāh bir maġara (6) açıldı. Ben daḫı varup ḫalīfeye ḫaber virdüm. Ḫalīfe (7) binüp maġaranuñ üzerine gelüp emr itdi: (8) Meşʿaleler yaḳup ol maġaraya girdiler. Gördiler-ki (9) bir kenīse var. Ġāyet laṭīf üç arış uzunı (10) ve Üç arış eni var. Bu maġaranuñ içinde bir ṣanduḳ (11) var. Bu ṣanduḳ içinde bir ḳutı var. Ve ol ḳutı (12) içinde bir baş var. Ve ol ḳutıda yazılmışdur ki:

[10a] (1) “Bu baş Yaḥyā peyġamberüñ başıdur.” Ḫalīfe bunı (2) göricek emr eyledi-ki buña taʿẓīm idüp yine yirine (3) ḳodılar ve üzerine bir ʿalāmet oldur ki iki ʿamūd (4) ḳıldılar. Her birisini oluḳlu eylediler. Ve hem ol direklerüñ (5) başları sāyir ʿamūdlara beñzemez ṣūretde. Ve hem (6) ḫalīfenüñ bir ḳarındaşı var-idi. Adına Süleymān İbni (7) ʿAbdü'l-melik dirlerdi. Ol rivāyet ider. (8) Ve daḫı eydür ki: Ḳarındaşum Ḫalīfe Velīd

beni cāmiʿ bināsında (9) muʿallimler üzerine ḳodı ve muʿtemed eylemişdi. Bir gün (10) ḳıble dīvārını yıḳarken muʿallimler bir ṭaşdan levḥ buldılar. (11) Üstinde yazusı var. Ol levḥi alup ḫalīfenüñ (12) ḳatına getürdiler. Ḫalīfe ol levḥi nice yirlere gösterdi.

[10b] (1) Ve nice vilāyete gönderdi. Aṣlā ve ḳatʿā bir kimse (2) oḳumaġa ḳādir olamadı. Baʿdehu baʿżı kimesneler (3) eyitdiler-ki fulān şehirde bir kimesne vardur, (4) ismine Veheb İbni Münebbeh dirler. Ol kişi bunı oḳur, (5) didiler. Ḫalīfe daḫı ādem gönderüp ol kimesnei (6) götürdiler. Ol ṭaşdan levḥi oḳudılar. Ol ṭaşdan (7) levḥüñ yazusı ol idi ki: Bu cāmiʿüñ ḳıble dīvārı (8) bināsı Hūd nebī ʿaleyhi's-selām yapmışdur. Ve Hūd nebīnüñ (9) ʿaleyhi's-selām ḳabri daḫı ol binādadır. Ve ḳaçan ol (10) ṭaşdan levḥi oḳudı, başını ṣaldı. Eyitdi-ki (11) "Bu levḥde yazılmışdur: Bismi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm (12) Yā ādem oġlanı eger sen ölümüñi yaḳın bileydüñ

[11a] (1) hiç uzun fikr eylemezdüñ. Zīrā saña nedāmet (2) fāʾide virmez. Ḳaçanki sen ölseñ aḳrabāñ (3) ve ḫiẓmetkārlaruñ senden hep iʿrāż iderler. (4) Ve hem anlar saña çaġırsalar aṣlā anlara cevāb viremezseñ (5) bir ʿamel eyle ki ḳıyāmet güninde saña fāʾidesi ola. (6) Kendü malıñ ve evlāduñ saña fāʾidesi yoḳ. İllā ʿamel-i (7) sāliḥ ki dünyāda iderseñ hemān ānuñ fāʾidesi var. (8) Ṣoñra nedāmet ve ḥasret çekmenüñ aṣlā fāʾidesi yoḳdur. (9) Hemān her ne ise bunda idegör. Ve ruḥuñ bedenüñde (10) iken cehd eyle. Furṣatı fevt itme. Bu naṣiḥatler bu levḥdedür" (11) didiler ve bu ṭaşdan levḥüñ üzerinde olan yazınuñ (12) tāriḫin oḳudılar. Süleyman İbni Dāvud ʿaleyhi's-selām

[11b] (1) zamānında yazılmış imiş. Ve bir rivāyetde daḫı Cāmiʿ-i (2) Emevīnüñ ḳıble dīvārı Hūd peyġamberüñ bināsıdur. (3) Ve bir rivāyetde daḫı Cāmiʿ-i Emevīnüñ dört dīvārı (4) bile Hūd nebī ʿaleyhi's-selām bināsıdur. Ve daḫı bir rivāyetde (5) eydürler ki Cāmiʿ-i Emevīnüñ yeri aṣlā ve ḳaṭʿā (6) kimsenüñ milkine dāḫil olmadı,dirler. Yaʿni (7) Ādem peyġamber ʿaleyhi's-selām evladlarından yer yüzine (8) yayılduġı zamānda baʿżısı birbiriyle ittifāḳ itdiler. (9) Bir yere mesken ṭutmaġa başladılar. Ol meskenlerüñ (10) baʿżısına ādem-i ẕāt sākin oldılar. Ulu şehirler (11) oldı. Pes dünyānuñ ʿimāreti bu vech-ile olmışdur. (12) Ḳaçanki Dımışḳ şehrinüñ yerine ādem gelüp

[12a] (1) mesken ṭaleb itdükde Cāmiʿ-i Emevīnüñ yerini maʿbed (2) itdiler. Yaʿni evvel gelen ṭāʾife eger kāfir ise kenīseleri (3) oldı. Ve eger müsülmān ise mescidleri oldı. Bu vech-ile (4) bu Cāmiʿ-i Emevī ʿibādet-ḫāne olmaḳdan aṣlā zāʾil (5) olmadı. Ve eger dünyāda olan mescidler bunuñ gibi (6) degüldür. Gāh olmışdur ki bir kimsenüñ evi yeri iken (7) mescid olmışdur ve gāh mescid iken ev olmışdur. (8) Bu sebebden bu Cāmiʿ-i

Emevīnüñ faẕīleti artuḳdur. (9) Ve daḫı rivāyet iderler kim evvel bu Şehr-i Dımışḳ ki (10) binā olunmış Yunān ṭāʾifesi binā itmişler ammā (11) ol Yunān ṭāʾifesi kevākibe ṭaparlar imiş. (12) Miḥrābları şimāl ṭarafında imiş. Ve Cāmiʿ-i Emevī-i Şerīfüñ

[12b] (1) ḳapusı ḳıble cānibine düşer imiş. Ve daḫı bir rivāyetde (2) gelmiş ki Cāmiʿ-i Emevīnüñ ḳıble ṭarafındaki ḳapusı (3) şoñradan açılmışdur ,dirler. Aşlında ḳapusı üç (4) imiş. Birisi şimāldür,Bāb-ı Silsile dirler. (5) Ve birisi daḫı şarḳadur, Bāb-ı Ceyrūn dirler. (6) Bu ḳapuya Bāb-ı Ceyrūn dimege vech-i tesmiye oldur ki (7) bu Dımışḳ şehrinde bir pādişāh var idi. Anuñ serāyı (8) Cāmiʿüñ şarḳī ṭarafında binā olmış idi. (9) Ve pādişāhuñ ismi Ceyrūn idi. Ol pādişāhuñ (10) ismiyle müsemmā oldı. Ve bir bāb daḫı ġarbīdedür. (11) Aña Bāb-ı Berīd dirler. Bāb-ı Berīd dimege vech-i (12) tesmiye oldur ki bu Dımışḳ şehrinde bir serāy ṣāḥibi

[13a] (1) pādişāh var idi. Anuñ serāyı cāmiʿüñ ġarbī ṭarafında (2) idi. Ve ṣāḥib-i serāyuñ adı Berīd idi. Ve daḫı (3) bir rivāyetde şöyledür ki bu Dımışḳ şehri küffār (4) elinde idi. Ḥażreti Resūlullāh ṣallallāhu ʿaleyhi ve-sellem (5) ḳasd eyledi ki gelüp Şām-ı şerīfi fetḥ ide (6) ḥikmet Allāhuñdur. Ol senede dünyādan āḫırete (7) naḳl itdiler. Ol sebebden fetḥ müyesser oldı. Baʿdehu (8) ḳaçanki Ḥażreti Ebūbekr raḍıyallāhu ānhu ḫalīfe (9) oldı. Ol daḫı ḳasd eyledi ki Şām-ı şerīfi fetḥ eyleye. (10) Anlara daḫı fetḥi müyesser olmadı. Zīrā evvelki yıl (11) ʿasker tedārükin itdiler. İkinci sene bir ṭāʾife var idi. (12) Müsülmān olmuşlardı. Ebūbekr Ḥażretleri zekāt

[13b] (1) malın cemʿ itmege ādem gönderdi. Ol ṭāʾife zekāt (2) virmeyüp mürted oldılar. Ebūbekr Ḥażretleri (3) raḍıyallāhu ʿanhu cemʿ itdügi ʿaskeri alup ol (4) mürtedlerüñ üzerlerine varup ḳatl idüp (5) anları helāk itdiler. Üçünci yıl Ḥażreti Ebūbekr (6) raḍıyallāhu anhu dünyādan intiḳāl itdiler. Zīrā Ebūbekr (7) raḍıyallāhu anhu dünyādan intiḳāl itdiler. Zīrā Ebūbekr (8) ḥażretlerinüñ raḍıyallāhu ʿanhu iki buçuḳ yıl ḫalīfe (9) oldı. Ebūbekr ḥażretlerinüñ raḍıyallāhu ʿanhu (10) vefātından ṣoñra Ḥażreti ʿÖmer raḍıyallāhu ʿanhu (11) ḫalīfe oldı. Ḥażreti Ebūbekr, Ḥażreti ʿÖmere vaṣiyyet (12) itmişdi. Ḥażreti ʿÖmer vaṣiyyet mūcibince ʿasker

[14a] (1) cemʿ idüp Dımışḳ şehrinüñ fetḥine gönderdi. (2) Birisi Ḫālid İbni Velīddür. Ve birisi ʿUbeyd İbni Cerrāḥ (3) idi. Bu ol Ḫāliddür ki mezārı Ḥamīṣ şehrindedür. (4) Ve bu ikisi ʿasker-i İslāma serdār olup Dımışḳ (5) şehrinüñ fetḥine geldiler. Ve Şehr-i Dımışḳı ihṣār (6) idüp ikisi iki ṭarafında ṭurdılar. Ḫālid İbni Velīd (7) şehrüñ şarḳī ṭarafına ṭurdı. Ve ʿUbeyd İbni Cerrāḥ (8) şehrüñ ġarbī ṭarafına ṭurdı. Küffār-ı ḫākisār (9)

şehrüñ ḳapuların yapup burçlar üstine çıḳup (10) şavaş iderler idi. Ol vaḳt ṭop,tüfek yoġ-idi. (11) Hemān oḳ ,yay ve ḳılıç ve cidā var idi. Bu esbāb ile cenk (12) ve şavaş iderler idi. Nāgāh Ḫaḳ subḥānehu ve teʿālā

[14b] (1) İslām ʿaskerine furṣat virüp gice gündüz küffāra (2) burç başında ve müselmānlara hücūm idüp burca varmaḳ (3) ḳasdın itselerdi küffāra daḫı burç başından oḳ (4) ve yay ile defʿ iderlerdi ve her gice Ḫālid İbni Velīde küffāra burç (5) başında meşʿaleler yaḳup çaġrışurlardı. İttifāḳı (6) bir gice küffāruñ çaġrışması olmadı. Ḫālid ṭarafında (7) olan müsülmānlar Ḫālide didiler-ki "Bu gice kāfirlerüñ (8) hiç çaġrışmaları yoḳdur." Hemān Ḫālid daḫı yaraḳ (9) idüp ḥişāra yaḳın vardılar,tefekkür eylediler. (10) Buña ne vech-ile girürler didiler. Hemān ol dem gördiler-ki (11) bir kelb aġzına bir baş kemügin almış burç dibinde (12) bir şu delüginden çıḳageldi. Ḫālid eyitdi :

[15a] (1) Bu delük şu maya degildür. Ḥişār içine geçer. Bunı (2) görmek gerek diyüp ilerü yüridi. "Delüge (3) ādem ḳoymaḳ gerekdür" didi. Aṣlā kimesne içerü (4) girmege diḳḳat itmediler. Āḫırü'l-emr Ḫālid Ḥażretleri (5) silāḥını ḳuşanup ḳasd itdiler ki gireler. Silāḥ-ile (6) sıġmayup silāḥını çıḳarup ʿasker yanında ḳodı (7) ve eyitdi kim "Ben öte cānibe geçdügüm vaḳtin silāḥlarumı (8) bir bir baña şunı-viresiz" didi. Hemān delükden girüp (9) öte cānibe geçdi. Silāḥını birer birer şunı-virdiler. (10) Ḫālid daḫı silāḥını ḳuşanup şehr içine yürüdi. (11) Hemān-dem Ḫālidüñ ḳulaġına Ḳur'ān āvāzı irişdi. (12) Tefekkür eyledi. Bu Ḳur'ān oḳuyan müsülmān ancaḳ

[15b] (1) bunda müsülmān neyler diyüp ilerü vardı. Gördi-ki (2) bir müsülmān Ḳur'ān oḳur.Eyitdi : Yā Müslim sen ne kimsesin (3) ve küffāruñ aḥvāli daḫı nicedür? didi. Ol kimesne (4) eyitdi "Bu kāfirler elinde ben esir oldum niçe zamāndur ki (5) ḳurtılmadum ve ammā kāfirlerüñ bayramlarıdur. Bölük (6) ḫamr içmege meşgūl olmışlardur. Hemān (7) Ḫālid İbni Velīd bunı işidicek şehr ḳapusına vardı. (8) Bir niçe kimesnei ḳapuda bulup öldürdi ve ṭaşradan (9) olanlara ḫaber eyledi. Ḳapuyı açup ʿasker içerü girdiler. (10) Her birisi silāḥların ellerine alup şehr içine (11) revāne oldılar. Bölük bölük kāfirleri meclisleri (12) içinde ḳırdılar. Küffār-ı ḫākisāruñ emīrleri

[16a] (1) ve reʾīsleri kāfirler bunı tedbir eylediler ki bu bizi ḳıran (2) ṭāife bāb-ı şarḳīden girmişler ancaḳ bāb-ı (3) ġarbīde olan ʿaskerüñ daḫı ḫaberi yoḳ. Ancaḳ (4) gelüñ imdi tedārük budur ki bāb-ı ġarbī (5) ʿaskerine ḫaber gönderelüm. İḫtiyārumuz ile şehri (6) size teslīm idelüm, diyelüm. Ola ki anlar bize merḥamet (7) ideler didi. Bu reʾyi maḳul görüp ʿUbeyd İbni (8) Cerrāḥ ḥażretlerine ḫaber gönderdiler. ʿUbeyd İbni Cerrāḥ (9)

ḥażretleri ʿasker-i İslāma ḫaber virdiler. Her birisi (10) şād u ḥurrem olup şehr içine revāne oldılar (11) şehr içine dāḫil olıcaḳ iki ʿasker birbirine (12) buluşup ḫaber sordılar. Bildiler ki bu şarḳ cānibinde

[16b] (1) olan ʿasker cebren ve ḳahren dāḫil olmışlardur (2) ʿināyet-ile ferāḥ-nāk oldılar sabaḥa-dek bir arada sākin (3) ve mütemekkīn oldılar. Ḳaçan-ki subḥ oldı bir araya (4) cemʿ olup şehrüñ tedbīrine meşġūl oldılar. (5) Āḫırü'l-emr iki ḫalīfenüñ Şehr-i Dımışḳ ḥaḳḳında (6) reʾy ü tedbīrleri böyle oldı ki bu şehrüñ (7) yarusı güç-ile alınmış oldı ve yarusı daḫı (8) iḫtiyārları ile alınmış oldı. Ve Cāmiʿ-i Emevī (9) ol vaḳt ʿaẓīm kenīse idi. Ortasından (10) iki böldiler. Ġarbī cānibi küffāra kenīse oldı. (11) Ve daḫı şarḳ cānibi müsülmānlara mescid oldı. (12) Bu vech-ile niçe müddet ʿibādet-ḫāne oldı.

[17a] (1) tā şol vaḳte deñlü ki Velīd İbni ʿAbdü'l-melik (2) ḫalīfe oldı. Küffāruñ bıṭrīḳların ve büyük (3) ḫınzırların cemʿ idüp varuñ şehirde (4) istedügüñüz yirde bir kenīse bünyād eyleñ (5) diyü iẕin virdiler. Ve hem cāmiʿüñ evvelki ḥāli (6) ġāyet de āẓīm idi. Anı tebdīl idüp şimdiki (7) tertībini ḫalīfe eyledi ve bu ḫalīfenüñ ecdādına (8) Emeviyyūn dirler ol sebebden bu cāmiʿe Cāmiʿ-i (9) Emevī dirler. Ve bu ḫalīfenüñ ismi Velīddür (10) ve babasınuñ ismi ʿAbdü'l-melikdür ve dedesinüñ (11) ismi Mervāndur. Aṣlı ve nesli Resūlullāh ṣallallāhu (12) ʿaleyhi ve-sellem ḥażretlerinüñ neslindendür. Babası ʿAbdü'l-melik

[17b] (1) fevt olıcaḳ yerine kendüsi ḫalīfe oldı. Ve elli beş (2) yaşında fevt oldı. Mezarı Bilāl-ı Ḥabeşī öldügi (3) mezāristandur. Ve kendü dünyādan gidicek (4) tārīḫ ṭoḳsān altısında idi ve cāmiʿi taʿmīr (5) idicek altun ṣuyı ile her dīvārını naḳş eyledi. (6) Ve her dürlü aġaç ṣūretini dīvārlarda altun ṣuyı (7) birle yazdurdı. Ḳaçan-ki bu cāmiʿ böyle ziynet-ile (8) taʿmir eyledi. Ehl-i Dımışḳ didiler ki bu ḫalīfe beytü'l-māl-i (9) müslimīnden çoḳ mal ḥasārāt eyledi diyüp ve cemʿ (10) olup ḫalīfeye ʿarz eylediler. Ḫalīfe bu sözi işidicek (11) yemīn eyledi ki beytü'l-mālden bir dirhem ṣarf eylemedüm didi. (12) Fi'l-vākiʿ beytü'l-māl emīnlerinden muḥāsebe ṭaleb

[18a] (1) idüp gördiler ki beytü'l-mālden bir dirhem żāyiʿ (2) olmamış. Bu ḥāli görüp Ehl-i Dımışḳ ḫalīfeye (3) duʿālar eylediler. Ve hem rivāyet olundı ki ḫalīfe (4) olan kimesne bu cāmiʿ-i şerīfe ṣarf itdügi mālı (5) ḥisāb itdiler. Dört yüz ṣanduḳ altun imiş. (6) Her ṣanduḳda yigirmi sekiz biñ altun var imiş. (7) Bu cümle māl cāmiʿ-i şerīfüñ taʿmīrine ve tezyīnine (8) ṣarf olmış. Ve hem ol rivāyet olundı ki cāmiʿüñ (9) saḳfine ṭılsımātdan baʿżı nesne aşmışlardı (10) ve ḫūşāt ü ṭuyūrdan içine nesne dāḫil olmazdı

(11) örümcek gibi ve ʿaḳreb gibi ve serçe gibi (12) ve gögercin gibi ḳaçan ki cāmiʿ ocaġa yandı

[18b] (1) bu ṭılsımlar bozuldı. Şimdiki ḥālde ʿaḳrebden ve serçeden (2) ve ʿankebūtdan yaʿni örümcekden nesne dāḫil (3) olur. Hemān helāk olur. Şimdi gögercin (4) ve ḳumrı dāḫil olur oldı.

Bāb-ı rābiʿ: Enbiyādan (5) ve evliyādan ve aṣḥābdan müteveffā olup vilāyet-i (6) Şāmda medfūn olanları beyān ider. Kaʿbü'l-aḫbāruñ (7) rivāyetinde Şehr-i Dımışḳda ḳubūr-ı enbiyādan beş yüz (8) ḳabr vardur. Ve İbni Selāme rivāyetinde Şehr-i (9) Dımışḳda ḳubūr-ı enbiyādan biñ yedi yüz ḳabr (10) vardur. Ve Hūd Nebī ʿaleyhi's-selām ḳabri daḫı (11) bundadur. Ve enbiyādan üç yüz nebīnüñ ḳabirleri (12) Cāmiʿ-i Emevīnüñ ḳıble dīvārı altında medfūndur.

[19a] (1) Ve hem aṣḥāb-ı Resūlullāh ṣallallāhu ʿaleyhi ve-sellem (2) Muʿāviye ve Bilāl-i Ḥabeşī raḍıyallāhu ʿanhumā müʾeẕẕin-i (3) Resūlullāh ṣallallāhu ʿaleyhi ve-sellem bāb-ı saġīrde (4) medfūndur. Ve emṣile İbni Şefiʿ ve Fużāle İbni ʿUbeyd (5) ve Usāme İbni Zeyd ṣaḥābe-i güzīndendür. Bunda (6) medfūndur raḍıyallāhu anhum ecmaʿīn. Bunlar daḫı (7) Bāb-ı Ṣaġīrde medfūndur ve Ḥafṣa zevce-i (8) Resūlullāh bint-i ʿÖmer raḍıyallāhu ʿanhu bu daḫı (9) Bāb-ı Ṣaġīrde medfūndur. Ve Meymūne bint-i Ḫāriṣ (10) zevce-i Resūlullāh ṣallallāhu ʿaleyhi ve-sellem ve Ümmü Ceyībe (11) bint-i Ebī Sufyān raḍıyallāhu ʿanhu Bāb-ı Ṣaġīr'de (12) medfūndur. Ve Ümmü Seleme bint-i Ebī Ümeyye daḫı kim

[19b] (1) zevce-i Resūlullāh ṣallallāhu ʿaleyhi ve-sellemdür. Bāb-ı Ṣaġīrde (2) medfūndur. Ve ʿĀtike ʿAmme-i Resūlullāh ṣallallāhu ʿaleyhi (3) ve-sellem bint-i Ẓıbyān, bu daḫı Dımışḳda bir maḥalde Ḳabr-i (4) ʿĀtike dirler. Ol daḫı medfūndur. Ve Sitti Ruḳıyye (5) bint-i ʿAli keremallāhu vechehu ve raḍıyallāhu ʿanhu Dımışḳda (6) ḳarañu ḳapuda bir mescide medfūndur. Ve Merec-ı Daḥdaḥ (7) dirler. Bāb-ı Ferāsīden ṭaşradur. Meḳābir-i müslimīndür. (8) Daḥdaḥ isimlü sahābeden bir kimesne medfūndur. (9) Mezbūr Daḥdaḥ ol meḳābirüñ yerin satun alup (10) vaḳf itmişdür. Kaʿbü'l-aḫbār rivāyetinde (11) meḳābir-i meẕkūrda yetmiş biñ şehīdler medfūndur (12) dirler. Ve her şehīd ādemden ʿuṣāt-ı müʾmīnīne

[20a] (1) şefiʿ olsalar gerek. Yevm-i ḳıyāmetde ve hem ʿĪsā (2) ʿaleyhi's-selām ümmetinden zāhid olanlar, ḥavāriyyūn (3) ṭāifesi dirler, anlar daḫı Şehr-i Dımışḳda ekṣerī (4) Meḳābir-i Merec-i Daḥdaḥda medfūndur. Ve baʿżısı (5) Cāmiʿ-i Emevī

yanında Ṣādıriyye dirler bir medrese vardur. (6) Niçesi anda medfūndur. Ve hem baʿżı rivāyetde ʿĪsā (7) ʿaleyhi's-selām vālidesi Meryem Ana raḍıyallāhu ʿanhā (8) Meḳābir-i Merec-i Daḥdaḥda medfūndur. Ve hem Ebū Bekr (9) raḍıyallāhu ʿanhu oġlı ʿAbdü'l-raḥmān daḫı anda medfūndur. (10) Ve Muḥammed Emmi Seleme zevce-i Resūl-u ṣallallāhu (11) ʿaleyhi ve sellem ve ʿAlī İbni ʿUḳīl Ḥażreti ʿAlī'nüñ raḍıyallāhu (12) ʿanhu ḳardaşı ve ʿAbdullāh İbni Zeynü'l-ʿābidīn

[20b] (1) ve Zübeyr İbni ʿAvām ʿaşere-i mübeşşeredendür. Ve ʿAbdü'l-cabbār (2) burāẕeri Ḫālid İbni Velīddür. Ve Münevver İbni ʿAmmār (3) ve Caʿfer-i Ṣādıḳ bunlar daḫı aṣḥāb-ı Resūlullāh (4) ṣallallāhu ʿaleyhi ve-sellemdendür. Bāb-ı Ṣaġīrde (5) medfūndur. Ve ʿÖmer İbni ʿAbdü'l-ʿazīz daḫı (6) anda medfūndur. Ve Ḥażreti ʿÖmerüñ oġlı daḫı (7) Bāb-ı Ṣaġīr yanında bir ḳubbede medfūndur. Ve daḫı (8) Bāyezīd-i Beştāmī Taḥte'l-ḳalʿa Cāmiʿnüñ ġarbī (9) ṭarafında medfūndur.

Bāb-ı Ḫāmis : Mevāżiʿ-i Mübārekleri (10) beyān ider. Ve Ḥażreti ʿAli raḍıyallāhu ʿanhu eydür: (11) "Ben işitdim Allah resūlinden ṣallallāhu ʿaleyhi ve-sellem (12) bir kimesne eyitdi ki "Yā Resūlallāh Şehr-i Dımışḳda

[21a] (1) mübārek yir neredür?" Resūlullāh ṣallallāhu ʿaleyhi ve-sellem (2) ḥażreti buyurdı ki Şāmda bir ṭaġ vardur. Aña (3) Cebel-i Ḳāsiyūn dirler. İbrāhīm peyġamber ʿaleyhi's-selām (4) anda ṭoġmışdur. Ve daḫı ʿĪsā ʿaleyhi's-selām anda (5) ṣaḳlandı yehūdīlerden. Ve daḫı Yaḥyā peyġamber (6) ʿaleyhi's-selām anda sākin oldı. Ve daḫı Īsā (7) peyġamber ʿaleyhi's-selām İbrāhīm peyġamber ʿaleyhi's-selām (8) ve Mūsā peyġamber ʿaleyhi's-selām ve Eyyūb peyġamber (9) ʿaleyhi's-selām anda sākin oldılar rıḍvānullāhi teʿālā (10) ʿaleyhim ecmaʿīn. Bu cümle Cebel-i Ḳāsiyūnda namāz (11) ḳıldılar ve ʿibādet eylediler. Ve hem Allāhü teʿālā ḥażretinden (12) bir ḥācetleri olsa anda ḥācet dilerlerdi.

[21b] (1) redd olunmazdı. Ve daḫı meḳhūlden rivāyet olundı ki (2) bu Cebel-i Ḳāsiyyūnda her kim ki bir ḥācet dilese ḳabūl (3) olur ,redd olunmaz inşāʾallāhü teʿālā. Ve hem mekḥūl (4) eydür "Ben Kaʿbü'l-aḥbār ile bu ṭaġa çıḳduḳ. (5) Namāz ḳılduḳ ve ḥācet diledüḳ ,ḳabūl oldı. (6) Andan ṣoñra şehre indük. Bāb-ı Ferāsīden şehre (7) dāḫil olduḳ. Kaʿbü'l-aḥbār'dan işitdüm ki (8) ben levḥü'l-maḥfūẓda yazılmış gördüm: "El-ferādīsü (9) cennetī ve ileyḥā leceme'u ehli muḥabbetī" yaʿni (10) Ferādīs benüm cennetümdür. Beni seven aña dāḫil (11) olur. Her ḳaçan-ki bu Ferādīs'e bir kimesne (12) dāḫil olsa müʾminler cennete dāḫil olmaḳ gibidür.

[22a] (1) Aṣıl Ferādīs cennete dirler. Dımışḳ şehrinde sur (2) ḳapusında Bāb-ı Ferādīs dirler. Sebebi oldur ki (3) ḳaçan bu Dımışḳ şehrini küffār elinden almaġa (4) geldiler. Bu ḳapuda aṣḥābdan çoḳ kimesne (5) şehīd oldılar. Şehīdler ḫōd öldükde hemān (6) cennete dāḫil olurlar. Bu sebebden Bāb-ı Ferādīs (7) dirler. Şimdi ol ḳapunuñ iç yüzinde bir medrese (8) vardur. Şehīdler anda medfūndur. Bir kimesne (9) varup ol şehīdlerüñ rūḥına duʿā itse (10) ve ḥācet dilese ḥāceti ḳabūl olur inşāʾallāhü teʿālā (11) ve daḫı ʿÖmer İbni Şaʿbān eydür: Biz Kaʿbü'l-aḥbār-la (12) Ḳāsiyūnda ziyāret iderdük. Gördüm ki bir ṭaşdan

[22b] (1) ḳan ṭamlar. Ben eyitdüm : Bu ne ḳandur? Kaʿbü'l-aḥbār (2) eyitdi ki bu ol ṭaşdur ki Ādem peyġamber ʿaleyhi's-selām (3) oġlı Ḳābil ,Hābīli öldürdügi yirdür. Ve didi ki (4) evvel yer yüzinde ḳan döken Ḳābil oldı. Ve daḫı (5) her kim ki ne yirde ādem öldürse Ḳābile bir günāh (6) yazılur. Tā ḳıyāmet ḳopınca Allāhü teʿālā ḥażreti (7) ḫalḳa ʿibret olmaḳ içün bu ḳanı ṭaşdan aḳıtdı. (8) Ol sebebden ol maġaraya "Maġaratü'd-dem" dirler. (9) Ol maġarada iki rekʿat namāz ḳılmaḳ ṣevāb-ı ʿaẓīmdür. (10) Ve daḫı Yezīd İbni Meysere eydür: Dünyāda dört ṭaġ (11) vardur, Allāhü teʿālā ḳatında muḳaddesdür yaʿni ögülmişdür. (12) Ol ṭaġuñ birisi Tūr-i Sīnādur. Yaʿni Mūsā

[23a] (1) peyġamber ʿaleyhi's-selām Allāhü teʿālāya münācāt eyledügi (2) ṭaġdur. Ve birisi daḫı Ṭūr-ı Ṭayāndur. Yaʿni Mescid-i (3) Dımışḳdur. Ve birisi daḫı Ṭūr-ı Zeytādur yaʿni (4) Beyti'l-Muḳaddesdür. Ve birisi daḫı Ṭūr-ı Teymīnādur. (5) Ve Cāmiʿ-i Emevīnüñ bāb-ı şarḳīsi ṭarafında bir ṭaş (6) vardur. Ādem peyġamber ʿaleyhi's-selām zamānında (7) ḳaçan bir kimesnenüñ üzerinde ḥaḳḳı olsa (8) şerīʿatleri bu idi ki Ḥaḳ ṭaleb iden kimesneye dirlerdi ki (9) "Var ṣanʿatuñdan bir nesne getür. Ṭaşuñ üstine (10) ḳo." Ve ol ḥaḳ ṭaleb olunan kimesneye daḫı (11) "Sen de var ṣanʿatuñdan bir nesne getür" dirlerdi. (12) İkisin daḫı ol ṭaşuñ üstine ḳorlardı.

[23b] (1) hemān sāʿat gökden bir ateş inerdi. Her kimüñ (2) nesnesin yaḳarsa ḥāḳ ānuñdur, dirlerdi. (3) Nesnesi yanmayup ḳalanuñ ḥaḳḳı yoḳdur, dirlerdi. (4) Ḳaçan-ki Ādem peyġamber ʿaleyhi'ṣ-ṣalavātü ve's-selāmuñ (5) Ḥavvādan oġlı ṭoġsa bir ḳız-ile bile ṭoġardı. (6) Evvel olan ḳızı ṣoñra ṭoġan oġlana (7) virürdi. Ḳaçan Ḳābil isimlü oġlı ile ṭoġan (8) ḳızı Hābīl isimlü oġlına virmek murād (9) itdilerse Ḳābil ḳāyil olmayup benüm ile (10) ṭoġan ḳızı baña virüñ, Hābil ile ṭoġan (11) ḳızı Hābile virüñ didi. Ādem peyġamber (12) ʿaleyhi's-selām eyitdi: Böyle olmaz, varuñ

[24a] (1) şerīʿat emriyle şanʿatuñuzdan birer nesne getürüñ (2) didi. Hābīl bir ḳoyūn getürüp Ḳābīl bir miḳdār (3) buġdāy getürüp ol ṭaşuñ üstine ḳodılar. (4) Hemān-dem gökden bir āteş inüp ḳoyunı alup (5) gitdi. Buġdāy yerinde ḳaldı. Ḳābīl ḥased idüp (6) ʿāḳıbetü'l-emr Hābīl'i öldürdi. Evvel yir yüzinde (7) nā-ḥaḳ yire ḳan döken Ḳābīl oldı. Ve daḫı İbni (8) ʿAbbās eydür "Ehl-i Dımışḳa ḳaçan yaġmur yaġmasa (9) yā ḳaḥṭlıḳ olsa ve yāḫūd üzerlerine düşmān (10) gelse Maġara-i Deme çıḳup iki rekʿat (11) ḥācet namāzın ḳılup duʿā iderlerdi. Hemān (12) -sāʿat Allahü teʿālā ḥażreti ḥācetlerin devā iderdi.

[24b] (1) Ve daḫı İbni ʿAbbās raḍıyallāhu ʿanhu rivāyet ider. (2) Resūlullāh ṣallallāhu ʿaleyhi ve-sellemden işitdüm. (3) Didi ki "Kāfir cemʿ olmışlar üzerimüze gelmege (4) nolaydı biz Dımışḳ şehrinde olayduḳ. Zīrā (5) ol Dımışḳ şehrinde bir mevżiʿ vardur enbiyā (6) ṣalavatullāhı ʿaleyhi ḥācet dilerlerdi ,revā olurdı. (7) Ve ol maḳām Ḳābil Hābili öldürdügi (8) maḳāmdur ki "Maġaratü'd-dem" dirler mübārek (9) maḳāmdur. Ḥażreti Resūlullāh ṣallallāhu ʿaleyhi ve-sellem (10) bu ṭaġa arzu çekerdi. Bir gün Cebrāʾīl (11) ʿaleyhi's-selam gelüp eyitdi "Yā Muḥammed sen de (12) Mekke ṭaġına var, anda olan maġārada ḥācetüñ

[25a] (1) dile. Bunda daḫı ḥācetler revā olur. Cebel-i Ḳāsiyūn (2) nice mübārek maḳāmdur, didi. Ve daḫı İbni ʿAbbās (3) raḍıyallāhu ʿanhu rivāyetinde şöyledür ki ʿĪsā (4) peyġamber ʿaleyhi's-selām anası Meryem ḥātun ile (5) raḍıyallāhu ʿanhā ḳırḳ yıl Cebel-i Ḳāsiyūnda sākin (6) oldılar. Ve bir rivāyetde daḫı İbni ʿAbbās raḍıyallāhu (7) ʿanhu eydür Ḳurān-ı ʿaẕīmde Ḥaḳ teʿālā ḥażreti celle (8) şānühü ve ʿamme nevālühü buyurur : "Ve āveynāhümā ilā rabvetin (9) ẕāti ḳarārin ve meʿīn" buyurduḳları Dımışḳ şehrinde (10) Neyrib aʿlā dirler ve daḫı Ḥassān İbni ʿAṭiyye (11) raḍıyallāhu ʿanhu rivāyet ider. Eydür : ḳaçanki (12) Yanṭūl gelüp Hūd peyġamber ʿaleyhi's-selām

[25b] (1) Cebel-i Ḳāsiyūnda mālın ve evlādın ve esbābın (2) ġayret itdi. Ve çoḳ fesād eyledi. Ol vaḳt (3) Cānib-i Ḥaḳdan İbrāhīm peyġamber ʿaleyhi's-selām (4) ḥażretine ġazā emr oldı. Evvel ġazāsı bu idi. (5) Üç yüz on üç nefer kimesne ʿasker (6) cemʿ idüp varup melik Yanṭū'yı helāk (7) idüp Hūd nebī ʿaleyhi's-selāmuñ hep esbābını (8) alıvirdi. Andan şoñra Ḥażreti İbrāhīm ʿaleyhi- (9) 's-selām berze-nām ḳaryede ol mescidi binā idüp (10) namāz ḳıldı. Şimdi bir kimesne ol mescid-i mübārekde (11) dört rekʿat namāz ḳılsa cümle günāhından ḫalāṣ (12) olup anadan ṭoġmış gibi ola. Ve Ḥaḳ subḥānehu

[26a] (1) Ve teʿālādan ne ḥācet dilese ola inşāʾallāhu (2) 'r-raḥmān. Ve İbni ʿAbbās raḍıyallāhu ʿanhu rivāyetinde (3) İbrāhīm peyġamber ʿaleyi's-selām berzede ṭoġdı. (4) Ve berzede daḫı Cebel-i Ḳāsiyūndur didiler. Mim. (5) Vallāhu aʿlem bi's-ṣevāb (6) Bu kitābı ḥasbeten lillāhu teʿālā vaḳf (7) itdüm. Şöyle şarṭ eyledüm ki Üsküdarda (8) türbede ṭurup tālibine rehn (9) ile virile. Kimesne tebdīl (10) teġayyür eylemeye

[26b] (1) Yā mālik-i yevmü'd-dīn

Ve ihsān ü kerem senden

(2) Yā raḥīme'l-evvelīn

İḥsān

(3) ḳullarıña raḥmet it

Fażluñla ʿināyet it

(4) Tevfīḳ ve hidāyet it

İḥsān

(5) İnsānı idüp īcād

İtdüñ yoluña irşād

(6) Oldı kereme muʿtād

İḥsān

(7) Luṭf eyleyüp ey Mevlā

Ḳıl vuṣlatuñı aʿṭā

(8) İt kalbümizi iḥyā

İḥsān

(9) Bī-çāre Hüdāyī getür

Vaṣluña ola maẓhār

(10) Bu ʿizzet aña yiter

İḥsān kerem senden

(1) Ṣāḥibi ve māliki Ḫalīl Paşa (2) Ṣāḥibine her kim eylerse duʿā (3) İde maḥşerde şefāʿat Musṭafā (4) Ketebe'l-ʿabde'l-faḳīr (5) Ḫalīl Paşa e'l-vezīr (6) Bu kitābı ḥasbeten-lillāhu teʿālā vaḳf idüp şöyle şarṭ (7) eyledüm ki Üsküdārda türbemde ṭurup talibine (8) rehn ile virile. Kimesne tebdīl ve teġayyür eylemeye

DİZİN

A

ʿAbbās *Ar.* Hz.Muhammed (s.a.v.)'in amcasının oğlu.

a. (İbni ʿAbbās) 24a/7

a. raḍıyallāhu ʿanhu (İbni ʿAbbās raḍıyallāhu ʿanhu) 25a/2, 25a/6, 24b/1, 26a/2

ʿAbbāsiyye *Ar.* Emevî hanedanından sonra başa gelerek İslam Devleti'nin yönetimini ve halifeliği beş asırdan daha uzun bir süre elinde tutan Arap hanedan.

ʿA.+den (Ḫulefā-i ʿAbbāsiyye) 9a/12

ʿAbdullāh *Ar.* Kişi adı.

A. İbni Zeynü'l-ʿābidīn 20a/12

ʿAbdullāh İbni Zeynü'l-ʿābidīn *Ar.* Tâbiînin büyüklerinden olan Zeynelabidin'in oğlu.

ʿA. 20a/12

ʿAbdü'l-raḥmān *Ar.* Kişi adı.Hz. Ebubekir (r.a.)'in oğlu.

ʿA. 20a/9

ʿAbdü'l-cabbār *Ar.* Kişi adı.Halid b. Velid (r.a.)'in kardeşi.

ʿA. 20b/1

ʿAbdü'l-ʿazīz *Ar.* Kişi adı. *bk.* ʿÖmer İbni ʿAbdü'l-ʿazīz

ʿA. (ʿÖmer İbni ʿAbdü'l-ʿazīz) 20b/5

ʿAbdü'l-melik *Ar.* Kişi adı. *bk.* Velīd İbni ʿAbdü'l-melik

ʿA. 17a/12

ʿA. (Velīd İbni ʿAbdü'l-melik) 16a/1

ʿA.+dür 17a/10

ʿābidīn *Ar.* Kişi adı.bk. ʿAbdullāh İbn-i Zeynü'l-ʿābidīn

ʿA. (ʿAbdullāh İbni Zeynü'l-ʿābidīn) 20a/12

ʿacāyib *Ar.* Garip, tuhaf, alışılanın dışında, değişik.

ʿa.- i dünyā 7a/12

aç- Bir şeyi kapalı, örtülü, kilitli veya bağlı durumdan çıkarma,çözme.

a.-up 15b/9

açıl- Kapalı, örtülü, kilitli, bağlı, toplu veya katlı durumdan çıkarılmak, açık hâle getirilmek

a.-dı 9b/6

a.-mışdur 12b/3

ad Varlıkları birbirinden ayırmaya, tek tek veya cins cins karşılamaya yarayan kelime, isim.

a.+ı 5a/4, 13a/2

a.+ına 10a/6

ʿadālet *Ar.* Hak ve hukūka uyma, herkesin hakkını gözetme,

doğruluktan ayrılmama, hakkāniyet, adl.

a.+iyle 1b/5

Ādem *İbr.* İlk yaratılan insan ve ilk peygamber.

a. 10b/5, 11b/12, 13b/1, 15a/3, 22b/5

a.+den 19b/12

a.-i ẕāt 11b/10

a. oġlanı (Yā Ādem oġlanı) 10b/12

Ā. peyġamber ʿaleyhi'ṣ-ṣalavātü ve's-selām 23b/4

Ā. peyġamber ʿaleyhi's-selām 11b/7, 23a/6, 22b/2, 23b/11

ʿadū *Ar.* Düşman.

a.+larına 4a/7

ʿafv *Ar.* Suç, kusur ve hatâyı cezâlandırmama, bağışlama.

a. olun- 8a/6

aġaç Kökü toprak altında kalan, gövdesi yukarıya doğru yükselen ve gittikçe incelerek dallara ayrılan, kereste veya odun olmaya elverişli uzun ömürlü bitki.

a. 17b/6

aġız Hayvan ve insanda yüzün ön aşağı kısmında yer alan, yemeye, içmeye, nefes alıp vermeye, ses çıkarmaya, konuşmaya yarayan ve sindirim borusunun giriş deliği olan boşluk.

a.+ına (aġzına) 14b/11

aḥbār *Ar.* ḥabr "âlim" ve ḥibr "haham" ın çoğul şekli aḥbār.Yahudi âlimleri

a. (Kaʿbü'l-aḥbār) 6b/12, 8a/8, 19b/10, 21b/4, 22b/1

a.+dan (Kaʿbü'l-aḥbār) 21b/7

a.+la (Kaʿbü'l-aḥbār) 22a/11

āḫır *Ar.* Son, sonuncu, en sonra olan.

ā. 4b/4

ā.+ı 1b/4

ā. zamān 2a/6, 2b/1

ā.-ü'l-emr 15a/4, 16b/5

āḫıret *Ar.* Ölümden sonra gidilecek olan âlem, öbür dünya, bekā âlemi.

ā.+e 13a/6

aḥsen *Ar.* ḥusn "güzel olmak" tan aḥsen. Çok, daha, en, pek güzel.

a. cāmiʿ 7b/10

aḥvāl *Ar.* Durumlar, hâller, vaziyetler.

a.+i (küffāruñ aḥvāli) 15b/3

aḳ Kar renginde olan rengin adı, beyaz.

a. ʿalem 4a/1

ʿāḳıbet *Ar.* Bir iş veya durumun sonu, sonuç.

a.- ü'l-emr 24a/6

aḳıt- Sulu veya ufak tâneli maddelerin bulunduğu yerden başka bir yere

doğru gitmesini, akmasını sağlamak.

a.-dı 22b/7

aḳrabā *Ar.* Aralarında kan bağı bulunan kimseler.

a.+ñ 11a/2

ʿaḳreb *Ar.* Sıcak ve nemli yerlerde yaşayan, kıvrık ve kalkık kuyruğunda zehirli iğnesi olan bir tür böcek, kuyruklu.

ʿa. 18a/11

ʿa.+den 18b/1

Aḳṣā *Ar.* Uzakta bulunan, ırak, uzak. bk. Mescid-i Aksa.

A.+dur (Mescid-i Aḳṣā) 6b/1

al- 1.Fethetmek, zaptetmek.2. Birlikte götürmek.

a.-maġa 22a/3

a.-mış 14b/11

a.-up 10a/11, 13b/3, 15b/10, 19b/9, 24a/4

satun al- 19b/9

aʿlā *Ar.* Daha yüksek, en yüksek, pek yüce.

aʿ. (Neyrib aʿlā) 25a/10

ʿalāmet *Ar.* İşâret, belirti, nişan, emâre, alem, araz.

ʿa. 10a/3

ʿalem *Ar.* İşâret, alâmet, nişan, sembol.Bayrak.

ʿa. 4a/3, 4a/3

ʿa. (aḳ ʿalem) 4a/2

ʿa.+dür 4a/3

ʿālem *Ar.* Yerde ve gökte yaratılmış olan şeylerin bütünü, kâinat, evren

a. (cümleʿālem) 7a/7

ʿaleyhi'ṣ-ṣalavātü ve's-selām *Ar.* Salat ve selam onun üzerine olsun manasına gelen dua.

ʿa. (Ḫıżır peyġamber ʿaleyhi's-ṣalavatü ve's-selām) 8b/6

ʿa. (re's-i Yaḥyā peyġamber ʿaleyhi'ṣ-ṣalavātü ve's-selām) 8b/12

ʿa.+uñ (Ādem peyġamber ʿaleyhi'ṣ-ṣalavātü ve's-selām) 23b/4

ʿaleyhi's-selām *Ar.* Selam onun üzerine olsun manasına gelen dua.

ʿa. (Hūd Nebī ʿaleyhi's-selām) 10b/8, 10b/9, 11b/4,18b/10

ʿa. (Mūsā peyġamber ʿaleyhi's-selām) 6b/2

ʿa. (Yaḥyā İbni Zekeriyyā ʿaleyhi's-selām) 8b/9

ʿa. (Ādem peyġamber ʿaleyhi's-selām) 11b/7, 23a/6, 22b/2, 23b/12

ʿa. (Cebrāʾīl ʿaleyhi's-selam) 24b/11

ʿa. (Eyyūb peyġamber ʿaleyhi's-selām) 21a/9

ʿa. (Ḥażreti İbrāhīm ʿaleyhi's-selām) 25b/8

ʿa. (Hūd peyġamber ʿaleyhi's-selām) 25a/12

ʿa. (İbrāhīm peyġamber ʿaleyhi's-selām) 21a/3, 21a/7, 26a/3, 25b/3

ʿa. (ʿĪsā ʿaleyhi's-selām) 2b/2, 20a/2, 20a/7, 21a/4

ʿa. (Īsā peyġamber ʿaleyhi's-selām) 21a/7, 25a/4

ʿa. (Mūsā peyġamber ʿaleyhi's-selām) 21a/8, 23a/1

ʿa. (Süleyman İbni Dāvud ʿaleyhi's-selām) 11a/12

ʿa. (Yaḥyā peyġamber ʿaleyhi's-selām) 21a/6

ʿa.+uñ (Hūd nebī ʿaleyhi's-selām) 25b/7

ʿa.+uñ (Yaḥyā nebī ʿaleyhi's-selām) 9a/10

ʿaleyhi ve-sellem *Ar.* Selam onun üzerine olsun manasına gelen dua.

a. (Ḥażreti Resūlullāhu <ṣallallāhu> ʿaleyhi ve-sellem) 6b/5

alın- Fethedilmek,ele geçirmek.

a.-mış 16b/7, 16b/8

alıvir- Yanında götürmek.

a.-di 25b/8

ʿAli *Ar.* Kişi adı. Yüce, ulu, yüksek.

ʿA. (Sitti Rukıyye bint-i ʿAli keremallāhu vechehu ve raḍıyallāhu ʿanhu) 19b/4

ʿA. İbni ʿUḳıl 20a/11

ʿA.+nüñ (Ḥażreti ʿAlī'nüñ raḍıyallāhu ʿanhu) 20a/11

ʿA. raḍıyallāhu ʿanhu (Ḥażreti ʿAli raḍıyallāhu ʿanhu) 20b/10

ʿĀlim *Ar.* İlim sâhibi olan (kimse), bilici, bilen.

a.+dür 1b/6

Allāh *Ar.* Her şeyin yaratıcısı olan tek ve mutlak varlık, Tanrı, Hudâ.

A.-ü teʿālāya 23a/1

A.+a 1b/4

A. resūli 6a/2, 20b/11

A.- ü tebāreke ve teʿālā 4a/6

A.+uñdur 13a/6

A.- ü teʿālā 1b/10, 3a/10, 3a/7, 4a/9, 3b/5, 21a/11, 22b/11

A.- ü teʿālā ḥażreti 22b/6, 24a/12

alt Bir şeyin yere bakan yanı, zir, üst karşıtı.

a.+ında 18b/12

altun Sarı renkli, yumuşak, dövülgen ve esnek bir soy metal, zer.

a. 18a/6

a. imiş 18a/5

a. şuyı 17b/5, 17b/6

ʿamel *Ar.* Dînî emirleri yerine getirmek için yapılan iş, fiil, hareket.

a. eyle-(!) 11a/5

a.-i sāliḥ 11a/6

ammā *Ar.* Zıt ve aykırı hüküm ifâde eden iki cümleyi birbirine bağlar; ancak, fakat, lâkin.

a. 12a/10, 15b/5

ʿAmmār *Ar.* Kişi adı.

A.(Münevver İbni ʿAmmār) 20b/2

ʿamme *Ar.* Hala.

a.-i resūlullāh 19b/2

ʿamūd *Ar.* Sütun,direk.

a. 10a/3

a.+ı 4a/4

a.- ı islām 4a/3

a.+lara 10a/5

ana İnsanın ve hayvanın yavru sâhibi olan dişisi, anne, vâlide.

a.+dan 25b/12

a.+sı 25a/4

a. raḍıyallāhu anhā (Meryem Ana raḍıyallāhu anhā) 20a/7

Anaṭolı *Yun.* Ön Asya'nın bir parçası olarak Türkiye'nin Asya kıtasında bulunan toprağı, Rum.

A.+da (Bāb-ı Anaṭolı) 7b/3

A.+ dur (Mirāt-ı Anaṭolı) 7b/3

ancaḳ Bağlaç.Lakin, ama, fakat, yalnız sözleri gibi bir düşünceyi anlatan söz.

a. 15a/12, 16a/2, 16a/3

ʿankebūt *Ar.* Örümcek.

a.+dan 18b/2

Anṭākiyye *Ar.* Türkiye'nin en güneyinde yer alan ilimiz, Hatay.

a.+dür 5b/2

ara İki şeyi birbirinden ayıran uzaklık, mesâfe.

a.+da 16b/2

a.+sıdur 8b/3

a.+sında 8b/3, 8b/7

a.+ya 16b/3

arış *Far.* Eskiden kullanılan, elin orta parmak ucundan dirseğe kadar olan mesâfe miktârındaki uzunluk ölçüsü.

a. 9b/10, 9b/9

artuḳ Harcanandan geriye kalan veya fazla gelip artan kısım, artan şey, bakıye.

a.+dur 12a/8

arż *Ar.* 1.Memleket, diyar. **2.**Sunma, bir büyüğe takdim etme, sunu.

a. (cemʿ-i vech-i arż) 8a/3

a. eylediler 17b/10

a.-ı Şām 6a/4

arzu *Far.* İnsanın bir şeye karşı duyduğu istek, dilek.

a.çekerdi 24b/10

aş- Bir şeyi aşağıya sarkacak bir biçimde bir yere iliştirip sarkıtmak.

a.-mışlardı 18a/9

aṣġar *Ar.* Çok (daha, en, pek) küçük.

a. 8b/2

aṣḥāb *Ar.* Hz. Muhammed (s.a.v.) zamânında yaşamış, onu görmüş ve sohbetinde bulunma şerefine ermiş kimseler, sahâbe.

a.+dan 2a/11, 2a/3, 18b/5, 22a/4

a.-ı güzīn 6a/1

a.-ı resūlullāh ṣallallāhu ʿaleyhi ve sellem 19a/1, 20b/3

Aṣḥābü'l-kehf *Ar.* Hıristiyanlığın ilk dönemlerinde, Kıtmir adındaki köpekleriyle birlikte, hıristiyanlara baskı yapan hükümdardan kaçarak sığındıkları bir mağarada üç yüz küsur sene uyuduktan sonra hiçbir şeyin farkına varmadan tekrar uyandıkları rivâyet edilen yedi kişi (Yedi Uyurlar).

a.+dür 7b/1

aṣıl *Ar.* 1.Kaynak, kök, başlangıç noktası, mebde, menşe. 2.Gerçek, hakîkat.

a. 22a/1

a.+ı (aṣlı) 17a/11

a.+ında (aṣlında) 2b/6, 12b/3

ʿasker *Ar.* Orduda görev yapan erden generale kadar herkes.

a. 13a/11, 13b/12, 15a/6, 16a/11, 15b/9, 16b/1, 25b/5

a.+e 4b/8

a.+i 13b/3

a.-i İslām 4b/5, 14a/4, 16a/9

a.+ine 16a/5

a.+ine (İslām ʿaskeri) 14b/1

a.+üñ 16a/3

aṣlā *Ar.* Hiçbir zaman, hiçbir biçimde, sakın, zinhar.

a. 11a/4, 11a/8, 10b/1, 12a/4, 11b/5, 15a/3

aṣlī *Ar.* 1.Bir şeyin ana unsurunu teşkil eden, bünyesinin esâsını meydana getiren. **2.**En başta gelen, en esaslı, en önemli.

a. 2b/8

ʿaşere-i mübeşşere *Ar.* Hz. Peygamber (s.a.v.) tarafından cennetle müjdelenmiş olan on büyük sahâbî.

a.+dendür 20b/1

āteş *Far.* Odun, kömür vb. maddelerin tutuşup yanması ile beliren ışık.

a. 24a/4, 23b/1

ʿātik *Ar.* Eski, eski zamâna âit.

a.+e (Ḳabr-i ʿĀtike) 19b/3

ʿĀtike *Ar.* Kişi adı.Hz. Muhammed (s.a.v.)'in halası.

ʿĀ. (ʿAmme-i Resūlullāh ṣallallāhu ʿaleyhi ve sellem) 19b/2, 19b/3

ʿAṭiyye *Ar.* Kişi adı. Bir büyüğün küçüğe verdiği hediye, armağan, bahşiş, ihsan.

a. (Ḥassān İbni ʿAṭiyye) 25a/10

ʿAvām *Ar.* Kişi adı.

a. (Zübeyr İbni ʿAvām) 20b/1

āvāz *Far.* Ses,seda.

a.+ı (Ḳur'ān āvāzı) 15a/11

āyet *Ar.* Kur'ân-ı Kerim'deki sûreleri meydana getiren kelime veya cümlelerden her biri.

a.+i 5b/10

a.-i şerīf 5b/11

āyine *Far.* Ayna.

a.+dür 7b/3

ʿaẓīm *Ar.* Büyük,ulu,haşmetli.

a. 16b/9

a.+de (Ḳurān-ı ʿaẓīm) 25a/7

a.+dür (ṣevāb-ı ʿaẓīm) 22b/9

a. idi 17a/6

B

bāb *Ar.* 1.Kapı. 2.Bir kitabın bölümlerinden her biri.

b. 2a/7, 12b/10

b.-ı ḫāmis 2b/1,20b/9

b.-ı Anaṭolı 7b/3

b.-ı Berīd 12b/11, 12b/11

b.-ı Ceyrūn 12b/5, 12b/6

b.-ı evvel 2a/8, 2b/4

b.-ı Ferādīs 22a/2, 22a/6

b.-ı Ferāsī 19b/7, 21b/6

b.-ı ġarbī 16a/2, 16a/4

b.-ı rābiʿ 2a/12, 18b/4

b.-ı Ṣaġīr 19a/11, 19a/3, 19a/7, 19a/9, 19b/1, 20b/4, 20b/7

b.-ı ṣāliṣ 2a/11, 6a/7

b.-ı ṣānī 2a/10, 4b/9

b.-ı Silsile 12b/4

b.-ı şarḳī 16a/2, 23a/5

baba Çocuğu olan erkek,peder.

b.+sı 17a/12

b.+sınuñ 17a/10

baʿdehu *Ar.* Ondan sonra,daha sonra.

b. 10b/2, 13a/7

Baġdād *Ar.* Irak'ın başkenti ve en büyük şehridir.

B. (Şehr-i Baġdād) 3a/2

bağışla- Vermek, hibe etmek, ihsan etmek, bahşetmek.

b. 8a/2

bāḳī *Ar.* Ebedi,ölümsüz,devamlı.

b. 7a/2

baş 1. İnsan vücûdunun göz, kulak, ağız, burun gibi duyu organlarının ve beynin bulunduğu en üst, hayvan vücûdunun en ön kısmı, kafa, ser. 2. Bir topluluğu yöneten kimse, başkan, reis.

b. 9a/4, 10a/1, 9b/12, 14b/11

b.+ı 9a/10, 9a/3, 9a/6

b.+ı (mübārek başı) 8b/10

b.+ıdur 10a/1

b.+ında 14b/2, 14b/5

b.+ından 14b/3

b.+ını 10b/10

b.+ları 10a/5

başla- Bir işi yapmak üzere harekete geçmek, bir işe girişmek, şürû etmek.

b.-dılar 11b/9

Bāyezīd *Ar.* Kişi adı.

B.-i Beştāmī 20b/8

Bāyezīd-i Beştāmī Evliyanın büyüklerinden. M. (802-874)

b. 20b/8

bayram Milletçe sevinç içinde kutlanan, dînî veya bir anlam taşıyan kutsal gün.

b.+larıdur 15b/5

baʿżı *Ar.* Birtakım,bir kısım.

b. 2a/1, 2a/2, 2a/3, 2a/5, 2a/6, 1b/13, 2b/1, 5a/6, 8a/5, 8b/8, 9b/1, 10b/2, 18a/9, 20a/6

b.+sı 11b/8, 20a/4

b.+sına 11b/10

beden *Ar.* Vücut,gövde.

b.+leri 3b/10

b.+üñde 11a/9

ben Birinci tekil şahıs zamiri.

b. 7a/5, 8a/2, 9b/6, 15a/7, 15b/4, 20b/11, 21b/4, 21b/8, 22b/1

b.+a (bañā) 8a/11, 15a/8, 23b/10

b.+i 10a/8, 9b/3, 21b/10

b.+üm 21b/10, 23b/9

beñze- Ortak tarafları sebebiyle birbirini hatırlatmak, andırmak.

b.-mez 10a/5

berekāt *Ar.* Bereketler,bolluk,feyiz.

b.+ından 8a/1

Berīd *Ar.* Postacı,haberci,ulak.

b. (Bāb-ı Berīd) 12b/11, 12b/11

b. idi 13a/2

berzede *Far.* 1. Bir araya getirilmiş, toplanmış.2. Yukarıya kaldırılmış.

b. 26a/3, 26a/4

berze-nām *Far.* Adı geçen,adı anılan.

b. 25b/9

Beṣtāmī *Ar.* Yer adı.Bestam şehrine mensup olan.

B. (Bāyezīd-i Beṣtāmī) 20b/8

beş Dörtten sonra,altıdan önce gelen sayının adı.

b. 2a/7

b. yüz 18b/7

beyān *Ar.* Açıklama,anlatma,söyleme.

b. it- 2a/1, 2a/1, 2a/12, 2a/2, 2a/4, 2a/5, 2a/7, 2a/9, 2b/1, 2b/2, 2b/4, 2b/5, 4b/10, 6a/7, 18b/6, 20b/10

b. olun- 8b/11

beyt *Ar.* Ev,mesken,hane.

b. (Beyti'l-muḳaddes) 5a/1, 23a/4

b. (beytü'l-māl) 18a/1, 17b/11, 17b/12

b. (beytü'l-māl-i müslimīn) 17b/8

b.+üñ 8b/3

Beyti'l-muḳaddes *Ar.* İslâm'da üç mukaddes mescitten biri olan Kudüs'teki mescid. Müslümanların ilk kıblesi. Buna Beytü'l-Mukaddes (mukaddes ev), Kudûs Camii ve Mescid-i Aksâ da denir.

b. 5a/1, 23a/4

beytü'l-māl *Ar.* Devlet hazinesi.

b. 18a/1, 17b/11, 17b/12

b. (beytü'l-māl-i müslimīn) 17b/8

bıṭrīḳ *Ar.* Penguen.

b.+ların 17a/2

bidāyet *Ar.* Başlangıç,başlama.

b. ile 1b/4

bil- Bir şey hakkında bilgisi, mâlûmâtı olmak, o şeyi öğrenmiş bulunmak.

b.-diler 16a/12

b.-eydüñ 10b/12

b.-ür 6a/2

yaḳın bil- 10b/12

Bilāl Ar. Kişi adı.

B.-i Ḥabeşī 17b/2

B.-i Ḥabeşī raḍıyallāhu ʿanhumā 19a/2

Bilāl-i Ḥabeşī *Ar.* İlk müezzin. İslamiyet'i ilk kabul edenlerden ve bunu açıktan ilan eden ilk yedi kişiden biridir. Mekke müşriklerinin ileri gelenlerinden

Ümeyye'nin kölesi idi. (M.581-641)

B.-i Ḥabeşī 17b/2

B.-i Ḥabeşī raḍıyallāhu ʿanhumā 19a/2

bildür- Bilinir duruma koymak, açıklamak, anlatmak, îlân etmek, tefhim etmek.

b.-di 8a/12

bile İle,birlikte,beraber.

b. 11b/4, 23b/5

bin- 1.(Bir şeyin veya bir hayvanın üzerine çıkıp) Ayakları sarkıtarak oturmak. 2. (Bisiklet, motosiklet ve binek hayvanları için) Kullanmak, yönetmek, sürmek. 3.(Bir iş için) … durumunu almak, … durumuna gelmek.

b.-üp 9b/7

binā *Ar.* Barınmak veya belli bir maksat için kullanılmak üzere yapılmış her türlü mîmârî eser, yapı.

b. 5b/4, 7a/1, 12b/8, 25b/9

b.+dadır 10b/9

b.+lar 5b/6

b.+sı 10b/8

b.+sıdur 11b/2, 11b/4

b.+sında 10a/8

b. it- 6a/5, 11a/10

b. itdür- 8a/3

b. olun- 12a/10

bint *Ar.* Kız.

b.-i ʿAli (Sitti Rukıyye bint-i ʿAli) 19b/4

b.-i Ebī Sufyān (Ümmü Ceyībe bint-i Ebī Sufyān) 19a/10

b.-i Ebī Ümeyye (Ümmü Seleme bint-i Ebī Ümeyye) 19a/12

b.-i Ḫāriṣ (Meymūne bint-i Ḫāriṣ) 19a/9

b.-i ʿÖmer raḍıyallāhu ʿanhu 19a/8

b.-i Ẓıbyān 19b/3

biñ Dokuz yüz doksan dokuzdan sonra, bin birden önce gelen sayının adı.

b. (elli biñ) 6b/7

b. (kırk biñ) 6b/9

b. (otuz biñ) 6b/11

b. (yetmiş biñ) 19b/11

b. (yigirmi sekiz biñ) 18a/6

b. (yüz biñ) 6b/6

b. yedi yüz 18b/9

bir *sf.* 1.Bu sayı kadar olan. 2.Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren (sayı). 3.Tek

b. 3a/8, 4a/1, 4a/8, 4a/9, 3b/1, 3b/3, 5a/4, 6a/4, 6a/5, 6a/6, 5b/7, 7a/10, 7a/4, 7a/5, 6b/10, 6b/5, 6b/7, 6b/8, 8a/3, 8a/8, 8a/9, 7b/11, 7b/3, 7b/4, 7b/6, 9a/12, 8b/11, 10a/10, 10a/3,

10a/6, 10a/9, 9b/10, 9b/11, 9b/12, 9b/5, 9b/5, 9b/9, 11a/5, 10b/1, 10b/3, 12a/6, 11b/1, 11b/3, 11b/4, 11b/9, 13a/11, 13a/3, 12b/1, 12b/10, 12b/12, 12b/7, 14b/11, 14b/11, 14b/12, 14b/6, 15b/2, 15b/8, 17a/4, 16b/2, 16b/3, 18a/1, 17b/11, 20a/5, 19b/3, 19b/6, 19b/8, 21a/12, 21a/2, 20b/12, 20b/7, 22a/12, 22a/7, 22a/8, 21b/11, 21b/2, 23a/11, 23a/5, 23a/7, 23a/9, 22b/5, 24a/2, 24a/2, 24a/4, 23b/1, 23b/5, 25a/6, 24b/10, 24b/5, 25b/10

b.+er 24a/1

bir *zm.* Herhangi bir kimse.

b.+i 7a/12

b.+isi 5a/10, 5a/10, 5a/11, 5a/11, 4b/1, 4b/2, 5b/1, 5b/1, 5b/2, 5b/2, 7b/1, 7b/2, 7b/5, 9b/1, 12b/4, 12b/5, 14a/2, 14a/2, 16a/9, 15b/10, 23a/2, 23a/3, 23a/4, 22b/12

b.+isini 10a/4

bir *zf.* 1.Birer birer. 2.Ayrı ayrı. 3.Olduğu gibi,tam tamına,eksiksiz olarak.

b. (bir bir) 15a/8

b. bir 15a/8

b. birine 16a/11

b. biriyle 11b/8

b.+er birer 15a/9

birle İle,birlikte,beraber. *krş.* bile,ile.

b. (altun şuyı birle) 17b/7

bismi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm *Ar.* Bismillâhirrahmanirrahim, günlük konuşmalarımızda çok kullandığımız dini ifadelerden biridir. Buna kısaca "Besmele" denir. Besmele, "Esirgeyen ve bağışlayan Allah'ın adı ile (başlamak)" anlamına gelir.

b. 1b/3, 10b/11

bi's̱-s̱evāb *Ar.* En doğrusu,doğru olarak. *bk.* Vallāhu aʿlem bi's̱-s̱evāb.

b. (Vallāhu aʿlem bi's̱-s̱evāb) 26a/5

biz Birinci çoğul şahıs zamiri.

b. 22a/11, 24b/4

b.+e 1b/6, 4a/4, 4b/6, 16a/6

b.+i 1b/7, 16a/1

boz- Bir şeyi işlemez,işe yaramaz duruma getirmek.

b.-up 9b/1

bozul- İşlemez,işe yaramaz duruma gelmek,arızalanmak.

b.-dı 18b/1

böl- Bir şeyi parçalara ayırıp paylaştırmak, taksim etmek.

b.-diler 16b/10

bölük 1.Bölünmüş bir bütünün parçası, parça, kısım .2.Taburu meydana getiren ve öbür birliklerin temeli sayılan askerî birlik.

b. 4b/5, 4b/6, 15b/5

b. bölük (bölük bölük) 15b/11

böyle *sf.* Bunun gibi olan, buna benzer, bu türlü, bu tarzda ve sıfatta bulunan.

b. 3a/7, 16b/6, 17b/7, 23b/12

böyle *zm.* Bunun gibi,bu tarzda.

b.+dür 9a/11

bu *sf.* Yerde, zamanda veya söz zincirinde en yakın olanı gösteren bir söz.

b. 1b/12, 3a/4, 4a/2, 4a/3, 4a/4, 5a/9, 5b/10, 5b/11, 8a/5, 9a/5, 9a/8, 8b/3, 8b/5, 8b/7, 10a/1, 9b/10, 9b/11, 11a/10, 11a/10, 11a/11, 10b/11, 10b/7, 12a/3, 12a/4, 12a/8, 12a/8, 12a/9, 11b/11, 13a/3, 12b/12, 12b/6, 12b/7, 14a/11, 14a/4, 14b/7, 15a/1, 15a/12, 16a/1, 16a/12, 16a/7, 15b/4, 17a/7, 17a/8, 17a/9, 16b/12, 16b/6, 18a/2, 18a/4, 18a/7, 17b/10, 17b/7, 17b/8, 18b/1, 21a/10, 22a/3, 22a/4, 22a/6, 21b/11, 21b/2, 21b/4, 22b/1, 22b/2, 22b/7, 24b/10

bu *zm.* En yakında bulunan bir varlığı veya biraz önce anılan bir şeyi işaret yolu ile belirtmek için kullanılan bir söz.

b. 9a/10, 14a/3, 19a/8, 19b/3, 23a/8

b.+dur 9a/9, 8b/11, 16a/4

b. idi 25b/4

b.+nda 11a/9, 15b/1, 19a/5, 25a/1

b.+ndadur 18b/11

b.+ndan 6a/3, 7b/10

b.+nı 3a/9, 4a/12, 4a/5, 3b/1, 3b/12, 3b/6, 4b/4, 10a/1, 10b/4, 15a/1, 16a/1, 15b/7

b.+nlar 19a/6, 20b/3

b.+nlaruñ 4a/10, 4a/8

b.+nun 2a/9

b.+nuñ 12a/5

b.+ña 8b/2, 10a/2, 14b/10

buçuḳ Kesik,yarım.

b. (iki buçuḳ) 13b/8

buġdāy Tâneleri un ve ekmek yapımında kullanılan ve insanın başlıca gıdâsını teşkil eden bitki.

b. 24a/3, 24a/5

bul- Arayarak veya rastgele bir şey, bir kimse veya bir durumla karşılaşmak.

b.-dılar 10a/10

b.-up 15b/8

bulun- Var olmak,mevcut olmak.

b.-an 3a/4

b.-masına 9a/10

buluş- 1. Belli bir yerde bir araya gelmek, birbirini bulmak. 2. Karşılaşmak, rast gelmek.

b.-up 16a/12

burāẕer *Far.* Erkek kardeş.

b.+i (ʿAbdü'l-cabbār burāẕeri) 20b/2

burç *Ar.* Kale surlarının gerekli yerlerine yapılan savunma kulesi.

b. 14b/11, 14b/2, 14b/3, 14b/4

b.+a 14b/2

b.+lar 14a/9

buyur- 1. Bir şeyin yapılmasını kesin olarak bildirmek,emretmek. 2. Saygılı ifâdede verilen, ikram edilen bir şeyi almak, kabul etmek, yemek.

b.-dı 6a/3, 7a/5, 21a/2

b.-dılar 4b/7, 5b/12

b.-dukları 25a/9

b.-mış 3b/6

b.-mışdur 2b/9, 4a/6, 3b/1, 3b/12, 5a/2, 5a/8, 4b/11, 4b/4, 6a/9, 5b/4, 5b/7

b.-mışlar 3a/7, 3a/9

b.-uñ 4b/6

b.-ur 25a/8

b.-urlar 7b/10

bünyād *Far.* Yapı,bina.

b. 17a/4

büyük Ölçüleri bakımından aynı cinsteki benzerlerinden daha yüksek, daha geniş, daha uzun veya iri olan, azîm, cesim, kebir.

b. 17a/2

C

Caʿfer *Ar.* Kişi adı.

c.- i Ṣādıḳ 20b/3

Caʿfer-i Ṣādıḳ *Ar.* Kişi adı. Ehl-i beytten ve meşhûr velîlerden. İslâm âlimlerinden olup, seyyid ve on iki imâmın altıncısı. Hazreti Ali'nin torunlarından.

c.- i Ṣādıḳ 20b/3

cāmiʿ *Ar.* Müslümanların, içinde vakit namazlarıyle cuma ve bayram namazlarını kıldıkları ve ibâdet ettikleri mihraplı, minberli, genellikle minâreli binâ, büyük mescit.

c. 8a/3, 7b/9, 10a/8, 9b/4, 18a/12, 17b/7

c. (aḥsen cāmiʿ) 7b/10

c.+de 8a/4, 8a/5

c.+den 8a/7

c.+e 17a/8

c.+i 17b/4

c.+nüñ 20b/8

c.+üñ 10b/7, 13a/1, 12b/8, 17a/5, 18a/8

c.-i Emevī 6a/12, 6a/5, 7a/11, 7a/9, 6b/11, 8a/8, 8a/9, 7b/5, 7b/7, 9a/1, 9a/11, 8b/1, 8b/10, 8b/5, 12a/1, 12a/4, 12a/8, 11b/1, 11b/3, 11b/5, 12b/2, 17a/8, 16b/8, 18b/12, 20a/5, 23a/5

c.-i Emevī-i Şerīf 12a/12

c.-i şerīf 18a/4, 18a/7

Cāmiʿ-i Emevī *Ar.* Emevi Camii Suriye'nin Şam şehrinde Emeviler zamanında yapılan büyük cami. Cami, Emevi halifelerinden Velid bin Abdülmelik tarafından 705-715 tarihleri arasında yaptırıldı.

c.- i Emevī 6a/12, 6a/5, 7a/11, 7a/9, 6b/11, 8a/8, 8a/9, 7b/5, 7b/7, 9a/1, 9a/11, 8b/1, 8b/10, 8b/5, 12a/1, 12a/4, 12a/8, 11b/1, 11b/3, 11b/5, 12b/2, 17a/8, 16b/8, 18b/12, 20a/5, 23a/5

cānib *Ar.* Yan,taraf,yön,cihet.

c.+e 15a/7, 15a/9

c.+i 16b/10, 16b/11

c.-i Ḥaḳ 25b/3

c.+i şarḳī 9a/2

c.+inde 3a/1, 16a/12

c.+inde (şarḳ cānibi) 3a/2

c.+ine 12b/1

c.+inde (şimāl cānibi) 3a/3

cebel *Ar.* Dağ.

c. (yā cebel) 8a/1

c.-i Ḳāsiyūn 7b/12, 21a/10, 21a/3, 25a/1, 25a/5, 26a/4, 25b/1

c.-i Ḳāsiyyūn 21b/2

Cebel-i Ḳāsiyūn *Ar.* Kasiyun Dağı. Şam, Suriye'de bulunmaktadır. Yeryüzünde ilk kanın aktığı yer olduğu iddia edilir. Rivayete göre Hz. Adem'in oğlu Kabil'in kardeşi Habil'i öldürdüğü dağdır.

c.-i Ḳāsiyūn 7b/12, 21a/10, 21a/3, 25a/1, 25a/5, 26a/4, 25b/1

c.-i Ḳāsiyyūn 21b/2

Cebrāʾīl *Ar.* Dört büyük melekten biri, Allah'ın vahyini peygamberlere ulaştırmakla görevli olan melek, Cibril.

c. ʿaleyhi's-selam 24b/10

cebren *Ar.* Zorla,cebir kullanarak.

c. 16b/1

cehd *Ar.* Çalışıp çabalamak,uğraşmak.

c. eyle- 11a/10

cehennem *Ar.* Günahkârların öldükten sonra âhirette azap görecekleri, cezâlarını çekecekleri yer, tamu, dûzah.

c. şehirleri 5a/12

celle *Ar.* celāl "büyük ve ulu olmak"tan çekimli fiil Allah lafzından sonra kullanılan ve "şânı, celâli yüce olsun" anlamına gelen Celle şânuhû, Celle celâluhû gibi klişeleşmiş duâ cümlelerinde geçer.

c. (Ḥaḳ teʿālā ḥażreti celle şānühü ve ʿamme nevālühü) 25a/7

cemʿ *Ar.* Toplama,toplanma,bir araya gelme.

c. 17a/3

c.-i vech-i arż 8a/3

c. it- 14a/1, 13b/1, 13b/3, 25b/6

c. ol- 7b/8, 16b/4, 17b/9, 24b/3

cenk *Far.* Silahlı çatışma, savaş, muharebe, harp, kıtal.

c. 14a/11

cennet *Ar.* Îmanlı ve iyi kimselerin ölümden sonra Allah tarafından mükâfat olarak konulacakları ve içinde ebediyen yaşayacakları, her türlü tasavvurun üstünde güzellik ve nîmetlerle dolu yer.

c.+e 22a/1, 22a/6, 21b/12

c. şehirleri 5a/9

c.+ümdür 21b/10

Cerrāḥ *Ar.* Kişi adı. Sağ iken, Cennet ile müjdelenen on sahabîden biri. "Ümmetin Emîni" lakabıyla övülen yüce Sahâbînin asıl ismi, Âmir bin Abdullah bin Cerrah bin Kâ'b bin Dabbe bin Hars bin Fehr'dir.

C. (ʿUbeyd İbni Cerrāḥ) 14a/7

C. (ʿUbeyd İbni Cerrāḥ ḥażretleri) 16a/7, 16a/8

C. idi (ʿUbeyd İbni Cerrāḥ) 14a/2

cevāb *Ar.* Bir soruya, bir söz veya yazıya, bir durum ve ihtiyâca söz, yazı veya başka bir ifâde yoluyle verilen karşılık, yanıt.

c. 9a/9

c.+ı 9a/5

c. vir- 8a/11, 9a/1, 9a/6, 11a/4

Ceyrūn *Ar.* Kişi adı. Emevi Camii'nin kapılarından birisi.

C. (Bāb-ı Ceyrūn) 12b/5, 12b/6

C. idi 12b/9

cidā Mızrak.

c. 14a/11

cümle *Ar.* 1. Bir bütün meydana getirecek şekilde birbirine bağlı olan şeylerin tamâmı. 2. Bütün, hep, tüm.

c. 3a/4, 7a/6, 18a/7, 21a/10, 25b/11

Ç

çaġır- 1.Bir kimseye gelmesi için seslenmek, bağırmak. 2. Bir kimseye gelmesinin istendiğini bildirmek, dâvet etmek.

ç.-salar 11a/4

çaġrış- 1. Karşılıklı bağırmak, birbirine seslenmek. 2. Hep bir ağızdan bağırmak, haykırmak, yaygara koparmak.

ç.-maları 14b/8

ç.-ması 14b/6

ç.-urlardı 14b/5

çek- Duymak,hissetmek.Yardımcı fiil.

ç.- (ḥasret çek-) 11a/8

çek- Duymak,hissetmek.

ç.-erdi 24b/10

ç.-menüñ 11a/8

çıḳ- 1. Bulunduğu yerden dışarıya varmak, içeriden dışarıya doğru gitmek.2.Doğmak, kaynaklanmak, neşet etmek.

ç.-duġı 8b/2, 8b/7

ç.-duḳ 21b/4

ç.-up 3b/4,8a/9, 14a/9, 24a/10

çıḳagel- Beklenmeyen bir zamanda gelivermek.

ç.-di 14b/12

çıḳar- Giyilen veya takılan şeyleri vücuttan ayırmak.

ç.-up 14a/6

çoḳ 1.Miktârı, derecesi ve niteliği belli bir ölçünün üstünde bulunan, az olmayan, fazla, ziyâde. 2.Belli bir ölçünün üstünde.

ç. 8a/8, 17b/9, 21a/4, 25b/2

ç.+dur 2b/12

D

Daḥdaḥ *Ar.* Kişi adı. Ebu Dahdah El-Ensari,sahabedendir.

d. 19b/8, 19b/9

d.+da (Meḳābir-i Merec-i Daḥdaḥ) 20a/4, 20a/8

daḫı Fazla olarak, üstelik, daha, bile, de" anlamlarına gelen kuvvetlendirme sözü

d. 2a/2, 2a/3, 2a/6, 2a/7, 3a/12, 3a/7, 3a/9, 2b/11, 2b/12, 4a/12, 4a/6, 3b/1, 3b/12, 3b/3, 5a/12, 5a/2, 5a/7, 4b/2, 4b/4, 6a/2, 6a/4, 6a/5, 5b/3, 5b/6, 5b/7, 5b/9, 7a/11, 7a/3, 7a/9, 6b/10, 6b/12, 6b/4, 6b/6, 6b/8, 8a/7, 8a/8, 7b/1, 7b/11, 7b/5, 7b/6, 7b/8, 9a/4, 9a/5, 8b/6, 8b/8, 10a/8, 9b/6, 10b/5, 10b/9, 12a/9, 11b/1, 11b/3, 11b/4, 13a/10, 13a/2, 13a/9, 12b/1, 12b/10, 12b/5, 15a/10, 14b/3, 14b/8, 16a/3, 15b/3, 16b/11, 16b/7,

19a/12, 19a/6, 19a/8, 18b/10, 20a/3, 20a/9, 19b/3, 19b/4, 21a/4, 21a/5, 21a/6, 20b/3, 20b/5, 20b/6, 20b/7, 22a/11, 21b/1, 23a/10, 23a/12, 23a/2, 23a/3, 23a/4, 22b/10, 22b/4, 24a/7, 25a/1, 25a/10, 25a/2, 25a/6, 24b/1, 26a/4

dāḫil *Ar.* 1.İçinde, içinde bulunan kimse veya şey. 2. İç, içeri, iç taraf, derun.

d. 3b/2, 3b/3, 16a/11, 18a/10, 18b/2, 18b/4, 22a/6, 21b/10, 21b/12, 21b/12, 21b/7

d.+dür 3a/2, 3a/3, 3a/3, 3a/5

d. ol- 11b/6, 16b/1

dalālet *Ar.* 1. Yol gösterme, kılavuzluk, rehberlik, aracılık 2. Delil, işâret, nişan.

d.+iyle 1b/8

d. it- 8b/5

Dāvud *İbr.* Kişi adı. Davud peygamber.

D. (Süleyman İbni Dāvud ʿaleyhi's-selām aleyhisselam) 11a/12

dāyim *Ar.* Devam eden, devamlı, sürekli, fasılasız.

d. 8b/8

de Ve anlamında bağlaç.

d. 17a/6, 23a/11, 24b/11,8a/2

Deccāl *Ar.* Kıyâmet alâmetlerinden olarak kıyâmete yakın zamanda insanları kandırmak, halkı azdırmak için ortaya çıkacağı haber verilen, çok kötü, fesatçı ve yalancı kimse.

D. (ḫurūc-ı Deccāl) 2b/3

dede Bir kimsenin babasının veya annesinin babası, büyük baba.

d.+sinüñ 17a/10

defʿ *Ar.* Savma,savuşturma,kovma.

d. it- 14b/4

defn *Ar.* Gömmek,gömülmek.

d. ol- 2a/4

d. olun- 3b/10

degil 1. -im, -sin, -dir, idi gibi eklerin ve imiş, ise, iken'in başına gelerek cümlenin anlamını olumsuz hâle getiren kelime. 2. Bulunduğu cümledeki bir husûsu ret, diğerini veya diğerlerini kabul ve ispat eden bir bağlaç gibi kullanılır.

d.+dür 5a/6, 15a/1

degül *krş.* degil.

d.+dür 2b/6, 12a/6

dek Bir işin sona erdiği yeri veya zamânı gösterir, –e kadar, –e değin.

d. (sabaḥa-dek) 16b/2

delā'il *Ar.* Deliller,ispatlar.

d.+i 2a/9, 4b/10

d.+in 2b/5

delük 1. Bir cismin bir yanından öbür yanına kadar geçen oyuk şeklindeki açıklık 2. Derin çukur, oyuk.

d. 15a/1

d.+den 15a/8

d.+e (delüge) 15a/2

d.+inden (delüginden) 14b/12

dem *Far.* 1.Zaman,an,çağ. 2. Ağ.

d. 14b/10

d. (Maġaratü'd-dem) 22b/8

d.+e (Maġara-i dem) 24a/10

deñlü Kadar.

d. 17a/1

derc *Ar.* Toplama,bir araya getirme.

d. olun- 2a/7

devā *Ar.* İlaç,derman,şifa.

d. it- 24a/12

Dımışḳ *Ar.* Suriye'nin başkenti, Şam şehri.

D. 13a/3, 18a/2

D. (Ehl-i Dımışḳ) 17b/8

D. (Mescid-i Dımışḳ) 6b/10

D. (Mescid-i Şehr-i Dımışḳ) 7b/7

D. (Şehr-i Dımışḳ) 12a/9, 16b/5

D.+a (Ehl-i Dımışḳ) 24a/8

D.+da 6a/12, 5b/8, 7a/1, 19b/3, 19b/5

D.+da (Şehr-i Dımışḳ) 6a/5, 18b/7, 18b/8, 20a/3,20b/12

D.+dur 2b/11, 2b/8

D.+dur (Mescid-i Dımışḳ) 23a/2

D.+dur (Şehr-i Dımışḳ) 5a/1, 5a/11, 5a/7

D.+ı (Şehr-i Dımışḳ) 14a/5

D. şehri 6a/4, 7a/4, 7b/6, 11b/12, 12b/12, 12b/7, 14a/1, 14a/4, 22a/1, 22a/3, 25a/9, 24b/4, 24b/5

di- Duygu ve düşüncelerini sözle anlatmak, söylemek. 2. Ağızdan bir ses veya söz çıkarmak, telaffuz etmek. 3. Anlatmak, ifâde etmek.

d.-di 8a/1, 8b/2, 8b/4, 15a/3, 15a/8, 16a/7, 15b/3, 17b/11, 22b/3, 24a/2, 23b/11, 25a/2, 24b/3

d.-diler 4a/3, 4b/6, 6a/1, 8a/7, 8a/7, 11a/11, 10b/5, 14b/10, 14b/7, 17b/8, 26a/4

d.-düm 8a/12

d.-mege 12b/11, 12b/6

d.-mekden 6a/1

d.-mekdür 5a/4, 6a/10

d.-mekle 6a/6

d.-mişdür 4a/12, 7a/12, 6b/5

d.-mişler 6a/11, 7a/11

d.-mişlerdür 2b/12, 5a/6, 4b/12, 7a/8

d.-rler 10b/4, 11b/6, 12b/11, 12b/3, 12b/4, 12b/5, 17a/8, 17a/9, 20a/3, 20a/5, 19b/12, 19b/4, 19b/7, 21a/3, 22a/1, 22a/2, 22a/7, 22b/8, 25a/10, 24b/8

d.-rlerdi 10a/7, 23a/11, 23a/8, 23b/2, 23b/3

d.-ye 7b/11

d.-yelüm 16a/6

d.-yü 17a/5,9a/6

d.-yüp 15a/2, 15b/1, 17b/9

dik- 1. Bir şeyi dikine duracak şekilde yere koyup yerleştirmek. 2. Kök salıp yetişmesi için toprağa yerleştirmek.

d.-evüz 4a/4

dikkat *Ar.* 1. Düşünceyi bir nokta üzerinde toplama, bir şey üzerinde düşüncesini toplayarak durma.2. İlgi gösterme, önem verme.

d. it- 15a/4

dile- Bir şeyin gerçekleşmesini veya olmasını istemek, ummak, temennî etmek, niyaz etmek.

d.-(!) 25a/1

d.-dügi 4a/7

d.-dük 21b/5

d.-rlerdi 21a/12, 24b/6

d.-se 22a/10, 21b/2, 26a/1

diñil- Anlatılmak,ifade edilmek.

d.-se 9a/9

dip 1. Çukur bir yerin en aşağı kısmı,en alt bölümü.2. Bir şeyin bulunduğu yere bitişen en alt kısmı veya bunun hemen yanı başı.

d.+inde (dibinde) 14b/11

d.+indedür (dibindedür) 9a/3

direk Destek veya taşıma vazîfesi görmek üzere bulunduğu yere dikine yerleştirilen uzun ve kalın ağaç, demir v.b. nesne.

d.+dedür 9a/6

d.+dür 9a/3

d.+lerüñ 10a/4

d.+üñ (diregün) 9a/2

dirhem *Ar.* 1. Okkanın dört yüzde birine eşit eski bir ağırlık ölçüsü birimi (3,2075 gr.) 2. Eski bir para çeşidi,gümüş sikke.

d. 18a/1, 17b/11

dīvār *Far.* Bir binânın bedenini meydana getirmek, bir yeri çevrelemek, bölmek, bir ağırlığa dayanak sağlamak, toprak veya suyu tutmak gibi amaçlarla taş, tuğla, kerpiç, ahşap vb. malzemeden gereken kalınlıkta örülen ve diklemesine yükselen yapı.

d.+ı 11b/3

d.+ı (ḳıble dīvārı) 10b/7, 11b/2, 18b/12

d.+ını 17b/5

d.+ını (ḳıble dīvārı) 10a/10

d.+larda 17b/6

diye 1. Biri sebebi, biri sonucu bildiren iki cümleyi birbirine bağlar. 2. Diyerek, deyip.

d. 7b/11

diyü 1. Biri sebebi, biri sonucu bildiren iki cümleyi birbirine bağlar. 2. Diyerek, deyip. *krş.* diye

d. (bünyād eyleñ diyü) 17a/5

dök- Akıtmak.

d.-en 22b/4, 24a/7

dördünci Dört sayısının sıra sıfatı.

d. 9a/2, 9a/5

dört Üçten sonra beşten önce gelen sayının adı.

d. 5a/12, 5a/9, 11b/3, 22b/10

d.+dür 7a/12

d. rekʿat 25b/11

d. yüz 18a/5

döşe Sermek, yaymak, açmak.

d.-erler 3a/8, 3a/9

duʿā *Ar.* Güçsüzlük ve ihtiyâcını ortaya koyarak Allah'a yalvarma, bir şeyin olmasını veya olmamasını isteme, yakarış, niyaz.

d. it- 22a/9, 24a/11

d.+lar 18a/3

d.+lardan ṣoñra (selām ü duʿālardan ṣoñra) 1b/11

dünyā *Ar.* 1. Güneş sistemine bağlı gezegenlerden biri olan yer yuvarlağı, küre-i arz. 2. İçinde yaşamakta olduğumuz yeryüzü, yer küresi, arz, cihan.

d. (ʿacāyib-i dünyā) 7a/12

d.+da 5a/9, 11a/7, 12a/5, 22b/10

d.+dan 13a/6, 13b/6, 13b/7, 17b/3

d.+nuñ 11b/11

dürlü Çeşitli,muhtelif.

d. 17b/6

düş- 1.(Kendi ağırlığının etkisiyle) Bulunduğu yerden ayrılıp yukarıdan aşağıya doğru inmek, sukut etmek. 2. (Bir şey veya kimse) Dengesini kaybederek yıkılmak, dik durumda iken devrilip yatık duruma gelmek.

d.-er imiş 12b/1

düşmān *Far.* Birine karşı iyi duygular beslemeyen, kötülük etmek için fırsat kollayan kimse, yağı, hasım, adû.

d. 24a/9

E

ebī *Ar.* Eb kelimesinin, künye olarak kullanılan Arapça isim tamlaması

şeklindeki özel isimlerin veya deyim niteliğindeki bâzı tamlamaların başında aldığı şekil.

e. Sufyān (Ümmü Ceyībe bint-i Ebī Sufyān raḍıyallāhu ʿanhu) 19a/10

e. Ümeyye (Ümmü Seleme bint-i Ebī Ümeyye) 19a/12

Ebūbekr *Ar.* Kişi adı. İlk halife, Hz. Ebubekir.

E. (Ḥażreti Ebūbekr) 13b/11

E. ḥażretleri 13a/12

E. ḥażretleri raḍıyallāhu ʿanhu 13b/2, 13b/7, 13b/9

E. raḍıyallāhu ʿanhu 20a/8

E. raḍıyallāhu ʿanhu13b/6

E. raḍıyallāhu ʿanhu (Ḥażreti Ebūbekr raḍıyallāhu ʿanhu) 13a/8, 13b/5

ecdād *Ar.* Atalar,dedeler,cedler.

e.+ına 17a/7

eger *Far.* Şart anlamını güçlendirmek için şart cümlelerinin başına getirilir, şâyet.

e. 9a/7, 10b/12, 12a/2, 12a/3, 12a/5

ehl *Ar.* 1. Sahip,malik. 2. Bir yerin, bir topluluğun halkından olanlar, oraya mensup bulunanlar, cemâat.

e.-i Dımışḳ 18a/2, 17b/8, 24a/8

e.-i Şām 4a/6, 4a/9

e.-i tefsīr 5a/6, 4b/12, 6a/11

ekṣerī *Ar.* Çok,birçok,çoğu.

e. 3b/8, 3b/9, 20a/3

el 1. Kolun, bilek mafsalından îtibâren avuç ve parmakları içine alan ve iş görmeye, tutmaya yarayan kısmı. 2. İyelik ekleriyle kullanıldığında sâhiplik, mülkiyet ifâde eder.

e.+inde 15b/4

e.+inde idi 13a/4

e.+inden 22a/3

e.+lerin 3a/8

e.+lerine 15b/10

e.+üme 8b/1

Elbistān *Ar.* Yer adı. Elbistan, Kahramanmaraş iline bağlı en büyük ilçedir.

E.şehri 7b/2

elli Kırk dokuzdan sonra,elli birden önce gelen sayı.

e. beş 17b/1

e. biñ 6b/7

Emevī *Ar.* Dört halife döneminden sonra kurulan Arap devleti.

E. (Cāmiʿ-i Emevī) 9a/11, 12a/4, 17a/8, 16b/8, 20a/5

E.+de (Cāmiʿ-i Emevī) 9a/1, 8b/1

E.+den (Cāmiʿ-i Emevī) 8a/9

E.+dür (Cāmiʿ-i Emevī) 6a/12, 6a/5, 7a/11, 7a/9, 6b/11, 8a/8, 7b/5, 7b/7

E.-i Şerīf (Cāmiʿ-i Emevī-i Şerīf) 12a/12

E.+nüñ (Cāmiʿ-i Emevī) 8b/10, 8b/5, 12a/1, 12a/8, 11b/1, 11b/3, 11b/5, 12b/2, 18b/12, 23a/5

Emeviyyūn *Ar.* Emevîler, Dört Halife Dönemi'nden (632-661) sonra Müslüman Arap İslam Devleti'ne egemen olan hanedan.

E. 17a/8

E.+dan 9b/1

emīn *Ar.* Osmanlı Devleti'nde bir işin başı ve sorumlusu durumunda olanlara verilen memûriyet unvânı.

e.+lerinden 17b/12

emīr *Ar.* 1. Bir kavim veya memleketin başı, başkan, bey, reis. 2. Kumandan.

e.+leri 15b/12

emr *Ar.* 1. Bir şeyin yapılması veya yapılmaması husûsunda bildirilen kesin hüküm, hükmüne uyulması istenen zorlayıcı söz, buyruk. 2. Yapılması istenen şeyi bildiren yazı, yazılı belge.

e. (āḫirü'l-emr) 15a/4, 16b/5

e. (ʿāḳıbetü'l-emr) 24a/6

e. eyle- 10a/2

e. it- 9b/7

e.+iyle 24a/1

e. ol- 25b/4

e. olun- 4a/4

emṣile *Ar.* Örnekler,misaller.

e. 19a/4

en Genişlik.

e.+i 9b/10

enbiyā *Ar.* Nebiler,peygamberler.

e. 24b/6

e.+dan 2a/11, 2a/3, 18b/11, 18b/4

e.+dan (ḳubūr-ı enbiyā) 18b/7, 18b/9

e.+nun 3b/8, 3b/9

erbaʿa *Ar.* Dört,dördüncü.

e. (ḥudūd-ı erbaʿa) 3a/4

esbāb *Ar.* Sebepler.

e. 14a/11

e.+ın 25b/1

e.+ını 25b/7

esir *Ar.* Savaşta düşman eline düşen kimse,tutsak.

e. 15b/4

eʿūẕubillāhimine'ş-şeyṭani'r-racīm *Ar.* "Allah'ın rahmetinden uzak olan ve gazabına uğrayarak dünya ve ahirette helak olan şeytandan,

Allahü tealaya sığınırım, korunurum, O'ndan yardım beklerim." manasında dua sözü.

e. 1b/1

ev Bir âilenin oturması için yapılmış yapı, içinde yaşanılan, ikāmet edilen yer, konut, mesken, hâne, ikāmetgâh.

e. 8b/7, 12a/7

e.+e 8b/2

e.+i 12a/6

evlād *Ar.* Bir anne baba için kendi oğulları veya kızları. Çocuklar.

e.+ın 25b/1

e.+larından 11b/7

e.+uñ 11a/6

evliyā *Ar.* Allah'ın sevgilisi olan, hâli, davranışları, çok üstün vasıfları ve gösterdiği kerâmetler sebebiyle bu husus halk tarafından da kabul edilmiş bulunan seçkin ve has kul (kullar), ermiş, ermişler, velîler.

e.+dan 2a/11, 2a/3, 18b/5

evvel *Ar.* Karşılaştırma yoluyla bir yer, zaman veya oluşun bahsedilen yer zaman veya oluştan önde veya önce bulunduğunu veya olduğunu anlatır, önce.

e. 12a/2, 12a/9, 22b/4, 24a/6, 23b/6, 25b/4

e. (bāb-ı evvel) 2a/8,2b/4

e.+i 1b/4

evvelki Daha önceki,bundan önce gelen veya olan.

e. 13a/10, 17a/5

Evzā'i *Ar.* Kişi adı. Ebû Amr Abdurrahmân b. Amr b. Yuhmid el-Evzâî (ö. 157/774). Evzâiyye mezhebinin kurucusu, fıkıh ve hadis âlimi.

E.+den 8b/11

eyit- Demek, söylemek.

e.-di 10b/10, 15a/7, 14b/12, 15b/2, 15b/4, 20b/12, 22b/2, 23b/12, 24b/11

e.-diler 10b/3

e.-düm 22b/1

e.-ür (eydür) 8a/9, 10a/8, 9b/3, 20b/10, 21b/4, 22a/11, 22b/10, 24a/8, 25a/11, 25a/7

e.-ürler (eydürler) 11b/5

eyle- "Etmek, yapmak" anlamında yardımcı fiil.

e.- (!) 11a/5,11a/10

eyle- "Etmek,yapmak" anlamında yardımcı fiil.

e.-di 7b/12, 10a/2, 9b/4, 13a/5, 13a/9, 15a/12, 15b/9, 17a/7, 17b/11, 17b/5, 17b/8, 17b/9, 25b/2

e.-diler 10a/4, 14b/9, 16a/1, 18a/3, 17b/10, 21a/11

e.-dügi 6b/3, 23a/1

e.-medüm 17b/11

e.-mezdüñ 11a/1

e.-mişdi 10a/9

e.-ñ 17a/4

e.-r 4a/11

e.-ye 13a/9

e.-yüp 7a/5

ʿamel eyle- 11a/5

ʿarz eyle- 17b/10

cehd eyle- 11a/10

emr eyle- 10a/2

fesād eyle- 25b/2

feṯḥ eyle- 13a/9

fikr eyle- 11a/1

ḫaber eyle- 15b/9

ḥasārat eyle- 17b/9

helāk eyle- 4a/11

ḳasd eyle- 13a/5, 13a/9

kelimāt eyle- 6b/3

muʿtemed eyle- 10a/9, 9b/4

naḳş eyle- 17b/5

ṣarf eyle- 17b/11

taʿmir eyle- 17b/8

tedbir eyle- 16a/1

tefekkür eyle- 15a/12, 14b/9

vaḥy eyle- 7a/5, 7b/12

yemīn eyle- 17b/11

eyü 1. İyi, beğenilecek, makbûle geçecek nitelikleri olan, kendisinde bulunması gereken vasıfları taşıyan. 2.Hayırlı, uğurlu, müspet.

e. 2b/11

Eyyūb *Ar.* Kişi adı. Kur'an'da adı geçen ve başına gelen dert ve sıkıntılara sabretmesiyle meşhur olan Eyüp peygamber.

E. peyġamber ʿaleyhi's-selām 21a/8

F

fā'ide *Ar.* İşe yarama, işe yaramanın meydana getirdiği iyi durum, olumlu sonuç, yarar, nefi.

f. 11a/2

f.+si 11a/5, 11a/6, 11a/7, 11a/8

fażīlet *Ar.* 1. Dürüstlük, iffet, nâmus, merhamet, alçak gönüllülük, yiğitlik, sadâkat, adâlet, kerem ve ihsan gibi ahlâkî meziyetlerin hepsine birden verilen isim, erdem. 2.Kıymet, değer ve üstünlük, meziyet.

f.+i 12a/8

f.+in 8a/11

f.+ine 8b/5

Ferādīs *Ar.* Cennetler.

f. 22a/1, 21b/10

f. (Bāb-ı Ferādīs) 22a/2, 22a/6

f.+e 21b/11

ferāḥ-nāk 1. Sevinmek,neşelenmek. 2. Türk musikisinde bir makam.

f. 16b/2

Ferāsī *Far.* İran'la ilgili olan.

f.+den (Bāb-ı Ferāsī) 19b/7, 21b/6

fesād *Ar.* Tabii halden çıkma, bozulma, bozukluk.

f. eyle- 25b/2

feṯḥ *Ar.* 1. Açma, açılma, küşat. 2. Bir memleket, şehir veya mevkii savaşla düşman elinden alma, ele geçirme, zapt etme.

f. 13a/7

f.+den 9a/12

f.+i 13a/10

f.+ine (feṯḥine) 14a/1, 14a/5

f. eyle- 13a/9

f. it- 13a/5

fevt *Ar.* 1. Bir şeyi bir daha ele geçmeyecek şekilde kaybetme, elden kaçırma. 2. Ölüm, mevt.

f. it- 11a/10

f. ol- 17b/1, 17b/2

feżā'il *Ar.* Faziletler.

f.+i 3a/6

f.-i Vilāyet-i Şām-ı Şerīf 2b/4

f.+in 2a/1, 2a/10, 2a/2, 2a/8, 1b/13, 4b/9, 6a/7

fikr *Ar.* Düşünce,zihinde tasarlanan şey, düşün.

f. eyle- 11a/1

fi'l-vāki‘ *Ar.* Gerçekte, gerçekten, doğrusu, hakikaten.

f. 17b/12

fulān *Ar.* 1. Belirtilmesi gerekli görülmeyen isimlerin önüne getirilerek onları belirsiz şekilde niteler. 2. Söylenmesi uygun görülmeyen bir özel ismin yerini tutar.

f. 10b/3

furṣat *Ar.* Bir şeyin yapılması için uygun düşen, elden kaçırılmayacak durum ve zaman, vesîle.

f.+ı 11a/10

f. vir- 14b/1

Fużāle *Ar.* Kişi adı.Sahabeden.

F. İbni ‘Ubeyd 19a/4

G

gāh *Far.* 1. Zaman, vakit. 2. Bâzan, bâzı zaman, kâh.

g. 12a/6, 12a/7

ġarbī *Ar.* Garba ait olan, garpla ilgili, batıyla alakalı.

g. 13a/1,14a/8,16b/10,20b/8

g. (bāb-ı ġarbī) 16a/4

g.+de (bāb-ı ġarbī) 16a/2

g.+dedür 12b/10

ġāyet *Ar.* Çok,pek,pek çok,son derece.

ġ. 9b/9, 17a/6

ġayret *Ar.* İçten gelerek çalışma, belli bir şey için çabalama, didinme, çaba, ceht.

ġ. it- 25b/2

ġayrı *Ar.* Başka.

ġ. 3b/4, 5b/4, 5b/8

ġazā *Ar.* İslam dini adına yapılan savaş, cihat.

ġ. 25b/4

ġ.+sı 25b/4

ġażāb *Ar.* Aşırı hiddet, intikam alma duygusu ile karışık öfke, kızgınlık, hışım.

ġ.+ı 4a/10

ġ.+ına 3b/5

geç- 1. Bir yerden başka bir yere gitmek. 2. Bulunduğu yerden ayrılıp başka bir yere yerleşmek, yer değiştirmek.

g.-di 15a/9

g.-dügüm 15a/7

g.-er 6b/10, 6b/12, 6b/6, 6b/8, 15a/1

gel- 1. (Bir şey veya kimse) Konuşana göre uzak bir yerden daha yakın bir yere doğru yol almak, bir mesâfe katedip uzak bir yerdan daha yakın bir yere varmak. 2. Bulunduğu yerden ayrılıp geri dönmek, avdet etmek. 3. (Bir maksatla) Bir yere uğramak, ziyâret etmek.

g.-diler 14a/5, 22a/4

g.-en 12a/2

g.-mege 24b/3

g.-miş 12b/2

g.-mişdür 8a/5, 8b/8

g.-se 24a/10

g.-üñ 16a/4

g.-üp 9b/7, 11b/12, 13a/5, 25a/12, 24b/11

gerek 1. Herhangi bir şeyin yapılabilmesi veya olabilmesi için şart olan (şey), lâzım. 2. Varlığına ihtiyaç duyulan, yapılması, edinilmesi îcap eden (şey).

g. 15a/2, 20a/1

g.+dür 4b/5, 7a/2, 7a/6, 7a/8, 15a/3

getür- 1. (Daha uzak bir yerden) Bulunulan yere gelmesini sağlamak, gelmesine sebep olmak, iletmek, nakletmek. 2. (Bir yere) Bir kimse veya şeyle birlikte

gelmek, gelirken o kimse veya şey yanında olmak.

g.-(!) 23a/11, 23a/9

g.-diler 10a/12

g.-üñ 24a/1

g.-üp 24a/2, 24a/3

gibi Edat. 1. Benzerlik bildirir; benzer, benzeyen. 2. Bir kimsenin bir işi kendisine benzetildiği kimse tarzında yaptığını veya bir işin kendisine benzetildiği şeydeki biçimde olduğunu göstermek için kullanılır: … imişçesine, -e benzer biçimde.

g. 2b/7, 18a/11, 18a/11, 18a/12

g. (anadan ṭoġmış gibi) 25b/12

g. (bunuñ gibi) 12a/5

g. (örümcek gibi) 18a/11

g.+dür (ʿibādet itmek gibi) 8b/4, 21b/12

gice Güneş battıktan sonra başlayan ve gün ağarıncaya kadar süren karanlık zaman.

g. 4a/1, 14b/4, 14b/6, 14b/7

g. gündüz 14b/1

g.+si (Miʿrāc gicesi) 7a/9

gir- Dışarıdan içeriye geçmek, içeriye varmak, dâhil olmak, duhul etmek.

g.-diler 9b/8, 15b/9

g.-eler 15a/5

g.-mege 15a/4

g.-mişler 16a/2

g.-üp 7b/8, 15a/8

g.-ürler 14b/10

git- 1. (Bir şey veya bir kimse) Konuşana göre yakın bir yerden daha uzak bir yere doğru hareket etmek, bir mesâfe katedip yakın bir yerden daha uzak bir yere varmak, azîmet etmek. 2. Belli bir yönde belli bir yol tâkip etmek, belli bir yerden geçmek. 3. Devamlı veya geçici bir süre kalmak üzere bulunduğu yerden ayrılmak. 4. Varmak, ulaşmak, dayanmak. 5. Gönderilmek, götürülmek, sevk edilmek.

g.-di 24a/5

g.-er (gider) 3b/5, 8a/10

g.-ersin (gidersin) 8a/10

g.-erüm (giderüm) 8a/12

g.-icek (gidicek) 17b/3

g.-se 3b/5

gögercin Pek çoğu evcilleşmiş olan, çeşitli türleri kutuplar dışında dünyânın her yerinde yaygın olarak yaşayan, gagası düz, tüyleri kalın ve sık, vücûdu kısa, uzun zaman hızla uçabildiği için

bilhassa askerlikte haberleşme işinde kullanılan, tâne ve meyve ile beslenen tünek kuşu.

g. 18b/3, 18a/12

gök 1. Yeryüzünün üstünü kaplayan kubbe biçimindeki mâvi boşluk, semâ, âsuman. 2. Bütün gök cisimlerini içine alan sonsuz boşluk, uzay, fezâ.

g.+den 24a/4, 23b/1

gönder- 1. Gitmesini sağlamak veya gitmesine yol açmak, yollamak, irsal etmek. 2. Bir araçla ulaştırmak, yollamak. 3. Belli bir yere, belli bir işi yapmak üzere gitmesini sağlamak, bir görevle yollamak.

g.-di 1b/6, 10b/1, 14a/1, 13b/1

g.-diler 16a/8

g.-elüm 16a/5

g.-üp 10b/5

ḫaber gönder- 16a/8

gör- 1. Gözle ve ışık yardımı ile bir nesne veya kimsenin varlığını algılamak, hissetmek. 2. Bir şeyin oluşuna veya var olduğuna şâhit olmak, müşâhede etmek. 3. Karşılıklı gelip konuşmak, yanına gidip görüşmek. 4. Karşılaşmak, rast gelmek, tesâdüf etmek. 5. Gezmek, gezip dolaşmak.

g.-di 15b/1

g.-diler 9b/8, 14b/10, 18a/1

g.-düm 4a/1, 8a/9, 22a/12, 21b/8

g.-icek 10a/2

g.-medüm 7b/11

g.-mek 15a/2

g.-üp 16a/7, 18a/2

g.-ür idi 7b/5

maḳul gör- 16a/7

göster- 1. Görülmesini sağlamak, görülmesine sebep olmak 2. Birinin görmesini sağlamak. 3. Göz önüne sermek, başkalarının gözleri önüne koymak, teşhir etmek, izhar etmek.

g.-di 10a/12

götür- Bulunulan yerden daha uzak bir yere taşımak, ulaştırmak, iletmek.

g.-diler 10b/6

g.-düğüñüz 4a/2

g.-mişler 4a/2

güç Yapılması, başa çıkılması zor olan, emek isteyen, yorucu, zor, müşkül, çetin,kuvvet.

g. ile 16b/7

gün 1. Dünyânın kendi yörüngesi etrâfında bir defa dönmesinden ibâret 24 saatlik zaman parçası.

2. Güneşin doğuşu ile batışı arasındaki zaman parçası, gündüz.

g. 10a/9, 9b/5, 24b/10

g.+inde (ḳıyāmet güni) 3b/11, 7a/6, 11a/5

günāh *Far.* 1. Allah'ın emirlerine aykırı olan davranış, mâsiyet. 2. Dince suç olduğu açıklanmamış olsa da insanlara zarar verdiği, vicdanları incittiği, doğrudan uzaklaştığı için suç sayılabilecek iş ve davranış, suç, yazık.

g. 22b/5

g.+ından 25b/11

gündüz Güneşin doğuşu ile batışı arasındaki aydınlık zaman,gün.

g. (gice gündüz) 14b/1

güzīn *Far.* Seçkin,seçilmiş.

g. (aṣḥāb-ı güzīn) 6a/1

g.+dendür (ṣaḥābe-i güzīn) 19a/5

H

ḫaber *Ar.* 1. Olmuş veya olmakta bulunan bir şeye dâir orada olmayanlara erişen bilgi, ondan ona nakledilen söz. 2. (Birini) Adam göndererek çağırtmak.

ḫ. 16a/12, 16a/5

ḫ. eyle- 15b/9

ḫ. gönder- 16a/8

ḫ.+i 16a/3

ḫ. vir- 9b/6, 16a/9

Ḥabeşī Yer adı. Habeşistanlı, Habeşistan'dan olan kimse.

Ḥ. (Bilāl-ı Ḥabeşī) 17b/2

Ḥ. raḍıyallāhu ʿanhumā (Bilāl-i Ḥabeşī raḍıyallāhu ʿanhumā) 19a/2

Hābīl Hz.Adem'in küçük oğlu,öldürülen ilk insan.

H. 24a/2, 23b/10, 23b/8

H.+e 23b/11

H.+i 22b/3, 24a/6, 24b/7

ḥācet *Ar.* Gerek duyulan, muhtaç olunan şey, ihtiyaç.

h. 21a/12, 22a/10, 21b/2, 21b/5, 24a/11, 24b/6, 26a/1

h.+i 22a/10

h.+ler 25a/1

h.+leri 21a/12

h.+lerin 24a/12

h.+üñ 24b/12

Ḥafṣa *Ar.* Kişi adı. Hz. Muhammed (s.a.v.)'in zevcelerinden.

H. zevce-i Resūlullāh 19a/7

Ḥaḳ /-ḳḳ *Ar.* 1.Doğru,gerçek. 2. Allah, Cenâb-ı Hak, Tanrı, Hudâ. 3. Hisse,pay.

h. 23a/10, 23a/8, 23b/2

h.+ı 23a/7, 23b/3

h.+ı (tīn ḥaḳḳı) 6a/10, 4b/12

h.+ı (Ṭūr-ı sīnīne ḥaḳḳı) 6a/11

h.+ında 2a/9, 3a/6, 4b/9, 7b/9, 16b/5

h.+ında (Feżā'il-i Vilāyet-i Şām-ı Şerīf ḥaḳḳında) 2b/5

h.+dan (cānib-i Ḥaḳ) 25b/3

h. subḥānehu ve teʿālā 3b/2, 4a/10, 4b/10, 14a/12, 25b/12

h. subḥānehu ve teʿālā ḥażretleri 5a/2, 6a/8, 7a/4, 6b/3, 7b/11

h. teʿālā 25a/7

ḥaḳīḳat *Ar.* 1. Asıl olan durum ve şekil, gerçek, asıl, künh. 2. Var olan, gerçekleşmiş bulunan, fikir, tasavvur veya hayal olmayıp fiilî olarak var olan şey, vâkıa.

h.+iyle 1b/6

ḫākisār Toz, toprak içinde kalmış, toprağa karışmış.

h. (küffār-ı ḫākisār) 14a/8

h.+uñ (küffār-ı ḫākisār) 15b/12

ḥāl *Ar.* 1. Bir şeyin içinde bulunduğu şartların ve niteliklerin bütünü, durum. 2. Davranış, tutum, tavır.

h.+de 18b/1

h.+i 17a/5, 18a/2

ḫalāṣ *Ar.* Kurtulma,kurtuluş.

h. ol- 25b/11

Ḥaleb *Ar.* Suriye'de bir şehir.

H. şehri 3a/3

Ḫālid *Ar.* Kişi adı.Sahabeden. Seyfullah (Allah'ın kılıcı) olarak da bilinen Arap komutan (d. 592 - ö. 642).

Ḫ. 15a/10, 14b/12, 14b/6, 14b/8

Ḫ.+dür 14a/3

Ḫ.+e 14b/7

Ḫ. Ḥażretleri 15a/4

Ḫ. İbni Velīd 14a/2, 14a/6, 14b/4, 15b/7, 20b/2

Ḫ.+üñ 15a/11

ḫalīfe *Ar.* Hz. Muhammed (s.a.v.)'den sonra onun vekîli olarak din ve dünya işlerinde bütün müslümanların önderi, aynı zamanda devletin reisi olan kişi, emîrü'l-müminin. Birinin yerine geçen kimse, vekil.

h. 10a/1, 10a/12, 9b/3, 9b/6, 10b/5, 13a/8, 13b/11, 13b/8, 17a/2, 17a/7, 18a/3, 17b/1, 17b/10, 17b/8

h.+nüñ 10a/11, 10a/6, 17a/7, 17a/9, 16b/5

h. Velīd 10a/8

h.+ye 9b/6, 18a/2, 17b/10

ḫalḳ *Ar.* Bir milleti meydana getiren insan topluluğu.

h.+a 22b/7

h.+uñ 1b/6

ḥamd *Ar.* Kulun Allah'ın yüceliğini, sonsuz lutuf ve ihsânı karşısında yaratanına minnet ve şükran duygularını bildirmesi.

h. 1b/4

h. ü şenā 1b/10

ḫāmis *Ar.* Altı.Beşten sonra,yediden önce gelen sayı.

h. (bāb-ı ḫāmis) 2b/1, 20b/9

Ḥamīṣ *Ar.* Yer adı. Suriye'de bir şehir,Humus şehri.

H. şehri 14a/3

ḫamr *Ar.* Şarap,içki.

h. 15b/6

ḫarāb *Ar.* Yıkık dökük,yıkılmaya yüz tutmuş,viran.

h. ol- 7a/3, 7a/7, 7a/7, 8a/3

ḥasārāt *Ar.* Hasarlar,zarar ve ziyanlar.

h. eyle- 17b/9

ḥased *Ar.* Başkasında olan bir nîmeti çekememe, kendisine faydası olmadığı halde kıskançlık sebebiyle karşısındakinin sâhip olduğu nîmetten mahrum kalmasını isteme, çekememe, günüleme.

h. it- 24a/5

ḥasenāt *Ar.* Hayırlı işler,iyilikler.

h.+ından 8a/1

ḥasret *Ar.* Kavuşma arzusu, özlem, özleyiş, iştiyak.

h. çek- 11a/8

Ḥassān *Ar.* Kişi adı.

H. İbni ʿAtiyye 25a/10

Ḥassān İbni ʿAtiyye *Ar.* Kişi adı. Ebû Bekr Hassân b. Atıyye el-Muhâribî (ö. 130/748 [?]) İlk zâhid ve muhaddislerden.

H. 25a/10

ḫaṭīb *Ar.* Güzel söz söyleyen, hitabet yeteneği olan kimse.Topluluk karşısında söz söyleyen.

h. 8b/1, 8b/7

ḫattā *Ar.* Bile,dahi,üstelik,bundan başka,hem de.

h. 8a/5

ḫātun Kadın, hanım.

h. (Meryem ḫātun) 25a/4

ḥavādiş *Ar.* Hadiseler,olaylar.

h.+i 2a/6, 2b/2

ḥavāriyyūn *Ar.* Hz. Îsâ'nın yakın dostu ve tilmîzi olan ve Hıristiyanlığı yayan on iki kişiye verilen isim.

h. ṭāifesi 20a/2

Ḥavvā *Ar.* Hz. Adem'in karısı.İlk kadın.

H.+dan 23b/5

ḫayırlı *Ar.* Faydalı, makbul, iyi. Uğurlu, mübarek.

ḫ.+dur 5b/9

ḫayırlu *Ar.* Faydalı, makbul, iyi. Uğurlu, mübarek. krş. hayırlı.

ḫ.+dur 4b/7, 4b/8

ḫayr *Ar.* Faydalı,makbul,iyi.

ḫ. 4a/12

hāẕihi *Ar.* Bu manasına gelen zamir.

h. 1b/2

ḥażret *Ar.* 1. Şahıs veya kutsal sayılan varlık isimlerinin başına getirilip Farsça isim tamlaması şeklinde kullanılır ve saygı ifâde eder. 2. Bir büyük zattan bahsedilirken isim yerine kullanılır.

h.+i (Ḥaḳ teʿālā ḥażreti) 25a/7

h.-i (resūlullāh ṣallallāhu ʿaleyhi ve-sellem ḥażreti) 21a/2,13a/4, 24b/9

h.-i ʿAlī 20a/11, 20b/10

h.-i Ebūbekr 13b/11

h.-i Ebūbekr raḍıyallāhu ānhu 13a/8, 13b/5

h.-i İbrāhīm ʿaleyhi-'s-selām 25b/8

h.-i Īsā 7b/8

h.-i Muḥammed Muṣtafā ṣallallāhu ʿaleyhi ve sellem 3a/12

h.-i ʿÖmer 13b/11, 13b/12, 20b/6

h.-i ʿÖmer raḍıyallāhu ʿanhu 13b/10

h.-i Resūl ṣallallāhu ʿaleyhi ve-sellem 7a/10

h.-i resūlullāh 3a/5, 3b/5, 4a/11, 4a/5, 3b/11, 5a/7, 4b/3, 6a/2, 5b/3, 5b/6, 5b/9, 6b/4

h.+inden (Allāhü teʿālā ḥażreti) 21a/11

h.+ine (İbrāhīm peyġamber ʿaleyhi's-selām ḥażreti) 25b/4

h.+leri (Ebūbekr Ḥażretleri) 13a/12

h.+leri (Ebūbekr Ḥażretleri raḍıyallāhu ʿanhu) 13b/2

h.+leri (Ḥaḳ subḥānehu ve teʿālā ḥażretleri) 5a/2, 6a/8, 7a/4, 7b/11

h.+leri (Ḫālid Ḥażretleri) 15a/4

h.+leri (İmām-ı Şāfiʿ ḥażretleri) 7a/11

h.+leri (resūl ḥażretleri) 2b/9

h.+leri (ʿUbeyd İbni Cerrāḥ ḥażretleri) 16a/9

h.+lerine (ʿUbeyd İbni Cerrāḥ ḥażretleri) 16a/8

h.+lerinüñ (Ebūbekr ḥażretleri) 13b/8, 13b/9

h.+lerinüñ (resūlullāh ṣallallāhu ʿaleyhi ve-sellem ḥażretleri) 17a/12

h.+lerinüñ (Yaḥyā İbni Zekeriyyā ʿaleyhi's-selām ḥażretleri) 8b/9

h.+leriyle (Ḥaḳ subḥānehu ve teʿālā ḥażretleri) 6b/3

helāk *Ar.* Ölme, mahvolma, yok olma.

h. 18b/3

h. eyle- 4a/11

h. it- 13b/5, 25b/6

h. ol- 2b/3

hem *Far.* Üstelik, bir de, şu da var ki, zaten.

h. 3a/11, 3b/10, 3b/9, 10a/4, 10a/5, 11a/4, 17a/5, 18a/3, 18a/8, 19a/1, 20a/1, 20a/6, 20a/8, 21a/11, 21b/3

hemān *Far.* Derhal, hiç vakit geçirmeden, çabucak.

h. 11a/7, 11a/9, 14a/11, 15a/8, 14b/10, 14b/8, 15b/6, 18b/3, 22a/5, 24a/11, 23b/1

hemān-dem *Far.* Hemen, derākab, derhal, o anda, çarçabuk.

h. 8b/1, 15a/11, 24a/4

hep 1. Hiçbiri veya hiçbir kimse dışarıda kalmamak üzere, bütün. 2. Her zaman, dâima.

h. 11a/3, 25b/7

her *Far.* 1. Tekil kelimelerin önüne getirilir ve o kelime için verilen hükmün aynı cinsten olan şeylerin hepsi için teker teker geçerli olduğunu gösterir, –nin hepsi, bütün, cümle. 2. Önüne geldiği tekil kelime için cümlede verilen hüküm olumsuzsa, bu hükmün aynı cinsten olan şeylerin hepsi için değil ancak bazısı için geçerli olduğunu belirtir.

h. 5b/4, 8a/6, 10a/4, 11a/9, 14b/4, 16a/9, 15b/10, 18a/6, 17b/5, 17b/6, 19b/12, 21b/11, 21b/2, 22b/5, 23b/1

h. şey 1b/5, 1b/6

ḫınzır *Ar.* Domuz.

h.+ların 17a/3

Ḫıżır *Ar.* Âb-ı hayat içtiği için ölümsüzlüğe erdiğine, bereketi temsil ettiğine ve kul sıkıştığında imdâdına yetiştiğine inanılan, bir görüşe göre peygamber, bir görüşe göre velî olan zat.

H. peyġamber ʿaleyhi's-ṣalavatü ve's-selām 8b/6

hiç *Far.* Olumsuz cümlelerde ve soru cümlelerinde anlamı kuvvetlendirir, kat'iyen, asla.

h. 11a/1, 14b/8

ḥikāyet *Ar.* Hikaye.

h. it- 9b/2

ḥikmet *Ar.* Bilgelik,hakimlik.

h. 13a/6

ḥisāb *Ar.* 1. Sayılara âit kural ve işlemlerden bahseden ilim, aritmetik. 2. Bilinen veya kabul

edilen sayı ve değerler üzerinde matematik işlemlerin yapılması işi. 3. Alacaklı veya verecekli olma durumu. 4. Alınan şeylerin veya yapılan masrafın tutarı.

h. it- 18a/5

h. ol- 3b/11

h. olun- 5b/5, 5b/6

ḥişār *Ar.* Bir yerin korunması için yapılan yüksek duvarlı, kuleli, bâzen etrâfı hendeklerle çevrili küçük kale, kerman.

h. 15a/1

h.+a 14b/9

ḫizmetkār Hizmet eden kimse,hizmetçi.

h.+laruñ 11a/3

ḫōd *Far.* Kendi,bizzat,dahi.

h. 22a/5

Hūd *Ar.* Kişi adı.Kur'an'da adı geçen ve Ad kavmine gönderilen peygamber.

H. nebī 10b/8

H. nebī ʿaleyhi's-selām 10b/8, 11b/4, 18b/10, 25b/7

H. peygamber 11b/2

H. peygamber ʿaleyhi's-selām 25a/12

ḥudūd *Ar.* Bir devletin topraklarını diğer komşu devletlerden ayıran çizgi, sınır.

h.+ı 3a/1

h.-ı erbaʿa 3a/4

Ḫulefā *Ar.* Halifeler.

h.-i ʿAbbāsiyye 9a/12

ḥurrem *Far.* Sevinçli,şen,gönül açıcı.

h. (şād u ḥurrem) 16a/10

ḫurūc *Ar.* Çıkma,çıkış,teşekkül.

h.-ı Deccāl 2b/3

h.+unu 2b/3

ḥūşāt *Ar.* Haşerat. Yılan, akrep vb. küçük hayvanlar, böcekler.

h. 18a/10

ḥuṭbe *Ar.* Cuma namazından önce ve bayram namazlarından sonra hatîbin minberde yaptığı, Arapça ve Türkçe olmak üzere iki kısımdan meydana gelen dînî konuşma.

h.+ye 8b/1

hücūm *Ar.* Üstüne yürüme, saldırma, saldırı, savlet.

h. it- 14b/2

İ

i- 1. Cevheri fiil. İsim soylu sözcükleri yüklem yapar.

i.-di 9a/12, 10a/6, 10b/7, 13a/1, 13a/1, 13a/11, 13a/2, 13a/4, 12b/7, 12b/9, 14a/10, 14a/11, 17a/6, 16b/9, 17b/4, 23a/8, 25b/4

i.-ken 11a/10, 12a/6, 12a/7

i.-miş 12a/12, 12b/3, 18a/5, 18a/6

i.-se 11a/9, 12a/2, 12a/3

2. Fiillerin birleşik çekimlerini yapar.

i.-miş (ṭaparlar imiş) 12a/11

i.-di (itdiler idi) 9b/2

i.-miş (düşer imiş) 12b/1

i.-di (iderler idi) 14a/10

i.-di (olmış idi) 12b/8

i.-miş (yazılmış imiş) 11b/1

i.-di (ḳomışlar idi) 7b/4

i.-di (görür idi) 7b/5

ʿibādet *Ar.* İnsanın tek Tanrılı dinlerde Allah'a, diğer din ve inanışlarda ise inanıp bağlandığı kudrete kulluğunu göstermek üzere yaptığı hareketler, tapma, tapınma.

ʿi. eyle- 21a/11

ʿi. it- 8a/12, 8b/3, 8b/4, 8b/8

ʿi. olun- 7a/8, 8a/4

ʿibādet-ḫāne İbadet edilen yer, tapınak, mabet, ibadetgah.

ʿi. 12a/4, 16b/12

ibn *Ar.* Oğul.

i.-i ʿAbbās 24a/7

i.-i ʿAbbās raḍıyallāhu ʿanhu 25a/2, 25a/6, 24b/1, 26a/2

i.-i ʿAbdü'l-melik (Velīd İbni ʿAbdü'l-melik) 17a/1

i.-i ʿAbdü'l-ʿazīz (ʿÖmer İbni ʿAbdü'l-ʿazīz) 20b/5

i.-i ʿAmmār (Münevver İbni ʿAmmār) 20b/2

i.-i ʿAtiyye (Ḥassān İbni ʿAtiyye) 25a/10

i.-i ʿAvām (Zübeyr İbni ʿAvām) 20b/1

i.-i Cerrāḥ (ʿUbeyd İbni Cerrāḥ) 14a/2, 14a/7

i.-i Cerrāḥ (ʿUbeyd İbni Cerrāḥ ḥażretleri) 16a/7, 16a/8

i.-i Dāvud ʿaleyhi's-selām (Süleyman İbni Dāvud ʿaleyhi's-selām) 11a/12

i.-i Meysere (Yezīd İbni Meysere) 22b/10

i.-i Seleme 18b/8

i.-i Şaʿbān (ʿÖmer İbni Şaʿbān) 22a/11

i.-i Şefiʿ 19a/4

i.-i ʿUbeyd (Fużāle İbni ʿUbeyd) 19a/4

i.-i ʿUḳıl (ʿAlī İbni ʿUḳıl) 20a/11

i.-i Velīd (Ḫālid İbni Velīd) 14a/2, 14a/6, 14b/4, 20b/2

i.- Zekeriyyā ʿaleyhi's-selām ḥażretleri (Yaḥyā İbni Zekeriyyā ʿaleyhi's-selām ḥażretleri) 8b/9

i.-i Zeyd (Usāme İbni Zeyd) 19a/5

i.-i Zeynü'l-ʿābidīn (ʿAbdullāh İbni Zeynü'l-ʿābidīn) 20a/12

İbrāhīm *İbr.* Kişi adı. İbrahim peygamber (a.s.).

İ.ʿaleyhi-'s-selām (Ḥażreti İbrāhīm ʿaleyhi-'s-selām) 25b/8

İ. peygamber ʿaleyhi's-selām 21a/3, 21a/7, 26a/3, 25b/3

ʿibret *Ar.* Bir olaydan çıkarılan göz açıcı,uyarıcı ders.

ʿi. 22b/7

iç 1. Bir şeyin kendi sınırları arasında kalan kısmı, dâhil. 2. Oyuk cisimlerin boşluğu veya boşluğa bakan cidârı. 3. Bir şeyin iki yüzü arasında kalan kısmı, orta, ara.

i.+inde 3a/4, 8b/10, 9b/10, 9b/11, 9b/12, 9b/5, 15b/12

i.+ine 15a/1, 15a/10, 16a/10, 16a/11, 15b/10, 18a/10

i. yüzi 22a/7

iç- Bir sıvıyı ağza alıp yutmak.

i.-mege 15b/6

içerü İçte kalan yer,içte kalan kısım,iç taraf.

i. 15a/3, 15b/9

içün 1. Sebep bildirir; sebebiyle, -den ötürü, -den dolayı. 2. Amaç bildirir; maksadıyla, amacıyla, gāyesiyle. 3. -e ayrılmış, -e özgü, -e has, -e mahsus. 4. -e göre. 5. Hakkında. 6. Adına.

i. 4b/12

i. (ʿibret olmak içün) 22b/7

i. (tīn ḥaḳḳı içün) 6a/10

i. (Ṭūr-ı sīnīne ḥaḳḳı içün) 6a/11

iḫrāc *Ar.* Bir şeyi bir şeyden veya yerden çıkararak elde etme, istihsal etme.

i. olun- 1b/12

ihṣār *Ar.* Kuşatma.

i. it- 14a/5

iḫtiyār *Ar.* Seçme, tercih, karar.

i.+ları ile 16b/8

i.+umuz 16a/5

iḥyā *Ar.* Diriltme,canlandırma.

i. it- 1b/5

iki Birden sonra,üçten önce gelen sayı.

i. 8a/6, 10a/3, 14a/6, 16a/11, 16b/10, 16b/5, 22b/9, 24a/10

i. buçuḳ 13b/8

i.+si 14a/4, 14a/6

i.+sin 23a/12

ikinci İki sayısının sıra sayı sıfatı. Birinciden sonra üçüncüden önce olan.

i. 13a/11

ile *bağ.* Kelimeleri, kelime gruplarını birbirine bağlar.

i. 8b/3, 8b/7, 14a/11, 23b/10, 23b/9

ile *e.* İsimlerin sonuna gelerek berâberlik, refâkat, vâsıta, araç, hal, tarz, ilişki vb. anlamlarda zarflar yapar.

i. 1b/5, 1b/6, 1b/7, 4a/11, 4a/8, 8b/10

i. (altun ṣuyı ile) 17b/5

i. (bidāyet ile) 1b/4

i. (güç ile) 16b/7

i. (Ḥaḳ subḥānehu ve teʿālā ḥażretleriyle) 6b/3

i. (Ḥażreti İsā ile) 7b/8

i. (iḫtiyārları ile) 16b/8

i. (iḫtiyārumuz ile) 16a/5

i. (ʿināyet-ile) 16b/2

i. (ismiyle) 12b/10

i. (Kaʿbü'l-aḥbār-la) 22a/11

i.(Kaʿbü'l-aḥbār ile) 21b/4

i. (ḳız-ile) 23b/5

i. (Meryem ḥātun ile) 25a/4

i. (nihāyet ile) 1b/5

i. (oġlı ile) 23b/7

i. (oḳ ve yay ile) 14b/4

i. (silāḥ-ile) 15a/5

i. (şerīʿat emriyle) 24a/1

i. (vech ile) 12a/3, 11b/11, 14b/10, 16b/12

i. (ziynet ile) 17b/7

ilerü Bir yerin veya şeyin arka kabul edilen kısmına göre önde bulunan taraf, ön taraf.

i. 15a/2, 15b/1

ilet- Götürmek veya getirmek, ulaştırmak, eriştirmek.

i.-di 8b/2

illā *Ar.* 1. Ne olursa olsun, muhakkak, mutlaka, ille. 2. Bilhassa, hele, özellikle. 3. Aksi takdirde, aksi halde.

i. 5b/5, 11a/6

imām *Ar.* 1. Cemâatle kılınan namazlarda en önde duran ve namaz kılınırken kendisine uyulan kimse. 2. İslâm dîninde görüş ve fikirleriyle bir mezhebe öncülük etmiş olan kimse. 3. Hz. Muhammed'den sonra din ve dünya işlerinde ona vekil olan halîfelerin ünvânı.

i.-ı Şāfiʿ ḥażretleri 7a/11

İmām-ı Şāfiʿ ḥażretleri İslam hukuku bilgini. Şafii mezhebinin kurucusudur.

i. 7a/11

ʿimāret *Ar.* Bir yeri bayındır ve mâmur etme, bayındırlık.

i.+i 11b/11

imdi Bunun için, bu sebepten, bundan dolayı, o halde, öyle ise, binâenaleyh,şimdi.

i. 16a/4

in- Bulunduğu yerden aşağıya doğru gelmek.

i.-dük 21b/6

i.-erdi 23b/1

i.-üp 24a/4

ʿināyet Ar. Lütuf,ihsan,iyilik,gayret.

i. 16b/2

inşāʾallāh *Ar.* "Eğer Allah isterse, Allah nasip ederse" anlamında dilek sözü.

i.-ü teʿālā 22a/10, 21b/3

inşāʾallāhu'r-raḥmān *Ar.* "Eğer Rahman olan Allah isterse, Allah nasip ederse" anlamında dilek sözü.

i. 26a/1

intiḳāl *Ar.* Geçme,göçme,sirayet etme.

i. it- 13b/6, 13b/7

intiḳām *Ar.* Öç alma, yapılan bir kötülüğe gereken karşılığı verip acısını çıkarma.

i. it- 4a/8

iʿrāż *Ar.* Yüz çevirme,kaçınma,başka tarafa dönme.

i. it- 11a/3

İrem ẕāti'l-ʿimād *Ar.* Kur'an-ı Kerim/Fecr suresi 7. ayet.

i.+dur 5a/5

iriş- Yetişmek,ulaşmak.

i.-di 15a/11

irşād *Ar.* Doğru yolu gösterme, uyandırma.

i.+iyle 1b/7

Īsā *Ar.* Dört büyük peygamberden biri. Dört büyük kitaptan İncil'in kendisine gönderildiği peygamber.

İ. (Ḥażreti Īsā) 7b/8

İ. (Mehdī ʿĪsā) 6a/6

İ. (nuzūl-i ʿĪsā) 2b/2

İ. ʿaleyhi's-selām 20a/1, 20a/6, 21a/4

İ. peyġamber ʿaleyhi's-selām 21a/6, 25a/3

isim *Ar.* Ad,kişi.

i.+i (ismi) 2b/6, 2b/8, 12b/9, 17a/10, 17a/11, 17a/9

i.+iyle (ismiyle) 12b/10

i.+idür (ismidür) 2b/6

i.+ine (ismine)10b/4

isimlü Adlı,o isme sahip kimse.

i. 19b/8, 23b/7, 23b/8

İskenderiyye Mısır'ın Akdeniz kıyısında bulunan, ikinci büyük şehridir.

İ.+dür (mübārek İskenderiyye) 7b/1

İslām *Ar.* Allah'ın Kur'an ile vahyettiği ve esasları Hz. Muhammed (s.a.v.) tarafından bildirilen din, müslümanlık.

İ. (ʿasker-i İslām) 4b/5

İ.+a (ʿasker-i İslām) 14a/4, 16a/9

İ. ʿaskeri 14b/1

İ.+dur (ʿamūd-ı islām) 4a/3

iste- Arzulamak,talep etmek,dilemek.

i.-dügüñüz 17a/4

işāret *Ar.* Belirti,alamet,emare.

i.+dür 6a/6

işit- Duymak,farkına varmak.

i.-dim 20b/11

i.-düm 21b/7, 24b/2

i.-icek 15b/7, 17b/10

işle- Bir şeye emek vererek onu daha elverişli bir duruma getirmek.

i.-rdi 9b/5

it- 1.Bir işi yapmak, yerine getirmek, eylemek.

i.-di 9b/7, 25b/2

i.-diler 12a/2, 11b/8, 13a/11, 13a/7, 13b/5, 13b/6, 13b/7, 15a/5, 18a/5

i.-diler idi 9b/2

i.-dilerse 23b/9

i.-dügi 13b/3, 18a/4

i.-dügüm 4a/1

i.-dükde 7b/7, 12a/1

i.-düm 8a/10

i.-e (ide) 13a/5

i.-egör (idegör) 11a/9

i.-eler (ideler) 16a/7

i.-elüm (idelüm) 16a/6

i.-en (iden) 9b/3, 23a/8

i.-enler (idenler) 9a/8

i.-er (ider) 2a/1, 2a/1, 2a/11, 2a/12, 2a/2, 2a/4, 2a/5, 2a/7, 2a/9, 1b/5, 2b/1, 2b/2, 2b/4, 2b/5, 3a/8, 4b/10, 6a/7, 7a/1, 8b/5, 10a/8, 9b/2, 18b/6, 20b/10, 25a/11, 24b/1

i.-erdi (iderdi) 8b/8, 24a/12

i.-erdük (iderdük) 22a/12

i.-erler (iderler) 9a/9, 8b/6, 11a/3, 12a/9

i.-erler idi 14a/10, 14a/12

i.-erlerdi (iderlerdi) 14b/4, 24a/11

i.-erseñ (iderseñ) 11a/7

i.-icek (idicek) 17b/4

i.-me 11a/10

i.-mediler 15a/4

i.-mege 8a/12, 13b/1

i.-mek 3b/7, 8b/4, 8b/4

i.-mişdi 13b/12

i.-mişdür 19b/10

i.-mişler 12a/10

i.-se 7b/4, 22a/9

i.-selerdi 14b/3

i.-sem 7a/5

i.-üp (idüp) 8a/6, 7b/10, 7b/9, 10a/2, 14a/1, 14a/6, 13b/4, 14b/2, 14b/9, 17a/3, 17a/6, 18a/1, 24a/5, 25b/6, 25b/7, 25b/9

2.Türkçe'de birçok kelimenin sonuna gelerek birleşik fiiller teşkil eden, sonuna geldiği kelimeye göre değişik fonksiyonları olan, geçişli veya geçişsiz fiiller, ayrıca çeşitli deyimler yapan fiil.

beyān it- 2a/1, 2a/12, 2a/2, 2a/4, 2a/5, 2a/7, 2a/9, 2b/1, 2b/4, 2b/2, 2b/5, 4b/10, 6a/7, 18b/6, 20b/10

binā it- 7a/5, 12a/10

cemʿ it- 14a/1, 13b/1, 13b/3, 25b/6

defʿ it- 14b/4

delālet it- 8b/5

devā it- 24a/12

diḳḳat it- 15a/4

duʿā it- 22a/9, 24a/11

emr it- 9b/7

feṯḥ it- 13a/5

fevt it- 11a/10

ġayret it- 25b/2

ḥased it- 24a/5

helāk it- 13b/5, 25b/7

ḥikāyet it- 9b/2

ḥisāb it- 18a/5

hücūm it- 14b/2

ʿibādet it- 8a/12, 8b/4, 8b/8

ihṣār it- 14a/6

iḥyā it- 1b/5

intiḳāl it- 13b/6, 13b/7

intiḳām it- 4a/8

iʿrāż it- 11a/3

ittifāḳ it- 11b/8

ḳasd it- 15a/5

ḳatl it- 13b/4

merḥamet it- 16a/7

Miʿrāc it- 4a/1

murād it- 23b/9

mülāzemet it- 3b/7

naḳl it- 13a/7

nazar it- 7b/4

rivāyet it- 7a/1, 9a/9, 8b/6, 10a/8, 12a/9, 24b/1

ṣarf it- 18a/4

ṣuʿāl it- 8a/10

şefāʿat it- 8a/6

taġyīr it- 9b/2

ṭaleb it- 12a/1, 18a/1

taʿmīr it- 17b/5

taʿẓīm it- 10a/2

tebdīl it- 17a/6

vaḳf it- 19b/10

vaṣiyyet it- 13b/12

ziyāret it- 22a/12

ẓuhūr it- 7b/7

itdür- "Başkası vâsıtasıyla yapmak veya başkasının yapmasına yol açmak, yapmaya zorlamak" anlamında yardımcı fiil.

i.-em 8a/3

ittifāḳ *Ar.* Fikir birliğine varma, uyuşma, anlaşmaya varma.

i.+ı 14b/5

i. it- 11b/8

iẕin *Ar.* Bir işi yapmak için verilen müsaade,ruhsat,destur.

i. vir- 17a/5

K

Kaʿb *Ar.* Kişi adı.

K.-ü'l-aḥbār 6b/12, 8a/8, 19b/10, 22a/11, 21b/4, 21b/7, 22b/1

K.+uñ 18b/6

Kaʿbü'l-aḥbār Benî İsrail âlimlerindendir. Yemenlidir. Doğumu yaklaşık 551 yıllarına, ölümü ise 652 yılına rastlar.

K. 6b/12, 8a/8, 19b/10, 22a/11, 21b/4, 21b/7, 22b/1

K.+uñ 18b/6

Kaʿbe *Ar.* Bütün müslümanların kıblesi ve ziyâret yeri olan Mekke şehrindeki mukaddes binâ, beytullah.

K.-i Şerīf 5a/10

Ḳābil Hz. Adem'in büyük oğlu.Yeryüzünde ilk kan döken insan.

K. 22b/3, 22b/4, 24a/2, 24a/5, 24a/7, 23b/7, 23b/9, 24b/7

K.+e 22b/5

ḳabir *Ar.* Mezar.

k.+leri 18b/11

ḳabr *Ar.* Mezar.

ḳ. 18b/8, 18b/9

ḳ.+i 10b/9, 18b/10

ḳ.-i ʿĀtike 19b/3

ḳabūl *Ar.* Bir şeye isteyerek veya istemeyerek peki deme, râzı olma, muvâfakat etme.

ḳ. ol- 22a/10, 21b/2, 21b/5

ḳaçan Ne vakit, ne zaman ki.

ḳ. 10b/9, 22a/3, 23a/7, 24a/8, 23b/7

ḳaçanki Ne vakit ki, ne zaman ki.

ḳ. 9b/4, 11a/2, 11b/12, 13a/8, 16b/3, 18a/12, 17b/7, 21b/11, 23b/4, 25a/11

ḳādir *Ar.* 1. Kudret ve kuvvet sâhibi, yapabilme gücüne mâlik olan (kimse), muktedir. 2. "Tam ve mutlak kudret sâhibi olan, istediğini dilediği gibi yapmaya gücü yeten" anlamında esmâ-i hüsnâdan (Allah'ın en güzel isimlerinden) dır.

ḳ. ol- 10b/2

kāfir *Ar.* Allah'ın varlığına ve birliğine, Hz. Muhammed (s.a.v.)'in peygamberliğine ve Allah'tan getirdiklerine inanmayan yâhut bunlardan birini inkâr eden kimse.

k. 24b/3

k.+ise 12a/2

k.+ler 16a/1, 15b/4

k.+leri 15b/11

k.+lerüñ 14b/7, 15b/5

ḳaḥṭlıḳ *Ar.* Kıtlık,açlık.

k. 24a/9

ḳahren *Ar.* Zorla.

k. 16b/1

kal- Durmak,yaşamak,oturmak.

k.-anuñ 23b/3

k.-dı 24a/5

k.-sa 7a/2

ḳalʿa *Ar.* Eskiden düşmana karşı koymak ve güvenliği sağlamak için savunulması gereken önemli noktalara yapılan yüksek, kalın duvarlı, burçlu, mazgallı, sağlam ve kuvvetli yapı, kermen, germen.

k. (Taḥte'l-ḳalʿa) 20b/8

ḳan Damarlarda dolaşarak vücut dokularını besleyen kırmızı renkli sıvı.

k. 22b/1, 22b/4, 24a/7

k.+dur 22b/1

k.+ı 22b/7

ḳanat 1.Kuşlarda ve böceklerde gövdenin iki yanında yer alan ve uçmayı sağlayan açılır kapanır bir çift organ. 2. Kaplayıp etki altına almak.

k.+ların 3a/9

ḳangı Hangi.

k.+sı 4b/7

ḳanṭar *Ar.* Uç tarafına yakın bir yerinde yüklerin asılması için bir çengel veya kefe, bir tutma çengeli, geri kalan uzun tarafında da gezdirilebilir bir top bulunan, ağırlık birimlerine göre taksîmatlı bir koldan ibâret tartı âleti.

k.+a 8b/2

ḳapu 1. Bir yere girilip çıkılırken içinden geçilen yer. 2. Giriş çıkışı sağlamak için bir yere yerleştirilen, tahta yâhut demirden iki veya tek kanatlı açılır kapanır düzen.

k.+da 15b/8, 19b/6, 22a/4

k.+ların 14a/9

k.+nuñ 22a/7

k.+sı 12b/1, 12b/2, 12b/3

k.+sına 15b/7

k.+sında 22a/2

k.+ya 12b/6

k.+yı 15b/9

Ḳaraman Karaman ili.

k. gibi (Vilāyet-i Ḳaraman) 2b/7

ḳarañu Işıksız yer,karanlık.

k. 19b/6

ḳardaş 1. Aynı anne babadan doğmuş veya yalnız anneleri ya da babaları aynı olan kimselerin birbirine göre durumu. 2. Aynı anne babadan doğmuşçasına yakın tutulan kimse. 3. Aynı fikir ve inancı taşıyan, değer verilen ortak bir bağın birbirine bağladığı kimselerden her biri.

k.+ı 20a/12

ḳarındaş 1. Aynı anne babadan doğmuş veya yalnız anneleri ya da babaları aynı olan kimselerin birbirine göre durumu. 2. Aynı anne babadan doğmuşçasına yakın tutulan kimse. 3. Aynı fikir ve inancı taşıyan, değer verilen ortak bir bağın birbirine bağladığı kimselerden her biri. *krş.* kardaş.

k.+ı 10a/6

k.+um 10a/8

ḳarye *Ar.* Köy.

k.+de 25b/9

ḳasd *Ar.* Niyet,istek,amaç,gaye.

k. eyle- 13a/5, 13a/9

k. it- 15a/5

k.+ın 14b/3

Ḳāsiyūn *Ar.* Şam'da bulunan bir dağ.İlk kan akıtılan yer olarak bilinir.

Ḳ. (Cebel-i Ḳāsiyūn) 21a/3, 25a/1

Ḳ.+a (Cebel-i Ḳāsiyūn) 7b/12

Ḳ.+da 22a/12

Ḳ.+da (Cebel-i Ḳāsiyūn) 21a/10, 21b/2, 25a/5, 25b/1

Ḳ.+dur (Cebel-i Ḳāsiyūn) 26a/4

ḳat Bir binânın üst üste olan ve döşemelerle birbirinden ayrılan kısımlarından her biri.

k.+ına 10a/12

k.+ında 22b/11

ḳaṭʿā *Ar.* Asla,hiçbir zaman,kat'iyen.

k. 10b/1, 11b/5

ḳatl *Ar.* Öldürmek.

k. it- 13b/4

ḳavm *Ar.* Aynı soydan gelen, dil, töre ve kültürleri ortak insan topluluğu, budun.

k.+e 4a/9

ḳāyil *Ar.* Razı olmuş,boyun eğmiş,kabul etmiş.

k. 23b/9

kehf *Ar.* Mağara,melce.

k.+dür (Aṣḥābü'l-kehf) 7b/1

kelām *Ar.* Söz,ifade,söyleyiş.

k.-ı şerīf 6a/8

kelb *Ar.* Köpek.

k. 14b/11

kelimat *Ar.* Kelimeler,sözler,konuşma.

k. eyle- 6b/3

kemüg İnsanda ve omurgalı hayvanlarda vücûdun çatısını meydana getiren ve yumuşak kısımlara destek olan beyazımsı sert organların ortak adı.

k.+in 14b/11

kendü Kişinin öz varlığı,zatı.

k. 11a/6, 17b/3

k.+si 17b/1

kenīse *Yun.* Hristiyanların ibadet yeri,Hristiyan tapınağı,kilise.

k. 9b/9, 17a/4, 16b/10

k. idi 9a/12, 16b/9

k.+leri 12a/2

keremallāhu *Ar.* Allah vechini (yüz, yön, taraf) mükerrem (şerefli) kılsın, meâlinde dua olup, Hz. Ali (r.a.) hiç putlara secde ve ibadet etmediği ve çocukluktan beri Allah'a secde ettiğinden, onun ismi anıldığında hürmeten söylenir. *krş.* keremallāhu vechehu.

k. vechehu (ʿAli keremallāhu vechehu) 19b/5

keremallāhu vechehu *Ar.* Allah vechini (yüz, yön, taraf) mükerrem (şerefli) kılsın, meâlinde dua olup, Hz. Ali (r.a.) hiç putlara secde ve ibadet etmediği ve çocukluktan beri Allah'a secde ettiğinden, onun ismi anıldığında hürmeten söylenir.

k. (ʿAli keremallāhu vechehu) 19b/5

kevākib *Ar.* Yıldızlar.

k.+e 12a/11

ḳıble *Ar.* Müslümanların namazda yöneldiği cihet, Mekke şehrinin ve Kâbe'nin bulunduğu yön.

k. 12b/1, 12b/2

k. cānibi 3a/1

k. dīvārı 10a/10, 10b/7, 11b/2, 18b/12

ḳıl- Etmek, yapmak.

k.-dı (namāz ḳıl-) 25b/10

k.-dılar 7a/10, 10a/4, 21a/11

k.-duk 21b/5

k.-ına 8a/6

k.-mak 22b/9

k.-sa 6b/11, 6b/6, 6b/7, 6b/9, 25b/11

k.-up 7b/9, 24a/11

namāz ḳıl- 7a/10, 6b/11, 6b/6, 6b/7, 6b/9, 8a/6, 7b/9, 21a/11, 21b/5, 22b/9

ḳılıç Uzun, düz veya eğri, ucu sivri, bir veya her iki yüzü keskin, kın içinde bele takılan, çelikten silah.

k. 14a/11

k.+larıdur 4a/7

ḳır- Sert bir şeyi üzerine vurarak veya bir kuvvet tatbik ederek parçalamak.

k.-an 16a/1

k.-dılar 15b/12

ḳırḳ Otuz dokuzdan sonra,kırk birden önce gelen sayı.

ḳ. 7a/1, 7a/7, 8a/4

ḳ. biñ 6b/9

ḳ. yıl 25a/5

ḳısım *Ar.* Bir bütünün bir bölümü.

ḳ.+dur 4b/1, 4b/2

ḳıyāmet *Ar.* Semâvî dinlerdeki ortak inanışa göre takdir edilen zamânı gelince bu âlemin ve bu âlemdeki canlı cansız her şeyin bir anda mahvolup yok olması, ölülerin dirilmesi, âhiret hayâtının başlaması olayı ve bu olayın meydana geldiği zaman.

ḳ. 3b/10, 22b/6

ḳ.+de 5b/5

ḳ.+de (yevm-i ḳıyāmet) 20a/1

ḳ.güni 7a/6, 11a/5

ḳız Dişi cinsten olan evlat.

ḳ.+ı 23b/10, 23b/11, 23b/6, 23b/8

ḳ.+ıyla 23b/5

ki İki cümleyi sebep, sonuç vb. çeşitli fonksiyonlarda birbirine bağlayarak birleşik cümle hâline getirir.

k. 1b/11, 1b/4, 3a/7, 2b/9, 4a/1, 4a/12, 4a/2, 4a/3, 4a/4, 4a/6, 3b/1, 3b/12, 3b/6, 5a/12, 5a/2, 5a/4, 5a/4, 5a/6, 5a/8, 4b/11, 4b/12, 4b/4, 4b/6, 4b/6, 4b/7, 6a/1, 6a/11, 6a/3, 6a/9, 5b/12, 5b/4, 5b/4, 5b/7, 7a/1, 7a/11, 7a/12, 7a/3, 7a/5,

7a/6, 7a/8, 7a/9, 6b/10, 6b/5, 8a/1, 8a/10, 8a/11, 8a/12, 8a/3, 8a/5, 8a/7, 7b/1, 7b/12, 7b/3, 7b/5, 7b/7, 9a/1, 9a/11, 9a/3, 9a/7, 9a/9, 8b/11, 8b/12, 8b/2, 8b/6, 8b/8, 10a/2, 10a/3, 10a/8, 9b/12, 9b/3, 9b/8, 11a/5, 11a/7, 10b/10, 10b/3, 10b/7, 12a/6, 12a/9, 11b/5, 13a/3, 13a/5, 13a/9, 12b/12, 12b/2, 12b/6, 14a/3, 15a/5, 14b/10, 14b/7, 16a/1, 16a/12, 16a/4, 16a/6, 15b/1, 15b/4, 17a/1, 16b/6, 18a/1, 18a/3, 18a/8, 17b/11, 17b/8, 21a/2, 20b/12, 22a/12, 22a/2, 21b/1, 21b/2, 21b/7, 23a/8, 23a/8, 22b/2, 22b/2, 22b/3, 22b/5, 25a/3, 24b/3, 24b/8

kim Ki. 1.İki cümleyi sebep, sonuç vb. çeşitli fonksiyonlarda birbirine bağlayarak birleşik cümle hâline getirir. 2.Hangi kimse.

k. 3a/8, 3a/9, 2b/12, 6a/6, 7b/10, 7b/4, 12a/9, 15a/7, 19a/12, 21b/2, 22b/5

k.+üñ 23b/1

kimesne Kimse.*krş.*kimse.

k. 3a/10, 3b/1, 3b/3, 6b/10, 6b/5, 6b/7, 6b/8, 7a/9, 7b/4, 10b/3, 15a/3, 15b/3, 18a/4, 19b/8, 20b/12, 22a/4, 22a/8, 21b/11, 25b/10, 25b/5

k.+i 10b/5, 15b/8

k.+ler 10b/2

k.+nüñ 23a/7

k.+ye 23a/10, 23a/8

kimse Herhangi bir kişi, kim olduğu belirtilmeyen bir şahıs.

k. 10b/1

k.+nüñ 12a/6, 11b/6

k.+sin 15b/2

kişi İnsan,kimse,şahıs.

k. 10b/4

kitāb *Ar.* Bir araya getirilmiş yazılı veya basılı yapraklardan meydana gelen bütün.

k.+larında 2b/12

k.+larından 1b/12

ḳo- koymak.

ḳ.- (!) 23a/10

ḳ.-dı 10a/9, 15a/6

ḳ.-dılar 10a/3, 24a/3

ḳ.-mışlar idi 7b/3

ḳ.-rlardı 23a/12

Ḳonsṭanṭiniyye Roma İmparatorluğu, Bizans İmparatorluğu, Latin İmparatorluğu ve Osmanlı İmparatorluklarına başkentlik yapmış bir şehirdir. Günümüzde İstanbul diye adlandırılmaktadır.

Ḳ.+dür 5b/1

ḳop- Yerinden ayrılmak, bağlı bulunduğu yerle bağlantısını kesmek.

ḳ.-ınca 22b/6

ḳoy- Bırakmak, yerleştirmek, tayin etmek.

ḳ.-mak 15a/3

ḳoyun Geviş getirenlerden, eti, sütü ve yapağısından faydalanılan, boynuzlu, memeli, evcil hayvan.

ḳ. 24a/2

ḳ.+ı 24a/4

ḳubbe *Ar.* Yarım küre şeklinde olan binâ, dam.

ḳ.+de 20b/7

ḳubūr *Ar.* Kabirler,mezarlar.

ḳ.-ı enbiyā 18b/7, 18b/9

Ḳuds *Ar.* Mukaddes ve mübârek olma, mukaddeslik, kutsallık.

Ḳ.-i Şerīf 5a/11, 6b/1, 6b/8, 8a/11, 8a/12, 8a/2, 8b/4

ḳul Allah tarafından yaratılmış olan insan,abd.

k.+ları 3a/11

k.+larıdur 3a/12

ḳulaḳ Başın iki yanında bulunan işitme organı.

ḳ.+ına (ḳulaġına) 15a/11

ḳumrı *Far.* Güvercinler takımından, boynunun yanlarında siyah beyaz benekleri, bâzı türlerinin gerdanında siyah bir halka bulunan, gri renkli, kuyruğunun ucu genellikle siyah beyaz, güvercinden küçük kuş.

k. 18b/4

Ḳur'ān *Ar.* Kurtulmasını sağlamak; bir canlıyı bir tehlikeden, mahvolmaktan, helâk olmaktan uzaklaştırmak, halâs etmek.

Ḳ. 15a/12, 15b/2

Ḳ. āvāzı 15a/11

Ḳ.-ı ʿaẓīm 25a/7

ḳurtar- Kurtulmasını sağlamak; bir canlıyı bir tehlikeden, mahvolmaktan, helâk olmaktan uzaklaştırmak, halâs etmek.

k.-dı 1b/7

ḳurtıl- Bir tehlikeden, sıkıntılı bir durumdan sıyrılmak, uzaklaşmak, selâmete çıkmak, halâs olmak.

k.-madum 15b/5

ḳuşan- Kılıç,kemer v.b. şeyleri beline bağlamak,giyinmek.

k.-up 15a/10, 15a/5

ḳutı *Yun.* Çeşitli malzemeden yapılmış, genellikle kapaklı, taşınabilir kap.

k. 9b/11, 9b/11

k.+da 9b/12

küffār *Ar.* Kafirler.

k. 9a/11, 13a/3, 22a/3

k.+a 14b/1, 14b/3, 14b/4, 16b/10

k.-ı ḫākisār 14a/8, 15b/12

k.+uñ 14b/6, 15b/3, 17a/2

L

laṭīf *Ar.* Zevk ve ruh okşayıcı ince bir güzelliğe sahip olan, hoş, nazik, yumuşak.

l. 9b/9

lāzım *Ar.* Gerekli,lüzumlu.

l. ol- 3b/7

levḥ *Ar.* Üzerine yazı,resim yapılabilen yassı düz nesne,yüzey.

l. 10a/10

l.+de 10b/11

l.+dedür 11a/10

l.+i 10a/11, 10a/12, 10b/10, 10b/6

l.-ü'l-maḥfūẓ 21b/8

l.+üñ 11a/11, 10b/7

levḥü'l-maḥfūẓ *Ar.* Allah'ın takdir ettiği, olmuş ve olacak bütün şeylerin üzerinde yazılı bulunduğu kabul edilen levha.

l. 21b/8

M

ma'bed *Ar.* Bir dîne inananların ibâdet etmelerine mahsus yer, tapınak, ibâdethâne.

m. 12a/1

mağara *Ar.* Yer altında, dağ yamaçlarında, kayalar arasında çeşitli sebeplerle tabiî olarak meydana gelmiş olan, insan ve hayvanlara barınak olabilecek genişlikteki oyuk veya kovuk, in, gar, kehf.

m. 9b/5

m.+da 22b/9, 24b/12

m.-i Dem 24a/10

m.+nuñ 9b/10, 9b/7

m.-tü'd-dem 22b/8, 24b/8

m.+ya 9b/8, 22b/8

Mağaratü'd-dem *Ar.* Dem mağarası, Şam'da bulunan bir mağara.

m.-tü'd-dem 22b/8, 24b/8

maḥal *Ar.* Yer,mekan,mevki.

m.+de 5b/7, 19b/3

maḥfūẓ *Ar.* Gizlenmiş,saklı olan.

m.+da (levḥü'l-maḥfūẓ) 21b/8

maḳām *Ar.* 1. Durulacak yer, durak, mekân, mahal. 2. Devlet kademesinde yüksek mevki, yüksek ve önemli memûriyet, mansıp, câh. 3. İçinde bir yatan bulunsun bulunmasın, peygamber,

velî vb. büyük bir zat adına yaptırılmış olan türbe, mezar, ziyâretgâh.

m. 24b/7

m.+dur 25a/2, 24b/8, 24b/9

makṣūre *Ar.* Câmilerde etrâfı parmaklıklarla çevrilerek hükümdarlar için ayrılan yüksekçe yer.

m. 9a/2, 8b/3, 8b/7

māḳul *Ar.* Akla uygun,akla yatkın gelen.

m. gör- 16a/7

māl *Ar.* Bir kimse veya kurumun mülkiyetinde bulunan, taşınır, taşınmaz her çeşit değerli ve gerekli şey, mülk, îrat, varlık, servet.

m. 18a/7, 17b/9

m. (beytü'l-māl) 18a/1, 17b/11, 17b/12

m.+den (beytü'l-māl) 18a/1, 17b/11

m.+ı 18a/4

m.+ın 13b/1, 25b/1

m.+ıñ 11a/6

m.-i müslimīn (beytü'l-māl-i müslimīn) 17b/8

maʿlūm *Ar.* Herkes tarafından bilinen, öğrenilmiş şey.

m. ol- 1b/11

maʿnā *Ar.* Kelime, söz, hareket, davranış vb.nin ifâde ettiği şey, anlatılmak istenen veya onlardan anlaşılan şey, anlam, medlûl, mefhum.

m.+sı 5a/4, 6a/10

maya *Far.* Öz, asıl, cevher, yaratılış, seciye, mâye.

m. 15a/1

meclis *Ar.* 1. Bir konuyu konuşmak, görüşmek için yapılan toplantı, içtimâ. 2. Bir iş veya karâra bağlanması gereken bir mesele hakkında konuşmak, görüşmek üzere bir araya gelmiş kimseler topluluğu. 3. Bir başkan ve belli sayıdaki üyelerden meydana gelen resmî heyet, kurul.

m.+leri 15b/11

medfūn *Ar.* Toprağa gömülmüş, defnedilmiş ölü.

m.+dur 8b/10, 19a/12, 19a/4, 19a/6, 19a/9, 18b/12, 20a/4, 20a/6, 20a/8, 20a/9, 19b/11, 19b/2, 19b/4, 19b/6, 19b/8, 20b/5, 20b/6, 20b/7, 20b/9, 22a/8

m. ol- 2a/12, 18b/6

medḥ *Ar.* Övme,övgü.

m. olun- 3a/10, 3a/11

Medīne *Ar.* Arabistan'da bulunan bir şehir.

M.-i Münevvere 5a/10, 6b/7

M. şehri 3a/1

medrese *Ar.* Ders görülen yer, okul, mektep.

m. 20a/5, 22a/7

Mehdī *Ar.* Allah tarafından doğru yola iletilen, hidâyete eriştirilen, doğru yolda bulunan kimse.

M.ʿĪsā isa 6a/6

M.-i zamān 7b/6

Meḳābir *Ar.* Mezarlar,mezarlıklar.

m.-i Merec-i Daḥdaḥ 20a/4, 20a/8

m.-i meẕkūr 19b/11

m.-i müslimīn 19b/7

m.+üñ 19b/9

mekān *Ar.* Yer,mekan.

m.+a 6a/6

Mekḥūl Mekhûl eş-Şâmî.Tâbiînden, meşhûr hadîs hâfızlarından ve velî. İsminin Şehrâp, olduğu da bildirilir.

M. 21b/3

M.+den 21b/1

Mekke Ar. Arabistan'da Kabe'nin bulunduğu ve İslamiyetin doğduğu şehir.

M.+de 6b/5

M. ṭaġı 24b/12

melek *Ar.* Gözle görülüp elle tutulmayan, yiyip içmeyen, cinsiyet farkı bulunmayan, sâdece Allah'a itâat etmek ve dâima hayra vâsıta olmak üzere yaratılmış olan sayısız nûrânî varlıklardan her biri.

m.+ler 4a/1

m.+leri (taʿyin melekleri) 3a/7

melik *Ar.* Hükümdar,padişah,hakan.

M. Yanṭū 25b/6

menzil *Ar.* Konak yeri,ev,hedef.

m.+ün 5b/8

merec *Ar.* Çayır,çayırlık (merc).

m.-ı Daḥdaḥ 19b/6

m.-i Daḥdaḥ (Meḳābir-i Merec-i Daḥdaḥ) 20a/4, 20a/8

merḥamet *Ar.* Herhangi bir canlının acısını, kederini, mutsuzluğunu yüreğinde hissedip üzüntü duyma ve ona karşı yardım hisleriyle dolma, acıma.

m. it- 16a/6

Mervān Mervân bin Hakem, 623-685), Emevîler'in dördüncü halifesi.

m.+dur 17a/11

Meryem Kişi adı.Hz.İsa'nın annesi Hz. Meryem.

M. ana raḍıyallāhu anhā 20a/7

M. ḥātun 25a/4

mesācid *Ar.* Mescitler, ibadet edilen yerler.

m.+inün 2a/2

m.+lerinün (Şehr-i Şāmuñ mesācidleri) 2a/10

mescid *Ar.* Müslümanların vakit namazlarını kılmaları ve ibâdetlerini yerine getirmeleri için yapılan, içinde cuma ve bayram namazları kılınmayan minâresiz, minbersiz küçük câmi.

m. 7a/1, 7a/5, 7a/8, 12a/7, 16b/11

m.+e 19b/6

m.+i 7a/6, 25b/9

m.-i Aḳṣā 6b/1

m.-i Dımışḳ 6b/10, 23a/2

m.-i mübārek 25b/10

m.-i şehr-i Dımışḳ 7b/7

m.+iken 12a/7

m.+ler 7a/2, 12a/5

m.+leri 12a/3

m.+lerinün (Şām mescidleri) 6a/7

meṣelā *Ar.* Misal olarak, örnek olarak, söz gelişi.

m. 2b/7

mesken *Ar.* Oturulan, ikāmet edilen yer, ev, konut, ikāmetgâh.

m. 12a/1

m.+lerüñ 11b/9

m. tut- 11b/9

meş‘ale *Ar.* Bir sopanın ucuna yerleştirilmiş yağlı paçavra vb. yanıcı maddelerin yakılması sûretiyle ışık veren aydınlatma aracı.

m.+ler 9b/8, 14b/5

meşġūl *Ar.* Bir şeyle uğraşan,bir iş yapmakta olan.

m. ol- 15b/6, 16b/4

meşhūr *Ar.* Herkesçe bilinen, adı sanı her tarafa yayılmış, ünlü, şöhretli.

m.+dur 6a/6

mevāżı‘ *Ar.* Yerler,mekanlar,mahaller.

m.-ı mübārek 2a/12, 2a/5, 20b/9

mevżi‘ *Ar.* Yer,mekan,mahal.

m. 5a/4, 5a/5, 24b/5

m.+den 5a/7

Meymūne *Ar.* Kişi adı.

M. bint-i Ḫāriṣ 19a/9

Meymūne bint-i Ḫāriṣ *Ar.* Meymûne bint-i Haris, İslâm peygamberi Hz. Muhammed (s.a.v.)’in son eşi. Asıl ismi Berra iken, Hz. Muhammed (s.a.v.) onu Meymune olarak isimlendirmişti.

M. bint-i Ḫāriṣ 19a/9

Meysere *Ar.* Kişi adı.

M. (Yezīd İbni Meysere) 22b/10

mezār *Ar.* Bir kimsenin öldükten sonra gömüldüğü yer, kabir.

m.+ı 14a/3, 17b/2

mezāristān Mezarlık,kabristan.

m.+dur 17b/3

mezbūr *Ar.* Yukarıda adı geçen, sözü edilmiş olan, zikredilen, mezkûr.

m. 19b/9

meẕkūr *Ar.* Az önce adı geçen, sözü edilen, yukarıda anılan, zikrolunan.

m. 8b/5

m.+da (meḳābir-i meẕkūr) 19b/11

miḥrāb *Ar.* Câmi, mescit gibi ibâdet yerlerinde kıble duvarında bulunan, cemâatle namaz kılınırken imamın önünde durduğu, zeminden biraz yüksek girintili yer.

m.+ları 12a/12

miḳdār *Ar.* Bir şeyin ölçüsü, sayısı veya ölçülebilme, sayılabilme, azalıp çoğalabilme durumu, nicelik, kemiyet.

m. 24a/2

mil Bir uzaklık ölçüsü birimi.

m. 7b/4

milk *Ar.* Mülk kelimesinin eski metinlerde kullanılan bir şekli.

m.+ine 11b/6

mim *Ar.* İlk bakışta hatırlamak, unutmamak için işâret koymak.

m. 26a/4

Miʿrāc *Ar.* İslâm inancına göre Hz. Muhammed (s.a.v.)'in, Cenâbıhakk'ın dâveti üzerine yedi kat semâyı aşıp Allah'ın huzûruna yükselerek O'nunla görüşmesi mûcizesi.

M. gicesi 7a/9

M. it- 4a/1

Mirāt *Ar.* Ayna,gözgü.

m.-ı Anaṭolı 7b/2

miṣilli Gibi,benzer,kabilinden.

m. 5a/5

muʿallim *Ar.* Öğreten, tâlim eden, öğretici, eğitici kimse, öğretmen, müderris.

m.+ler 10a/10, 10a/9, 9b/4, 9b/5

Muʿāviye *Ar.* Muaviye bin Ebu Süfyan, İslam Devleti'nin Ali'den sonraki halifesi ve Emevi Hanedanı'nın kurucusu.

m. 19a/2

mūcibince *Ar.* 1. Durumun gerektirdiği şekilde, gereğince. 2. Devlet teşkîlâtında karar yetkisine sâhip bir makāma sunulan bir husûsun o

makam tarafından uygun görüldüğünü bildirmek üzere ilgili evrâkına konan ve gereğine göre hareket edilmesi anlamını taşıyan imzâ, paraf veya işâret şeklindeki bildirim hakkında kullanılır.

m. 13b/12

Muḥammed *Ar.* Övülmeye değer olan, en güzel huylara sâhip kimse (Peygamberlerin sonuncusu ve en büyüğü olan İslâm peygamberi Hz. Muhammed (s.a.v.)'in adıdır).

M. (Yā Muḥammed) 24b/11

M. Muṣṭafā ṣallallāhu ʿaleyhi ve sellem (Ḥażreti Muḥammed Muṣṭafā ṣallallāhu ʿaleyhi ve sellem) 3a/12

M. Emmi Seleme 20a/10

muḥāsebe *Ar.* Olumlu,olumsuz bütün ihtimalleri hesaplama.

m. 17b/12

muḳaddes *Ar.* Her türlü ayıp ve noksanlıktan arındırılmış, yüce ve kutsal bilinmiş, kutsal, kutsî.

m.+dür (Beyti'l-muḳaddes) 5a/1, 23a/4

m.+dür 22b/11

murād *Ar.* Erişilmek istenen, olması, gerçekleşmesi arzu edilen şey, istek, dilek, amaç.

m. 5a/1, 5a/1, 5a/7, 6a/1, 6a/12, 6a/4, 6b/1, 6b/2, 8a/8

m. it- 23b/8

Mūsā Kişi adı.Musa peygamber (a.s.).

M. peyġamber ʿaleyhi's-selām 6b/2, 21a/8, 22b/12

Muṣṭafā *Ar.* Kişi adı.Hz. Muhammed (s.a.v.)'in adlarından biri.

M. ṣallallāhu ʿaleyhi ve sellem (Muḥammed Muṣṭafā ṣallallāhu ʿaleyhi ve sellem) 3a/12

muʿtemed *Ar.* İnanılır,güvenilir,emin.

m. eyle- 10a/9, 9b/4

mübārek *Ar.* Çok saygı değer,hürmete layık,muhterem.

m. 3b/9, 7a/12, 21a/1, 25a/2, 24b/8

m.+başı 8b/9

m.+de (mescid-i mübārek) 25b/10

m.+leri (mevāżıʿ-ı mübārek) 2a/12, 2a/5, 20b/9

mübeşşere *Ar.* Müjdelenenler.

m.+dendür (ʿaşere-i mübeşşere) 20b/1

müddet *Ar.* Bir şeyin, bir olayın başı ile sonu arasında geçen zaman bölümü, süre.

m. 16b/12

müʾeẕẕin *Ar.* Namaz vakitlerini haber vermek için ezan okumakla görevli kimse.

m.-i Resūlullāh 19a/2

mülāzemet *Ar.* 1. Bir kimseye, bir şey veya yere hiç ayrılmak istemeyecek şekilde bağlanma. 2. Bir yere devam etme, devamlı gidip gelme.

m. it- 3b/7

müʾmin *Ar.* Allah'ın varlığına, birliğine, Hz. Muhammed (s.a.v.)'in O'nun kulu ve peygamberi olduğuna ve İslâmiyet'in diğer îman esaslarına inanan, îman sâhibi kimse, erkek müslüman.

m.+ler 21b/12

müʾmine *Ar.* Allah'ın varlığına, birliğine, Hz. Muhammed (s.a.v.)'in O'nun kulu ve peygamberi olduğuna ve İslâmiyet'in diğer îman esaslarına inanan, îman sâhibi kimse, kadın müslüman.

m. (ʿuṣāt-ı müʾmine) 19b/12

münācāt *Ar.* Allah'a yalvarma,dua ve niyazda bulunma.

m. 23a/1

Münevver *Ar.* Kişi adı. Aydınlık, ışıklı, nurlu.

M. İbni ʿAmmār 20b/2

Münevvere *Ar.* Aydınlatılmış, ışıklı, nurlu.

m.+de (Medīne-i Münevvere) 6b/7

m.+dür (Medīne-i Münevvere) 5a/10

mürted *Ar.* İslâm dîninden dönen, müslümanlıktan ayrılıp başka bir dîne giren, irtidat eden.

m. 13b/2

m.+lerüñ 13b/4

müselmān *Ar.* İslâm dîninden olan kimse, müslim, Muhammedî. *krş.* Müsülman.

m.+lara 14b/2

müsemmā *Ar.* İsimlendirilmiş,belli bir isimle anılmış.

m. 12b/10

müslim *Ar.* İslâm dîninden olan kimse, müslüman, Muhammedî.

m. 15b/2

müslimīn *Ar.* Müslümanlar.

m.+den (beytü'l-māl-i müslimīn) 17b/8

m.+dür (Meḳābir-i müslimīn) 19b/7

müsülmān *Ar.* İslâm dîninden olan kimse, müslim, Muhammedî. *krş.* Müselman.

m. 13a/12, 15a/12, 15b/1, 15b/2

m. ise 12a/3

m.+lar 14b/7

m.+lara 16b/11

mütemekkīn *Ar.* Yerleşmiş, yerleşik, mukim.

m. 16b/3

müteveffā *Ar.* Ruhu kabzedilmiş,vefat etmiş,ölü.

m. ol- 18b/5

müyesser *Ar.* Kolaylıkla olan, kolaylaştırılmış.

m. ol- 13a/10, 13a/7

N

nāgāh Zamansız,vakitsiz,ansızın.

n. 9b/5, 14a/12

nā-ḥaḳ Haksız,hakkı olmadan,gereksiz.

n. 24a/7

naḳl *Ar.* İletmek,ulaştırmak.

n. it- 13a/7

naḳş *Ar.* İşlemek,resim,tasvir.

n. eyle- 17b/5

namāz *Far.* İslâm dînince belli kurallara göre günde beş vakit yapılması müslümanlar üzerine farz kılınmış olan ve İslâm'ın beş şartından birini teşkil eden ibâdet.

n. 6b/12, 6b/6, 6b/8, 6b/9

n.+ın 24a/11

n. ḳıl- 7a/10, 6b/11, 6b/5, 6b/7, 6b/9, 8a/6, 7b/9, 21a/10, 21b/5, 22b/9, 25b/10, 25b/11

naṣiḥat *Ar.* Bir kimseye doğru yolu göstermek, yapması ve yapmaması gereken şeyler üzerine dikkatini çekmek için söylenen söz, öğüt, pend.

n.+ler 11a/10

naẓar *Ar.* Bakış,bakma,göz atma.

n. it- 7b/4

ne Hangi şey.

n. 4a/3, 9a/1, 14b/10, 15b/2, 22b/1, 22b/5, 26a/1

n.+dür 6a/1

n. ise 11a/9

nebī *Ar.* Peygamber.

n.ʿaleyhi's-selām (Hūd nebī ʿaleyhi's-selām) 10b/8, 11b/4, 18b/10, 25b/7

n. ʿaleyhi's-selām (Yaḥyā nebī ʿaleyhi's-selām) 9a/10

n.+nüñ 18b/11

n.+nüñ (Hūd nebī) 10b/8

nedāmet *Ar.* Pişman olma,pişmanlık.

n. 11a/1, 11a/8

nefer *Ar.* Asker,leşker.

n. 25b/5

nere Hangi yer.

n.+dür 21a/1

n.+ye 8a/10

nesil *Ar.* 1. Aynı yıllarda yaşamış olan, yaklaşık aynı yaşta bulunan kişilerin bütünü, kuşak. 2. Bir kimsenin zürriyeti, evlât ve torunları, soy, sülâle, döl.

n.+i (nesli) 17a/11

n.+indendür (neslindendür) 17a/12

nesne Varlık,şey.

n. 18a/10, 18a/9, 18b/2, 23a/11, 23a/9, 24a/1

n.+si 23b/3

n.+sin 23b/2

neyle- Ne eylemek,ne yapmak.

n.-r 15b/1

Neyrib aʿlā *Ar.* Şam'da bir yer.Vadi, geniş yer.

n. aʿlā 25a/10

nice Çok,pek çok,bir çok.

n. 10a/12, 10b/1, 25a/2

n.+dür 15b/3

niçe Çok,pek çok,bir çok.*krş.* nice.

n. 9a/9, 8b/10, 15b/4, 15b/8, 16b/12

n.+si 20a/6

nihāyet *Ar.* Sonunda,en sonunda.

n. ile 1b/5

niʿmet *Ar.* Lütuf eseri olan iyilik, ihsan, barış.

n.+i 2b/11

nola Ne ola,ne olurdu.

n.+ydı 24b/4

nuzūl *Ar.* Yukarıdan aşağıya inme.

n.-iʿīsā ʿaleyhi's-selām 2b/2

O

ocaġ Ateş yakılan yer.

o.+a 18a/12

oġlan Erkek çocuk,yetişkin erkek.

o.+a 23b/6

o.+ı (Yā ādem oġlanı) 10b/12

oġul Cinsiyeti erkek olan evlat.

o.+ı (Ḥażreti ʿÖmerüñ oġlı) 20b/6

o.+ı (oġlı) 20a/9, 22b/3, 23b/5, 23b/7

o.+ına (oġlına) 23b/8

oḳ Yay denilen âletle fırlatılan ve ucunda sivri bir demir bulunan ince kısa değnek, tir, sehim, nâvek.

o. 14a/11, 14b/3

o.+larıdur 4a/9

oḳu- Bir yazıda ne yazıldığını sâdece gözle veya aynı zamanda seslendirerek çözmek.

o.-dı 5b/10, 10b/10

o.-dılar 11a/12, 10b/6

o.-duḳdan 5b/12

o.-maġa 10b/2

o.-r 10b/4, 15b/2

o.-yan 15a/12

ol *sf.* İşaret sıfatı.

o. 1b/4, 5a/5, 5a/6, 4b/6, 7a/11, 7a/6, 7a/8, 8a/4, 8a/7, 9a/3, 9a/5, 10a/11, 10a/12, 10a/4, 9b/11, 9b/12, 9b/8, 10b/4, 10b/5, 10b/6, 10b/6, 10b/9, 10b/9, 12a/11, 11b/9, 13a/6, 13a/7, 13a/9, 12b/9, 14a/10, 14a/3, 13b/1, 13b/3, 14b/10, 15b/3, 17a/8, 16b/9, 18a/8, 19b/9, 22a/7, 22a/9, 23a/10, 23a/12, 22b/12, 22b/2, 22b/8, 22b/8, 22b/9, 24a/3, 24b/5, 24b/7, 25b/10, 25b/2, 25b/9

ol *zm.* Şahıs ve işaret zamiri.

o. 10a/7, 19b/4

o.+da (anda) 6b/11, 20a/6, 20a/9, 21a/12, 21a/4, 21a/4, 21a/6, 21a/9, 20b/6, 22a/8, 24b/12

o.+dan (andan) 7b/8, 21b/6, 25b/8

o.+nı (ānı) 6a/2, 17a/6

o.+lar (anlar) 11a/4, 16a/6, 20a/3

o.+lara (anlara) 11a/4, 13a/10

o.+ları (anları) 13b/5

o.+nun (ānuñ) 11a/7, 13a/1, 12b/7

o.+nuñdur (ānuñdur) 23b/2

o.+ña (āña) 7b/4, 12b/11, 21a/2, 21b/10

o.+dur 10a/3, 12b/12, 12b/6, 22a/2

o. idi 10b/7

ol- 1. Meydana gelmek, vuku bulmak, gerçekleşmek.

o.-a 1b/11, 11a/5, 16a/6, 26a/1, 25b/12

o.-acak 2a/6, 2b/1, 3b/11

o.-alı 9a/8

o.-amadı 10b/2

o.-an 2a/9, 3a/11, 2b/5, 4b/10, 4b/8, 7a/2, 11a/11, 12a/5, 14b/7, 16a/3, 16b/1, 18a/4, 23b/6, 24b/12

o.-anlar 20a/2

o.-anlara 15b/9

o.-anları 2a/12, 2a/4, 18b/6

o.-ayduḳ 24b/4

o.-dı 12a/3, 12a/3, 11b/11, 13a/7, 13a/9, 12b/10, 13b/11, 13b/9, 17a/2, 16b/10, 16b/11, 16b/12, 16b/3, 16b/6, 16b/7, 16b/8, 17b/1, 17b/2, 18b/4, 21a/6, 21b/5, 22b/4, 24a/7, 25b/4

o.-dılar 11b/10, 13b/2, 16a/10, 15b/11, 16b/2, 16b/3, 16b/4, 21a/9, 22a/5, 25a/6

o.-duḳ 21b/7

o.-duḳdan 7a/3, 7a/7, 8a/4

o.-dum 15b/4

o.-ıcaḳ 16a/11, 17b/1

o.-madı 12a/5, 11b/6, 13a/10, 14b/6

o.-maġa 3b/4

ol-madın 3b/4

o.-maḳ 4b/8, 5b/8, 21b/12, 22b/7

o.-maḳdan 5b/8, 12a/4

o.-malarını 2b/3

o.-mamış 18a/2

o.-mayup 7a/7, 23b/9

o.-maz 23b/12

o.-mazdı 18a/10

o.-mış 18a/8

o.-mış idi 12b/8

o.-mışdur 12a/6, 12a/7, 12a/7, 11b/11

o.-mışlar 24b/3

o.-mışlardur 15b/6, 16b/1

o.-muşlardı 13a/12

o.-sa 4a/10, 3b/2, 4b/5, 7a/1, 21a/12, 21b/12, 23a/7, 24a/9

o.-salar 20a/1

o.-sun 3b/7

o.-up 7b/8, 14a/4, 16a/10, 16b/4, 17b/10, 18b/5, 25b/12

o.-ur 3b/3, 18b/3, 18b/4, 22a/10, 21b/11, 21b/3, 25a/1

o.-urdı 24b/6

o.-urlar 22a/6

2. Meydana gelmek, vuku bulmak, gerçekleşmek manasında yardımcı fiil.

cemʿ ol- 7b/8, 16b/4, 17b/10, 24b/3

dāḫil ol- 11b/6, 16b/1

defn ol- 2a/4

emr ol- 25b/4

ferāḥ-nāk ol- 16b/2

fevt ol- 17b/1, 17b/2

ḫalāṣ ol- 25b/12

ḫarāb ol- 7a/3, 7a/7, 8a/4

helāk ol- 2b/3

ḥisāb ol- 3b/11

ḳabūl ol- 22a/10, 21b/3, 21b/5

ḳādir ol- 10b/2

lāzım ol- 3b/7

maʿlūm ol- 1b/11

medfūn ol- 2a/12, 18b/6

meşġūl ol- 15b/6, 16b/4

mütemekkīn ol- 16b/3

müteveffā ol- 18b/5

müyesser ol- 13a/10, 13a/7

ʿöẕri ol- 3b/4

revāne ol- 16a/10, 15b/11

sākin ol- 3a/11, 3b/4, 11b/10, 16b/3, 21a/6, 21a/9, 25a/6

ṣarf ol- 18a/8

serdār ol- 14a/4

şefiʿ ol- 20a/1

şehīd ol- 22a/5

tābiʿ ol- 4b/8

vāḳıʿ ol- 2a/6, 2a/9, 2b/5, 4b/10

zāʾil ol- 12a/5

oluḳlu Üzerinde yol yol yivler bulunan,oluğu olan.

o. 10a/4

olun- 1.Olmak fiiline konu olmak.

o.-a 8a/5

o.-an 23a/10

o.-dı 2a/8, 4a/4, 7a/9, 9a/5, 8b/12, 18a/3, 18a/8, 21b/1

o.-duġı 3b/10

o.-mayınca 8a/6

o.-maz 5b/6, 21b/3

o.-mazdı 21b/1

o.-mış 3a/10, 3a/11, 12a/10

o.-mışdur 8b/11

o.-sa 7a/8, 9a/7

o.-up 2a/7, 1b/12

o.-ur 5b/5, 7a/3

2. Etmek yardımcı fiiliyle yapılan birleşik fiilleri edilgen duruma getiren yardımcı fiil.

ʿafv olun- 8a/6

beyān olun- 8b/11

binā olun- 12a/10

defn olun- 3b/10

derc olun- 2a/7

emr olun- 4a/4

ḥisāb olun- 5b/5, 5b/6

ʿibādet olun- 7a/8, 8a/5

redd olun- 21b/1, 21b/3

rivāyet olun- 7a/3, 7a/9, 18a/3, 18a/8

suʿāl olun- 9a/5, 9a/7, 8b/12

ẕikr olun- 2a/8

iḫrāc olun- 1b/12

medḥ olun- 3a/10, 3a/11

on Dokuzdan sonra on birden önce gelen sayı.

o. 4a/12, 4b/2

orta İki uçtan veya bütün noktalardan aynı uzaklıkta olan yer.

o.+sından 16b/9

otuz Yirmi dokuzan sonra otuz birden önce gelen sayı.

o. biñ 6b/11

Ö

ögül- İyilikleri, güzellikleri söylenmek, methedilmek.

ö.-mişdür 22b/11

öl- Hayâtı sona ermek, yaşamaz olmak, can vermek, vefat etmek.

ö.-dügi 17b/2

ö.-dükde 22a/5

ö.-señ 11a/2

öldür- Bir canlının hayatına son vermek.

ö.-di 15b/8, 24a/6

ö.-dügi 22b/3, 24b/7

ö.-se 22b/5

ölüm Bir canlıda hayâtî fonksiyonların tam ve kesin bir şekilde sona ermesi durumu, mevt, irtihal, vefat.

ö.+üñi 10b/12

ʿÖmer *Ar.* Kişi adı. Ömer bin Hattab (581-644) ,İslam peygamberi Hz. Muhammed (s.a.v.)'in bir sahabesi, İslam Devleti'nin Hz. Ebubekir'den sonraki başkanı ve Halifesi (634-644). Sünni inancına göre Hulefa-i Raşidin'in ikincisidir. Aşere-i Mübeşşeredendir.

Ö. (Ḥażreti ʿÖmer) 13b/12

Ö. raḍıyallāhu ʿanhu (Ḥażreti ʿÖmer raḍıyallāhu ʿanhu) 13b/10

Ö.+e (Ḥażreti ʿÖmer) 13b/11

Ö. İbni ʿAbdü'l-ʿazīz 20b/5

Ö. İbni Şaʿbān 22a/11

Ö. raḍıyallāhu ʿanhu (bint-i ʿÖmer raḍıyallāhu ʿanhu) 19a/8

Ö.+üñ (Ḥażreti ʿÖmer) 20b/6

ʿÖmer İbni ʿAbdü'l-ʿazīz *Ar.* Kişi adı. II.Ömer ya da gerçek adıyla Ömer bin Abdülaziz Emevî halifelerinin sekizincisi ve Mervân'ın torunudur.

Ö. 20b/5

örümcek Örümceğimsiler sınıfının örümcekler takımından eklemli hayvan, ankebut.

ö. 18a/11

ö.+den 18b/2

öte Öbür taraf,öbür yan.

ö. 15a/7, 15a/9

ʿöẕür *Ar.* Yanlış, hatâlı bir davranışın elde olmadan veya mecbur kalındığı için yapıldığını bildirmek ve hoş görülmesini istemek üzere öne sürülen sebep, mâzeret.

ö.+i (ʿöẕri) 3b/3

P

pādişāh *Far.* Büyük hükümdar,sultan.

p. 13a/1, 12b/7

p.+uñ 12b/9, 12b/9

pes *Far.* Şu halde,öyleyse,imdi.

p. 1b/10, 11b/11

peyġamber *Far.* Allah tarafından emirlerini kullarına bildirmekle görevlendirilmiş kimse, Tanrı elçisi, nebî, resul.

p. ʿaleyhi's-ṣalavatüve's-selām (Ḫızır peyġamber ʿaleyhi's-ṣalavatüve's-selām) 8b/6

p. ʿaleyhi's-selām (Yaḥyā peyġamber ʿaleyhi's-selām) 21a/5

p. ʿaleyhi'ṣ-ṣalavātü ve's-selām (Ādem peyġamber ʿaleyhi'ṣ-ṣalavātü ve's-selām) 23b/4

p. ʿaleyhi'ṣ-ṣalavātü ve's-selām (re's-i Yaḥyā peyġamber ʿaleyhi'ṣ-ṣalavātü ve's-selām) 8b/12

p. ʿaleyhi's-selām (Ādem peyġamber ʿaleyhi's-selām) 11b/7, 23a/6, 22b/2, 23b/11

p. ʿaleyhi's-selām (Eyyūb peyġamber ʿaleyhi's-selām) 21a/8

p. ʿaleyhi's-selām (Hūd peyġamber ʿaleyhi's-selām) 25a/12

p. ʿaleyhi's-selām (İbrāhīm peyġamber ʿaleyhi's-selām) 21a/3, 21a/7, 26a/3, 25b/3

p. ʿaleyhi's-selām (İsā peyġamber ʿaleyhi's-selām) 21a/7, 25a/4

p. ʿaleyhi's-selām (Mūsā peyġamber ʿaleyhi's-selām) 6b/2, 21a/8, 23a/1

p.+üñ (Hūd peyġamber) 11b/2

p.+üñ (Yaḥyā peyġamber) 9a/7, 10a/1

R

rābiʿ *Ar.* Dört,üçten sonra beşten önce gelen sayı.

r. (Bāb-ı rābiʿ) 2a/12, 18b/4

raḥmet *Ar.* Allah'ın yarattıklarına karşı esirgemesi,acıması ve merhameti.

r.+ine 3b/2

raḍıyallāhu ʿanhu *Ar.* Din büyüklerinden bahsederken "Allah ondan râzı olsun" anlamında kullanılan duâ sözü [Adı geçen kişi veya kişilere göre radıyallâhu anhâ – anhüm – anke… şekilleri de vardır].

r. 13b/8, 19b/5

r. (Ebū Bekr raḍıyallāhu ʿanhu) 20a/9

r. (Ḥassān İbni ʿAtiyye raḍıyallāhu ʿanhu) 25a/11

r. (İbni ʿAbbās raḍıyallāhu ʿanhu) 25a/3, 25a/6, 24b/1, 26a/2

r. (bint-i ʿÖmer raḍıyallāhu ʿanhu) 19a/8

r. (Ebūbekr Ḥażretleri raḍıyallāhu ʿanhu) 13b/3

r. (Ebūbekr raḍıyallāhu ʿanhu) 13b/7

r. (Ḥażreti ʿAli raḍıyallāhu ʿanhu) 20a/11, 20b/10

r. (Ḥażreti Ebūbekr raḍıyallāhu ānhu) 13a/8, 13b/6

r. (Ümmü Ceyībe bint-i Ebī Sufyān raḍıyallāhu ʿanhu) 19a/11

r. (Ḥażreti ʿÖmer raḍıyallāhu ʿanhu) 13b/10

raḍıyallāhu anhum ecmaʿīn *Ar.* Din büyüklerinden bahsederken "Allah ondan râzı olsun" anlamında kullanılan duâ sözü [Adı geçen kişi veya kişilere göre radıyallâhu anhâ – anhüm – anke… şekilleri de vardır].

r. 19a/6

raḍıyallāhu ʿanhā *Ar.* Din büyüklerinden bahsederken "Allah ondan râzı olsun" anlamında kullanılan duâ sözü [Adı geçen kişi veya kişilere göre radıyallâhu anhâ – anhüm – anke… şekilleri de vardır].

r. 25a/5

raḍıyallāhu ʿanhumā *Ar.* Din büyüklerinden bahsederken "Allah ondan râzı olsun" anlamında kullanılan duâ sözü [Adı geçen kişi veya kişilere göre radıyallâhu anhâ – anhüm – anke… şekilleri de vardır].

r. (Muʿāviye ve Bilāl-i Ḥabeşī raḍıyallāhu ʿanhumā) 19a/2

redd *Ar.* Kabul etmeme, geri çevirme, geri döndürme.

r. olun- 21b/1, 21b/3

reʾīs *Ar.* Baş,başkan,amir.

r.+leri 16a/1

rekʿat *Ar.* Namazda kıyam, rükû ve iki defa secdeden meydana gelen bölüm.

r. 6b/11, 6b/6, 6b/8, 6b/9, 8a/6, 22b/9, 24a/10

r. (dört rekʿat) 25b/11

reʾs *Ar.* Baş, kafa.

r.-i Yaḥyā peyġamberʿaleyhi'ṣ-ṣalavātü ve's-selām 8b/12

resūl *Ar.* Peygamber,nebi.

r. (Ḥażreti Resūl ṣallallāhu ʿaleyhi ve-sellem) 7a/10

r. ḥażretleri ṣallallāhu ʿaleyhi ve-sellem 2b/8

r.+i (Allāh Resūli) 6a/2

r.+inden (Allah resūlinden ṣallallāhu ʿaleyhi ve-sellem) 20b/11

r.+ine 1b/10

resūlallāh *Ar.* Allah'ın peygamberi, nebisi. Hz. Muhammed (s.a.v.) için kullanılır. *krş.* resūlullāh

r. (Yā Resūlallāh) 4b/6, 20b/12

resūlullāh *Ar.* Allah'ın peygamberi, nebisi.Hz. Muhammed (s.a.v.) için kullanılır.

r. ṣallallāhu ʿaleyhi ve-sellem (ḥażreti Resūlullāh ṣallallāhu ʿaleyhi ve-sellem) 3a/5, 3b/5, 3b/11, 4a/11, 4a/5, 5a/7, 4b/3, 6a/2, 5b/3, 5b/6, 5b/9, 24b/9

r. ṣallallāhu ʿaleyhi ve-sellem (aṣḥāb-ı Resūlullāh ṣallallāhu ʿaleyhi ve-sellem) 19a/1, 20b/3

r. ṣallallāhu ʿaleyhi ve-sellem ḥażreti 21a/1

r. ṣallallāhu ʿaleyhi ve-sellem ḥażretleri 17a/11

r. ʿaleyhi ve-sellem (Ḥażreti Resūlullāhu ʿaleyhi ve-sellem) 6b/4

r. ṣallallāhu ʿaleyhi ve-sellem (müʾeẕẕin-i Resūlullāh ṣallallāhu ʿaleyhi ve-sellem) 19a/2

r. (zevce-i Resūlullāh) 19a/7, 19a/10, 19b/1

r. ṣallallāhu ʿaleyhi ve-sellem 19b/1, 19b/2, 24b/2

revā *Far.* Layık,uygun,yerinde,münasip.

r. 25a/1

r. ol- 24b/6

revāne *Far.* Gitmek,akmak,yola düşmek.

r. ol- 16a/10, 15b/11

reʾy *Ar.* Oy,fikir,görüş,düşünce.

r.+i 16a/7

r. ü tedbīr 16b/6

rıḍvānullāhi teʿālā ʿaleyhim ecmaʿīn *Ar.* Allah hepsinden razı olsun manasında dua sözü.Sahabe için kullanılır.

r. 21a/9

risāle *Ar.* Belirli bir konuda yazılmış küçük kitap,dergi,mektup.

r. 1b/12

r.-i feżā'il-i şām-ı şerīf şerrefallāhu teʿālā 1b/2

rivāyet *Ar.* Bir haberi söz veya olayı nakletme,anlatma.

r. 9a/11, 8b/11

r.+de 3a/9, 4a/8, 6a/4, 6a/5, 8a/5, 8a/8, 7b/11, 7b/6, 8b/8, 11b/1, 11b/3, 11b/4, 13a/3, 12b/1, 20a/6, 25a/6

r.+i 9a/8

r.+inde 18b/7, 18b/8, 19b/10, 25a/3, 26a/2

r. it- 7a/1, 9a/9, 8b/6, 10a/7, 12a/9, 25a/11, 24b/1

r.+ler 8b/10

r. ol- 7a/9

r. olun- 7a/3, 18a/3, 18a/8, 21b/1

rūḥ *Ar.* İnsan ve hayvanda vücûdu canlı kılan, bilen, duyan ve idrak eden hayat gücü, hayat cevheri, can.

r.+ına 22a/9

r.+uñ 11a/9

Ruḳıyye *Ar.* Kişi adı.

R. bint-i ʿAli (Sitti Ruḳıyye bint-i ʿAli) 19b/4

Rūm *Yun.* Doğu Roma İmparatorluğu sınırları içinde oturanlara verilen isim.

R.+dur (Şānʿān-i Rūm) 5b/2

R. gibi (Vilāyet-i Rūm) 2b/7

R. vilāyeti 7b/2

Rūmiyye *Yun.* Doğu Roma İmparatorluğu sınırları içinde oturanlara verilen isim.Rum bölgesi.

R.+dür 5b/1

S

sāʿat *Ar.* Gece ile gündüzden meydana gelen bir günün yirmi dörtte birine eşit olan altmış dakîkalık zaman birimi.

s. 24a/12, 23b/1

sabaḥ *Ar.* Günün başlangıcı,günün ilk saatleri.

s.+a dek 16b/2

ṣadaḳa *Ar.* Sıdk,doğruluk,doğrulama.

ṣ. ḥabībullāh 4b/8

ṣadaḳa ḥabībullāh *Ar.* Allah'ın sevgilisi Hz.Muhammed (s.a.v.) doğru söyledi manasında tasdik cümlesi.

ṣ. 4b/8

Ṣādıḳ *Ar.* Kişi adı.Doğru söyleyen.

S. (Caʿfer-i Ṣādıḳ) 20b/3

Ṣādıriyye *Ar.* Şam'da bulunan tarihi bir medrese.

Ṣ. 20a/5

ṣaġīr *Ar.* Küçük,ufak.

ṣ.+ (Bāb-ı Ṣaġīr) 20b/7

ṣ.+de (Bāb-ı Ṣaġīr) 19a/7, 19a/11, 19a/3, 19a/9, 19b/1, 20b/4

ṣaḥābe *Ar.* Hz. Muhammed (s.a.v.)'in sohbetinde bulunmuş olan müslümanlar, sahâbîler.

ṣ.+den 8a/9, 19b/8

ṣ.-i güzīn 19a/5

ṣāḥib *Ar.* Bir şeyin mülkiyetini ve o şeyi istediği gibi kullanabilme hakkını elinde bulunduran kimse, mâlik.

ṣ.+i 12b/12

ṣ.-i serāy 13a/2

sāir *Ar.* Başka,diğer,öteki,öbür.

s. 4b/1, 4b/3

saḳf *Ar.* Dam,tavan,çatı.

s.+ine 18a/9

sākin *Ar.* Yerinde duran, hareketsiz, sessiz.

s. 16b/2

s. ol- 3a/11, 3b/4, 11b/10, 21a/6, 21a/9, 25a/5

ṣaḳlan- Gizlenmek, ortadan kaybolmak, görünmemek.

s.-dı 21a/5

ṣal- Koymak,bırakmak,atmak.

s.-dı 10b/10

ṣalavatullāhı ʿaleyhi *Ar.* Allah'ın salatı üzerine manasında dua sözü.

s. 24b/6

sāliḥ *Ar.* Dînin emrettiği hususlara uygun davranan, iyi amel sâhibi, günah işlemekten kaçınan kimse.

s. (ʿamel-i sāliḥ) 11a/6

Ṣāliḥiye *Ar.* Kasiyun dağına verilen diğer ad.

Ṣ. ṭaġı 7b/12

Ṣāliḥiye ṭaġı *Ar.* Kasiyun dağına verilen diğer ad.

S. 7b/12

ṣāliş *Ar.* Üç.İkiden sonra dörtten önce gelen sayı.

s. (Bāb-ı ṣāliş) 2a/11, 6a/7

ṣallallāhu ʿaleyhi ve-sellem *Ar.* Allah'ın salatı ve selamı onun üzerine olsun manasında söz. Hz. Muhammed (s.a.v.) için kullanılır.

s. 2b/9, 3a/6, 3b/1,3b/12, 4a/5, 4a/11, 3b/6, 5a/8, 4b/4, 6a/3, 5b/3, 5b/7, 5b/9, 7a/10, 20b/11

ṣ. ḥażreti 21a/1

ṣ. ḥażretleri 17a/11

s. (aṣḥāb-ı Resūlullāh ṣallallāhu ʿaleyhi ve-sellem) 19a/1, 20b/3

s. (ʿĀtike ʿAmme-i Resūlullāh ṣallallāhu ʿaleyhi ve-sellem) 19b/2

ṣ. (ḥażreti Resūlullāh ṣallallāhu ʿaleyhi ve-sellem) 3a/5, 3b/5, 3b/11, 4a/11, 4a/5, 5a/7, 4b/3, 6a/2, 5b/3, 5b/6, 5b/9, 24b/9

ṣ. (müʾeẕẕin-i Resūlullāh ṣallallāhu ʿaleyhi ve-sellem) 19a/2

s.+dendür (Resūlullāh ṣallallāhu ʿaleyhi ve-sellem) 24b/2

ṣ. (zevce-i Resūlullāh) 19a/7, 19a/10, 19b/1

Ṣānʿān Yer adı.Yemen'deki Sana şehri.

S.-i Rūm 5b/2

ṣanʿat *Ar.* Duygu, tasavvur ve fikirleri etkili bir biçimde ve göze gönle hitap edecek şekilde söz, yazı, resim, heykel vb. ile ifâde etme husûsundaki üretkenlik,ustalık.

s.+uñdan 23a/11, 23a/9

s.+uñuzdan 24a/1

ṣanduḳ *Yun.* İçine saklanması istenen şeyler konan, dört köşe büyük bir kutu şeklindeki kapaklı ev eşyâsı.

s. 9b/10, 9b/11, 18a/5

s.+da 18a/6

ṣānī *Ar.* İki. Birden sonra üçten önce gelen sayı.

ṣ. (Bāb-ı ṣānī) 2a/10, 4b/9

ṣarf *Ar.* Harcama, masraf etme.

s. eyle- 17b/11

s. it- 18a/4

s. ol- 18a/8

satun Bedel karşılığında o şeye sâhip olunmak, mübâyaa edilmek.

s. al- 19b/9

ṣavaş Cenk,harp,muharebe.

ṣ. 14a/10, 14a/12

sāyir *Ar.* Diğer,başka,öteki.

s. 7a/2, 10a/5

sebeb *Ar.* Bir şeyin olmasına yol açan şey, durum yâhut kimse, neden, bâis, âmil.

s.+den 12a/8, 13a/7, 17a/8, 22a/6, 22b/8

s.+i 22a/2

sekiz Yediden sonra dokuzdan önce gelen sayı.

s. biñ (yigirmi sekiz biñ) 18a/6

selām *Ar.* Bir kimseye veya bir topluluğa yakınlık, sevgi ve nezâket göstermek, sağlık, esenlik ve başarı dilemek için "selâmün aleyküm, merhaba, hayırlı işler" gibi sözlerden birini söyleme yâhut aynı dileği taşıyan bir işâret veya harekette bulunma.

s. ü duʿā 1b/11

Selāme *Ar.* Kişi adı.

s. (İbni Selāme) 18b/8

Seleme *Ar.* Kişi adı.

S. bint-i Ebī Ümeyye (Ümmü Seleme bint-i Ebī Ümeyye) 19a/12

sen İkinci tekil şahısı gösterir.

s. 11a/2, 10b/12, 15b/2, 23a/11, 24b/11

s.+a (saña) 11a/1, 11a/4, 11a/5, 11a/6

s.+den 11a/3

s.+üñ 7a/5, 8a/1, 8a/2

ṣenā *Ar.* Övme,övüş,meth.

s. (ḥamd ü ṣenā) 1b/10

sene *Ar.* Yıl,sal.

s. 13a/11

s.+de 13a/6

serāy *Far.* Hükümdarların veya devlet başkanlarının oturduğu büyük ve gösterişli binâ.

s. 12b/12

s.+ı 13a/1, 12b/7

s.+uñ (ṣāḥib-i serāy) 13a/2

serçe Serçegillerden, koyu boz renkli, yuvarlak başlı, kısa boyunlu, uzun kuyruklu, gagası koni biçiminde, sıçrayarak yürüyen, çırpınarak uçan ve kışın göç etmeyen küçük ötücü kuş.

s. 18a/11

s.+den 18b/1

serdār *Far.* Önder, kumandan, başkumandan.

s. ol- 14a/4

sev- Gönül vermek,muhabbet beslemek.

s.-en 21b/10

ṣevāb *Ar.* İyi ve güzel davranışlar karşılığında Allah tarafından verilen mükâfat.

s.-ı ʿaẓīm 22b/9

sığ- Bütünüyle diğer bir şeyin içine girebilmek, o şey tarafından istîap edilmek.

s.-mayup 15a/6

silāḥ *Ar.* Düşmanı öldürmek, imhâ etmek veya kendini savunmak maksadıyla kullanılan her türlü âlet.

s.+ını 15a/10, 15a/5, 15a/6, 15a/9

s. ile 15a/5

s.+ların 15b/10

s.+larumı 15a/7

silsile *Ar.* Birbirine bağlı yâhut birbiriyle ilgili şeylerin art arda veya yan yana dizilerek meydana getirdiği sıra, dizi.

s. (Bāb-ı Silsile) 12b/4

Sīn *Ar.* Bir dağ.Tur dağı.

s.+den (Tūr-ı Sīn) 6b/1

s.+ine (Tūr-ı Sīn) 6a/11

sinā *Ar.* Bir dağ.Tur dağı.

s.+dur (Tūr-ı Sīnā) 22b/12

sitt *Ar.* Hanım,hatun.

s.-i Rukıyye bint-i ʿAli 19b/4

Sitti Rukıyye bint-i ʿAli *Ar.* Kişi adı.

s. 19b/4

siz İkinci çoğul şahısı gösterir.

s.+e 3b/7, 4b/7, 16a/6

ṣoñra İçinde bulunulan veya bahsedilen ânın daha ilerisindeki bir zamanda, bilâhare.

ṣ. 9a/12, 11a/8, 13b/10, 21b/6, 23b/6, 25b/8

ṣ. (-dan ṣoñra) 1b/11, 5b/12, 7a/3, 7a/7, 8a/4

ṣ.+dan 12b/3

ṣor- Soru sorarak bilgi istemek, sual eylemek.

s.-dılar 16a/12

s.-dum 4a/2

şorı Bilgi edinmek, açıklama istemek vb. düşüncelerle bir kimseye yöneltilen ve cevâbı beklenen söz veya yazı, sual.

ş. 3b/11

söz Ağızdan çıkan, bir veya daha çok heceden meydana gelen kelime veya kelime dizisi.

s.+i 17b/10

şu Yağmur şeklinde bulutlardan yağan, yer altında bulunan, yer üstünde deniz, göl, ırmak vb.ni meydana getiren, hidrojen ve oksijenden meydan gelmiş rengi, kokusu ve tatı olmayan şeffaf sıvı madde, âb, mâ.

ş. 15a/1, 14b/12

ş.+yı 2b/11

ş.+yı (altun şuyı) 17b/5, 17b/6

suʿāl *Ar.* Sorulan şey,soru.

s. it- 8a/10

s. olun- 9a/5, 9a/7, 8b/12

subḥ *Ar.* Sabah vakti, sabah.

s. 16b/3

subḥānehu *Ar.* "Allah'ın her türlü kusur ve noksanlıktan, beşerî sıfat ve zaaflardan uzak olduğunu kabul ve tasdik ederim" anlamında tespih ve zikir sözü.

s. ve teʿālā (Ḥaḳ subḥānehu ve teʿālā) 4a/10, 3b/2, 4b/10, 14a/12, 25b/12

s. ve teʿālā ḥażretleri (Ḥaḳ subḥānehu ve teʿālā ḥażretleri) 5a/2, 6a/8, 7a/4, 6b/3, 7b/11

şunıvir- Bir şeyi büyük veya saygı duyduğu bir kimse, topluluk yâhut makāma nezâket kurallarına uyarak çabucak vermek, göndermek, yollamak, arzetmek, hızlıca takdim etmek.

s.-diler 15a/9

s.-esiz 15a/8

sur *Ar.* Düşman hücumlarından korunmak için şehrin etrâfına çekilen yüksek duvar, kale duvarı.

s. 22a/1

şūret *Ar.* Dış görünüş,şekil,biçim.

s.+de 10a/5

s.+ini 17b/6

Süleymān Kişi adı.

S. İbni ʿAbdü'l-melik 10a/6

S. İbni Dāvud ʿaleyhi's-selām 11a/12

Süleymān İbni ʿAbdü'l-melik Kişi adı.

S. 10a/6

Süleyman İbni Dāvud ʿaleyhi's-selām Kişi adı. Süleyman peygamber (a.s.).

s. 11a/12

Ş

Şaʿbān *Ar.* Kişi adı.

ş. (ʿÖmer İbni Şaʿbān) 22a/11

şād *Far.* Sevinçli,memnun,mesrur.

ş. u ḫurrem 16a/10

Şāfiʿ *Ar.* Kişi adı. İmam Muhammed bin İdris eş-Şâfiî. Ayrıca Şafilik mezhebine mensup olan kimseye de bu ad verilir.

Ş. (İmām-ı Şāfiʿ ḥażretleri) 7a/11

şaḫs *Ar.* Kimse,kişi.

ş.+ı 7b/5

Şām Yer adı. Suriye'nin başkenti. Metinde vilayet olarak dört şehri kapsayan bölgeyi ifade eder.

Ş. 2b/6

Ş. (ehl-i Şām) 4a/6, 4a/9

Ş. (Feżā'il-i Vilāyet-i Şām-ı Şerīf) 2b/4

Ş.+a 4a/4, 3b/2, 3b/7

Ş.+a (Vilāyet-i Şām) 3a/5

Ş.+da 4b/1, 4b/2, 21a/2

Ş.+da (arż-ı Şām) 6a/4

Ş.+da (şehr-i Şām) 5b/5

Ş.+da (Vilāyet-i Şām) 3a/11, 4b/7, 18b/5

Ş.+dan 3b/3, 5b/4

Ş.-ı Şerīf 3a/10, 3b/8, 13a/5, 13a/9

Ş.-ı Şerīf (Vilāyet-i Şām-ı Şerīf) 2a/4

Ş. mescidleri 6a/7

Ş.+uñ 2a/8

Ş.+uñ (şehr-i Şām) 2a/10, 4b/9

Ş.+uñ (Vilāyet-i Şām) 1b/13, 3a/1, 3a/6

Ş. vilāyeti 3a/8, 2b/10

şarḳ *Ar.* Dört ana yönden güneşin doğduğu yön, doğu.

ş. 16a/12, 16b/11

ş.+adur 12b/5

ş.+canibi 3a/2

şarḳī *Ar.* Doğuyla ilgili,doğu tarafında bulunan.

ş. 12b/8, 14a/7

ş.+de (cānib-i şarḳī) 9a/2

ş.+den (bāb-ı şarḳī) 16a/2

ş.+si (bāb-ı şarḳī) 23a/5

şefāʿat *Ar.* Peygamberlerin ve Allah'ın izin vereceği kimselerin, kulların suçlarının bağışlanması için Cenâbıhak katında aracılık etmeleri.

ş. it- 8a/6

şefiʿ *Ar.* Şefâat eden, bir kimsenin affa uğraması için aracılık eden kimse.

ş. ol- 20a/1

şehīd *Ar.* Allah yolunda ve din uğrunda savaşırken ölen kimse.

ş. 19b/12

ş.+ler 19b/11, 22a/5, 22a/8

ş.+lerüñ 22a/9

ş. ol- 22a/5

şehir *Ar.* İnsanların toplu olarak yaşadığı yerleşim yerlerinden, idârî ve mülkî bakımdan köy ve kasabadan sonra en büyük olanı; halkının büyük kısmı ticâret, sanâyi ve idâre işleriyle uğraşan, tarım alanı olmayan kalabalık yerleşim merkezi, kent.

ş. 2b/6

ş.+de 3b/4, 10b/3, 17a/3

ş.+e (şehre) 21b/6, 21b/6

ş.+inde (Dımışḳ şehri) 12b/12, 12b/7, 22a/1, 25a/9

ş.+inde (şehrinde) 24b/4, 24b/5

ş.+indedür (Ḥamīş şehri) 14a/3

ş.+ini (Dımışḳ şehri) 22a/3

ş.+inüñ (Dımışḳ şehri) 14a/1

ş.+inüñ (şehrinün) 11b/12

ş.+ler 3a/4

ş.+ler (ulu şehir) 11b/10

ş.+leridür (cennet şehirleri) 5a/9

ş.+lerindendür (cehennem şehirleri) 5a/12

ş.+lerinün 2a/1

ş.+üñ (şehrün) 14a/7, 14a/8, 14a/9

şehr *Ar.* İnsanların toplu olarak yaşadığı yerleşim yerlerinden, idârî ve mülkî bakımdan köy ve kasabadan sonra en büyük olanı; halkının büyük kısmı ticâret, sanâyi ve idâre işleriyle uğraşan, tarım alanı olmayan kalabalık yerleşim merkezi, kent. *krş.* Şehir.

ş. 5a/12, 5a/9, 15a/10, 16a/10, 16a/11, 15b/10, 15b/7

ş.-i Dımışḳ (Mescid-i Şehr-i Dımışḳ) 7b/7

ş.+i 2b/11, 13a/3, 16a/5

ş.+i (Ḥaleb şehri) 3a/3

ş.+i (Medīne şehri) 3a/2

ş.-i Baġdād 3a/2

ş.-i Dımışḳ 5a/1, 5a/11, 5a/7, 6a/5, 12a/9, 14a/5, 16b/5, 18b/7, 18b/8, 20a/3, 20b/12

ş.-i Şām 2a/10, 4b/9, 5b/5

ş.+idür (Dımışḳ şehri) 6a/4

ş.+inde (Dımışḳ şehri) 7a/4

ş.+indedür (Dımışḳ şehri) 7b/6

ş.+indedür (Elbistān şehri) 7b/2

ş.+inüñ (Dımışḳ şehri)14a/5

ş.+ün 2b/8

ş.+üñ 16b/4, 16b/6

şer *Ar.* Kötülük,fenalık.

ş. 4b/2

şerīʿat *Ar.* Herkesin uyması için konan her çeşit kural, kānun, yasa, düzen ve nizam.

ş. 24a/1

ş.+leri 23a/8

şerīf *Ar.* Şerefli,kutsal,mübarek.

ş. (Şām-ı Şerīf) 3a/10, 3b/8

ş. (Ḳuds-i Şerīf) 8a/2

ş. (Feżā'il-i Vilāyet-i Şām-ı Şerīf) 2b/4

ş.+de (Ḳuds-i Şerīf) 6b/1, 6b/8, 8b/4

ş.+de (Vilāyet-i Şām-ı Şerīf) 2a/4

ş.+dür (Kaʿbe-i Şerīf) 5a/10

ş.+dür (Ḳuds-i Şerīf) 5a/11

ş.+e (cāmiʿ-i şerīf) 18a/4

ş.+e (Ḳuds-i Şerīf) 8a/12

ş.+i (āyet-i şerīf) 5b/11

ş.+i (Şām-ı Şerīf) 13a/5, 13a/9

ş.+inde (kelām-ı şerīf) 6a/8

ş.+üñ (Cāmiʿ-i Emevī-i Şerīf) 12a/12

ş.+üñ (Cāmiʿ-i Şerīf) 18a/7

ş.+üñ (Ḳuds-i Şerīf) 8a/11

şerrefallāhu teʿālā *Ar.* Şeref,izzet yüce Allah'a aittir manasında söz.

ş. 1b/2

şey' *Ar.* Belli bir nesne, oluş veya düşünceyi belirtmeyen, anlamı kendinden önceki ve sonraki kelimelerle ortaya çıkan; söz, olay, iş, durum, husus, madde, eşyâ vb. yerine kullanılan belirsiz kelime.

ş.+i (her şey') 1b/5, 1b/6

şimāl *Ar.* Dört ana yönden biri, yüzünü doğuya dönen kimsenin sol tarafına düşen cihet, kuzey.

ş. 12a/12

ş. cānibi 3a/3

ş.+dür 12b/4

şimdi İçinde bulunduğumuz zaman,şu an.

ş. 18b/3, 22a/7, 25b/10

şimdiki Bu zamandaki,bu andaki.

ş. 17a/6, 18b/1

şol Şu,o.

ş. 17a/1

şöyle Şuna benzer,şunun gibi.

ş.+dür 13a/3, 25a/3

T

tā Bir şeyin bulunduğu, başladığı veya sona erdiği yeri yâhut zamânı anlatırken söze mübâlağa katar.

t. 17a/1, 22b/6

taʿaccüb *Ar.* Şaşma,hayret etme.

t.+ler 7b/9

tābiʿ *Ar.* Birine veya bir şeye uyan onun arkası sıra giden.

t. ol- 4b/8

ṭağ Dağ,cebel.

t. 21a/2, 22b/10

t.+a 7a/4, 21b/4, 24b/10

t.+dur 23a/2

t.+ıdur (Tūr Ṭağı) 6b/4

t.+ına (Mekke ṭağı) 24b/12

t.+ına (Ṣāliḥiye ṭağı) 8a/1

t.+larına 8a/2

t.+uñ 22b/12

taġyīr *Ar.* Değiştirme, bozma.

t. it- 9b/1

taḥsīn *Ar.* Güzel bulup takdir etme, övme, alkışlama.

t.+ler 7b/9

taḥte *Ar.* Altında,alt.

t.- 'l-ḳalʿa 20b/8

taḥte'l-ḳalʿa *Ar.* Kale altı manasına gelen yer adı.

t. 20b/8

ṭāʾife *Ar.* Aynı işi yapan topluluk,grup.

t. 12a/2, 13a/11, 13b/1, 16a/2

t.+si (ḥavariyyūn ṭāifesi) 20a/3

t.+si (Yunān ṭāʾifesi) 12a/10, 12a/11

ṭaleb *Ar.* İsteme, dileme, arzu etme.

ṭ. 23a/10, 23a/8

t. it- 12a/1, 17b/12

taʿmir *Ar.* Eskimiş veya bozulmuş bir şeyi yenileme veya kullanılır duruma getirme, onarma.

t. eyle- 17b/8

t.+ine 18a/7

t. it- 17b/4

ṭamla- Damla halinde düşmek, damla damla akmak.

t.-r 22b/1

ṭap- Tanrı olarak tanımak, kulluk etmek.

t.-arlar imiş 12a/11

ṭaraf *Ar.* Cihet,yön.

ṭ.+ına 14a/7, 14a/8

ṭ.+ında 9a/2, 12a/12, 12b/8, 14a/6, 14b/6, 20b/9, 23a/5

ṭ.+ında idi 13a/1

t.+ındaki 12b/2

tāriḫ *Ar.* 1.Bir olayın meydana geldiği gün ve yıl. 2.Toplumların, milletlerin başından geçen olayları

zaman ve yer göstererek anlatan, bunların sebep ve sonuçlarını, birbirleriyle olan ilişki ve bağlantılarını inceleyen ilim.

t. 17b/4

t.+in 11a/12

ṭaş Yeryüzünün sertleşmiş ve katılaşmış tabakalarında bulunan, içindeki mâden, tuz ve oksitlere göre değişik renkte ve değişik birleşimdeki çok sert cisim.

t. 23a/5

t.+dan 10a/10, 11a/11, 10b/10, 10b/6, 10b/6, 22a/12, 22b/7

t.+dur 22b/2

t.+uñ 23a/12, 23a/9, 24a/3

ṭaşra Dışarı,dış taraf,merkeze uzak olma durumu.

ṭ.+dan 15b/8

t.+dur 19b/7

Ṭayān *Ar.* Bir dağ adı.

t.+dur (Ṭūr-ı Ṭayān) 23a/2

taʿyin *Ar.* Bir göreve yerleştirme,atama.

t. melekleri 3a/7

taʿẓim *Ar.* Hürmet etme, saygı gösterme, büyük sayıldığını belli edecek şekilde güzel muâmelede bulunma.

t. it- 10a/2

teʿālā *Ar.* "Şânı yüce olsun" anlamında olup Allah, Hak, Tanrı kelimelerinden sonra kullanılır.

t. (Allāhü teʿālā) 21a/11, 22b/11

t. (Ḥaḳ subḥānehu ve teʿālā) 14a/12

t. (Ḥaḳ teʿālā ḥażreti) 25a/7

t. (inşāʾallāhü teʿālā) 22a/10, 21b/3

t. (Ḥaḳ subḥānehu ve teʿālā ḥażretleri) 5a/2, 6a/8, 6b/3, 7b/11, 7a/4

t.+dan (Ḥaḳ subḥānehu ve teʿālā) 25b/12

t. hazreti (Allāhü teʿālā ḥażreti) 22b/6, 24a/12

t.+nuñ (Allāhü teʿālā) 3a/10, 3a/7, 3b/5, 4a/9

t.+nun (Allāhu tebāreke ve teʿālā) 4a/6

t.+nun (Ḥaḳ subḥānehu ve teʿālā) 4a/10, 3b/2, 4b/10

t.+ya (Allāhü teʿālā) 1b/10, 23a/1

tebāreke *Ar.* Yüce,mukaddes oldu manasına gelir.

t. (Allāhu tebāreke ve teʿālā) 4a/6

tebdīl *Ar.* Değiştirme,başka şekle sokma.

t. it- 17a/6

tedārük *Ar.* Edinme,sağlama,hazır etme.

t. 16a/4

t.+in 13a/11

tedbīr *Ar.* Bir şeyi önlemek veya olmasını sağlamak için yapılan hazırlık, baş vurulan çâre, önlem.

t. eyle- 16a/1

t.+ine 16b/4

t.+leri (reʾy ü tedbīr) 16b/6

tefekkür *Ar.* Düşünme.

t. eyle- 14a/12, 14b/9

tefsīr *Ar.* Yorumlama,yorum.

t. (ehl-i tefsīr) 5a/6, 4b/12, 6a/11

tertīb *Ar.* Sıra,düzen.

t.+ini 17a/7

teslīm *Ar.* Emaneti yerine verme.

t. it- 16a/6

tesmiye *Ar.* Ad koyma,adlandırma.

t. (vech-i tesmiye) 12b/11, 12b/6

tevabı‘in *Ar.* Hz. Muhammed (s.a.v.)'i görmüş olanları gören ve onlardan hadis dinleyenler, peygamberden sonra gelen ikinci nesil.

t.+ün 2b/3

tevārih *Ar.* Tarihler.

t. 1b/12, 2b/12

Teymīnā Bir dağ adı.

t.+dur (Ṭūr-ı Teymīnā) 23a/4

tezyīn *Ar.* Süsleme.

t.+ine 18a/7

ṭılsım *Ar.* Olağan üstü bir etki taşıdığına ve esrarlı işler yapabileceğine inanılan güç, sihir, büyü.

t.+lar 18b/1

ṭılsımāt *Ar.* Tılsımlar.Olağan üstü bir etki taşıdığına ve esrarlı işler yapabileceğine inanılan güç, sihirler, büyüler.

t.+dan (saḳfīne-i ṭılsımāt) 18a/9

tīn *Ar.* İncir.

t. 4b/11

t.+den 4b/12, 6a/12

t. ḥaḳḳı 6a/10

ṭoġ- Gününü tamamlayıp ana karnından dışarıya çıkmak, dünyâya gelmek, tevellüt etmek.

t.-an 23b/10, 23b/10, 23b/6, 23b/7

t.-ardı 23b/5

t.-dı 26a/3

t.-dugı 3b/8

t.-mış 25b/12

t.-mışdur 21a/4

t.-sa 23b/5

ṭoḳsān Seksen dokuzdan sonra doksan birden önce gelen sayı.

ṭ. altı 17b/4

ṭoḳsān altı Doksan beşten sonra doksan yediden önce gelen sayı.

ṭ.+sında idi 17b/4

ṭoḳuz Sekizden sonra,ondan önce gelen sayı.

ṭ.+ı 4b/1, 4b/3

ṭop Gülle veya şarapnel atan ateşli silâh.

ṭ. 14a/10

Ṭūr *Ar.* Hz. Mûsâ'nın vahiy ve tecellîye mazhar olduğu dağ, Sînâ dağı, Tûr-ı Sînâ.

ṭ.-ı sīnī 6a/11, 6b/1

ṭ.-ı Ṭayān 23a/2

ṭ.-ı Teymīnā 23a/4

ṭ.-i Sīnā 22b/12

ṭ. ṭaġı 6b/4

ṭ.-ı Zeytā 23a/3

Ṭūr-ı sīnī *Ar.* Hz. Mûsâ'nın vahiy ve tecellîye mazhar olduğu dağ, Sînâ dağı, Tûr-ı Sînâ. *krş.* Tur-ı Sina

ṭ. 6a/11, 6b/1

Ṭūr-ı Ṭayān *Ar.* Tayan dağı,Şam'da Mescid-i Dımaşk'a yakın bir dağ.

ṭ. 24a/2

Ṭūr-ı Teymīnā *Ar.* Teymina dağı, Şam'da bulunan bir dağ.

ṭ. 23a/4

Ṭūr-i Sīnā *Ar.* Hz. Mûsâ'nın vahiy ve tecellîye mazhar olduğu dağ, Sînâ dağı, Tûr-ı Sînâ.

ṭ. 22b/12

Ṭūr ṭaġı *Ar.* Hz. Mûsâ'nın vahiy ve tecellîye mazhar olduğu dağ, Sînâ dağı, Tûr-ı Sînâ.

ṭ. 6b/4

Ṭūr-ı Zeytā Zeytin Dağı. Şam'da bulunan bir dağ.

ṭ. 23a/3

ṭur- Yapmakta olduğu hareketi kesmek, hareketsiz kalmak.

ṭ.-an 7b/5

ṭ.-dı 14a/7, 14a/8

ṭ.-dılar 14a/6

ṭut- Tutmak yardımcı fiili.

ṭ.- (mesken ṭut-) 11b/9

ṭut- Eline almak,elle dokunmak.

ṭ.-maġa 11b/9

ṭuyūr *Ar.* Kuşlar.

ṭ.+dan 18a/10

tüfek *Far.* Uzun namlulu taşınabilir ateşli silah.

t. 14a/10

U

ʿUbeyd *Ar.* Kişi adı.

U. İbni Cerrāḥ 14a/2, 14a/7

U. İbni Cerrāḥ ḥażretleri 16a/7, 16a/8

ʿUbeyd İbni Cerrāḥ *Ar.* Kişi adı. Hz. Muhammed (s.a.v.)'in

sahabelerinden ve cennetle müjdelenmiş on sahabeden biridir.

U.14a/2, 14a/7

U. ḥażretleri 16a/7, 16a/8

ʿUḳīl *Ar.* Kişi adı.

U. (ʿAlī İbni ʿUḳıl) 20a/11

ulu Çok üstün niteliklere sahip, büyük, yüce.

U. şehir 11b/10

Usāme *Ar.* Kişi adı.

U. İbni Zeyd 19a/5

Usāme İbni Zeyd *Ar.* Kişi adı.Üsame bin Zeyd bin Harise bin Sürahil, ashabın ileri gelenlerinden biri olup, Resulullah'ın (s.a.v.) azadlı kölesi Zeyd bin Harise'nin oğludur.

U. 19a/5

ʿuṣāt *Ar.* Asiler,baş kaldıranlar.

u.+e (ʿuṣāt müʾminīn)19b/12

uzun İki ucu arasında kendi ölçülerine göre fazla mesâfe olan.

u. 11a/1

u.+ı 9b/9

Ü

üç İkiden sonra dörtten önce gelen sayı.

ü. 4b/5, 9b/10, 9b/9

ü. imiş 12b/3

ü. yüz 18b/11

ü. yüz on üç 25b/5

üçünci Sırada ikinciden sonra dördüncüden önce gelen.

ü. 13b/5

Ümeyye *Ar.* Kişi adı.

ü. (Ümmü Seleme bint-i Ebī Ümeyye) 19a/12

ümmet *Ar.* Bir peygambere îman edenlerin, onun getirdiklerine inanıp tâbi olanların meydana getirdiği topluluk.

ü.+inden 20a/2

ümmü *Ar.* Ana,anne.

ü. Ceyībe (Ümmü Ceyībe bint-i Ebī Sufyān raḍıyallāhu ʿanhu) 19a/10

ü. Seleme bint-i Ebī Ümeyye 19a/12

Ümmü Ceyībe bint-i Ebī Sufyān *Ar.* Kişi adı.

ü.+ raḍıyallāhu ʿanhu 19a/10

Ümmü Seleme bint-i Ebī Ümeyye *Ar.* Kişi adı.

ü. 19a/12

üst Bir şeyin yukarıya, göğe doğru bakan yüzü, yüzeyi.

ü.+inde 10a/11

ü.+ine 9b/4, 14a/9, 23a/12, 23a/9, 24a/3

üzeri Bir şeyin yukarıya, göğe doğru bakan yüzü, yüzeyi, üst tarafı.

ü.+lerine (üzerlerine) 13b/4, 24a/9

ü.+müze 24b/3

ü.+nde 11a/11, 23a/7

ü.+ne 2a/7, 10a/3, 10a/9, 9b/7

V

vaḥy *Ar.* Bir emir veya hükmün Allah tarafından peygamberin kalbine bildirilmesi ve bu yolla gelen ilâhî haber.

v. eyle- 7a/5, 7b/12

vaḳf *Ar.* Mâliki bulunduğu malı tüzel kişiliğe sâhip olmak üzere hayırlı bir iş için belirli bir gāyeye tahsis etme.

v. it- 19b/10

vāḳıʿ *Ar.* Meydana gelmek, vuku bulmak.

v. ol- 2a/6, 2a/9, 2b/5, 4b/9

vaḳt *Ar.* Zaman,devir.

v. 14a/10, 216b/9, 25b/2

v. (tā şol vaḳt) 17a/1

v.+in (vaḳtin) 15a/7

vālide *Ar.* Anne,ana,mader.

v.+si 20a/7

Vallāhu aʿlem *Ar.* Allah bilir,manasında kalıp söz.

v. bi'ş-şevāb 26a/5

Vallāhu aʿlem bi'ş-şevāb *Ar.* Doğrusunu en iyi Allah bilir, manasında kalıp söz.

v. 26a/5

var 1. Kâinatta veya düşüncede bulunan, mevcut olan şey. 2. Sâhip olunan şeylerin bütünü, mal, servet.

v. 10a/11, 9b/10, 9b/11, 9b/11, 9b/12, 9b/9, 11a/7, 23a/11, 23a/9

v.+ dur 3a/8, 5a/12, 5a/4, 5a/9, 10b/3, 18b/10, 18b/8, 19a/5, 21a/2, 22a/8, 23a/6, 22b/11, 24b/5

v. idi 10a/6, 13a/1, 13a/11, 12b/7, 14a/11

v. imiş 18a/6

var- Ulaşmak,vasıl olmak.

v.-(!) 24b/12

v.-dı 15b/1, 15b/7

v.-dılar 14b/9

v.-mak 14b/2

v.-uñ 17a/3, 23b/12

v.-up 9b/6, 13b/4, 22a/9, 25b/6

vaṣiyyet *Ar.* Bir kimsenin sözlü veya yazılı olarak bildirdiği, ölümünden sonra arkasından yapılmasını istediği şey.

v. 13b/12

v. it- 13b/11

ve *Ar.* İki kelime, cümle ve öbeği birbirine bağlar, ile.

v. 2a/1, 2a/11, 2a/11, 2a/2, 2a/3, 2a/3, 2a/3, 2a/5, 2a/6, 2a/7, 2a/9, 1b/10, 1b/10, 1b/10, 1b/11, 1b/4, 1b/5, 1b/6, 1b/7, 1b/8, 3a/11, 3a/12, 3a/2, 3a/3, 3a/4, 3a/5, 3a/8, 3a/9, 2b/11, 2b/11, 2b/12, 2b/2, 2b/3, 2b/3, 2b/3, 2b/6, 2b/7, 2b/8, 4a/11, 4a/4, 4a/5, 4a/8, 3b/10, 3b/11, 3b/3, 3b/5, 3b/9, 5a/1, 5a/10, 5a/11, 5a/11, 5a/12, 5a/2, 5a/5, 5a/6, 5a/7, 4b/1, 4b/10, 4b/12, 4b/2, 4b/3, 4b/3, 4b/9, 6a/11, 6a/12, 6a/2, 6a/4, 6a/5, 5b/1, 5b/2, 5b/2, 5b/3, 5b/6, 5b/9, 7a/11, 7a/3, 7a/9, 6b/1, 6b/10, 6b/12, 6b/4, 6b/6, 6b/8, 8a/1, 8a/7, 8a/8, 7b/1, 7b/2, 7b/5, 7b/6, 7b/9, 9a/4, 9a/7, 8b/2, 8b/3, 8b/6, 8b/8, 10a/3, 10a/4, 10a/5, 10a/8, 10a/9, 9b/10, 9b/11, 9b/12, 11a/11, 11a/4, 11a/8, 11a/9, 10b/1, 10b/8, 10b/9, 12a/12, 12a/3, 12a/5, 12a/7, 12a/9, 11b/1, 11b/3, 11b/4, 13a/2, 13a/2, 12b/1, 12b/10, 12b/5, 12b/9, 14a/12, 14a/2, 14a/4, 14a/5, 14a/7, 14a/7, 14b/2, 14b/4, 16a/1, 15b/3, 15b/5, 15b/8, 17a/10, 17a/10, 17a/2, 17a/5, 17a/7, 17a/9, 16b/11, 16b/7, 16b/8, 18a/10, 18a/11, 18a/11, 18a/12, 18a/3, 18a/8, 17b/1, 17b/3, 17b/4, 17b/6, 17b/9, 19a/1, 19a/10, 19a/12, 19a/2, 19a/4, 19a/4, 19a/5, 19a/7, 19a/9, 18b/1, 18b/10, 18b/11, 18b/4, 18b/8, 20a/1, 20a/10, 20a/11, 20a/12, 20a/4, 20a/6, 20a/8, 19b/12, 19b/2, 19b/4, 19b/5, 19b/6, 21a/11, 21a/11, 21a/4, 21a/5, 21a/6, 21a/8, 20b/1, 20b/1, 20b/10, 20b/2, 20b/3, 20b/5, 20b/6, 20b/7, 22a/10, 22a/11, 21b/1, 21b/3, 21b/5, 23a/10, 23a/2, 23a/3, 23a/4, 23a/5, 22b/10, 22b/3, 22b/4, 24a/7, 24a/9, 25a/10, 25a/2, 25a/6, 24b/1, 24b/7, 26a/2, 26a/4, 25b/12, 25b/2

v. (aṣlı ve nesli) 17a/11

v. (cebren ve ḳahren) 16b/1

v. (enbiyādan ve evliyādan) 18b/5

v. (evlādın ve esbābın) 25b/1

v. (evliyādan ve aṣḥāb) 18b/5

v. (ḫūşāt ü ṭuyūr) 18a/10

v. (mālın ve evlādın) 25b/1

v. (oḳ ve yay) 14b/4

v. (reʾy ü tedbīr) 16b/6

v. (sākin ve mütemekkīn) 16b/3

v. (serçeden ve ʿankebūt) 18b/2

v. (şād u ḫurrem) 16a/10

v. (taʿmīrine ve tezyīnine) 18a/7

v. (yay ve ḳılıç) 14a/11

v. (Allāhu tebāreke ve teʿālā) 4a/6

v. (Ḥaḳ subḥānehu ve teʿālā) 4a/10, 3b/2, 4b/10

v. (Ḥaḳ subḥānehu ve teʿālā ḥażretleri) 6b/3

v. (İbrāhīm peyġamber ʿaleyhi's-selām ve Mūsā peyġamber ʿaleyhi's-selām) 21a/7

v. (aḳrabāñ ve ḫiẕmetkārlaruñ) 11a/3

v. (aṣlā ve ḳatʿā) 10b/1, 11b/5

v. (ḳılıç ve cidā) 14a/11

v. (malıñ ve evlāduñ)11a/6

v. teʿālā (Ḥaḳ subḥānehu ve teʿālā) 14a/12, 25b/12

v. teʿālā ḥażretleri (Ḥaḳ subḥānehu ve teʿālā ḥażretleri) 5a/2, 6a/8, 7a/4, 7b/11

vech *Ar.* 1.Yüz, çehre. 2. Sebep, vesile.

v.-i arż (cemʿ-i vech-i arż) 8a/3

v.-i tesmiye 12b/11, 12b/6

v. ile 12a/3, 11b/11, 14b/10, 16b/12

vefāt *Ar.* Ölüm,ölme.

v.+ı 9a/8

v.+ından 13b/10

Veheb *Ar.* Kişi adı.

V. İbni Münebbeh 10b/4

Veheb İbni Münebbeh *Ar.* Kişi adı.

V. İbni Münebbeh 10b/4

Velīd *Ar.* Kişi adı.

V. (Ḫalīfe Velīd) 10a/8

V.+dür 17a/9

V.+dür (Ḫālid İbni Velīd) 14a/6, 20b/2

V.+dür (Ḫālid İbni Velīd) 14a/2

V.+e (Ḫālid İbni Velīd) 14b/4

V. İbni ʿAbdü'l-melik 9b/3, 17a/1

V.+den (Velīd İbni Müsellem) 9a/4

Velīd İbni ʿAbdü'l-melik *Ar.* Kişi adı. I. Velid, tam adı Ebu'l-Abbas el-Velid Bin Abdülmelik Bin Mervan (d. 668?-ö. 715), Emevilerin altıncı halifesi (705-715).

V. 9b/3, 17a/1

Velīd İbni Müsellem *Ar.* Kişi adı.

V. 9a/4

vilāyet *Ar.* İl, şehir, kent.

v. 2b/6

v.+dedür 4b/1, 4b/3

v.+e 10b/1

v.-i Şām-ı Şerīf (Feżā'il-i Vilāyet-i Şām-ı Şerīf) 2b/4

v.-i Ḳaraman 2b/7

v.-i Rūm 2b/7

v.-i Şām 1b/13, 3a/1, 3a/11, 3a/5, 3a/6, 4b/7, 18b/5

v.-i Şām-ı Şerīf 2a/4

v.+idür 3a/10

v.+inde (Rūm vilāyeti) 7b/2

v.+ine (Şām vilāyeti) 3a/8

v.+inün (Şām vilāyeti) 2b/10

v.+lerde 7a/2

vir- 1. (Bir şeyi bir kimseye) İletmek, eriştirmek. 2. (Bir şeyi karşılık beklemeden birine) Bırakmak, bağışlamak. 3. Ödemek, hediye etmek. 4. Satmak. 5. (Kendisine âit bir şeyi başka birine veya bir yere) Bırakmak, onun istifâdesine sunmak.

v.-di 8a/11, 9a/1, 9a/5, 9a/6

v.-diler 16a/9, 17a/5

v.-düm 9b/6

v.-emezseñ 11a/4

v.-mek 23b/8

v.-meyüp 13b/2

v.-mez 11a/2

v.-üñ 23b/10, 23b/11

v.-ürdi 23b/7

6.Vermek eyleminin yardımcı fiil şekli.

cevāb vir- 8a/11, 9a/1, 9a/7, 11a/4

furṣat vir- 14b/1

ḫaber vir- 9b/6, 16a/9

izin vir- 17a/5

Y

yā *Ar.* Ya, seslenme edatı. Bir işe başlarken güç kazanmak için söylenir.

y. 15b/2, 24a/9

y. Resūlallāh 4b/6, 20b/12

y. ādem oġlanı 10b/12

y. cebel 8a/1

y. Muḥammed 24b/11

yaġ- Gökten yere düşmek.

y.-masa 24a/8

yaġmur Atmosferdeki su buharının yoğunlaşması sonucu yeryüzüne damlalar hâlinde düşen su.

y. 24a/8

yāḫūd *Far.* Veya.

y. 24a/9

Yaḥyā *Ar.* Kişi adı. Yahya peygamber (a.s.)

Y. İbni Zekeriyyā ʿaleyhi's-selām ḥażretleri 8b/9

Y. nebī ʿaleyhi's-selām 9a/10

Y. peyġamber 9a/7, 10a/1, 21a/5

Y. peyġamber ʿaleyhi'ṣ-ṣalavātü ve's-selām (re's-i Yaḥyā peyġamber ʿaleyhi'ṣ-ṣalavātü ve's-selām) 8b/12

yaḳ- Yanmasını sağlamak, tutuşturmak, ateşe vermek.

y.-arsa 23b/2

y.-up 9b/8, 14b/5

yaḳın Arada az mesafe, zaman bulunan.

y. 14b/9

y. bil- 10b/12

yan Taraf, yön, cihet.

y.+ında 15a/6, 20a/5, 20b/7

y.+uñda 7a/5, 8a/2

yan- Isı ve ışık haline gelerek yok olmak, kül haline gelmek.

y.-dı 18a/12

y.-mayup 23b/3

yaʿni *Ar.* Bağlaç. Anlatılmak, açıklanmak istenen bir hükümden önce "Şu anlatılmak isteniyor ki, demek ki" anlamında kullanılır.

y. 2b/10, 5a/4, 4b/11, 7b/12, 7b/3, 12a/2, 11b/6, 18b/2, 21b/9, 23a/2, 23a/3, 22b/11, 22b/12

Yanṭū Bir hükümdar ismi. krş. Yantul.

y.+yı (melik Yanṭū) 25b/6

Yanṭūl Kişi adı.

y. 25a/12

yap- Ortaya koymak, gerçekleştirmek, meydana getirmek, bina etmek. 2. Örtmek, sarmak, kaplamak.

y.-arlar 5b/5

y.-mışdur 10b/8

y.-up 14a/9

yapıl- Ortaya konmak, gerçekleştirilmek, meydana getirilmek, bina edilmek.

y.-an 5b/6

y.-mışdur 9a/4, 9a/6

yapış- Aralık bırakmayacak şekilde bitişmek, tutmak.

y.-up 8b/1

yaratıl- Allah tarafından halkedilmek, var edilmek.

y.-mış (yaradılmış) 5a/5

yaru Bir bütünün iki eşit parçasından her biri,nısıf.

y.+sı 16b/7, 16b/7

yaş Doğuştan îtibâren geçen ve yıl birimiyle ölçülen zaman.

y.+ında 17b/2

yay İki ucu arasında bir kiriş gerili olan, eğri ve esnek ok atma âleti, kavis.

y. 14a/11

y. (oḳ ve yay) 14b/4

yayıl- 1. Açılıp serilmek. 2.Etrafa dağılmak. 3. Sınırları genişlemek.

y.-dugı 11b/8

yazdur- Yazmak işini başkasına yaptırmak, yazılmasını sağlamak.

y.-dı 17b/7

yazı 1. Yazmak işi, düşüncelerin belli işâretlerle tespit edilmesi. 2. Dilin seslerini göstermeye yarayan, harf veya şekillerden meydana gelen işâretler sistemi. 3.Yazılmış şey.

y.+nuñ 11a/11

yazıl- Yazmak işi yapılmak, yazıya geçirilmek.

y.-mış 21b/8

y.-mış imiş 11b/1

y.-mışdur 1b/13, 9b/12, 10b/11

y.-ur 22b/6

yazu 1. Yazmak işi, düşüncelerin belli işâretlerle tespit edilmesi. 2. Dilin seslerini göstermeye yarayan, harf veya şekillerden meydana gelen işâretler sistemi. 3.Yazılmış şey. krş. yazı.

y.+sı 10a/11, 10b/7

yedi Altıdan sonra sekizden önce gelen sayı.

y. (biñ yedi yüz) 18b/9

yeg Daha iyi, daha üstün,evla.

y.+ini 1b/7

yehūdī *Ar.* Hz. Mûsâ'nın dînine mensup kimse, Mûsevî.

y.+lerden 21a/5

yemīn *Ar.* Allah'ı veya mukaddes bir varlığı şâhit tutarak verilen söz, ant, kasem.

y. eyle- 17b/11

yeñi 1. Hiç kullanılmamış olan. 2. Sonradan ortaya çıkan, sonradan var olan, üzerinden çok zaman geçmemiş olan. 3. Daha önce var olmamış, söylenmemiş, düşünülmemiş, değişik, orijinal.

y. 9a/4, 9a/6

yer 1. Bir nesne veya kimsenin kapladığı yâhut kaplayabileceği boşluk, bulunduğu mahal, zemin. 3. Güneş sisteminde yer alan, insanların üzerinde yaşadıkları gezegen, dünya. 4. Mevki, mekân, mahal 5.Toprak,arazi.

y.+e 11b/9

y.+i 11b/5

y.+i iken 12a/6

y.+in 19b/9

y.+inde 24a/5

y.+ine 6b/8, 6b/9, 6b/6, 6b/12, 11b/12, 17b/1

y.+ini 12a/1

y.+lerini 9b/1

y.+yüzi 7b/10, 11b/7, 22b/4

yaraḳ Silah. Düşmanı öldürmek, imhâ etmek veya kendini savunmak maksadıyle kullanılan her türlü âlet.

y. 14b/8

yetmiş Altmış dokuzdan sonra, yetmiş birden önce gelen sayı.

y. biñ 19b/11

yevm *Ar.* Gün.

y.-i ḳıyāmet 20a/1

Yezīd *Ar.* Kişi adı.

y. İbni Meysere 22b/10

Yezīd İbni Meysere *Ar.* Kişi adı.

y. İbni Meysere 22b/10

yıḳ- Devirmek,bozmak,tarumar etmek.

y.-arken 10a/10

yıḳıl- Devrilmek, parçalanmak, bozulmak.

y.-maya 8a/7

y.-mışdur 9a/3

yıl Sene. Dünyânın güneş çevresinde tam bir devir yapması için geçen zaman.

y. 7a/1, 7a/7, 8a/4, 13a/10, 13b/5, 13b/8

y. (ḳırk yıl) 25a/5

yigirmi On dokuzdan sonra,yirmi birden önce gelen sayı.

y. sekiz biñ 18a/6

yigrek Daha üstün tutulan, tercih edilen, müreccah.

y. 6a/2

yine Bir daha,tekrar,gene,buna rağmen.

y. 10a/2

yir 1. Bir nesne veya kimsenin kapladığı yâhut kaplayabileceği boşluk, bulunduğu mahal, zemin. 3. Güneş sisteminde yer alan, insanların üzerinde yaşadıkları gezegen, dünya. 4. Mevki, mekân, mahal 5.Toprak,arazi. *krş.* yer.

y. 7a/11, 21a/1

y.+de 5b/4, 5b/8, 7a/10, 17a/4, 22b/5

y.+dedür 9a/1

y.+den 7b/4

y.+dür 22b/3

y.+e 24a/7

y.+ine 10a/2

y.+lerdür 3b/10, 3b/11, 3b/9

y.+lere 10a/12

y. yüzi 24a/6

yoġ Mevcut olmama, bulunmama.*krş.* yok.

y. idi 14a/10

yoḳ Mevcut olmama,bulunmama.

y. 11a/6, 16a/3

y.+dur 1b/4, 1b/5, 11a/8, 14b/8, 23b/3

Yunān Yunanistan halkından olan veya bu halkın soyundan gelen kimse.

y. ṭā'ifesi 12a/10, 12a/11

yüri- Adım atarak ilerlemek. *krş.* yürümek.

y.-di 15a/2

yürü- Adım atarak ilerlemek.

y.-di 15a/10

yüz Doksan dokuzdan sonra, yüz birden önce gelen sayı.

y. 7b/4

y. (beş yüz) 18b/7

y. (biñ yedi yüz) 18b/9

y. (üç yüz) 18b/11

y. biñ 6b/6

yüz 1. Başın, üzerinde alın, kaş, göz, burun, yanaklar, ağız, ve çene bulunan ön kısmı, surat, çehre. 2. Yüzey,satıh.

y.+inde (iç yüzi) 22a/7

y.+inde (yer yüzi) 7b/10, 22b/4

y.+inde (yir yüzi) 24a/6

y.+ine (yer yüzi) 11b/7

Z

zāhid *Ar.* Dünyâyı terkedip dînin emirlerine çok titizlikle riâyet eden, züht ve takvâ sâhibi, dindar, müttakî (kimse).

z. 20a/2

zā'il *Ar.* Devamlı ve kalıcı olmayan, sona eren, yok olan, ortadan kalkan.

z. ol- 12a/4

żalālet *Ar.* Doğru yoldan ayrılma, yoldan çıkma, sapıtma, sapıklık.

z. ẓulmeti 1b/7

zamān *Ar.* Olmuş ve olacak hâdiselerin birbiri ardınca cereyan edişinin düşüncemizde meydana getirdiği başı ve sonu belli olmayan soyut kavram, vakit.

z. (mehdī-i zamān) 7b/6

z.+da 11b/8

z.+da (āḫır zamān) 2a/6, 2b/1, 4b/5

z.+dur 9a/8, 15b/4

z.+ında 9a/11, 11b/1, 23a/6

ẕāt *Ar.* Kimse, kişi, şahıs.

z. (ādem-i ẕāt) 11b/10

żāyi' *Ar.* Kayıp,yok olmuş,elden çıkmış şey.

z. 18a/1

zekāt *Ar.* İslâm dîninin beş şartından biri olarak, sâhip olunan ve belli bir miktârı aşan mal ve paranın yoksullara dağıtılması gereken kırkta biri ve bunun yoksullara dağıtılması işi.

z. 13a/12, 13b/1

Zekeriyyā *Ar.* Kişi adı. Zekeriya peygamber (a.s.).

Z. ʿaleyhi's-selām ḥażretleri (Yaḥyā İbni Zekeriyyā ʿaleyhi's-selām ḥażretleri) 8b/9

zevce *Ar.* Bir erkeğin nikahlı eşi,karısı.

z.-i resūl-u ṣallallāhu ʿaleyhi ve sellem 20a/10

z.-i resūlullāh ṣallallāhu ʿaleyhi ve sellem 19a/10, 19b/1

Zeyd *Ar.* Kişi adı.

z. (Usāme İbni Zeyd) 19a/5

z. İbni Vāfid 9b/2

Zeynü'l-ʿābidīn *Ar.* Kişi adı.

z. (ʿAbdullāh İbni Zeynü'l-ʿābidīn) 20a/12

Zeytā Zeytin.

z.+dur (Ṭūr-ı Zeytā) 23a/3

zeytūn *Ar.* Zeytin.

z.+dan 5a/1, 6a/12

Ẓıbyān *Ar.* Kişi adı.

z. (binti Ẓıbyān) 19b/3

ẕikr *Ar.* İsmini söylemek, bahsetmek, anmak.

z. olun- 2a/8

zīrā *Far.* Çünkü, şundan dolayı manasında bir bağlaç.

z. 2b/8, 3b/8, 11a/1, 13a/10, 13b/6, 13b/7, 24b/4

ziyāde *Ar.* Fazla, çok, lüzumsuz.

z. 8a/4

ziyāret *Ar.* Bir kimseyi veya bir yeri görmeye gitme.

z.it- 22a/12

ziynet *Ar.* Süs.

z. ile 17b/7

ẓuhūr *Ar.* Meydana çıkma, baş gösterme, görünme.

z. it- 7b/7

ẓulmet *Ar.* Karanlık.

z.+inden (żalālet ẓulmeti) 1b/8

Zübeyr *Ar.* Kişi adı.

z. İbni ʿAvām 20b/1

Zübeyr İbni ʿAvām *Ar.* Sahabeden, aşere-i mebeşşeredendir.

z. İbni ʿAvām 20b/1

KAYNAKÇA

Aydın, Meltem, **Gazânâme-İ Halîl Paşa (1595-1623) (Tahlil Ve Metin),** Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü (Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul 2010

Ayverdi, İlhan, **Misalli Büyük Türkçe Sözlük**. 3. Cilt. Kubbealtı Neşriyâtı, İstanbul, 2005.

Cevherî, İsmail B. Hammad (400/1009), **Sıhâh Tacü'l-Lüga Ve Sıhâhu'l-Arabiyye (Thk. Ahmed Abdülğafur Attar),** I-Vı, Dâru'l-Kitabi'l-Arabiyye, Mısır, 1377.

Clauson, Sır Gerard, **An Etymological Dictionary Of Pre-Thirteenth-Century Turkish**, Oxford University Press, London, 1972

Çam, Ahmet, **Nesayimü'l-Mahabbe Min Şemayimi'l-Fütüvve (52.-71. Sayfa Türkiye Türkçesine Aktarımı, Dizin)**, Sakarya Üniversitesi Türk Dili Ve Edebiyatı Basılmamış Lisans Bitirme Tezi, Sakarya, 2012

Devellioğlu, Ferit, **Osmanlıca Türkçe Lügat**. Aydın Kitabevi, Ankara, 1996.

Güç, Ahmet, **Kur'an'da Kutsallık Anlayışı,** Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sayı: 9 Cilt:9, Bursa, 2000

Groot , A. H. De, **Halil Paşa Kayserili** , Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, Cilt:15 , İstanbul 2007.

İbn Manzûr, **Celalüddin Muhammed B. Mükerrem (711/1311**), Lisânü'l-Arab, I-Xv, Dâr Sâdır, Beyrut, 1300.

Kandemir, M. Yaşar, **"Fezail",** Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, Cilt:12 , İstanbul 2007.

Redhouse, Sır James W, **Turkısh And Englısh Lexıcon**. Çağrı Yayınları, İstanbul, 2006.

Şemseddin Sâmi, **Kâmûs-I Türkî**, Enderun Kitabevi, İstanbul 1989.

Topal,Ahmet, **Klasik Türk Şiirinde Şam-I Şerif**, Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, s. 51-70, Erzurum, 2012

Toueir, Kassem, **Kuran'ın Bakış Açısıyla Şehirlerin Planlanması Şam-I Şerif'in İnşasında Fıkıh Ve Sünnet'in Tesiri**, Çev. Nurettin Gemici, Hikmet Yurdu, Yıl: 3, S.5 (Ocak-Haziran), s. 335. 2010

Türk Dil Kurumu, **Derleme Sözlüğü**. I- Xıı, Ankara, 1963-1982.

_____, **Tarama Sözlüğü**. I- Vıı, Ankara, 1963- 1974.

_____, **Türkçe Sözlük**. 2 Cilt. Ttk Basımevi, Ankara 1998.

_____, **Yeni Tarama Sözlüğü**. Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1983.

Türk, Vahit, Şaban, Doğan, Şerifoğlu Yasin, **Eski Anadolu Türkçesi Dersleri,** s.31, Kesit Yay., İstanbul, 2012

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, **Halil Paşa İbn-İ Pirî Vakfiyesi, 11b**; Osmanlı Tarihi, c. 3, Kısım 2, TTK, Ankara 1982, s.370.

Ünal, İ. Hakkı, **Şehirlerin Faziletleriyle İlgili Uydurma Hadisler Ve Hayru'l-Buldân Risâlesi**, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, C. 41, Ankara, 2000.

Yavuz, Ömer Faruk, **Kur'an'da Kutsal Mekan, Zaman Ve Eşya Kavramlarının Sembolik Değeri,** Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, X/2, s. 391-410, Sivas, 2006

Yeniterzi, Emine, **Anadolu Türk Edebiyatında Ahlaki Mesneviler**, Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, C.5 S.10, s.433-468, İstanbul 2007

ÖZGEÇMİŞ

1 Ocak 1990 tarihinde Kayseri ili Kocasinan ilçesinde doğdu. İlkokulu Fevzi Kutlu Kalkancı İ.Ö.O'da, Ortaokulu Yunus Emre İ.Ö.O'da okuduktan sonra Bayrampaşa Hüseyin Bürge Anadolu Lisesi'nden 2007 yılında mezun oldu. 2008 yılında kazandığı Sakarya Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünü 2012 yılında tamamladı. 2012 yılında Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Türk Dili Yüksek Lisans programını ve Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Eski Türk Dili programını aynı anda kazandı. 2012 yılında MEB Sultangazi Atatürk Lisesi'nde Türk Dili ve Edebiyatı öğretmeni olarak göreve başladı. 2013 yılında MEB Recep Tayyip Erdoğan Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi'ne atandı. 2016 yılında başladığı MEB Sultangazi Furkan (Türk-Suriye Okulu) GEM'deki Eğitim Koordinatörlüğü görevine devam etmektedir. Evli ve İstanbul'da ikamet etmektedir.

III. TIPKIBASIM

صاحبه ومالکه خلیل پاشا

صاحبنه هر کم ایلر بسه دعا
ایده محشرده شفاعت مصطفی

کتبه العبد الفقیر
خلیل پاشا الوزیر

بو کتابی حسبةً لله تعالی وقف ایدوب شویله شرط
ایلدم کم اسکدار ده نوعده طوردب طالبینه
دهن ایله ویرله کمسنه تبدیل تغییر ایلمیه

HACI SELİM AĞ
KÜTÜPHANES
Demirbaş Nu. 116
Tabul Nu.

أعوذ بالله من الشيطان الرجيم

هذه رسالهء فضائل شام شريف شرّفه الله تعالى

بسم الله الرحمن الرحيم

حمد اول الله كه • اوّلى يوقدر بدايتله • واخرى
يوقدر نهايتله • واحيا ايدر هر شىء عدا لتيله •
عالمدر هر شىء حقيقتيله • وكوندردى بزه خلقك
يكنى ارشاديله • وقورتاردى بزى ضلالتدن
ظلمتدن دلالتيله • وصلّ على جميع الانبياء
والمرسلين • والحمد لله ربّ العالمين •
بس الله تعالى يه حمد وثنا ورسوليه
سلام ودعا لردن صكره معلوم اولكه
بو رساله تواريخ كتابلرندن اخراج اولونوب
يازلمشدر ولايت شامك بعض فضائلين

بيان ايدر • وبعض شهر لرينك فضائلين بيان
ايدر • وبعض مساجدينك دخى فضائلين بيان ايدر
ودخى بعض انبيادن واصحابدن واوليادن
ولايت شام شريفده دفن اولنلرى بيان ايدر
وبعض مواضع مباركلرى بيان ايدر
ودخى اخر زمانده واقع اولجق بعض حوادث
بيان ايدر ودخى بش باب اوزرينه درج اولنوب
ذكر اولنديغى باب اول شامك فضائلين
وبونك حقنده واقع اولان دلائل بيان ايدر
باب ثانى شهر شامك مساجد لرينك فضائلين
ايدر باب ثالث انبيادن واوليادن واصحابدن
مدفون اولنلرى بيان ايدر باب رابع مواضع مباركلرى

بیان ایدر **باب خامس** آخر زمانده اولجق بعض
حوادیث بیان ایدر ونزول عیسی علیه السلام
وخروج دجال وتوابعنك خروجنی وهلاك
اولمالرینی بیان ایدر **باب اول** فضائل ولایت
شام شریف حقنده واقع اولان دلائلین بیان ایدر
شام اصلنده ولایت اسمیدر وشهر اسمی دکلدر
مثلا ولایت روم کبی وولایت قرمان کبی
وشهروك اصلی اسم دمشقدر • زیرا رسول
حضرتلری صلی الله علیه وسلم بیورمشدرکه
خیر المدائن الشام الدمشق • یعنی شام ولایتنك
ایو شهری دمشقدر **ودخی** صویی ونعمتی
چوقدر **ودخی** تواریخ کتابلرنده دمشلردرکم

ولایت

ولایت شامك حدودی قبله جانبنده مدینه
شهری داخلدر وشرق جانبنده شهری بغداد
داخلدر وشمال جانبنده حلب شهری داخلدر
وبو حدود اربعه ایچنده بولنان شهرلر جمله
ولایت شامه داخلدر وحضرت رسول الله
صلی الله علیه وسلم ولایت شامك فضائلی حقنده
دخی بویله بیورمشلرکه الله تعالینك تعیین ملکلری
واردرکم شام ولایتنه اللرین دوشرلر وبر
روایتده قنتلرین دوشرلر وبونی دخی بیورمشلرکم
شام شریف الله تعالینك مدح اولنمش ولایتیدر
وهم ولایت شامده ساکن اولان قوللری مدح
اولنمش قوللریدر **ودخی** حضرت محمد مصطفی

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمْ بُونِي دَخِي بِيُورْمِشْدُرْ كِهْ بِرْ كِمْسَنَهْ
شَامَهْ دَاخِلْ اُولْسَهْ حَقْ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَيْنُكْ رَحْمَتِينَهْ
دَاخِلْ اُولُورْ وَدَخِي بِرْ كِمْسَنَهْ شَامْدَنْ عُذْرِي
اُولْمَدِينْ چِقُوبْ غَيْرِي شَهْرْدَهْ سَاكِنْ اُولْمَغَهْ
كِتْسَهْ اَللهُ تَعَالَيْنُكْ غَضَبِينَهْ كِيدَرْ وَحَضْرَتِ
رَسُولُ اللهُ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمْ بُونِي بِيُورْمِشْكِهْ
شَامَهْ مُلَازَمَتْ اِتْمَكْ سِيزَهْ لَازِمْ اُولْسُونْ
زِيرَا شَامِ شَرِيفْ اَكْثَرِي اَنْبِيَانُكْ طُوغْدُوغِي
يِرْلَرْدُرْ وَهَمْ اَكْثَرِي اَنْبِيَانُكْ مُبَارَكْ
بَدَنْلَرِي دَفْنْ اُولُنْدُوغِي يِرْلَرْدُرْ وَهَمْ قِيَامَتْ
كُونِنْدَهْ صُورِي حِسَابْ اُولَجَقْ يِرْلَرْدُرْ وَحَضْرَتِ
رَسُولُ اللهُ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمْ بُونِي دَخِي بِيُورْمِشْدُرْ كِهْ

معراج

مِعْرَاجْ اِتْدُوكُمْ كِيجَهْ كُورْدُمْكِهْ مَلَكْلَرْ بِرْآقْ
عَلَمْ كُتُورْمِشْلَرْ صُورْدُمْكِهْ بُوكُتُورْدُكُوكُزْ
عَلَمْ نَهْ عَلَمْدُرْ دِيدِيلَرْ كِهْ بُوعَلَمْ عُمُودِ اِسْلَامْدُرْ
وَبِزَهْ اَمْرْ اُولُنْدِيكِهْ بُوعُمُودِي شَامَهْ دِيكَهْ وَزْ
وَحَضْرَتِ رَسُولُ اللهُ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمْ بُونِي
دَخِي بِيُورْمِشْدُرْ كِهْ اَهْلِ شَامْ اَللهُ تَبَارَكَ
وَتَعَالَيْنُكْ قِلِيجْلَرِيدُرْ دِيلَدُوكِي عَدُولَرِينَهْ
بُونْلَرُوكْ اِيلَهْ اِنْتِقَامْ اِيدَرْ وَبِرْ رِوَايَتْدَهْ
اَهْلِ شَامْ اَللهُ تَعَالَيْنُكْ اُوقْلَرِيدُرْ بِرْ قَوْمَهْ
حَقْ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَيْنُكْ غَضَبِي اُولْسَهْ بُونْلَرُوكْ
اِيلَهْ هَلَاكْ اَيلَرْ وَحَضْرَتِ رَسُولُ اللهُ صَلَّى اللهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمْ بُونِي دَخِي دِمِشْدُرْكِ خَيْرْ اُونْ

قسمدر طقوزی شامده • وبریسی سایر ولایتده در
ودخی شر اون قسمدر • بریسی شامده
وطقوزی سایر ولایتده در • وحضرت رسول الله
صلی الله علیه وسلم بونی دخی بیورمشدر که اخر
زمانده عسکری اسلام اوچ بلوك اولسه کرکدر
دیدیلر که یا رسول الله بزه بیورك که اول بلوك
قنغسی خیرلودر • بیوردیلر که سزه ولایت شامده
اولان عسکره تابع اولمق خیرلودر صدق حبیب الله
باب ثانی شهری شامك فضائلین وحقنده واقع
اولان دلائلی بیان ایدر • وحق سبحانه وتعالی
بیورمشدر که • والتین والزیتون • یعنی تین
حقیچون • واهل تفسیر دیمشلردر که • تین دن

مراد

مراد شهر دمشقدر • وزیتوندن مراد بیت المقدسدر
ودخی حق سبحانه وتعالی حضرتلری بیورمشدر که
ارم ذات العماد التی لم یخلق مثلها فی البلاد
یعنی معناسی دیمکدر که بر موضع واردر که ادی
ارم ذات العماددر • واول مثللی موضع یرادلمش
دکلدر • وبعض اهل تفسیر دیمشلردر که اول
موضعدن مراد شهری دمشقدر • ودخی حضرت
رسول الله صلی الله علیه وسلم بیورمشدر که
بو دنیاده درت شهر واردر جنت شهرلریدر •
برسی کعبهٔ شریفدر • وبرسی مدینهٔ منوره در •
وبرسی قدس شریفدر • وبرسی شهر دمشقدر •
ودخی درت شهر واردر که جهنم شهرلرندندر

برسی قسطنطنیه‌در • وبرسی رومیه‌در •
وبرسی انطاکیه‌در • وبرسی صنعان رومدر •
ودخی حضرت رسول الله صلی الله علیه وسلم
بیورمشدرکه هر بناکه شامدن غیری یرده
یپارلر قیامتده حساب اولنور • الا شهری
شامده یاپلان بنالر حساب اولمز • ودخی حضرت
رسول الله صلی الله علیه وسلم بر محلده دخی بیورمشدرکه
منزلك غیری یرده اولمقدن دمشقده اولمق
خیرلودر • ودخی حضرت رسول الله صلی الله
علیه وسلم بو آیتی اوقدی • قوله تعالی واویناهما
الی ربوة ذات قرار ومعین • بو آیتی شریفی
اوقدقدن صکره بیوردیلر که • ذات قرار ومعین •

دیمکدن

دیمکدن مراد ندر اصحاب کزین دیدیلرکه
الله رسولی آنی یکرك بلور • ودخی حضرت
رسول الله صلی الله علیه وسلم بیوردیکه بوندن
مراد ارض شامده دمشق شهری‌در • وبر دخی روایتده
جامع امویدر • وبر روایتده دخی شهری دمشقده
بر مکانه اشارتدر کیم مهدی عیسی دیمکله مشهوردر
باب ثالث شام مسجدلرینك فضائلین بیان ایدر
حق سبحانه وتعالی حضرتلری کلام شریفنده
بیورمشدرکه • والتین والزیتون • وطور سینین
معناسی دیمکدر تین حقیچون وزیتون حقیچون
وطور سینین حقیچون اهل تفسیر دیمشلرکه
تین دن مراد دمشقده جامع امویدر وزیتون دن

مُرَادُ قُدْسِ شَرِيفَدَه مَسْجِدِ اَقْصَادُرْ وَطُورِ سِينِينْ دَنْ
مُرَادُ مُوسَى پَيْغَمْبَرْ عَلَيْهِ الصَّلَوٰةُ وَالسَّلَامُ
حَقْ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى حَضْرَتْلَرِيلَه كَلِمَاتْ اَيْلَدُوكِي
طُورْ طَاغِيدُرْ وَدَخِي حَضْرَتِ رَسُولُ اللّٰهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمْ دِمِشْدُرْكِ بِرْكِمْسَنَه مَكَّه نَمَازْ
قِلْسَه يُوزْ بِيكْ رَكْعَتْ نَمَازْ يَرِينَه گَچَرْ وَدَخِي
بِرْكِمْسَنَه مَدِينَهٔ مُنَوَّرَدَه نَمَازْ قِلْسَه اَلْفِي بِيكْ
رَكْعَتْ نَمَازْ يَرِينَه گَچَرْ وَدَخِي بِرْكِمْسَنَه قُدْسِ
شَرِيفَدَه نَمَازْ قِلْسَه قِرْقْ بِيكْ رَكْعَتْ نَمَازْ يَرِينَه
گَچَرْ وَدَخِي بِرْكِمْسَنَه مَسْجِدِ دِمِشْقْ كِه
جَامِعِ اَمَوِيدُرْ اَنْدَه نَمَازْ قِلْسَه اُوتُوزْ بِيكْ رَكْعَتْ
نَمَازْ يَرِينَه گَچَرْ وَدَخِي كَعْبُ الْاَحْبَارْ

روايت

رِوَايَتْ اِيدَرْ كِه دِمِشْقَدَه مَسْجِدْ بِنَا اُولُنَسَه قِرْقْ بِيلْ
بَاقِي قَالُنَسَه كَرَكْدُرْ سَايِرُ وِلَايَتْلَرْدَه اُولَانْ مَسْجِدْلَرْ
خَرَابْ اُولُدُقْدَنْ صُكْرَه وَدَخِي رِوَايَتْ اُولُنُورْكِه
حَقْ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى حَضْرَتْلَرِي دِمِشْقْ شَهْرِنْدَه بِرْ طَاغَه
وَحْيْ اَيْلِيُوبْ بِيُورْدِيكِه بِنْ سَنُكْ يَانُكْدَه بِرْ مَسْجِدْ بِنَا
اِيتْمَكْ كَرَكْدُرْكِه اُولْ مَسْجِدْ قِيَامَتْ كُونِنَدَه جُمْلَه
عَالَمْ خَرَابْ اُولُدُقْدَنْ صُكْرَه قِرْقْ بِيلْ خَرَابْ اُولْمَيُوبْ
عِبَادَتْ اُولُنْسَه كَرَكْدُرْ دِيمِشْلَرْدُرْكِه اُولْ مَسْجِدْ
جَامِعِ اَمَوِيدُرْ وَدَخِي رِوَايَتْ اُولُنْدِيكِه مِعْرَاجْ گِجَه سِي
حَضْرَتِ رَسُولْ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمْ بِرْ يِرْدَه نَمَازْ قِلْدِيلَرْ
دِيمِشْلَرْكِه اُولْ بِرْ جَامِعِ اَمَوِيدُرْ وَدَخِي اِمَامِ شَافِعِي
حَضْرَتْلَرِي دِمِشْدُرْكِه عَجَايِبِ دُنْيَادَنْدُرْ بِرِي مُبَارَكْ

اسکندریه‌در وبرسی دخی اصحاب الکهفدر که
روم ولایتنده البستان شهرنده‌در وبرسی مرآت
اناطولیدر یعنی بر آینه‌در که باب اناطولیده قومشلر
ایدیکم بر کمسنه آکه نظر اتسه یوز میل یردن
طوران شخصی کورر ایدی وبرسی دخی جامع امویدر که
دمشق شهرنده‌در ودخی بر روایتده مهدیء زمان
ظهور اتدوکده مسجد شهر دمشق که جامع امویدر
اندن کیروب دخی حضرت عیسی ایله جمع اولوب
نماز قلوب جامع حقنده تعجبلر ایدوب وتحسینلر
ایدوب بیوررلر کم یر یوزنده بوندن احسن جامع
کورمدم دیه وبر روایتده دخی حق سبحانه وتعالی
حضرتلری وحی ایلدیکه جبل قاسیونه یعنی صالحیه

طاغنه

طاغنه دیدیکه یا جبل سنک برکاتندن وحسناتندن
قدس شریف طاغلرینه بغشله بنده سنک یانکده
بر جامع بنا اتدورم که جمیع وجه ارض خراب
اولدقدن صکره اول جامعده قرق ییل زیاده عبادت
اولنه حتی بعض روایتده کلمشدر که بو جامعده
هر ایکی رکعت نماز قلنه شفاعت ایدوب عفو اولنمایجه
یقلمیه دیدیلر ودخی دیدیلر که اول جامعدن
مراد جامع امویدر وبر روایتده دخی کعب الاحبار
ایدر صحابه‌دن بر کمسنه کوردم جامع امویدن چقوب
کیدر سؤال اتدم که نریه کیدرسین
بکا جواب ویردیکه قدس شریفک فضیلتن
بلدردی که قدس شریفه کیده‌رم عبادت اتمکه دیدم

همانده آلومه یا پشوب جامع اموینده خطیب خطبیه
چقدوغی اوه ایلتدی دیدیکه بوکه اصغر وقطره
آراسیدر ومقصوره ایله بوبینك آراسنده عبادت
ایمك قدس شریفده عبادت ایمك کبی دردی
بومذکور جامع اموینك فضیلتنه دلالت ایدر
ودخی روایت ایدرلر که حضرت پیغمبر علیه الصلوة
والسلام بوخطیب چقدوغی اوایله مقصوره آراسنده
دایم عبادت ایدردی ٥ ودخی بعض روایتده کلمشدر که
یحیی ابن زکریا علیه السلام حضرتلرینك مبارك
باشی مدفون اولدیغی جامع اموینك ایچنده ایمش روایتلرله
بیان اولنمشدر بو روایت بودرکه اوزاعیدن
سؤال اولندیکه راس یحیی پیغمبر علیه الصلوة

والسلام نه یردهدر جواب ویردیکه جامع اموینده
مقصوره طرفنده جانب شرقیده دردنجی درکك
دیبنده در اولدرکدرکه باشی یقلمشدر
یکی باش یا پلمشدر ودخی ولید ابن مسلم دن
سؤال اولندی اولدخی بوجواب ویردی دردنجی
درکده در باشی یکی یا پلمشدر دیو جواب
ویردی واکر سؤال اولنسه که یحیی پیغمبرك
وفاتی اوللی چوق زمان در بو روایتی ایدنلر
نیچه روایت ایدرلر دیلسه جواب بودر که
بو یحیی نبی علیه السلام مك باشی بولنمسنه
روایت بویله درکه جامع اموی کفار زمانیده
برکنیسه ایدی فتحدن صکره خلفاء عباسیه دن

آمویوندن برسی بوزوب بعض یرلرینی تغییر
ایتدیلر ایدی زید ابن وافد حکایت ایدر
ایدرکه بنی خلیفه ایدن ولید ابن عبد الملک
معلملر اوستنه معتمد ایلدی قچنکه جامع
ایچنده معلملر اشلردی برکون ناکاه بر مغاره
اچلدی بندخی واروب خلیفه یه خبر ویردم خلیفه
بنوب مغاره نک اوزرینه کلوب امر ایتدی
مشعله لر یاقوب اول مغاره یه کردیلر کوردیلرکه
برکنیسه وار غایت لطیف اوچ اریش اوزونی
واوچ اریش انی وار بو مغاره نک ایچنده بر صندق
وار بو صندق ایچنده بر قوتی وار واول قوتی
ایچنده بر باش وار واول قوتیده یزلمشدرکه

بو باش

بو باش یحیی پیغمبروک باشیدر خلیفه بونی
کوریجک امر ایلدیکه بوکه تعظیم ایدوب ینه یرینه
قودیلر واوزرینه بر علامت اولدرکه ایکی عمود
قلدیلر هر بریسنی اولوقلو ایلدیلر وهم اول درکلرک
باشلری سایر عمودلره بکزمز صورتده وهم
خلیفه نک بر قرنداشی واریدی آدینه سلیمان ابن
عبد الملک دیرلردی اول روایت ایدر ودخی
ایدرکه قرنداشم خلیفه ولید بنی جامع بناسنده
معلملر اوزرینه قودی ومعتمد ایلمشدی برکون
قبله دیوارینی یقارکن معلملر بر طاشدن لوح بولدیلر
اوستنده یازوسی وار اول لوحی الوب خلیفه نک
قاتنه کتوردیلر خلیفه اول لوحی نچه یرلره کوستردی

ونجه ولايته كوندردى اصلا وقطعا بر كمسه
اوقومغه قادر اولمدى بعده بعض كمسنلر
ايتديلر كه فلان شهرده بر كمسنه واردر
اسمنه وهب ابن منبه ديرلر اول كشى بونى اوقور
ديديلر خليفه دخى ادم كوندروب اول كمسنه
كتورديلر اول طاشدن لوحى اوقوديلر اول طاشدن
لوحك يازوسى اول ايديكه بو جامعك قبله ديوارى
بناسى هود نبى عليه السلام ياپمشدر وهود نبينك
عليه السلام قبرى دخى اول بناده در وقچان اول
طاشدن لوحى اوقودى باشنى صالدى ايتديكه
بو لوحده يازلمشدر بسم الله الرحمن الرحيم
يا ادم اوغلانى اكر سن اولومكى يقين بليدوك

هيچ

هيچ اوزون فكر ايلمزدوك زيرا سكا صكره ندامت
فائده ويرمز قچانكه سن اولسك اقربالك
وخدمتكارلروك سندن هپ اعراض ايدرلر
وهم انلر سكا چاغرسلر اصلا انلره جواب ويرمزسك
بر عمل ايله كه قيامت كوننده سكا فائده سى اوله
كندو مالك واولادك سكا فائده سى يوق الا عمل
صالح كه دنياده ايدرسك همان انك فائده سى وار
صكره ندامت وحسرت چكمنك اصلا فائده سى يوقدر
همان هر نه ايسه بونده ايده كور وروحك بدنكده
ايكن جهد ايله فرصتى فوت اتمه بو نصيحتلر بو لوحده در
ديديلر وبو طاشدن لوحك اوزرنده اولان يازينك
تاريخن اوقوديلر سليمان ابن داود عليهما السلام

زماننده یازلمش ایمش و بر روایتده دخی جامع
اموینك قبله دیواری هود پیغامبرك بناسیدر
و بر روایتده دخی جامع اموینك درت دیواری
بله هود نبی علیه السلام بناسیدر و دخی بر روایتده
ایدرلر که جامع اموینك یری اصلا و قطعا
کمسنك ملکنه داخل اولمدی دیرلر یعنی
ادم پیغمبر علیه السلام اولادلرندن بر یوزینه
یایلدوغی زمانده بعضسی بر بریله اتفاق اتدیلر
بر یره بر مسکن طوتمغه بشلدیلر اول مسکنلرك
بعضسنه ادم ذات ساکن اولدیلر اولو شهرلر
اولدی پس دنیانك عمارتی بو وجهله اولمشدر
قچنکه دمشق شهرینك یرینه ادم کلوب

مسکن

مسکن طلب ایتدکده جامع اموینك یرنی معبد
اتدیلر یعنی اول کلن طائفه اکر کافر ایسه کنیسه لری
اولدی و اکر مسلمان ایسه مسجدلری اولدی بو وجهله
بو جامع اموی عبادت خانه اولمقدن اصلا زائل
اولمدی و دنیاده اولان مسجدلر بونك کبی
دکلدر کاه اولمشدر که بر کمسنك اوی یری ایکن
مسجد اولمشدر و کاه مسجد ایکن او اولمشدر
بو سببدن بو جامع اموینك فضیلتی ارتوقدر
و دخی روایت ایدرلر کم اول بو شهر دمشق که
بنا اولنمش یونان طائفه سی بنا اتمشلر اما
اول یونان طائفه سی کواکبه طپرلر ایمش
محرابلری شمال طرفنه ایمش و جامع شریفك

قپوسی قبله جانبنه دوشر ایمش ودخی بر روایتده
کلمشکه جامع امویینک قبله طرفنده کی قپوسی
صکره دن اچلمش در دیرلر اصلده قپوسی اوچ
ایمش بریسی شمالدر باب سلسله دیرلر
وبریسی دخی شرقه در باب جیرون دیرلر
بو قپویه باب جیرون دیمکه وجه تسمیه اولدرکه
بو دمشق شهرنده بر پادشاه واریدی انک سرایی
جامعک شرق طرفنده بنا اولمش ایدی
وپادشاهک اسمی جیرون ایدی اول پادشاهک
اسمی ایله مسمی اولدی وبر باب دخی غربیده در
اکا باب بدید دیرلر باب برید دیمکه وجه
تسمیه اولدرکه بو دمشق شهرنده بر سرای صاحبی

پادشاه

پادشاه واریدی انک سرایی جامعک غربی طرفنده
ایدی وصاحب سرایک ادی برید ایدی ودخی
بر روایتده شویله درکه بو دمشق شهری کفار
النده ایدی حضرت رسول الله صلی الله علیه وسلم
قصد ایلدیکه کلوب شام شریفی فتح ایده
حکمت اللهکدر اول سنه ده دنیادن اخرته
نقل اتدیلر اول سببدن فتح میسر اولمدی بعده
قچنکه حضرت ابوبکر رضی الله عنه خلیفه
اولدی اول دخی قصد ایلدیکه شام شریفی فتح ایلیه
انلره دخی فتح میسر اولمدی زیرا اولکه ییل
عسکر تدارکن اتدیلر ایکنجی سنه بر طائفه واریدی
مسلمان اولمشلردی ابوبکر حضرتلری زکات

مالنی جمع ایتمکه آدم کوندردی اول طائفه زکات
ویرمیوب مرتد اولدیلر ابوبکر حضرتلری
رضی الله عنه جمع ایدوکی عسکری الوب اول
مرتدلروك اوزرلرینه واروب قتل ایدوب
آنلری هلاك ایتدیلر اوچنجی یيل حضرت ابوبکر
رضی الله عنه دنیادن انتقال ایتدیلر زیرا ابوبکر
رضی الله عنه دنیادن انتقال ایتدیلر زیرا ابوبکر
حضرتلرینك رضی الله عنه ایکی بوچق یيل خلیفه
اولدی ابوبکر حضرتلرینك رضی الله عنه
وفات تندن صکره حضرت عمر رضی الله عنه
خلیفه اولدی حضرت ابوبکر حضرت عمره وصیت
ایتمشدی حضرت عمر وصیت موجبنجه عسکر

جمع

جمع ایدوب دمشق شهرینك فتحنه کوندردی
برسی خالد ابن ولید در وبرسی عبید ابن جراح
ایدی بو اول خالد در کم مزاری حمیص شهرنده در
وبو ایکیسی عسکر اسلامه سردار اولوب دمشق
شهرینك فتحنه کلدیلر وشهری دمشقی احصار
ایدوب ایکیسی ایکی طرفنده طوردیلر خالد ابن ولید
شهرك شرقی طرفنه طوردی وعبید ابن جراح
شهرك غربی طرفنه طوردی کفار خاکسار
شهرك قپولرین یاپوب بودچلر اوستنه چقوب
صواشدیلر ایدی اول وقت طوب توفنك یوغدی
همان اوق یای وقلیچ وجدا ایدی بو اسبابله جنك
وصواشدیلر ایدی ناکاه حق سبحانه وتعالی

اسلام عسکرینه فرصت ویروب یکجه و کوندز کفار
برج باشنده مسلمانلر هجوم ایدوب برجه وارمق
قصدینه اتسلردی کفار دخی برج باشندن اوق
و یای ایله دفع ایدرلردی و هر یکجه کفار برج
باشنده مشعللر یاقوب چاغر شورلردی اتفاقی
بر یکجه کفارك چاغر شماسی اولمدی خالد طرفنده
اولان مسلمانلر خالده دیدیلر که بو یکجه کافرلرك
هیچ چاغر شماری یوقدر همان خالد دخی یراق
ایدوب حصاره یقین وارد یلر تفکر ایلدیلر
بوکه نه وجهیله گیررلر دیدیلر همان اولدم کوردیلر که
بر کلب اغزینه بر باش کوکین المش برج دینده
بر صود لوکندن چیقه کلدی خالد ایتدی

بودلوك

بودلوك صومیه دکلدر حصار ایچنه گیرو بونی
کورمك گرك دیوب ایلرو یورییدی دلوکه
ادم قویمق گرکدر دیدی اصلا گیمسنه ایچرو
گیرمگه دقت ایتمدیلر آخر الامر خالد حضرتلری
سلاحینی قوشنوب قصد ایتدیلر که گیرهلر سلاحله
صغمیوب سلاحینی چقاروب عسکر یانینده قودی
و ایتدیکی بن اوته جانبه گچدوکم وقتنی سلاحلرومی
بر بره بگا صونی ویره سزدیدی همان دلوکدن گیروب
اوته جانبه گچدی سلاحینی بردن بره صونی ویردیلر
خالد دخی سلاحینی قوشنوب شهر ایچنه یورودی
همان ندم خالدوك قولاغنه قران اوازی ایرشدی
تفکر ایلدی بو قران اوقیان مسلمان انجق

بونده مسلمان نیلر دیوب ایلرو واردی کوردیکه
بر مسلمان قرآن اوقور ایتدی یا مسلم سن نه کمسه سن
وکفارك احوالی دخی نیجه در دیدی اول کمسنه
ایتدی بو کافرلر الندە بن اسیر اولدم نیجه زماندرکه
قورتلمادم واما کافرلرك بیرامیلریدر بولك
بولك خمر ایچمکه مشغول اولمشلردر همان
خالد ابن ولید بونی ایشیدیجك شهر قپوسنه واردی
بر نیجه کمسنهٔ قپوده بولوب اولدردی وطشره دن
اولنلره خبر ایلدی قپویی اچوب عسکر ایچرو کیردیلر
هر بریسی سلاحلرین اللرینه الوب شهر ایچنه
روانه اولدیلر بولك بولك کافرلری مجلسلری
ایچنده قردیلر کفار خاکسارك امیرلری

ورئیسلری

ورئیسلری کافرلر بونی تدبیر ایلدیلر که بو بزی قرآن
طائفه باب شرقیدن کیرمشلر انجق باب
غربیده اولان عسکروك دخی خبری یوق انجق
کلوك امدی تدارك بودرکه باب غربی
عسکرینه خبر کوندره لوم اختیارمز ایله شهری
سیزه تسلیم ایده لم دیه لوم اوله که انلر بزه مرحمت
ایده لر دیدی بو رأیی معقول کوروب عبید ابن
جراح حضرتلرینه خبر کوندردیلر عبید ابن جراح
حضرتلری عسکر اسلامه خبر ویردیلر هر بریسی
شاد وخرم اولوب شهر ایچنه روانه اولدیلر
شهر ایچنه داخل اولیجق ایکی عسکر بر برینه
بولوشوب خبر صوردیلر بلدیلر که بو شرق جانبنده

اولان عسكر جبرا وقهرا داخل اولمشلردر
غايتله فرحناك اولديلر صباحدك بر اراده ساكن
ومتمكن اولديلر قچنكه صبح اولدى بر ارايه
جمع اولوب شهروك تدبيرنه مشغول اولديلر
اخر الامر ايكى خليفه نك شهر دمشق حقنده
راى وتدبيرلرى بويله اولديكه بو شهروك
ياروسى كوجيله آلنمش اولدى وياروسى داخى
اختيارلرى ايله آلنمش اولدى وجامع اموى
اول وقت عظيم كنيسه ايدى اورته سندن
ايكى بولديلر غربى جانبى كفاره كنيسه اولدى
ودخى شرق جانبى مسلمانلره مسجد اولدى
بو وجهله نيچه مدت عبادتخانه اولدى

تاشول

تاشول وقته دكلوكه وليد ابن عبد الملك
خليفه اولدى كفارك بطريقلرين وبيوك
خنزيرلرين جمع ايدوب واروك شهرده
استدوكوكز يرده بر كنيسه بنياد ايلك
ديو ايذين ويرديلر وهم جامعك اولكى حالى
غايتده عظيم ايدى آنى تبديل ايدوب شمديكه
ترتيبنى خليفه ايلدى وبو خليفه نك اجدادنه
امويون ديرلر اول سببدن بو جامعه جامع
اموى ديرلر وبو خليفه نك اسمى وليددر
وباباسنك اسمى عبد الملكدر ودده سنك
اسمى مروانددر اصلى ونسلى رسول الله صلى الله
عليه وسلم حضرتلرينك نسلندندر باباسى عبد الملك

فوت اولیجق یرینه کندوسی خلیفه اولدی واللی بش
یاشنده فوت اولدی مزاری بلال حبشی اولدوغی
مزار ستاندر وکندو دنیادن کدیجك
تاریخ طقسان اللی سنده ایدی وجامع تعمیر
ایدیجك اللتون صویی ایله هر دیوارنی نقش ایلدی
وهر درلو اعجم صورتی دیوار لرده اللتون صویی
ویرله یازدردی قپنکه بوجامع بویله زینتله
تعمیر ایلدی اهل دمشق دیدیلر که بوخلیفه بیت المال
مسلمین دن چوق مال حسارت ایلدی دیوب وجمع
اولوب خلیفه یه عرض ایلدیلر خلیفه بوسوزی اشیدیجك
یمین ایلدیکه بیت المال دن بر درهم صرف ایلمدم دیدی
فی الواقع بیت المال امین لرندن محاسبه طلب

ایدوب

ایدوب کوردیلر که بیت المالدن بر درهم ضایع
اولمامش بوحالی کوروب اهل دمشق خلیفه یه
دعالر ایلدیلر وهم روایت اولندیکه خلیفه
اولان کسنه بوجامع شریفه صرف ایتدوکی مالی
حساب ایتدیلر درت یوز صندوق اللتون ایمش
هر صندوقده یکرمی سکز بیك اللتون وار ایمش
بوجمله مال جامع شریفك تعمیرینه وتزیینینه
صرف اولمش وهم روایت اولندیکه جامعك
سقفینه طلسمات دن بعض نسنه اصمشلر دی
وحوشات وطیور دن ایچنه نسنه داخل اولمزدی
اورمجك کبی وعقرب کبی وسرچه کبی
وکوکرجین کبی قپنکه جامع اوجاغه یاندی

بو طلسملر بو زلدی شمدیکی حالده عقربدن وسرچه دن
وعنکبوتدن یعنی اورمجلق دن نسنه داخل
اولور همان هلاك اولور شمدی کورجین
وقمری داخل اولور اولدی باب رابع انبیادن
واولیادن واصحابدن متوفی اولوب ولایت
نامده مدفون اولنلری بیان ایدر کعب الاخبار
روایتنده شهر دمشقده قبور انبیادن یوز
قبر واردر وابن سلامه روایتنده شهر
دمشقده قبور انبیادن بیك یدی یوز قبر
واردر وهود نبی علیه السلام قبری داخی
بونده در وانبیادن اوچیوز نبی نك قبرلری
جامع امویناك قبله دیواری التنده مدفوندر

وهم

وهم اصحاب رسول الله صلی الله علیه وسلم
معاویه وبلال حبشی رضی الله عنهما مؤذنین
رسول الله صلی الله علیه وسلم باب صغیرده
مدفوندر وامثله ابن شفیع وفضاله ابن عبید
واسامه ابن زید صحابه کزین دنلر بونده
مدفوندر رضی الله عنهم اجمعین بونلر داخی
باب صغیرده مدفوندر وحفصه زوجه
رسول الله بنت عمر رضی الله عنه بو داخی
باب صغیرده مدفوندر وميمونه بنت حارث
زوجه رسول الله صلی الله علیه وسلم وام حبیبه
بنت ابی سفیان رضی الله عنه باب صغیرده
مدفوندر وام سلمه بنت ابی امیه داخی کم

زوجهٔ رسول الله صلی الله علیه وسلم در باب صغیرده
مدفوندر وعاتکه عمهٔ رسول الله صلی الله علیه
وسلم بنت ظبیان بودرخی دمشقده برمحله قبر
عاتکه دیرلر اول درخی مدفوندر وستی رقیه
بنت علی کرم الله وجهه ورضی الله عنه دمشقده
قراکوپوده برمسجده مدفوندر ومرج دحداح
دیرلر باب فراسیدن طشره در مقابر مسلمین در
دحداح اسملو صحابه دن برکمسنه مدفوندر
مزبور دحداح اول مقابرك برین صتون ایوب
وقف اتمشدر کعب الاحبار روایتنده
مقابر مذکوره یتمش بیك شهید لر مدفوندر
دیرلر وهر شهید اد مدن عصات مؤمنینه

شفیع

شفیع اولسه لر کرك یوم قیامتده وهم عیسی
علیه السلام امتندن زاهد اولنلر حواریون
طائفه سی دیرلر انلر درخی شهر دمشقده اکثری
مقابر مرج دحداحده مدفوندر وبعضسی
جامع اموی یانندهٔ صادریه دیرلر برمدرسه وار در
رنجسی اندهٔ مدفوندر وهم بعضی دوایتله عیسی
علیه السلام والده سی مریم انا رضی الله عنها
مقابر مرج دحداحده مدفوندر وهم ابوبکر
رضی الله عنه اوغلی عبد الرحمن درخی اندهٔ مدفوندر
ومحمد ام سلمه زوجهٔ رسول صلی الله
علیه وسلم وعلی ابن عقیل حضرت علی نك رضی الله
عنه قرداشی وعبد الله ابن زین العابدین

وذبير ابن عوام عشره مبشره دندر وعبد الجبار
براذري خالد ابن وليد در ومنور ابن عمار
وجعفر صادق بونلر دخي اصحاب رسول الله
صلى الله عليه وسلم دندر باب صغيرده
مدفوندر وعمر ابن عبد العزيز دخي
اندة مدفوندر وحضرت عمروك اوغلي دخي
باب صغيرياننده برقبه ده مدفوندر ودخي
بايزيد بسطامي تخت القلعه جامعنك غربي
طرفنده مدفوندر

باب خامس مواضع مباركه دري

بيان ايدر وحضرت علي رضي الله عنه ايدر
بن اشتدم الله رسولندن صلى الله عليه وسلم
برکمسنه ايتديكه يا رسول الله شهر دمشقده

مبارك

مبارك يرنره در رسول الله صلى الله عليه وسلم
حضرتي بيوردي كه شامده برطاغ وار در اكا
جبل قاسيون ديرلر ابراهيم پيغامبر عليه السلام
انده طوغمشدر ودخي عيسى عليه السلام انده
صقلنديغي يهوديلر در ودخي يحيى پيغامبر
عليه السلام انده ساكن اولدي ودخي عيسى
پيغامبر عليه السلام وابراهيم پيغامبر عليه السلام
وموسى پيغامبر عليه السلام وايوب پيغامبر
عليه السلام انده ساكن اولديلر رضوان الله تعالى
عليهم اجمعين بوجمله جبل قاسيونده نماز
قلديلر وعبادت ايلديلر وهم الله تعالى حضرتندن
برحاجتلري اولسه انده حاجت ديلرلر دي

رد اولمزدی ودخی مکحولدن روایت اولندیکه
بو جبل قاسیونده هر کیم که بر حاجت دلسه قبول
اولور رد اولمز ان شاء الله تعالی وهم مکحول
ایدر بن کعب الاحبار ایله بو طاغه چقدق
نماز قلدق وحاجت دلدوك قبول اولدی
اندن صکره شهره اندك باب فراسیدن شهره
داخل اولدق کعب الاحباردن اشتدم که
بن لوح المحفوظده یازلمش کوردم الفرادیس
جنتی والیها لجمع اهل محبتی یعنی
فرادیس بنم جنتم در بنی سون اکا داخل
اولور هر قچنکه بو فرادیسه بر کمسنه
داخل اولسه مؤمنلر جنته داخل اولمق کبی در

اصل

اصل فرادیس جنته دیرلر دمشق شهرنده سور
قپوسنده باب فرادیس دیرلر سببی اولدر که
قچن بو دمشق شهرنی کفار الندن المغه
کلدیلر بو قپوده اصحابدن چوق کمسنه
شهید اولدیلر شهیدلر خود اولدکده همان
جنته داخل اولورلر بو سببدن باب فرادیس
دیرلر شمدی اول قپونك ایچ یوزنده بر مدرسه
واردر شهیدلر انده مدفوندر بر کمسنه
وارب اول شهیدلرك روحنه دعا اتسه
وحاجت دلسه حاجتی قبول اولور ان شاء الله تعالی
ودخی عمر ابن شعبان ایدر بز کعب الاحبار ایله
قاسیونده زیارت ایدردك کوردم که بر طاشدن

قان طمملر بن ایتدم بونه قاندر کعب الاحبار
ایتدیکه بو اول طاشدر که ادم پیغامبر علیه السلام
اوغلی قابیل هابیلی اولدردکی یردر ودیدیکه
اول یر یوزنده قان دوکن قابیل اولدی ودخی
هرکیم که نه یرده ادم اولدرسه قابیله بر کناه
یازیلور تا قیامت قوپنجه الله تعالی حضرتی
خلقه عبرت اولمق ایچون بو قانی طاشدن اقتدی
اول سببدن اول مغاره یه مغارة الدم دیرلر
اول مغاره ده ایکی رکعت نماز قلمق ثواب عظیمدر
ودخی یزید ابن میسره ایدر دنیاده درت طاغ
واردر الله تعالی قتنده مقدسدر یعنی اوکلمشدر
اول طاغک بریسی طور سینادر یعنی موسی

پیغامبر

پیغامبر علیه السلام الله تعالی یه مناجات ایلدوکی
طاغدر وبریسی دخی طور طیاندر یعنی مسجد
دمشقدر وبریسی دخی طور زیتادر یعنی
بیت المقدسدر وبریسی دخی طور تیمنادر
وجامع امویینک باب شرقیسی طرفنده بر طاش
واردر ادم پیغامبر علیه السلام زماننده
قچن بر کمسنه نک اوزرنده حقی اولسه
شریعتلری بو ایدیکه حق طلب ایدن کمسنه یه دیرلردیکه
وار صنعتکدن بر نسنه کتور طاشک اوستنه
قو واول حق طلب اولنان کمسنه یه دخی
سنده وار صنعتکدن بر شی کتور دیرلردی
ایکیسن دخی اول طاشک اوستنه قورلردی

همان ساعت كوكدن بر آتش اينردى هركيمك
نسنه سين يقارسه حق انكدر ديرلردى
نسنه سى يانميوب قلانك حقى يوقدر ديرلردى
فخنكه آدم پيغامبر عليه الصلوة والسلامك
حوادن اوغلى طوغسه بر قزيله بله طوغردى
اول اولان قزى صنكره طوغان اوغلانه
ويررردى فخن قابيل اسملو اوغلى ايله طوغان
قزى هابيل اسملو اوغلنه ويرمك مراد
ايدرلرسه قابيل اولمايوب بنم ايله
طوغان قزى بكا ويرك هابيل ايله طوغان
قزى هابيله ويرك ديدى آدم پيغامبر
عليه السلام ايتدى بويله اولمز واروك

كتابخانه حضرت ١٢٣٤

شريعت امريله صنعت كوكدن برر نسنه كتوروك
ديدى هابيل بر قيون كتورب قابيل بر مقدار
بغداى كتورب اول طاشك اوستنه قويلر
همان ندم كوكدن بر آتش اينوب قيونى اليوب
كتدى بغداى برنده قالدى قابيل حسد ايدوب
عاقبة الامر هابيلى اولدردى اول پيغمبر
ناحق پره قان دوكن قابيل اولدى ودخى ابن
عباس ايدر اهل دمشقه فخن يغمور يغمسه
يا قطلق اولسه ويا خود اوزر لرينه دشمان
كلسه مغاره ء دمه چقوب ايكى ركعت
حاجت نمازين قلوب دعا ايدرلردى همان
ساعت الله تعالى حضرتى حاجتلرين روا ايدردى

ودخی ابن عباس رضی الله عنه روایت ایدر
رسول الله صلی الله علیه وسلم دن اشتدم
دیدیکه کافر جمع اولمشلر اوزریموزه کلمکه
نولیدی بز دمشق شهرنده اولیدق زیرا
اول دمشق شهرنده بر موضع واردر انبیا
صلوات الله علیه حاجت دیلرلردی روا اولوردی
واول مقام قابیل هابیلی اولدردی کی
مقامدر که مغارة الدم دیرلر مبارک
مقامدر حضرت رسول الله صلی الله علیه وسلم
بو طاغه آرزو چکردی بر کون جبرائیل
علیه السلام کلوب ایتدی یا محمد سنده
مکه طاغنه وار انده اولان مغارده حاجتک

دله

دله بونده دخی حاجتلر روا اولور جبل قاسیون
نجه مبارک مقامدر دیدی ودخی ابن عباس
رضی الله عنه روایتنده شویله درکه عیسی
پیغامبر علیه السلام اناسی مریم خاتونله
رضی الله عنها قرق ییل بو جبل قاسیونده ساکن
اولدیلر وبر روایتده دخی ابن عباس رضی الله
عنه ایدر قرآن عظیمده حق تعالی حضرتی جل
شانه وعم نواله بیورر واوینا هما الی ربوة
ذات قرار ومعین بیوردقلری دمشق شهرنده
نیرب اعلی دیرلر ودخی حسان ابن عطیه
رضی الله عنه روایت ایدر ایدر قچنکه
ینطول کلوب هود پیغامبر علیه السلام

جبل قاسیوندە مالن واولادین واسبابن
غارت ایتدی وچوق فساد ایلدی اول وقت
جانب حقدن ابراهیم پیغامبر علیه السلام
حضرتنه غزا امر اولدی اول غزاسی بو ایدی
اوچیوز اون اوچ نفر کمسنه عسکر
جمع ایدوب واروب ملک ینطوبی هلاک
ایدوب هود نبی علیه السلامک هپ اسبابنی
آلیویردی اندن صکره حضرت ابراهیم علیه
السلام برزه نام قریه ده اول مسجدی بنا ایدوب
نماز قلدی شمدی بر کمسنه اول مسجد مبارکده
درت رکعت نماز قلسه جمله کناهندن خلاص
اولوب انه دن طوغمش کبی اوله وحق سبحانه

وتعالیدن

وتعالیدن نه حاجت دلسه روا اوله ان شاء الله
الرحمن وابن عباس رضی الله عنه روایتنده
ابراهیم پیغامبر علیه السلام برزده طوغدی
وبرزده دخی جبل قاسیوندر دیدیلر تم

والله اعلم بالصواب

بو کتابی حسبة لله تعالی وقف
ایتدم شویله شرط ایلدم که اسکدارده
تربجده طوروب طالبینه رهن
ایله ویریله کمسنه تبدیل
تغییر ایلمیه

يا مالك يوم الدين و احسان و كرم سندن
يا راحم الاوابين احسان
قوللاركه رحمت ايت فضلكله عنايت ايت
توفيق و هدايت ايت احسان
انساني ايدوب ايجاد ايتدك يولكه ارشاد
اولدي كرمه معتاد احسان
لطف ايليوب اي مولي قيل وصلتكي اعطا
ايت قلبمزي احيا احسان
بيچاره هدايي كبر وصلكه اوله مظهر
بو عزت اكا ايتسن احسان كرم سندن